

Ex Legato Fr. Jos. Desbillons transi
ad Biblioth. Elect. palat. Mannh.

P. Molinæi Sated.
Gorinchemi. 1672.
8°. Bult. n°. 114.
1re. 6. —

Id. Gorinchemi.
1672. 8°. onsenbray.
n°. 2784. 3te. —

Id. L. Bat. 1640.
8°. Saltzen. 1751.
n°. 2596. Liber
rarus et præstant.

Id. 1640. Biblioth.
Thomas. 1765. n°. 432.
De raritate et
præstantia quorundam
libri testatur Liliens.
Biblioth. Exegat.
pp. 231. —

edic. aux chanoines
de Cantorberi pp. ult.
Init. ut mihi honorificum
esse ducam, par
esse vobis ordinis.

Id. né en 1568,
mort à Sedan

Copy 761.

PETRI MOLINÆI
V A T E S,
S E U

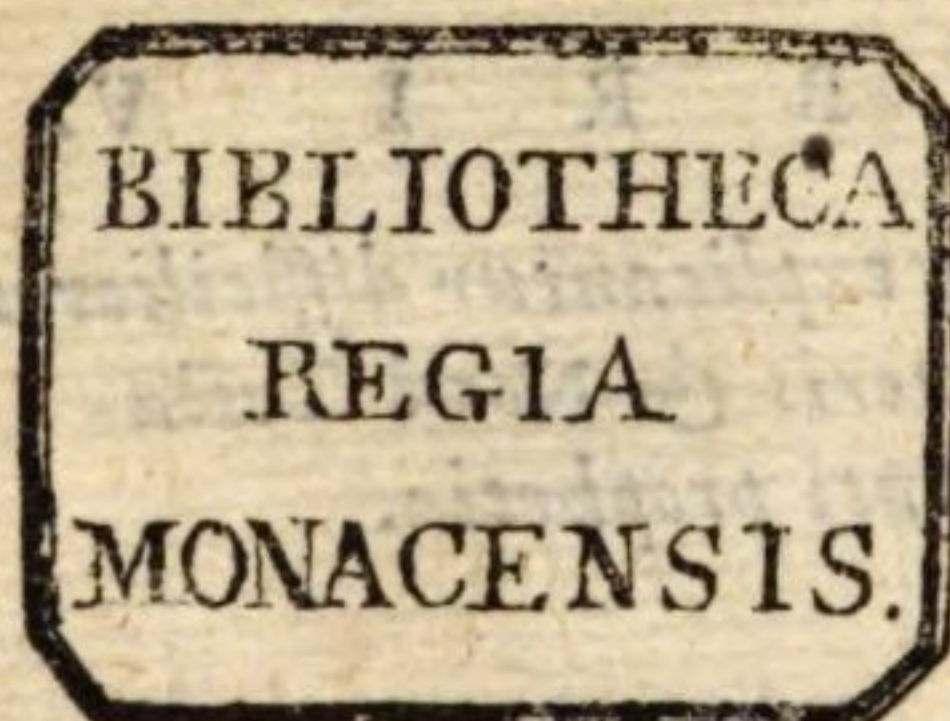
De Præcognitione futurorum,
& Bonis Malisque
Prophetis,

L I B R I V.

*In quibus etiam explicantur difficiliore non-
nulla Veteris & Novi Testa-
menti prophetia.*

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina IOANNIS MAIRE.
CIC IC CXL.

Reverendis, & in Christo pluri-
mum colendis,

DOMINIS ET FRATRIBUS,
DECANO ET CAPITULO

Ecclesiæ Metropolitanæ Can-
tuariensis,

PETRUS MOLINÆUS

S. P. D.

Reverendi viri, & in Christo
fratres, quotiescunque lustro
animo regna, & populos late
sparsos, & cogitationem per
orbem terrarum circumfero,
varie afficior dolore, metu, commiseratio-
ne. Obversatur miseranda facies popu-
lorum, quos Satan duro iugo premit, &
densa errorum caligine involvit: inter
quos pietas crimen est, & veritas hæresis,
& non tantum vitiis, sed & legibus labor-
ratur, Deique Ecclesia egre spiritum trahit
inter infestos. Denique rara sunt loca,
in quibus Christus inveniat ubi reclinet
caput. Quæ quotiescunque animo volvo,
non possum sortem vestre Britannia, addo
etiam meæ, fatis admirari, quam Deus vo-
luit esse singulare exemplum suæ curæ &
benevolentia. Nam apud vos coram Dei

E P I S T O L A

arca pridē concidit & fractum est idolum,
 & Ecclesia Dei sub Optimis & Potentissi-
 mis Principibus agit Alcedonia. Quod be-
 neficium Dei quantū sit, ii demum agno-
 scunt qui contraria mala experti sunt, aut
 qui norunt quam gravi servitute Anglia
 pressa fuerit sub Pontificibus Romanis, qui
 Interdictis & diris Fulminibus, Reges &
 populos præcipitabant in tartarum, & sub-
 ditos rebelles regibus inferebant cœlo, &
 Apotheosi remunerabantur: regiamq; co-
 ronam proterve proculcantes, fœda cau-
 ponatione miserorum Anglorum medul-
 las exugebant: ademptis sacris Scripturis,
 quarū ignoratio via est compendiosissima
 ad damnationem æternam. Hanc anima-
 rum liberationem Deus cumulavit bene-
 dictionibus terrenis, insuper adiiciens pa-
 cem, opes, splendorem, frustra frendenti-
 bus adversariis. Quæ ut vobis sint perpe-
 tua, nisi precibus assiduis à Deo contende-
 rem indignus sim vita. Vestræ enim res se-
 cundæ solantur res nostras adversas: Et
 quanquam in summis angustiis, sumus ta-
 men de Ecclesiæ vestræ incolumitate sol-
 liciti. Nec desunt causæ formidinis. Pon-
 tificii enim videntes populos vestræ insulæ
 inter se collidi, occultè lætantur in sinu; &
 sibi spondent magna Papismi incrementa,
&

D E D I C A T O R I A.

& curationem vulneris quod Deus infligit bestiæ. Sed huic malo occurreret sapientia & zelus Optimi Regis, qui ut apes nata in melle, doctrinam Euangelii pene cum uberibus suxit, suamque pietatem & virtutem quotidianis experimentis testatur. Nec ulterius procedet hoc malū, si, quos Deus præfecit tam florenti Ecclesiæ, dent operam ut veritas Euangelii maneat illibata, non ignorantes Satanæ technas, qui sæpe adrepit incautis, & leoninæ pelli vulpinam assuens, conatur implicare fraudibus, quos non potest vi pessundare: pastores Ecclesiarum aut frangens & molliens languore, aut lactans terrenarū opum cupiditate, aut ferens inter eos æmulationes, ex quibus subnasci solent in ipsa religione dissidia. Est igitur quod gratuler Ecclesiæ Cantuariensi, cui contigerūt pastores præditi multa eruditione & fide, melius educati ad pedes Pauli, quam Paulus ad pedes Gamalielis: quibus quidem potest perhiberi idem testimonium quod David perhibuit Achimaats filio Tsadoci, *vir bonus est, & annuntiat bona*. Ista enim duo exigit a Apostolus à fidei Dei servo, ut exēplar sit fidelibus sermone & opere *b*. Hęc me cogitatio recreat, & efficit ut mihi honorificū

^a 2. Sam. 18. 27. ^b 1. Tim. 4. 12.

EPIST. DEDICAT.

esse ducam, pars esse sacri vestri ordinis, & collegio vestro inferi. Quod nisi me Deus affixisset huic glebæ, & me quantūvis indigno, uteretur ad patrociniū Euangelii, nullus est locus sub cœlo, in quo malim quod mihi superest vitæ exigere, quā apud vos, ubi fruerer suavissima consuetudine virorū quorum colo virtutem, & experior benevolentia. Est enim res peroptanda otium nancisci cum honore potius, quā iugiter cū monstris conflagere. Sed Deo aliter visū est, qui me variis curis, laboribus, & periculis exercitum, non patitur quietē invenire ante mortē. Nunc vero affecta ætate, & confectus senio, & pene habens palmam sub manu, putavi esse officii mei aliquid posteris relinquere, quod fidē faciat mei erga vos animi, & honoris quo vos colo, & in memoria habeo. In hunc finem volui, hoc opus *De Præcognitione futurorū*, in nomine vestro apparere, sacrique collegii nomen fronte præferre. Quod uti gratis animis accipiatis, obnixè postulo. Nā adversus malevolorū morsus tutū erit, si vestro suffragio & approbatione honoretur. Vestra enim existimatio inter bonos talis est, ut etiā possit sustentare alienā. Vos vero Reverendi fratres & collegæ, Deus sua cura tueatur, & Spiritu regat, & favore cōplectatur. Datū Sedani Nonis Apr. 1640.

INDEX CAPITUM

LIBRI PRIMI.

De bonis Prophetis .

CAP. I. De præcognitione futurorum. Vates semper fuisse in pretio. Deus cur, & quo modo futura cognoscat.	pag. 1
An omnis prædictio futurorum sit illicita. An nosse futura sit res expetenda.	4
Varia nomina quibus Prophetæ appellantur.	7
Quot modis nomen Prophetæ in Veteri Test. u- surpetur.	8
Quo sensu vocabulum Prophetæ in Novo Testa- mento accipiatur. An Prophetæ studium & laborem revelationibus adiunxerint.	10
De Bonis Prophetis. An in eos aliquando cadat error. De Nathan. De propheta Bethelis. Et de Esaia. Elizeus defenditur à crimine mendacii.	13
Donum prophetiæ quando cœperit, quando desierit. Anathema Maranatha unde dictum. De Hircano, & Hasidæis. Matthæi locus illu- stratur.	16
De fæminis Prophetissis, & prophetantibus in Ecclesia. Solvitur ἐναντιοφάνες, in priorī epistola ad Corinthios.	21
Quo pacto, & quot modis Deus afflarit prophe- tas. Nec non de fidibus. Tum de morbis Pro- phetarum. Et de furore Pythiæ vatis.	24

De raptu & ecstasi Prophetarum. An corpora eorum translata fuerint. An reapse gesta sint quæ leguntur eis accidisse. De Esaia nudo. De Ieremiæ iugo & zona. De Ezechielis raptu. De Hoseæ coniugio. De Habacuc. Et de Christi à Satane translatione.	27
Quam grave & asperum esset munus Prophetarum.	38
Quæ prophetiæ sint aliis præstantiores.	40
Indicium iræ Dei defectus prophetarum.	43
De veste prophetarum. Eos incessisse inermes.	44
De mercede prophetarum.	46
De potestate aliquando data prophetis in vitam & corpora hominum.	47
De cætibus in domibus prophetarum, & multitudine prophetarum.	48
Dei filiis prophetarum, & collegiis propheticis, & sessione ad pedes magistri. Opificia prophetarum.	49
An Prophetæ & filii prophetarum fuerint Monachi. De origine Monachorum. Quantum novi Monachi distent à veteribus.	53
An reges à Deo afflentur spiritu Prophetico. Solomonis locus illustratur. Ariopharnis industria.	61
De Ephodbad, & Epornide Pontificali. Tum de pectorali & Sardonicibus.	64
De Vrim & Tummim.	67
Deum aliquando reddidisse oracula consulentibus,	quam-

<i>quamvis præ se non haberent pectorale iudicii, nec essent amicti epornide Pontificali.</i>	69
<i>Quo modo Deus reddiderit oracula ad Vrim & Tummim.</i>	71
<i>De asservatione vestis sacerdotalis.</i>	74
<i>Quando desierit oraculum per Vrim & Tum- mim.</i>	76.

INDEX CAPITUM

LIBRI II.

De Prophetis Novi Testamenti, & Apostolis.

<i>C A P. I. Novo Testamento suos esse Prophe- tas, eosque præstantiores veteribus. De no- mine Apostoli. Quid differant Apostoli à discipulis.</i>	78
<i>Prophetas in Novo Test. aliquando distingui ab Apostolis.</i>	81
<i>De Apostolis & Patriarchis Iudæorum postero- ris ævi.</i>	82
<i>De numero Apostolorum.</i>	83
<i>Explanatur Matthæi locus, & Lucæ, & Apoca- lypseos. Qui sint duodecim throni Aposto- lorum.</i>	85
<i>Munus & dignitas Apostolorum. Prima eorum prærogativa. Papam vocari Apostolum: & creare Apostolos.</i>	88
<i>Secunda prærogativa Apostolorum. An Epi- (?) s</i>	scopi

<i>scopi Ecclesiae Romanae dent Spiritum sanctum in Confirmatione.</i>	90
<i>Tertia prerogativa Apostolorum.</i>	96
<i>Quarta prerogativa Apostolorum. Hieronymi asperitas. De Papae ἀναρχία in fide.</i>	97
<i>Quinta prerogativa Apostolorum.</i>	103
<i>Sexta prerogativa. De potestate Apostolorum in corpora. De virga Apostolica. Quid sit tradere Satanae. Quid destructio carnis. Tum de formula & effectu Excommunicationis.</i>	105
<i>De Angelo Satanae & stimulo in carne.</i>	115
<i>An quidam Apostoli emerent inter alios. De Primatu Petri, & eius successoribus.</i>	121

INDEX CAPITUM

LIBRI III.

De malis Prophetis, & ariolatione incerta aut fallaci, variisque
Satanae artibus.

<i>CAP. I. An Diaboli futura cognoscant.</i>	135
<i>Magi & arioli ac coniectores quam variis nominibus appellentur in Scriptura. Chaldaeorum & Mathematicorum appellatio odiosa.</i>	137
<i>Divinandi artes Dei verbo damnari.</i>	139
<i>Malorum Prophetarum tres species. An Prophetæ boni vel mali sua ipsorum vaticinia semper intellexerint.</i>	141
<i>Quibus indiciis possint boni Prophetæ à malis inter-</i>	<i>ter-</i>

ternosci. Matthæi locus illustratur. Quara-
tione ipse Propheta agnoscat se à Deo afflari.
146.

Variae species falsorum & inanium vaticinio-
rum, & ominum. 151

De Astrologis. Phariseorum sententia. Rota
Nigidii figuli. De fulminibus & cometis.
156.

De Oraculis. Eorum origo. Indicia falsitatis. De
duabus columbis nigris. De Dodona & variis
oraculis. 163

De Delphico oraculo, & Pythia. De Pyrrho,
Philomelo, Brenno, Nerone, & Imperatorio
abaco. 167

De obdormitione, ad capienda oracula. Tum de
Apide bove, eiusque oraculo. 170

Quando, & cur desierint oracula. 172

De Sibyllis & earum libris ac vaticiniis. 179

De fide & authoritate Sibyllinorum carminum
inter Christianos. De piis fraudibus & Her-
metis Pæmandro. 182

An ante Christi adventum extiterint quædam
vaticinia de Christo. Virgilii quarta Ecloga
expenditur. 187

De Apollonio Thyaneo, & Peregrino Cynico, &
Alexandro Paphlagone. 193

De Magis, Incantatoribus, Sagis, Lycanthropis,
ventique venditoribus, & Sagarum super aë-
rem raptu. 201

De

<i>De Haruspicina.</i>	210
<i>De Auguriis.</i>	213
<i>De ominibus & presagiis. Nominibus aliquan- do inesse omen.</i>	218
<i>De sortibus.</i>	223
<i>De Iudicio per singulare certamen, quæ vulgaris purgatio in iure Canonico nuncupatur.</i>	227
<i>De purgatione per aquam ferventem, aut prunas, aut ferrum candens. Nec non per panem & caseum.</i>	230
<i>De experimento per aquam frigidam. De Valden- sibus. Tum de Sagis ad probationem aquæ da- mnatis.</i>	233
<i>Physiognomonica. Tum de Cingaribus, qui & Bo- hemi, & Aegyptii.</i>	238
<i>Probabilia signa Physiognomonica.</i>	242
<i>De Somno & eius causis, & sede somniorum.</i>	247
<i>De somniis naturalibus. De Nyctobatis. De In- cubo. De morum indiciis ex somniis. Nec non de mixtione imaginum.</i>	250
<i>Coniectatio ex somniis quam antiqua. De somniis divinis & diabolicis. Somnia Calpurniae, & uxoris Pilati.</i>	256
<i>Ratio interpretandi somnia.</i>	262

INDEX

INDEX CAPITUM

LIBRI IV.

Quo insigniores prophetiæ Veteris
Testamenti explanantur.

CAP. I. Materia operis, & difficultas. An- tiquissima Prophetiarum proponitur ex cap. tertio Geneseos comm. 14.	270
De incessu serpentis in ventrem.	271
Quo sensu serpens comedat pulverem.	273
De inimicitiiis inter hominem & serpentē. Semen quo sensu. Lxx. & Vulgata emendantur.	274
Geminum esse sensum huius loci. An hæc verba dicta sint serpenti an diabolo. Locus epistolæ ad Hebræos illustratur.	277
Explicatur sensus mysticus horum verborum Dei. Versio vulgata vertens IPSA pro IPSUM re- fellitur.	281
Explanatur Prophetia Iacobi Geneseos cap. 49. Hebræos præcipui nominis agnoscere in ea agi de Messia. Quid sit Schiloh. Eius aduentum non esse Christi nativitatem.	287
Sceptrum non mansisse in Iuda, usque ad adven- tum Christi.	290
Pererii & Casauboni sententia expenditur.	295
Quid pedes hoc loco: quid Mebbekek.	297
De Melchisedeco variæ sententiæ. De Melchisede- cianis & Hieracitis. Origenis error & Didymi. An Melchisedec fuerit Sem. Hodierna super hac	

<i>hac re controversia.</i>	299
<i>Quid scriptura dicat de Melchisedeco.</i>	305
<i>Ventilatur hæc quæstio, & afferuntur argumen- ta, quibus nituntur, qui Melchisedecum negant esse Christum.</i>	306
<i>Adversus ista quid afferatur.</i>	308
<i>Argumenta in contrariam partem.</i>	312
<i>Quæ sit Salem cuius Melchisedec rex fuit.</i>	321
<i>Explanatur prophetia quæ habetur Es. cap. 9. com. 5. Puer nobis natus est, &c. & à Ju- deorum depravationibus vindicatur.</i>	323
<i>Illustratur prophetia Ezechielis capite nono. De littera Tau.</i>	331
<i>Danielis præstantia. Eius prophetias ad ultima usque tempora extendi.</i>	334
<i>Prima pars prophetiæ Danielis cap. 2. & ipsius Danielis interpretatio.</i>	335
<i>Illustratur hæc prophetia.</i>	337
<i>Illustratur secunda pars huius prophetiæ.</i>	341
<i>Præstantia prophetiæ quæ habetur capite septimo Danielis. Et de quatuor bestiis.</i>	345
<i>Per quartam belluam Romanum imperium desi- gnari.</i>	347
<i>Expenditur sententia eorum qui per quartam be- stiam intelligunt regnum Seleucidarum, non vero imperium Romanum.</i>	351
<i>Huius prophetiæ pars secunda illustratur.</i>	354
<i>Quid sit illud Danielis, tempus, tempora, & di- midium temporis.</i>	360
<i>De</i>	

<i>De Septimanis Danielis.</i>	364
<i>De iis qui Septimanas Danielis ab edicto Cyri auspiciantur.</i>	372
<i>Explanatur prophetia Micheæ cap. quinto.</i>	379

INDEX CAPITUM

LIBRI V.

Quo insigniores prophetiæ Novi
Testamenti illustrantur.

<i>CAP. I. Illustratur prophetia Apostoli Pauli quæ habetur prima epistola ad Timotheum cap. 4. qua prædicit venturos qui prohiberent matrimonia.</i>	381
<i>De complemento prophetiæ Pauli de distinctione ciborum.</i>	386
<i>Prophetia Apostoli de adventu filii perditionis, 2. Tess. 2. eiusque occasio, & finis.</i>	394
<i>Prophetiæ Apostoli verba eorumq; paraphrasis.</i>	396
<i>Octo capita ex quibus pendet huius Paraphraseos confirmatio.</i>	398
<i>Papam Deum appellari.</i>	400
<i>Papam se Deo sic opponere, ut supra Deum se ef- ferat.</i>	404
<i>Papam se extollere supra id quod in Ecclesia Ro- mana Deus appellatur.</i>	417
<i>Imperatorum potentiã aliquandiu obstitisse exal- tationi & incrementis Pontificis Romani.</i>	421
<i>Papæ Monarchiam excrevisse inter ruinas vete- ris imperii Romani, & Papam Imperatorum iura</i>	

iurā ad se traxisse.

427

*Quid sit illud Apostoli, Qui nunc obtinet
obtineat, donec de medio tollatur.*

433

*Iam tempore Apostolorum Satanam orsum esse
mysterium iniquitatis.*

434

*Cur Apostolus doctrinam, quam invecturus erat
filius perditionis, vocet mysterium iniquita-
tis.*

437

*Elucidatur postrema pars prophetiæ Apostoli, quæ
ait, adventum filii perditionis fore cum mi-
raculis & signis mendacibus. Hæreticorum
veterum miracula. Locus Augustini suspectus
falsi. Miracula Ecclesiæ Romanæ esse falsa.
446.*

Explicatur caput duodecimum Apocalypseos.

453

*Explicatur prima pars Prophetiæ quæ habetur
decimo tertio Apocalypseos.*

465

Secunda pars huius prophetiæ illustratur.

481

*Explicatur prophetia quæ continetur capite deci-
mo quarto Apocalypseos.*

504

*Complementum pœnarum, quæ trium Angelorum
prædicationem sunt consecutæ, & consequen-
tur.*

517

*Explicatur prophetia capitis decimi septimi Apo-
calypseos. Interferuntur quædam pertinentia
ad caput decimum octavum.*

522.

V A T E S,

V A T E S,

Seu,

DE PRÆCOGNITIONE FUTURORUM.

LIBER I.

De bonis Prophetis

CAPUT PRIMUM.

*De præsentatione futurorum. Vates semper fuisse
in pretio. Deus cur, & quo modo futura co-
gnoscat.*

R E S sunt species rerum futu-
rarum : quædam enim certis
legibus & eodem modo sem-
per accidunt, ut Ecclipses, &
dierum incrementa ac decre-
menta. Quædam sunt quæ fiunt humana
voluntate, aut quibus saltem humana vo-
luntas intervenit, ut bella, lites, matrimo-
nia, imperiorum ortus & interitus. Quæ-
dam denique sunt, quæ nullatenus pendent
ab humana voluntate, sed à sola Dei pro-
videntia dispensantur, ut pestes, sterilita-
tes, fulmina, alluviones & eluviones.
Ad ea præcognoscenda quæ certis naturæ
legibus fluunt, nemo nisi fatuus se cruciat
spe aut metu. At circa ea quæ varie acci-
dunt,

dunt, & vocantur futura contingentia, si-
ve eis interveniat voluntas humana, si-
ve non interveniat, occupatur humana vel
vanitas, vel industria. Magna est in homi-
nibus cupiditas cognitionis rerum futura-
rum: isque laudatur, qui vel sagacitate in-
fita, vel experientia, vel divino afflatu
potest futura longe prospicere. Inde olim
in Syria Bilham, inter Argivos Mopsus &
Amphiaraus vaticinii laude claruerunt.
Homerus Iliados A. testatur Calchantem
vatē summo in honore fuisse inter Græcos,

a Ἦν δὲ μαντοσίῳ ἢ οἱ πορὲ φοῖβος
Ἀπόλλων.

Idemque Odyssææ Λ. memorat Ulyssē
descendisse ad inferos, ut consuleret va-
tem Tiresiam, quem cum aliis umbris
mortuorum comparans Odyssææ Κ. dicit:

b Οἷος πέπνυται, τοί δε σῆμα ἄϊαςσι.

Iulius Cæsar libro 1. de bello Gallico re-
fert consueſſe Germanos non committere
prælium, nisi prius consultis matribus fa-
milias, quæ vaticinationibus declararent,
utrum prælium committi ex usu esset, eas-
que Ariovisto consulenti respondisse, Ger-
manos infeliciter pugnatuſſos, si ante no-
vam Lunam prælio contendissent. Inde

a Ob vaticinationē quā ei suppeditavit Phœbus
Apollo. *b* Solus sapit, alii umbra volitant.

oracula, & Genethliacorum Horoscopi,
& Sibyllæ fœminæ fatidicæ: & Dea Fatua
apud priscos Latinos, librique fulgurales,
& augurales, & tota augurum, & aruspi-
cum ars, quæ Hetrusca disciplina conti-
nebatur.

Præcipuè verò Orientales populi ab o-
mni memoria fuerunt divinationibus &
auguriis addictissimi. Vsq̃ue adeo, ut Esa-
iæ cap. 2. commate 6. dicantur *Oriente
pleni*, qui circa divinationem insaniunt. Et
cap. 47. 13. *Babylonii cæli speculatores* ap-
pellantur. Hinc est quod Chaldeorum no-
mine, non tantùm inter ^a Ethnicos, sed
etiam in sacra Scriptura Astrologi & ario-
li intelliguntur. Dan. 2. vers. 2. & cap. 4.
7. & cap. 5. 7.

Hi apud omnes gentes fuerunt in pre-
tium. Insedit enim animis hominum hæc
persuasio, non posse sine Dei aut Dæmo-
nis peculiari afflatu futura prænosci. Ideo-
que Esaias cap. 41. com. 23. Idola Gentium
sic subsannat: *Annuntiate nobis futura, ut scia-
mus vos esse Deos.* Quapropter arioli & con-
iectores, vulgò *divini* appellantur, eorum-
que ars divinatio, nempe quia eis inesse
aliquid plus quam humani creditur.

Cur autem Deus certò cognoscat futura,

^a *Juvenal. Satyr. x. Cum grege Chaldæo.*

duæ sunt causæ. Prima est, quòd futura ei sunt præsentia: Ideoque in eo futurorum scientia, cognitio potius quam præcognitio aut præscientia appellanda est. Altera quia voluntas eius causa est eventuum: pernovit autem suam ipsius voluntatem.

C A P. I. I.

An omnis prædictio futurorum sit illicita. An prænosse futura res sit expetenda.

PRæfensionem futurorum non esse rem sua natura malam, Deus ipse docuit: quippe qui dedit hominibus adiumenta præfagiendi, & præcognoscendi futura. Nam in corporibus humanis posuit quædam signa *Ἀγγωσινὰ* affectionum internarum, & *Προγωσινὰ* morborum futurorum. Habentque medici dies criticos, ex quibus iudicant de successu morbi. Tum ex vitiis populi aut Principum capiuntur futurarum calamitatum præfagia. Sic nautæ solent ex rubore Lunæ ventos, ex eius cornibus obtusis pluviam, ex fulicis à mari ad terram revolantibus, præfagire tempestatem. Glocitatio corvorum, hirundines terram volatu radentes, anseres merfittantes se aquis & dorsum proluentes aqua, pluviam prænuntiant. Non quidem quod bestia prævideant futura, sed quia eorum

cor-

corpora afficiuntur ad mutationes aëris, & vel cohorrescant, vel voluptate aliqua perfundantur.

Quamvis autem homines solcant hac propensione ad indaganda futura abuti ad curiositatem, aut ad artes maleficas, & sæpe accidat, ut dum inhiant futuris, & toti pendent in prævisionem futurorum, excidant præsentibus: est tamen aliqua utilitas istius cupiditatis inquirendi futura. Sic enim homo non obscure profitetur, à se credi providentiam divinam, cui omnia sunt prævisa & provisa. Adde quod improvisa vulnera percellunt incautos, & tela prævisa minus feriunt. Nec dubium est quin Deus inspiraverit Prophetis vaticinia, ut quando prædictio comprobatur eventu, homines agnoscant, id non accidisse temere & fortuito, sed ex destinato, & per Dei voluntatem præsignificatam.

Quid quod Ieremias cap. 8. incusat supinitatem improvidam Iudæorum, eosque ablegat ad hirtundines & ciconias, quæ profectioe tempestitiva migrant in aliam plagam, & instantem hiemem præsentunt? Et Christus Matthæi 16. damnat Pharisæos, ex facie cœli præfagientes crastinam serenitatem aut tempestatem, at non prospicientes imminetia Dei iudicia?

Verumtamen subductis accurate rationibus, comperiemus, sapienter Deum occultasse hominibus futuros eventus, & ipsam futurorum ignorationem (iis exceptis de quibus nos in verbo præmonuit, & iis quæ naturaliter præcognoscuntur) inter beneficia Dei esse computandam. Frustra enim timentur, quæ non sunt eventura. Aut si sunt eventura, frustra vitantur quæ à Deo decreta sunt. Eius enim voluntas est ^a ἀμετέωρη & ineluctabilis. Tū malorum à Deo decretorum præsensio accelerat dolores, & futura mala vertit in præsentes misérias. Immo verò mala sæpe plus cruciant metu antequam accidant, quam sensu postquam acciderunt. Solemus enim patientius ferre res adversas, quam dubias, malumusque semel cadere, quam diu pendere. *Unicuique diei sufficit sua miséria*, Matth. 6. 24. Quod si homines prænoscent diem mortis suæ, ^b ὡνύμοροι dolore contabescerent, & segnes fierent ad laborem, & tam arctis limitibus vitam sibi circumscriptam indignarentur. Vicissim qui scirent multos annos vitæ sibi superesse, differrent in dies resipiscentiam, & ex mora caperent occasionem licentiæ. Tum avari cibo abstinerent, certi se non posse

^a Immutabilis. ^b Qui sunt brevis vitæ.

perire inedia. Et homines possent se precipites dare in mare, aut gladio sibi pectus transfodere, aut venenum haurire, nixi hac fiducia, tempus moriendi ipsis à Deo definitum nondum advenisse.

Deniq; is sibi bene ominabitur, & fruetur summa animi tranquillitate, qui reiiciens in Deum curam futurorum, sequetur Deum ducem, & vitam exigens ad normam divinorum mandatorum, inhærebit eius promissionibus, & in eius providentia conquiescet. *Occulta ad Dominum pertinent: at revelata ad nos, ut faciamus quæ lege præcepit.* Deuter. 29. 29.

De hoc argumento habemus dissertationem Favorini Philosophi, non indignam legi, apud Gellium Noctium Atticarum lib. 4. c. 11.

C A P. III.

Varia nomina quibus Prophetæ appellantur.

PROPHETÆ nomen usque adeo sanctum est in Scriptura, ut ipse Dei filius Prophetæ appelletur, Deut. 18. 15. Act. 7. 37. Prophetæ Hebræis est נָבִי Navi, à נָבָא Nava, Prophetavit, quod in Niphal est usitatus. In Hitpael falsis Prophetis plerumque accommodatur. Ieremiæ tamen cap. 26. vers. 20. in bonam partem accipitur.

Muhamedem ab Arabibus, nunc etiam Navi appellari, testis est Ludovicus Patritius Romanus, Navigationum lib. 1. cap. 13.

Sæpe etiam Propheta vocatur *נביא* *khese*, & *נביא*, id est, *videns*, seu habens visionem, ut 1. Sam. 9. 9. Et Paralip. lib. 2. cap. 35. vers. 15. Et sæpe alibi.

Vocantur quoque Prophetæ viri Dei, utpote à Deo afflati, 1. Reg. 13. 1. Et alibi frequenter. Quem loquendi morem imitatus est Petrus secundæ Epistolæ cap. 1. com 21. dicens *sanctos Dei homines impulsore Spiritu Sancto locutos esse*.

Græci, prædicentes futura, vocant *προφήτας* & *χρησµωδῆς*, & *χρησµολόγης*, & *μάντις* à furore. Unde Manto Tiresiæ filia vaticinatrix. Latini Vates dicunt, quasi Fates à fando. Unde & Dea Fatua, quæ & Fauna, & Bona Dea futurorum præscia.

C A P. IV.

Quot modis nomen Prophetæ in veteri Testamento usurpetur.

PLerumque in Veteri instrumento Prophetæ dicuntur, qui Dei, aut diaboli afflatu, vel ficta & simulata revelatione futura prædicunt. Tum qui respondent de rebus

rebus non quidem futuris, sed tamen occultis. Sic Samuelis lib. 1. cap. 10. Samuel iubet Saulem abstinere à quærendis asinibus, quandoquidem repertæ essent, & Elizeus aperiebat regi Israël quæ gerebantur in arcano regis Syriæ consilio, 2. Reg. 6. 12. Hoc elogio ornat Homerus Calchanthem vatem :

Ὅς ἤδη τά τ' ἔοντα, ταί' ἐσόμενα, πρὶν
ἔοντα,

quippe scientem

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura trahentur.

Dicitur quoque in V. T. Propheta, qui furore ἐν θέῳ correptus eructat verba quæ ipse non intelligit, ad laudem Dei pertinentia, quamvis non fundat oracula de futuris. Talis Saul, qui primo lib. Samuelis cap. 19. 24. prophetans abiecto paludamento, humi volutabatur. Quæ quidem erat infania quædam ἢ θεήλατος, ad avertendam eius cogitationem à Davide, quem quærebat ad necem.

Sed & in Veteri Test. quilibet interpretes voluntatis divinæ alteri inspiratæ, dicitur Propheta, etiamsi de futuris non respondeat. Sic Exodi 7. vers. 1. Aaron vocatur Propheta Moïsi, non quia à Moïse afflare-

a à Deo immissa.

tur, nec quia Mosi prædicaret quæ ei essent eventura : sed quia erat interpret, & prolocutor Mosi, cuius lingua erat blæsa & cæspitans.

Quandoque etiam in Veteri Test. Propheta dicitur, qui Deum quomodocunque laudat in Ecclesia. Sic 1. Paralip. cap. 25. comm. 1. & 2. Asaph & Idithun dicuntur prophetasse cythara & cymbalis. Dicebant autem, *Laudate Dominum, quia misericordia eius manet in æternum*. Hæc erat eorum prophetia.

C A P. V.

Quo sensu vocabulum Prophetæ in Novo Testamento accipiatur. An Prophetæ studium & laborem revelationibus adiunxerint.

NOvum Testamentum vocabulum Prophetæ plerumque accipit eodem sensu quo Vetus: nempe pro eo, qui Deo afflante futura prædicit. Actorum cap. 11. 28. Agabus famis prænuntius vocatur Propheta. Et cap. 21. 9. Philippus Euangelista dicitur habuisse quatuor filias Prophetissas. Idque iuxta vaticinium Ioëlis cap. 2. *Filii vestri prophetabunt, & filiae vestrae videbunt visiones*. Nam & in Novo Test. inveniuntur plurima exempla hominum, qui divino impulsu futura prædixerunt.

Pro-

Prophético afflatu Zacharias, & eius uxor Elizabetha, & Simeon, & Anna, de Christo vaticinati sunt. Suntque insignes prophetiæ Pauli Apostoli de Antichristi adventu, & Iudæorum conversione. Tota Apocalypsis nihil aliud est, quam perpetua prophetia de certaminibus Ecclesiæ ac regno casuque Antichristi, & Babylonis ruina, Christi ultimo adventu. Paulus dicit quasdam de Timotheo prophetias præcessisse 1. Timoth. 1. 18.

Sed frequenter in Novo Test. dicuntur Prophetæ qui in Ecclesia docent: Non quidem quilibet, sed ii tantum, qui ex revelatione hauserant sensum Scripturæ, & habebant donum interpretationis non acquisitum studio, sed divinitus infusum. Hoc sensu videtur Christus accipere nomen Prophetæ Matth. 10. 41. *Qui excipit Prophetam in nomine Prophetæ, habebit mercedem Prophetæ.* Sic accipit Apostolus 1. Corinth. 11. 3 *Omnis vir orans aut prophetans operto capite dedecorat caput.* Apertissime verò cap. 14. vers. 3. *Qui prophetat, proponit hominibus edificationem, exhortationem, & consolationem.* Nempe prophetare, ex mente Apostoli, nihil aliud est quam hortari, docere, consolari. Christus Matthæi undecimo Iohannem Baptistam vocat prophetam, immo
plus

plus quàm prophetam, cuius tamen nulla extant vaticinia, pràter illud quo regnum Dei instare : & Christum baptizaturum spiritu & igne pràmonuit. Nec aliter videtur accipiendum illud Matthèi septimo: *Nonne prophetavimus in nomine tuo?* id est nonne pràdicavimus doctrinam Evangelii?

Porro etsi hi Prophetæ hausissent sensum Scripturæ ex revelatione, non est tamen dubium, quin studio & lectioni incubuerint. Indicio est quod Paulus prima ad Timotheum cap. 4. 14. hortatur eum ne negligat, id est, ne patiatur intercidere per socordiã donum quod acceperat per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii. Et cap. 1. secundæ Epistolæ iubet eum *ἀναξωπυρεῖν*, id est, quasi flabris, & fomitibus admotis, excitare donum divinitus acceptum. Loquitur enim de dono extraordinario, ut de scintilla ignis cœlitus delapsa, quæ esset fovenda & flatu suscitanda: non secus ac ignis altaris ^a *ἐργυνόμενος*, quotidiana lignorum iniectione à sacerdotibus alebatur. Ipse Paulus cum abundaret donis Spiritus præ cæteris, habebat tamen schedas, & membranas quas iubet sibi afferri à Timotheo, 2. Tim. 4. 13. Quem quoque iubet attendere lectioni, &

^a Cœlo delapsus.

doctrinæ , 1. Timoth. 4. 13.

Nec aliter se gesserunt prophetae Veteris Test. quorum collegiis præsidebat aliquis ætate , & donis Spiritus eminens, eos erudiens : ut videre est 1. Sam. 19. 20. Et 2. Regum 4. 38. Concinit Petrus Apostolus, dicens prophetas Veteris Test. sedulo inquisivisse qualis futura esset salus per Mediatorem acquirenda, & quo tempore esset apparitura, 1. Petr. cap. 1. 10. Neque enim Prophetæ pendebant ex sola revelatione, sed etiam incumbabant studiis & piis exercitationibus.

Et hæc quidem sunt significationes nominis Prophetæ in N. Test. Semel tantum à Paulo aliter accipitur, epistola ad Titum cap. 1. ubi Epimenides poëta Ethnicus, propheta Cretensium appellatur. Nimirum quia poëtae Ethnici afflatum divinum mentiebantur. Iuxta illud Ovidii:

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.

Spiritus hic celsæ semina mentis habet.

C A P. VI.

De Bonis Prophetis. An in eos aliquando cadat error. De Nathan. De propheta Bethelis. Et de Esaia. Elizeus defenditur à crimine mendacii.

Prophetarum quidam boni sunt, quidam mali. Bonus propheta est qui non tan-

tantum vera prædicit: Id enim aliquando fieri à malis prophetis suo loco docebimus, sed qui prædicit futura, aut declarat occulta, Deo non tantum mentē eius illustrante, sed etiam cor sanctificante, & affectus dirigente.

Habemus tamen exempla bonorum prophetarū, qui aliquid humani passi sunt, & à veritate deflexerunt, non quidē per fraudem & data opera, sed quodam animi æstu præcipiti, ob Dei mentem non bene perceptam. Exemplum habemus in Nathan 2. Sam. 7. 3. Quem cum David consulisset an deberet Deo ædificare templum, respondit Davidi: *Vade & fac quidquid animo concepisti. Iehova enim tecum est.* At mox Nathan à Deo correptus mittitur ad Davidem, ut ei significaret non placere Deo ut templum extrueret, quia multum humani sanguinis fuderat. Nempe Nathan responderat Davidi, Deo inconsulto.

Sed & bonus ille Propheta, qui primo libro Regum cap. 13. regi Ieroboam futura prædixit, & qui manum regis quæ obriguerat illico sanavit, inductus est in errorem ab alio propheta, obtendente Dei mandatum à se confictum, ideoque à Leone per viam occisus est. Hunc Prophetam fuisse nomine Semaïam ait Tertullia-

tullianus lib. de Ieiuniis cap. 16.

Esaia cap. 35. Ezechias Rex Esaiam consulit super successu morbi. Cui Esaias, *rem familiae tuae dispone, brevi enim morieris, nec amplius vives.* Secus tamen accidit, nam rex recreatus ex morbo, ad annos quindecim superstes fuit. Ne aliqua sit culpa Esaiæ, vulgò torquentur quasi fideculis eius verba, & durissima interpretatio eis adhibetur. Volunt plerique mentem Esaiæ fuisse, morbum regis sua natura esse lethalem, & immedicabilem, cui tamen Deus mederi decrevisset. Sed Esaiæ verba hoc glossema diluunt. Neq; enim morbus lethalis cui Deus decrevit mederi obstringit ægrum ad condendum testamentum, & novissimis mandatis prospicundum familiae. Tum verba hæc, *brevi morieris, nec amplius vives*, longissimè distant ab his verbis, *Tu quidem vives, etsi morbus tuus lethalis est*, nec possunt hæc duo conciliari. An potius dicendum est, Esaiam sic respondisse ante Dei consilium probè perceptum? Ideoque mox iussu esse emendare quod per errorem pronuntiaverat? Nec tamen per id derogatur sanctitati Esaiæ, aut certitudo eius prophetiarum labefactatur. Manent enim immota eius vaticina, suntque firmitatis illibatae, quæcunque contraria Dei iussio-

iussione non sunt emendata. Nihil tamen affirmamus, nec volumus super hac re ducere contentionis funem.

In liberando Elizæo à crimine mendacii laboratur: quando regi Benhadad ægrotanti, & prophetam consulenti de successu morbi, respondit Elizæus *vivendo vives*, id est, plane & certissime vives, & convalesces, *veruntamen ostendit mihi Deus eum omnino seu certò moriturum*. Sic enim vulgò vertitur: sic Pagninus, sic nostri; nec aliter LXX. At nihil tale habet Hebraica veritas, sed *אמר לו לא תחיה* *emor lo chaiob ticheb*, *dic non vives vivendo*, id est, *plane morieris*. Neque enim habetur in Hebræo *ו* *ei* sed *לו* *non*. Ideoque Macaph intrusum inter *אמר* & *לו* expungendum est. Hic error alium attraxit, nempe additionem vocis *veruntamen*, quæ non habetur in textu Hebræo, sed *והראני* *vehirani* & *ostendit mihi*: non verò, *attamen ostendit mihi*.

C A P. VII.

Donum prophetiæ quando cæperit, quando desierit. Anathema Maranetha unde dictum. De Hircano, & Hasidæis. Matthæi locus illustratur.

ANtiquissimus prophetarum fuit Adam: Is enim sopore expergefactus, agno-

agnovit uxorem nunquam antea visam, & ad quid data esset, pronuntiavitque verba quæ Paulus ad Ephesios capite quinto mysticæ coniunctioni Ecclesiæ cum Christo accommodat.

Septimus ab Adamo Enoch propheta fuit. Circumferebatur inter Iudæos eius prophetia, ex qua Iudas Apostolus desumpsit pericopen, quæ habetur in eius Epistola, cuius clausulæ prima verba erant *Maranatha, Dominus venit*. Quia autem pericope illa de iudicio ultimo vaticinatur, inde factum, ut atrocissimum inter Iudæos anathema *Maranatha* appellaretur. 1. Corinth. 16. 22.

Sed & Noah propheta fuit, utpote qui per annos centum & viginti præmonuit homines de instante diluvio. Idemque cum edormivisset crapulam, filiis futura prædixit Genes. 9. quasi ad id tantum inebriatus fuisset, ut in vaticinia expergisceretur.

Abraham quoque propheta fuit, Deo ipso teste, qui regi Abimelecho dixit, *redde huic viro uxorem suam, est enim propheta*, Genes. 20. 7. De eodem Abrahamo intelligendum est quod habetur Psalmo. 105. 15. *Nolite tangere unctos meos, & ne nocete meis Prophetis.*

Isaaci benedictiones datæ duobus filiis, planè sunt propheticæ. Iacobi verò prophetiæ contentæ capitibus Geneseos 48. & 49. cum quibuscvis aliis sunt conferendæ. Ioseph somnia prophetica somniavit, & aliorum somnia interpretatus est. Moses quoque Propheta fuit. Iosua nulla habemus vaticinia. Sub Iudicibus usque ad Samuelem rarum fuit donum prophetiæ, & perpauca ex propitiatorio oracula reddebantur, ut dicitur lib. 1. Samuelis, cap. 3. 1.

Post Samuelem multi fuerunt afflati spiritu prophetico. David insignis Propheta tres habuit Prophetas domesticos & familiares, Nathan, Gad, & Heman, 1. Paralip. 25. 5. à quibus verissimile est scriptam eam partem librorum Samuelis, quæ à Samuele scribi non potuit. Toto enim libro secundo Samuelis, & parte primi, narrantur gesta post Samuelis mortem. Facile crediderim hos esse libros Nathan & Gad Videntium, quorum mentio fit 1. Chron. cap. 29. commate 29. Nam quis fuisset aptior ad conscribendam hanc historiam viris sanctis, qui fuerunt *αὐτόπται*, & quorum opera & consilio David in negotiis maximi momēti utebatur?

a Testes oculati.

Sub

Sub Regibus Iuda & Israëlis, Deus suscitavit plurimos Prophetas, qui Israëlitas ab Idololatria revocarent, & Reges ac Sacerdotes monerent officii, & futura prædicerent, labentemque disciplinam restituerent. Inter quos Elias & Elizæus ^a *Ἰαυματῆργοι*, principes fuerunt.

Iudæi Prophetas qui ante Efsaiam suas prophetias scriptis consignarunt, vocant ^b *priores Prophetas*, at eos qui ab Efsaia ad Malachiam, vocant *posteriores*.

Præter hos Prophetas quos Deus extra ordinem suscitabat, fuerunt in Israële summi Pontifices, quibus Deus dabat responsa de propitiatorio: quo nomine possunt prophetæ appellari. Quæ responsa post tempora Salomonis fuerunt infrequentiora. Temporibus Regū, qui Dei oracula sciscitabātur, cōsulebant prophetas.

Post reditum à captivitate Babylonica, prophetarunt Aggæus, Zacharias, & Malachias: post quem nullum habemus prophetam Veteris Test. qui sua vaticinia scriptis commendarit. Qui præter hos prophetæ nominantur Nehemiæ cap. 6. vers. 14. non sunt digni qui bonis Prophetis accenseantur.

^a *miraculorum operatores.* ^b *Naviim harishonim & Akharonim.*

Iosephus Originum lib. 13. cap. 18. de Hyrcano Ethnarcha Simonis Maccabæi filio loquitur ut de Propheta, quem thus adolentem in templo Deus oraculo admonuerit, filios eius de Antiocho victoriam reportasse. Hic cum sub alio titulo esset Rex Iudæorum, summusque Sacerdos, si insuper fuit Propheta, oportet in eo coaluerint tria munera, Regis, Sacerdotis, & Prophetæ. Quod etiam de Mose dici potest.

Extincto inter Iudæos prophetiæ dono, ad sarcinendum utcunque hoc dispendium, emerfit novum genus hominum qui חסידים *chasidim*, id est, pii & sancti appellabantur. Lxx ὁσίως vertunt Psal. 79. vers. 2. Iterum Hasidæorum mentio fit libro Maccabæorum cap. 7. vers. 13. Et lib. 2. cap. 14. 6. Ita libro primo Maccabæorum dicuntur ἐκαστάζοντες τῷ νόμῳ, id est, studentes accuratiori legis observationi, & insuper addentes voluntarias observationes, quæ ἐκαστάσμοι & ὑπέρμετρα, id est, legis auctaria, à Græcis appellantur. Hi postea in sectas Phariseorum, & Saducæorum, & Essenorum divisi sunt, de quibus agere non est huius loci.

Prophetiæ donum intermortuum revixit in Zacharia patre Iohannis Baptistæ,
Eliza-

Elizabetha, Simone, Anna : quibus adde Apostolos , & alios eiusdem sæculi ; qui prophetiæ munere claruerunt. Quapropter cum Christus Matthæi cap. 11. 13. ait Prophetas usque ad Iohannem prophetasse, mens eius non est , prophetas in Iohanne desiisse, sed desiisse prophetias de Messia venturo.

C A P. VIII.

De sæminis Prophetissis, & prophetantibus in Ecclesia. Solvitur^a ἐναντιοφάνες in prima Epistola ad Corinthios.

FOeminas multas Deus afflavit spiritu prophetico: nec censuit periculum esse ne in sequiore sexu cœleste donum vilesce-
ret. ^b Maria soror Mosis , & Debora iudex Israëlis, prophetissæ fuerunt. Primo libro Samuelis cap. 2. habemus canticum Annæ, cuius postremæ clausulæ de Christo vaticinantur , eiusdemque libri cap. 25. Abigail Davidi futura prænuntiat. Tempore regis Iosia Ulda fuit prophetissa, habitans in Misne, id est , in secunda parte urbis. 2. Chron. 34. 22.

Esaia cap. 8. com. 3. uxor Esaia prophetissa appellatur , non quidem quod funderet vaticinia , sed eodem sensu quo

^a Apparentia contradictionis. Exodi cap. 15. 20.

in Canonibus veterum Conciliorum uxores Episcoporum & presbyterorum *Episcopæ & presbyteræ* appellantur.

Post reditum ex captivitate Babylonica, Nehemia instaurante mœnia Ierosymitana, Nohadja prophetissa dicitur habuisse occulta cum hostibus consilia, & conata Nehemiam ab incepto avertere, Neh. 6. 14. Unde liquet eam pseudopphetissam fuisse.

In Novo Test. Lucæ 2. 37. Anna vocatur *Προφῆτις*. Et Actorum cap. 21. filia Philippi vocantur Prophetissæ.

Nodus est, dignus vindice, id quod habetur 1. Corinth. 11. 15. *Mulier orans aut prophetans nudato capite, debonestat caput: perinde enim est ac si esset rasa.* Nam qui vetat mulierem prophetare aperto capite, plane videtur & permittere prophetare operto capite: Cum tamen idem Apostolus eadem epistola cap. 14. com. 34. & prima ad Timotheum cap. 2. 12. vetat mulierem loqui in Ecclesia.

Sunt qui censent capite undecimo primæ ad Corinthios vocabulo *prophetandi* nihil aliud intelligi, quam audire alium prophetantem. At non faciunt fidem: sic enim quilibet de populo posset Propheta appellari. Nec versu illo vox prophetandi
aliter

aliter accipitur, quam versu præcedenti, ubi de viris in Ecclesia loquentibus & prophetantibus agitur: Quod si audiens prophetam potest appellari propheta, pari ratione, qui audit canentem cantor dicitur, & qui blasphemantem blasphemus.

Alii malunt permitti quidem fœminæ prophetare, sed domi & inter privatos parietes. Sed neque id videtur consentaneum: Non enim oportuisset mulierem domi inter familiares differentem de rebus divinis velare faciem, ne à liberis aut ancillis conspiceretur. Adde quod toto isto capite Paulus differit de rebus quæ publicè fiebant in Ecclesia.

Arbitror hunc fuisse inter initia morem Ecclesiæ Corinthiæ, ut tam viri quam fœminæ in Ecclesia & in propatulo loquerentur de rebus divinis, quem morem Apostolus capite undecimo, nec probat, nec diserte damnat: sed tantum vult, si quam mulierem incessat cupiditas prophetandi in Ecclesia, ut prius obnubat faciem. Quasi diceret, cum mos ille inter vos receptus sit, ut etiam mulieres frequenti cœtu prophetent, hoc insuper accedit, quod nudato capite & detecta facie inverecundè loquuntur in propatulo. At cap. 14. resumens eundem sermo-

nem, iubet eas deinceps tacere, & consuetudinem illam abrogat. Immò verò si rem accuratè perpendimus, inueniemus Paulum, hoc ipso quod vetat fœminas loqui in Ecclesia nudato capite, eis facultatem loquendi prorsus adimere. Res enim fuisset perabsurda & ridicula prophetare in publico tecta facie, veluti si quis concionaturus larvam indueret, aut flammeo vultum obnuberet.

C A P. I X.

Quo pacto, & quot modis Deus prophetas afflaret. Nec non de fidibus. Et de morbis prophetarum. Tum de furore Pythiæ vatis.

PROphetas non proprio instinctu, sed spiritu Dei afflante locutos esse ait Petrus. Quia in re luculentum habemus testimonium de divinitate Christi. Nā idem Apostolus, qui dicit prophetas à Deo fuisse afflatos, dicit quoque eos actos spiritu Christi, & Christi spiritum in eis locutum fuisse 1. Petr. cap. 1. 11. Cuius rei exemplum habemus in Eſaia, per quem Christus ipse de se loquitur, quasi non Eſaias sed Christus ipse loqueretur, capitibus 49. & 53. & 61.

Multifariam autem Deus inspirabat prophetis revelationes. Horum modorum

rum discrimina Deus ipse exponit Numeri 12. 6. *Si quis est inter vos Propheta, ego me ei patefaciam per visionem, aut eum alloquar per somnium. Non sic faciam servo meo Mosi, ipsi enim loquar in os, adeo ut intueatur speciem meam, non verò per ænigma.* Ubi Deus distinguit visionem à somnio. Illa apparet vigilantibus, hoc ingeritur dormienti. Sæpe etiam per Angelum internuntium Deus revelavit servis suis suam voluntatem. Quandoque etiam clara voce prophetas compellavit. Id fecit Esaia cap. 6. Et Samueli puero 1. Sam. 3. 4. Eodemque libro dicitur Deus non respondisse Sauli, neque per somnium, neque per Prophetas, neque per Urim. De quo Urim postea agetur.

Inveniuntur etiam exempla Prophetarum, qui adhibito citharædo spiritum propheticum aut attrahebant, aut languentem excitabant. Id factum ab Elizæo libro 2. Regum, cap. 3. com. 15. ubi Elizæus iubet sibi adduci citharædum, ad cuius modulationem spiritus Dei prophetam invasit. Nec in alium finem turba illa prophetarum, de qua primo lib. Samuelis cap. 10. agebat ante se aulædum & citharistam cum fistula & tympano.

Sæpe autem accidebat ut prophetæ ex

afflatus vehementia inciderent in morbum, & animo ac corpore affligerentur, usque adeo, ut nequidem possent pedibus insistere. Numerorum cap. 24. Bilham sic describit Prophetam : *Is (inquit) qui videt visionem omnipotentis, qui in terram procidit, & oculis est apertis.* Sic Saul afflatu correptus humi volutabatur dum prophetaret 1. Sam. 19. 24. Daniel, vir tantus, post insignem illam quatuor belluarum visionem cap. 7. vers. 28. hæc ait, *Cogitationes meæ me conturbarunt vehementer, & facies mea hilaris cæpit esse decolor.* Et cap. 8. vers. 27. dicit se per plusculos dies graviter decubuisse, & morbum contraxisse. Nempe hebescit mentis acies ad tantam lucem, & humana infirmitas propemodum obruitur propiore Dei præsentia. Id Deus faciebat ad retundendam superbiam, ne homo revelationibus & Dei alloquio intumesceret. Sic Pauli Apostoli corpus afflixit doloribus, & σκόλοπα infixit eius carni, post raptum in tertium cælum, ne magnitudine revelationum fieret superbior.

Sed quæcunq; hæc fuit animi aut corporis afflictatio vel langor, levis fuit prærabie qua Satan vexabat obsessos, & in furorem solvebat eos, quibus infundebat oracula. Pythia vates ut confederat in tripode,

pode, concidebat semiexanimis, & per
antrum cum impetu provolvebatur.
Tandem vetero excusso, fundebat ver-
sus, qui à consulentibus excipiebantur.
De Sibylla Virgilius Aeneid. vi.

*At Phæbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore posset
Excussisse Deum: tanto magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingitque
premendo.*

Et Ibidem,

--- Ea fræna furenti

*Concutit, & stimulos sub pectore vertit
Apollo.*

Origenes adversus Celsum dicit Pythiam
vatem *ἡ δὲ τῶν γυναικείων* spiritum dæmonis
recepisse.

C A P. X.

*De raptu & ecstasi prophetarum. An corpora eo-
rum fuerint translata. An reapse gesta sint,
quæcunque leguntur eis accidisse, aut quæ iussi
sunt facere. De Esaia nudo. De Ieremiæ
iugo & Zona. De Ezechielis raptu. De Ho-
sæ coniugio. De Habakuk, & de Christi à
Satana translatione.*

PLurima in Scripturis narrantur, quæ an
re ipsa gesta sint, an verò meræ fuerint
apparitiones quas Deus pinxerit in eorum
phan-

phantasia, non abs re dubitari potest. E-
 saia 20. Deus iubet Esaia nudum &
 discalceatum incedere. Ieremias cap. 27.
 iubetur gestare cervice iugum ligneum,
 qualia sunt quæ aptantur bobus. Mox
 etiam ferreum cap. 28. Idem Propheta
 cap. 13. cum esset Ierosolymis, & Chal-
 daei imminerent Iudææ, iubetur ire in
 Chaldæam, & ad ripam Euphratis cingu-
 lum suum obruere humo, & illud, repe-
 tito post plusculos dies itinere, inde ex-
 trahere, quod quidem invenit putrefa-
 ctum. Ezechielis cap. 8. 3. Dei manus, si-
 ve is Angelus fuit, Prophetam crinibus
 arreptum sublimem rapit, & Babylone
 transfert in Iudæam, & in templum in-
 troducit, eademque passus est iterum,
 cap. 11. com. 1.

Illud verò durum, & quod scrupulum
 animis iniicit, quod Hoseas iubetur à
 Deo, sibi meretricem adiungere, & cum
 ea filios fornicationis, id est, nothos &
 non legitimos.

De ipso Christo movetur controver-
 sia, an reapse fuerit translatus ex deserto
 Ierosolymam, quæ distantia est ad mini-
 mum itineris bidui, pediti ^a & ζώνω. An
 verò id factum per visionem, diabolo

^a Expedito & altè præcincto.

illudente eius phantasiæ .

Nam de Paulo Apostolo, qui se ait raptum in tertium cœlum , an raptus fuerit corpore, an verò mentalis tantùm fuerit translatio, temerarium esset definire, cum ipse se id ignorare profiteatur, 2. Corinth. 12. 3.

De Elia quin vera corporis translatione raptus sæpe fuerit dubitari non potest: cum Abdias Achabi atriensis primi libri Regum cap. 18. dicat Eliæ : *Accidet quando à te discessero , ut Spiritus Dei te transferat in aliquem locum mihi ignotum.* Et 2. Regum cap. 2. quinquaginta viri disquirunt Eliam, rati eum à Spiritu in alias oras esse translatum . Pariterque raptum fuisse Philippum Euangelistam , testatur Lucas Actorum cap. 8 vers. 39.

Translationem vero prophetæ Habakuk nihil moramur. In vulgata versione assuta est Danielis prophetiis fabula de propheta Habakuk , quem Angelus capillitio arreptum , ex Iudæa Babylonem transtulerit, ut ex tanto intervallo afferret offam seu pulmentum Danieli incluso fossa leonum . Quæ narratio non habetur in codicibus Hebræis : quam quidem oportuisset inferere capiti sexto Danielis, ne historiæ filum & ordo turbaretur. Inde

de autem evidenter falsitas deprehenditur, quod ficta hæc narratio aliam causam assignat proiectionis Danielis in foveam leonum ab ea, quæ ab ipso Daniele proditur. Nempe quia draconem, iniecta in eius fauces turunda ex tomento & pice, dirupisset.

De cæteris quid sentiendum sit ambigitur. Et primò quidem quod ad Esaiam, planè indecens videtur nec conveniens dignitati tanti prophetæ, qui erat regii sanguinis, nudum inverecundè incedere per plateas, & exponere oculis utriusque sexus, quæ ne quidem honestè nominari possunt. Id sanè eum exposuisset ludibrio, & odio populi, fidemque eius prophetiis ademisset. Magis consentaneum est eum iussu ponere vestem propheticam cilicinam, de qua Zachariæ cap. 13. 4. Id Deus ipse indicat vers. 2. iubens eum exuere cilicium seu villosam penulam. Sic solemus dicere mendicum incedere nudum, quando pannis semitectus, & leviter adumbratus est. Nec fides adhibenda Ambrosio epistola 36. nec Hieronymo commentario in hunc locum, qui prophetam nudant, & volunt inhonestè incessisse. Simile exemplum habemus lib. 1. Sam. cap. 19. ubi Saul dicitur

citur nudus & abiectus humi, prophetasse, quod de regali paludamento depositum, non verò de interula intima intelligendum est. Nec his adversatur quod versu quarto, in huius similis ^a ἀπὸ δό-
cei dicitur rex Assiriæ abducturus Aegyptios captivos nudos, & discalceatos, & detectis natibus. Nam id in propheta figuratum est, quatenus potuit honestè figurari. Quod si hic locus de inhonesta nuditate intelligendus esset, dicerem hæc visione tenus, non verò re ipsa gesta esse.

Ieremiam verò gestasse iugum ligneum, testatur huius iugi confractio ab Anania pseudopropheta, cap. 28. 10. At de defossione Zonæ ad ripam Euphratis, & tanto itinere suscepto ob rem tantillam, aliter sentiendum est. Verissimilius est Deum sic occupasse Ieremiæ mentem, ut in illa apparitione rem sic geri arbitraretur. Distat enim Euphrates à Iudæa itinere ad minimum octodecim aut viginti dierum pediti gnavo & expedito. Nec caruisset suspicione hæc in terram hostilem iterata profectio. Nam capite 38. cum Ieremias vellet clam se proripere ex urbe, à præsidii præfecto prehensus, & Ierosolymam retractus est, & insimulatus prodicionis ut transfuga: & post verbera,

^a redditione.

bera,

bera, in tetrum carcerem detrusus est.

De Ezechiele res clara : Is cum ageret Babylone , dicit se translatum Ierosolymam, tanto intervallo distitam, & introductum in templum, ut videret execranda quæ ibi patrabantur. Id non factum re vera, nec fuisse hanc veram translationem corporis per aërem , sed apparitionem, ipse testatur cap. 8. vers. 3. dicens id factum במראות אלהים *bemaroth elokim*, id est, *in visionibus Dei*, seu à Deo obiectis. Et cap. 11. 24. dicit se ex Iudæa in Chaldæam relatum *in visione per Dei Spiritum*. Eodemque modo putamus accipiendum libri comestionem, Ezechielis cap. 3. 1. Et Apocalypseos 10. 10. Idem cum Ezechiele passus est Iohannes, qui Apocal. 17. vers. 3. dicit se per spiritum translatus ab Angelo in desertum: non ergo vera corporis translatione.

Super Hoseæ coniugio diversis sententiis certatur. Sunt qui censent coniugium Hoseæ cum Gomera meretrice καὶ τὸ πρῶτον, & ut verba sonant, accipiendum esse, eumque prostibulum fornice extractum in uxorem duxisse, & ad meliorem vitam traduxisse.

At Thomas 2. 2^a. quæst. 154. art. 2. ad 3. censet Hoseam cum Gomera consuevisse,

sueville, & eam non habuisse uxorem, eumque, Deo iubente, scortatum esse. Cui sententiæ videntur Dei ipsius verba fidem astruere, iubentis Hoseam sibi capere fornicatricem, & filios fornicationis, quasi Deus iuberet Hoseam ex ea filios nothos & illegitimos suscipere. A qua scortatione, quamvis lege Dei prohibita, censet Thomas peccatum abfuisse, quia fiebat Deo dispensante, & iubente. Res enim ob id ipsum iustæ sunt, quia à Deo iubentur, veluti cum Israëlitæ sub mutui obtentu, emunxerunt Aegyptios pretiosa suppellectile Deo authore. Iustè enim possidentur quæ à Deo dantur.

Huic sententiæ ut assentiar, à me non impetro. Non enim est credibile nec Dei sapientiæ ac iustitiæ consentaneum, arbitrari sanctum prophetam cum vulgata meretrice scortatum esse ex Dei mandato. Sic enim sacrosanctum munus prophetæ, adductum fuisset in contemptum, & popularibus sibilis exceptum: Talis copula dedecorasset eius familiam, & prolem inde susceptam infamasset. Verum quidem est quod ait Augustinus lib. 22. contra Faustum Manichæum cap. 80. non esse adversum fidei Christianæ, si meretrix relicta fornicatione in matrimonium honestum

nestum transeat. Sed multa in alio tolerarentur, quæ Prophetæ inurerent notam infamiæ. Nec ex tali matrimonio suscepti, possent appellari filii fornicationum, quales putat Hoseam ex Gomera suscepisse. Nec eiusmodi mulier revocata ad honestam vitam coniugio, posset repræsentare populum Israël seu decem tribus, quas Deus hic incusat non tantum scortationis præteritæ, sed etiam futuræ, dicens, *quia fornicando fornicabitur terra.*

Alii, inter quos Isidorus Hispalensis, & Hieronymus epistola ad Pammachium, & commentario in hunc locum, existimant nihil horum revera gestum esse, sed id tantum menti Hoseæ per ecstasim, aut somnium, aut visionem repræsentatum fuisse. Si quid enim occurrit, in scriptura quod facinus vel flagitium iubere videatur, id figurate accipiendum monet Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 16.

Veruntamen hæc quoque sententia in eadem incommoda incurrit. Non enim honestum est, nec Dei sanctitati conveniens, pellicere phantasiam prophetæ, ut inter vigilandum aut dormiendum putaret se in turpi libidine volutari. Nec Hoseas id ausus fuisset exponere populo, & scriptis

scriptis commendare, ne se propinaret
ridendum, & parum sanæ mentis existi-
maretur.

Supereſt ergo dicamus nihil horum ge-
ſtum, neque re ipſa, neque per viſionem
aut imaginationem, ſed hæc omnia alle-
goricè intelligenda, totumque huius nar-
rationis ſilum meram eſſe parabolam, in
qua Hoſeas Dei perſonam repræſentat,
meretrix verò illa populum Iſraëlis, qui
ſpreto Dei fœdere, cum idolis fornicaba-
tur, ex quo matrimonio Deus ſuſceperit
filios, quorum nomina ad exprimendos
futuros eventus ſunt accommodata, quaſi
Deus diceret Hoſeæ: Age verò, perſonam
meam ſuſtine, & finge te capere uxorem
adulteram, idem enim mihi accidit, quod
tibi, ſi uxorem adulteram haberes, cuius
filios per iracundiam abiiceres. Talis pa-
rabola Nathanis 2. Sam. 12. verſ. 2. & ſe-
quentibus, ubi Nathan, peccatum Davi-
dis ſub aliena perſona depingit. Sic inter-
pretatur hunc locum vir Clarif. Andræas
Rivetus, in cuius ſententiam pedibus eo.

Huic ſententiæ obſtare videtur, quod
nomen meretricis designatur, vocaturque
Gomera filia Diblaiim. Videtur enim hi-
ſtoria eſſe, non parabola, quando expri-
muntur nomina propria perſonarum aut

locorum. At id non est perpetuum. Nam narratio de epulone & Lazaro, parabola est, ut docet Chrysostomus Homiliis de Lazaro, & author quæstionum ad Orthodoxos, quæ assutæ sunt Iustino Martyri quæst. 60. ubi tamen nomen Lazari exprimitur. Et Lucae cap. 10. in parabola hominis faucii, Iericuntis, & Ierosolymæ nomina designantur. Pari facilitate fingitur nomen proprium, quo tota narratio.

Allucinatur autem Thomas, putans Deum iubere Hoseam suscipere seu creare ex Gomera filios nothos. Deus enim iubet Hoseam sibi adiungere in uxorem, meretricem iam habentem filios fornicationum.

Quod ad Christum attinet, eiusque translationem ex eremo Ierosolymam, qui malunt Satanā sic illusisse menti & phantasiæ Christi, ut putaret se à Satana abripi, & Ierosolymam transferri, id faciunt ut honori Christi consulant: existimant enim indignum esse tribuere Satanae in Christum tantam potestatem. Sed non vident se affingere Christo rem longè indigniorem. Longè enim indignius est arbitrari Satanam potuisse illudere menti Christi, eique falsam persuasionem imprimere, quàm si dicatur corpus Christi à loco

loco in locum translatum fuisse à diabol-
lo. Christus voluit tentari, ut nos in o-
mnibus. Hebr. 4. 15. Voluitque hoc ex-
emplo nos docere, si quis à diabolo talia
patiatur, non idcirco de eius salute despe-
randum esse.

C A P. XI.

*Quam grave, & asperum esset munus Pro-
phetæ.*

INvenimus in Veteri T. multos à Deo
vocatos, munus Prophetæ summo stu-
dio defugisse, ex conscientia infirmitatis
suæ. Deus enim Prophetis multa manda-
bat quæ vel ardua essent, vel prophetam
exponerent odio aut risui popularium
suorum, aut eum in discrimen adduce-
rent.

Moses tanta pertinacia detrectavit mu-
nus ad quod à Deo vocabatur, ut Dei in-
dignationem incurreret, Exod. 3. vers. 11.
& 13. Et cap. 4. vers. 10. & 14. Causaba-
tur se blæsum & hæsitantem lingua. Sed
præcipua causa erat, quod obiiciebatur
furori potentissimi regis & sævissimi, &
mittebatur ad ea imperanda, quæ sciebat
regis bilem inflammatura.

Sic Ionas missus Ninivem ad prædican-
dam everisionem tantæ urbis, flexo alior-

sum itinere navē conscendit, ut Ciliciam peteret, gnarus quā periculosa esset ista legatio. Tum metuens ne si eventus non responderet prædictioni, pseudopropheta haberetur.

Ieremias capite primo iussus à Deo prophetare, detrectat hanc provinciam sic loquens: *Eheu Domine loqui non possum, sum enim infans.* Quā grave autem onus subierit suscepto hoc munere, testatur tota eius historia, quam ipse suis prophetiis inseruit. Odiosus erat in vulgus, ut Chaldæis *a συμφορών*, & suadens deditio- nem urbis. Quo nomine detrusus est in carcerem, & immersus olidæ voragini pectore tenus *b*. Suamque vicem usque adeo lamentabatur, ut male diceret nati- vitati suæ, & cum matre expostularet quod eum edidisset in lucem. Denique us- que adeo pertæsus est muneris propheti- ci, ut de eo deferendo cogitaverit, cap. 20. vers. 9.

At quā grave fuit Esaiaæ seminudum incedere? Et Ezechieli coquere panem in stercore? Sane Esaias cap. 8. dicit se & suam familiam esse prodigium in Israël. Amos vero cum dehortaretur decem tri- bus ab idololatria, impactum est ei cri-

a Jerem. 27. 12. *b* Jerem. 20. 14. & cap. 15. 10.

men perduellionis, & iussus est à Pontifice idoli solum vertere. Samuel missus à Deo ad ungendum Davidem, & aliam prætexit causam veniendi Bêtlehemum, ne si Saul rescivisset, ab eo occideretur.

In vulgus verò Prophetas contumeliosè traductos, & pro insanis habitos, testatur exemplum Elizæi, quem pueri cum clamore insectabantur, calvitium exprobrantes, 2. Reg. 2. 23. Idem cum unum de collegio prophetarum misisset ad Iehu, ut unctione prophetica eum ad capessendum regnum instigaret, Iehus rogatus est à magnatibus, quid ei cum isto insano rei fuisset. 2. Reg. 9. 11. Sic Ieremiæ cap. 9. com. 25. & 26. Semaïas pseudopropheta increpat Pontificem, quod non cohiberet Ieremiam, aliosque eiusmodi insanos, falsò se venditantes titulo prophetarum.

Nec dubium est quin Ieremias irrisus fuerit à Iudæis, quando cervice gestabat iugum ligneum. Quod cum Ananias pseudopropheta confregisset, Ieremias iussus est à Deo conflare ferreum. Ierem. 28. Nempe Deus hoc indicio significabat instare tempus complementi comminationis, quæ habetur Deuteronomii cap.

1. Sam. 16. 2.

28. 48. *Iehova imponet cervici tuæ iugum ferreum, donec te prorsus obtriverit.* Talibus indiciis cum Deus per bonos Prophetas futura præsignificaret, pseudoprophetae inepta imitatione fidem suis vaticiniis creare conabantur. Sic Sedecias pseudopropheta, aptavit sibi cornua ferrea, quibus quasi arietibus pulsaret & everteret potentiam Syrorum. 1. Reg. 22. 11.

C A P. XII.

Quæ Prophetiæ sint aliis præstantiores.

INter prophetias illæ eminent, & pluris meriti sunt, quarum nobilius est argumentum: quales sunt quæ de Messia adventu vaticinantur. Tum illæ quæ pluribus circumstantiis, & insignioribus characteribus sunt illustres: veluti cum exprimitur nomen hominis nondum nati, aut designatur numerus annorum, aut dierum, aut locus, & gens, minutæque circumstantiæ. Talis prædictio Iosephi, prædicentis pincernæ regio, restitutionem integrum, at archipistori crucem intra triduum. Tum prophetia quæ habetur primo Regum cap. 13. qua vir Dei prædicit Ieroboamo, nasciturum domui Davidis filium nomine Iosiam, qui super ipsis altaribus

taribus à Ieroboamo extructis immolaret Sacerdotes idolorum, & ossa eorum cremaret. Natus est autem Iosias annis ducentis & quinquaginta postquam hæc prædicta sunt, quorum complementum enarratur 2. Reg. cap. 23.

Insigne est quod Esaias, capitibus 44. & 45. Cyrum regem nominat, & futurum liberatorem populi captivi Babylone vaticinatur: quæ tamen liberatio accidit circiter centum quinquaginta annis post Esaiæ mortem.

Nec minus diserta est, & eventu comprobata prophetia Ieremiæ, qui capite 25. 12. septuaginta annis captivitatem Babyloniam definivit.

His adiunge Danielelem computantem præcisè septuaginta septimanas annorum, id est, annos 490. à permissione instaurandi Ierosolymam, usque ad templi & gentis excidium. De qua prophetia suo loco agetur. Id vero stupendum, quod idem propheta everSIONem regni Persici à Græcis, & Alexandri Magni victorias, & eius mortem, & divisionem imperii Alexandri in quatuor regna, & Antiochi Epiphanis res gestas, & sub eo cladem Iudæorum, & cultus divini templique desolationem per tres annos cum dimidio,

tam graphicè depingit, ut non prophetiam, sed historiam scribere videatur. Quocirca Iaddus Pontifex Alexandrum apertis portis, festoque apparatu excipiens, ei exhibuit codicem Danielis, ubi mentio fit Alexandri, plus quam ducentis annis antequam Alexander nasceretur. Quam historiam habes prolixè enarratam à Iosepho Originum lib. 11. cap. 8.

Quæ cum ita sint, & prophetiarum laus & præstantia posita sit in dignitate, præstantiaque materiæ, & in designatione circumstantiarum, actionis, loci, temporis, personarum, planum est illas in quibus duo hæc insunt, antecellere alias prophetias. Talis prophetia illa Danielis de septuaginta septimanis. Tum prophetiæ de Christo, quæ habentur Psalmis secundo, & vigesimo secundo, & sexagesimo nono, & centesimo decimo. Nec non Esaiaæ prophetiæ capite nono, & undecimo, & quinquagesimo tertio, & sexagesimo primo. In his enim prophetiis Christus vocatur Dei filius, & mundi rex, & dicitur à Deo patre genitus, appellaturque Filius & puer nobis natus, qui idem sit Pater æternus; prædicaturque perfossio pedum & manuum eius, & propinatio aceti, & iactus sortis super eius vesti-

vestimentis , & verba eius in cruce , & mors ob peccata nostra , & sepulchrum eius cum divite , & regni eius splendor , & vocatio Gentium , & prædicationis Evangelii efficacia. Nec inconcinnè locutus est , qui Esaiam vocavit quintum Evangelistam.

C A P. XIII.

Indicium iræ Dei defectus Prophetarum.

CUM Deus uteretur Prophetis ad commonefactionem , & revocandum populum ab idololatria , & restituendam labentem religionem , & præsignificanda Dei iudicia , aut liberationes Ecclesiæ , & ad erigendos animos in spem venturi Messias , indicium erat curæ & favoris Dei missio frequens prophetarum . Quapropter Ecclesia Psal. 74. 9. conqueritur ad horrendas clades hoc insuper accessisse , nempe defectum prophetarum . Ezechiel cap. 7. 26. *Infortunium cumulabitur infortunio, visionem petent à Prophetis, sed lux perierit à Sacerdote, & consilium à senioribus.* Et Proverb. 29. 18. *Quando nulla est visio populus nudatur.* Sic primo libro Samuelis cap. 3. assignatur causa perturbationis rerum , & cultus divini indiligenter habitus , nempe prophetarum infrequentia :

Tunc

Tunc temporis rarum erat Dei verbum, & visiones non apparebant frequenter. Cuius rei gnari Iudæi, videntes miracula Christi, dicebant Magnus Propheta surrexit in Israël: Ac profecto Deus visitavit populum suum. Luc. 7. 16.

CAP. XIV.

De veste Prophetarum. Eos incessisse inermes.

VEstis prophetarum erat cilicium, vel penula villosa, qualem gessit Esaias cap. 20. vers. 2. Et alias 2. Regum cap. 1. vers. 8. Ubi Elias sic describitur: *Vir est amictus pilo, præcinctus lumbos Zona coriacea.* In Hebræo est בעל שער *Babal shebar*, quæ verba non significant Dominum pili, sed simpliciter villosum seu pilosum: non secus ac avis Proverb. 1. 17. vocatur בעל כנף *babal canaph*, id est, alata. Et בעל דברים *babal devarim*, habens negotium. Exod. 24. 14. בעל ברית *babal berith*, iunctus fœdere Genes. 14. 13. Nec aliter vestitus erat Samuel, quamvis Iudex, & princeps populi: sic enim describitur à Pythonissa 1. Sam. 28. 14.

Hanc vestem imitatus est Iohannes Baptista Matth. 3. 4. Eodemque cultu incessisse pseudoprophetas captantes auram popularem, & mentientes sanctitatem, disci-

discimus ex Zachariæ cap. 13. com. 4. *Tunc (inquit) accidet ut hi prophetae confundantur in visione, nec amplius vestientur penula villosa ad mentiendum.*

Huc videtur respexisse Apostolus ad Hebræos cap. 11. 37. ubi ait, *priscos sanctos oberrasse ἐν μηλώταις ἢ αἰγείοις δέρμασι in ovinis & caprinis pellibus.* Nam Græci *μηλώτῳ* dicunt, ut *λεόντῳ* & *άλωπήκῳ*, id est, vestem ex leonis vel vulpium pellibus. Et *νεβρίδα* vestem ex hinnuli pelle, bacchantium amiculum.

Hic cultus fuit horrens & asper, & conveniens humilitatis professioni. Sub qua tamen veste ovina aliquando latuisse animum rapacem & subdolum monet Christus Matthæi 7. 13. *Cavete (inquit) vobis à Pseudoprophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, introrsus verò sunt lupi rapaces.*

Prophetas quoque cum peregrè profiscerentur gladio caruisse indicat exemplum Balaami dicentis asinæ suæ, *si mihi esset gladius ad manum, te occiderem.* Hac lege cum Christus inter initia astrinxisset Apostolos Luc. 9. 3. postea eos hac lege liberavit Luc. 22. 36.

De mercede Prophetarum.

Non dissimulandus est mos, haud scio an probus, qui inter Israëlitas inoleverat, ut qui consuleret prophetā, afferret ei munusculum, ad mercedem vaticinii. Nempe ut merces medici *σῶστρον*, & merces doctoris seu Minerval *Μιδαντρον* vocatur, ita hæc remuneratio prophetæ potest *μάντρον* appellari. Sic primo libro Samuelis cap. 9. cum Saul asinas patris quæreret, servus qui eum sequebatur dixit heri: *Ecce hic est in proximo vir insignis* (Samuelem innuens) *hic nobis viam nostram indicabit.* Cui Saul: *si ad eum imus, quid ei offeremus?* Respondit servus: *Est mihi præ manibus quadrans sicli, id est, drachma, quā ei dabimus.* Dignum scilicet munus tanto propheta.

Primo libro Regum cap. 14. Ieroboam Rex ægrotante filio sic uxorem affatur: *Muta vestem ne cognoscaris, & confer te in urbem Silo ut consulas Abijam prophetam super eventu morbi, & cape tibi decem panes, & liba, & lagenam mellis.* Nempe ut his prophetam muneretur.

Sic secundo Regum cap. 4. 42. quidam ex Bahalschalisha, affert Elizæo munera, viginti panes hordeaceos, & mergites spicarum. Nec Elisæus aspernatus est

mu-

munus, sed iussit populo distribui. Eiusdemque libri cap. 8. 8. venit Elisæus Damascum: quod ubi rescivit Benhadad rex, æger, misit qui Prophetam consulerent super successu morbi, addito munere amplissimo, quod an Elizæus acceperit, an verò respuerit, ibi non dicitur.

De Ieremia res clara est. Ipse enim capite quadragesimo, com. 5. non dissimulat sibi datum commeatum à Nebuzardan Præfecto prætorii, & insuper quædam munera. Nec respuit Ieremias dona, quippe redactus ad extremas paupertatis incitas: quod absit ut vitio vertamus tanto prophetæ. Non est δωροδοκία eleemosynæ acceptio. Verumtamen non est dubium quin malè audiret hoc nomine apud populares suos: à quibus cum insimularetur συμφροσύνης cum Chaldæis, vix fieri potuit quin dicerent eum capere mercedem prodicionis.

C A P. XVI.

De potestate aliquando data Prophetis in vitam & corpora hominum.

QUAMVIS munus propheticum esset merè spirituale, aliquando tamen Deus dedit prophetis potestatem infligendi pœnas corporales. Sic primo libro

bro Samuelis cap. 15. 33. Samuel propria manu mactat Agag regem Amalecitarum. Libro primo Regum cap. 18. Elias sub oculis populi iubet trucidari quadringentos quinquaginta prophetas Ba-hal. Idemque primo capite libri secundi bis quinquagenos milites perimit igne cœlitus demisso. Elizæus ursos immisit in pueros, qui eum cum convitiis insectabantur. Hac potestate usos Apostolos, & hanc esse virgam Apostolicam, de qua Paulus 2. Cor. 4. 21. & cap. 10. 6. postea docebimus.

C A P. X V I I.

De cœtibus in domibus Prophetarum, & multitudine Prophetarum.

CUM authore Ieroboamo decem tribus à Deo & à Davidis domo defecissent, capitale erat, & crimen perduellionis, ventitare Ierosolymam ad tria festa solemnia, quæ quotannis Ierosolymis celebrabantur. Nam reges Israëlis metuebant, ne Israëlitæ commeantes Ierosolymam, veteres dominos agnoscerent, & ad defectionem sollicitarentur. Hoc cum ægrè ferrent pii Israëlitæ, qui vitulos aureos abominabantur, ad sarcinendum utcunque hoc dispendium, frequentabant Sab-

Sabbatis, & Noviluniis domos prophetarum; ubi vera doctrina à Prophetis imbuebantur. Cuius consuetudinis exemplum luculentissimum habemus secundo libro Regum cap. 4. ubi cum Sunamitis hospita Elizæi iussisset properè imponi clitellas asino, ut se conferret ad Elizeum, eius maritus sic eam affatur: *Cur vis ire ad Prophetam, cum nec sit Neomenia, nec Sabbatum?*

Fuisse autem tunc temporis magnam multitudinem Prophetarum, liquet ex primo Regum cap. 18. ubi cum Iezabel passim trucidaret prophetas, Abdias præfectus Prætorio Achabi abdidit duabus speluncis centum prophetas. Libro verò secundo cap. 2. 16. filii Prophetarum de suo corpore lectos viros quinquaginta strenuos, mittunt ad quærendum Eliam, si forte Spiritus qui eum rapuerat, eum deposuisset in monte aliquo prærupto, aut valle confragosa.

C A P. XVIII.

De filiis Prophetarum, & collegiis Propheticis, & sessione ad pedes magistri. Opificia prophetarum.

PRæter prophetas qui domi privatam vitam agebant, fuerunt in Israël cœ-

tus & collegia prophetarum, quibus præerat eximius aliquis propheta, pollens auctoritate, qui cæteros erudiebat, eisque præerat exemplo. Horum discipulorum occupationes & studia consentaneum est hæc fuisse. Docebantur legem Dei. Imbuebantur prophetiis præcedentibus. Id enim sedulò factum à prophetis, testatur exemplum Danielis, evolventis prophetias Ieremiæ Dan. 9. 2. Cuius Danielis cum Ezechiel cap. 28. admiretur sapientiam, eumque ponat ut singulare exemplum sapientiæ, oportet calluerit eius vaticinia. Tum docebantur quibus operibus & precibus possent impetrare donum prophetiæ, & eius incrementa: & quis scopus & significatio sacrificiorum & cæremoniarum legalium, quibus redemptio per Messiam definito tempore evenitura significabatur. In eo enim prophetas præcipuam operam posuisse, testatur Petrus 1. Ep. cap. 1.

Prima mentio collegii prophetarum fit primo libro Samuelis cap. 10. ubi Samuel sic affatur Saulem: *Cum veneris ad collem Dei ubi est præsidium Philistæorum, obviam tibi fiet turba prophetarum descendantium ex alto loco, &c.*

Alterum exemplum, idque luculentissimum,

num, habemus lib. 1. Samuelis cap. 19. 20. Ubi dicuntur legati missi à Saule venisse in urbem Naioth, & ibi invenisse Samuelem præsentem cœtui prophetarum: Et additur Spiritum Dei illico illapsum istis legatis, eosque prophetasse cum cæteris.

Hi prophetæ sub unius eminentioris Prophetæ disciplina agentes, vocabantur filii prophetarum, id est, discipuli: more Hebræorum, qui eos à quibus erudiebantur, patres appellabant. Quem loquendi morem secutus Apostolus, Timotheum filium suum vocat. Eodemque elogio ornat Onesimum, quem, cum esset in vinculis, genuerat, id est, fide Christi imbuerat, Epist. ad Philemonem v. 10. Sic Iohannes prima epistola eos, ad quos scribit, compellat ut pater, vocans *filios*. Nam filios prophetarum non usurpari simpliciter pro prophetis, quemadmodum filii hominum dicuntur pro hominibus, & ut Græci medicos vocant *ιατρῶν παῖδας*, hinc apparet, quod Elias & Elizæus nunquam vocantur *filius Prophetarum*, utpote patres & Magistri.

Filiorum Prophetarum mentio fit frequens libris Regum. Libro secundo cap. 1. filii Prophetarum habitantes Bethelle,

frequentes conveniunt ad Elizæum, cum submonentes, Eliam mox ab eius oculis raptum iri. Et commate septimo mentio fit alterius collegii prophetarum habitantium Iericunte. Iidem filii prophetarum, cum cognovissent spiritum Eliæ in Elizæum esse transfusum, eius genibus advoluti, eum afficiunt eodem honore quo Eliam erant profecuti.

Eiusdem libri cap. 4. mentio fit alius collegii prophetarum, agentium Guilgale, & confidentium coram Elizæo, id est, viventium sub eius disciplina, ex more Israëlitarum, inter quos discipuli solebant sedere ad pedes docentium. Ad quem morem respexit Moses Deut. 33. 3. sic loquens: *Sancti sunt in manu tua, sedent ad tuos pedes, & excipiunt quisque tua verba.* Eodemque sensu Paulus Actorum cap. 22. 3. dicit *se educatum ad pedes Gamalielis*, id est, sub eius disciplina. Quam consuetudinem depingit commentarius in primam ad Corinthios cap. 14. qui falsò tribitur Ambrosio, est enim hominis longe doctioris, & qui non exspatiatur in allegorias. *Hæc (inquit) traditio synagogæ est, ut sedentes disputent, seniores dignitate in cathedris, sequentes in subselliis, novissimi in pavimento super mattas*, id est, super stercas exscri-

scripo vel stramine. Sic Maria soror Lazari sedebat ad pedes Christi, audiens eius verbum Luc. 10. 39 Hanc esse consuetudinem Iudæorum, Philo libro *αὐτῶν* *πᾶντα πρὸς δαΐον εἶναι ἐλδ' ἔργον* docet.

Hoc collegium Guilgaliticum fuisse centum virorum, traditur eodem capite quarto. Ubi cum Elizæus iussisset viginti panes hordeaceos distribui isti turbæ, is qui præ se habebat hos panes dicit, *An hæc darem centum hominibus?*

Et hi quidem filii Prophetarum cum angustius habitarent, concesserunt ad fluenta Iordanis, ibique sibi construxerunt tuguria rudi & caudicario opere: unde colligere est, hos filios prophetarum labore manuum vitam tolerasse, & in eorum collegio quosdam latomos fuisse, quosdam lignatores & fabros.

C A P. XIX.

An Propheta, & filii prophetarum, fuerint Monachi. De origine Monachorum. Quantum novi Monachi distent à veteribus.

Bellarminus, qui vel ex pumice oleum eliceret, libro de Monachis cap. 5. Monasticam professionem tuetur exemplo filiorum Prophetarum, quos ait vi-

a Quod omnis probus sit liber.

xisse cælibes, & divitiis caruisse. Non potuit Iesuita clariore indicio proderi suam hac in parte imperitiam. Nam Prophetas plerosque fuisse uxoratos, & ex uxoribus liberos procreasse, sacra historia testatur. Moses ex uxore filios suscepit. Samuel præficiens collegio Prophetarum, uxorem habuit & liberos. Hazariah & Zabud filii fuerunt Nathan Prophetæ 1. Reg. 4. 5. Esaias dicit se ex uxore filium suscepisse, Es. cap. 8. 5. Secundo libro Regum cap. 22. vers. 14. Uldah prophetissa dicitur uxor Scallum. Et cap. 4. com. 1. mulier illa cuius oleum Elizæus multiplicavit, erat vidua cuiusdam filii prophetarum. Ieremiam de uxore ducenda, & procreanda prole cogitantem, Deus ab hoc consilio avertit, ut parum accommodato ad præsens tempus, & instantem Iudæorum calamitatem Ierem. 16. 2. Ezechiel amissam uxorem vetatur lugere, Ezech. 24. 18. Quod si qui sunt Prophetæ, de quorum uxoribus nulla fit mentio, non potest inde colligi eos cælibes fuisse.

Cum ergo Prophetæ & filii prophetarum habuerint uxores & liberos, oportet habuerint rem familiarem & privata bona, quæ cum viduæ filii Prophetarum non suffice-

sufficerent ad dissolvendum æs alienum, ope Elizæi sublevata est.

Nec studebant filii Prophetarum auctariis legis, nec gloriabantur se Deum plus amare quam lege iubetur: quæ est Monachorum huius ævi iactantia. Bellarmini verba hæc sunt libro de Monachis cap. 23. §. *Quocirca. Si addam alterum gradum amoris, amo plus quàm teneor, atque eo modo facio actum supererogationis.* Et paulò post docet, præceptum illud de amando Deum toto corde, non requirere omnes actus cordis, vel intentionem possibilem. Et illud *ex toto corde* interpretatur, quasi dictum esset *ex parte cordis*.

Nec filii prophetarum concipiebant votum paupertatis, ut hodie fit à Monachis, qui singuli ex voto sunt pauperes, at simul & iuncti, opulentissimi sunt, profitenturque ignavam sanctitatem, distento aqualiculo.

Obiicitur tamen nobis Hieronymus, cuius hæc sunt verba epistola ad Rusticum: *Filii prophetarum, quos Monachos in Veteri Testamento legimus, edificabant sibi casulas, propter fluentia Iordanis, & turbis urbium develtis, polenta & herbis agrestibus victitabant.* Idemque epistola ad Paulinum: *Nos habemus propositi nostri principes, Paulos, Antonios,*

*Hilarionem, Macarios, & ut ad scripturarum
authoritatem redeam, noster princeps Helias, no-
ster Helizæus, nostri duces filii prophetarum, qui
habitabant in agris & solitudinibus, & facie-
bant sibi tabernacula propter fluentia Iordanis.*

Sed contumeliosus est in veteres Mo-
nachos, quisquis eos adiungit novis, aut
putat eandem fuisse illorum professio-
nem. Primus Antonius heremita ana-
choreticam vitam amplexus, discipulos
habuit. Idque circa annum Christi 335.
Obiit enim anno Christi 358. Hi Antonii
discipuli dicti sunt Anachoretæ, id est, se-
cessores, & Ascetæ, id est, exercitatores.
Habitabant in squalentibus arenis Chal-
cidis, Nitriæ, & Thebaidis, quæ Syriæ
& Aegypto prætenduntur. Habitabant-
que privatis cellulis angustissimis, longè
ab invicem distantibus. Ibi inclusi ope-
rabantur, victum & cultum labore ma-
nuum comparantes. Texebant fiscellas
ex palmarum foliis, & canistra plectebant
ex vimine, aut humum sarriebant, vel va-
cabant cultui hortorum, quod & hodie fa-
ctitant monachi Aethiopes, habentes uxo-
res & liberos. Amplectentibus hanc pro-
fessionem res manebat integra, habebant-
que facultatem remigrandi ad suos, vel
commigrandi quo vellent, si quos tæde-
ret

ret instituti. Aberat enim voti insolubilis necessitas. Ieiunia erant libera, nec iisdem legibus omnes astringebantur. Nec à Pontifice Romano approbatio ordinis petebatur. Nec monachi diversis regulis, & titulis, & coloribus distinguebantur. Nec monachi tunc erant clerici, excepto uno Archimandrita: habebantque non docentium, sed plangentium officium, ut ait Hieronymus epistola ad Vigilantium. Nec frequentabant urbes, nec tractabant civilia. Nec alebant equos, & canes venaticos, ut Abbates nostri.

Porro Hieronymus in Scripturis exercitatissimus, non ignorabat filios Prophetarum uxoratos fuisse, & privatam cum uxore & liberis vitam coluisse. Ac proinde sciebat, votum cælibatus eorum exemplo defendi non posse.

Quanquam in Hieronymo quædam culpa est. Cum enim tempore Hieronymi nulla essent in urbibus cœnobìa monachorum, sed tunc monachi essent mere heremitæ, non possunt filii prophetarum auctores esse vitæ heremiticæ, quippe qui habebant in urbibus collegia. Quod verò pars eorum concessit ad fluentia Iordanis, non id factum ex voto Monastico, sed

quia creverant numero, nec poterant angustiis ædium, quas Guilgale habebant, contineri, ut disertè dicitur 2. Reg. cap. 6. com. 1.

Idem dicimus de victu filiorum Prophetarum, quem Hieronymus ait fuisse ex herbis agrestibus. Libro quidem secundo Regum cap. 4. refertur paratam fuisse offam filiis prophetarum in olla vel cacabo, cui quidam colocynthas iniecerit. Sed an offa illa fuerit ex carnibus, an verò ex solis herbis, non refertur. Nec id faciebant ex voto, sed ex occasione.

Porro etsi professio Monastica illius ævi *ἡ δὲ παλαιὰ* distaret à monachatu posteriorum temporum, non est tamen dissimulandum Hieronymum hoc nomine malè audivisse inter Christianos, quod viros & fœminas ad novum & planè insolens vitæ genus nimio studio hortaretur. Ipsius Hieronymi verba hæc sunt Epitaphio Marcellæ: *Nulla eo tempore nobilium fœminarum noverat Romæ propositum monacharum, nec audebat propter novitatem, ignominiosum (ut tunc putabatur) & vile in populis monachi nomen assumere. Cumque Blossilla, filia Paulæ, ex austeritate monachali, & maceratione corporis diem clausisset, plebs fre-*

frequens in eius funere occlamabat : *Quo usque genus detestabile monachorum non urbe pellitur? non lapidibus obruitur? non precipitatur in fluctus? matronam nobilem seduxerunt, &c.* Hac oratione non obscure petebatur Hieronymus, qui Paulæ eiusque filiabus acerrimos ad hanc professionem subdiderat aculeos, usque adeo in hanc partem ardens, ut epistola ad Heliodorum neget quenquam posse servari in urbium frequentia, & velit peti solitudinem etiam per calcatum patrem. Super quo argumento plurimæ sunt Hieronymi epistolæ ad nobiles fœminas & virgines, pauciores ad viros; sciebat enim sequiorem sexum proniorem esse ad superstitionem. Nam & hoc ævo mulierculæ, quas *devotas* vocant, longe plures sunt quàm viri. Verumtamen tunc temporis mulieres quæ id genus vitæ amplectebantur, non vivebant in cœnobiis, nulla enim tunc erant Romæ cœnobia, sed domi se abstinentiis quibusdam exercebant, & mundo muliebri abiecto, pullatæ per urbem incedebant, qui color erat pauperis plebeculæ, rarò prodeuntes in publicum, & fugientes populi frequentiam. Iam autem erat annus Christi trecentessimus octuagesimus, aut quadringentesimus.

Ac quamvis professio Monachalis tunc primùm nasceretur in Italia, Hieronymus tamen monachorum hypocrisim & insaniam frequenter suggillat. Nam epistola ad Rusticum, dicit ineptos quosdam monachos, *dæmonum contra se pugnantium portenta confingere, ut apud imperitos & vulgi homines miraculum sui faciant, & exinde lucra sectentur.* Et Epistola ad Eustochium puellam: *Sunt qui ciliciis vestiuntur, & cucullis fabricatis, ut ad infantiam redeant, imitantur noctuas & bubones: graphice depingens cucullas hodiernorum monachorum.*

Eodem tempore, cum hoc disciplinæ genus transisset in eam partem Africæ, in qua agebat Augustinus, Augustino non improbante, vir tamen sanctus monachorum imposturas execratur, sic loquens libello de Opere monachorum: *Callidissimus hostis tam multos hypocritas sub habitu monachorum usque quaque dispersit. Aitque eos circumferre reliquias quas venditabant. Venditant (inquit) membra martyrum, si tamen martyrum.* Idemque eodem libro iubet monachos gnaviter operari, & labori manuum incumbere.

Antonii patris monachorum vita, quæ tribuitur Athanasio, dicit Antonium solitum

litum duriter vapulare à diabolis, & horribiliter cædi: Idemque de monachis Thebaidos refert Cassianus. Erantque hi monachi maiori ex parte hæretici Anthropomorphitæ. Horum quingentos Cyrillus Episcopus Alexandrinus, acci-
vit Alexandriam, eisque usus est ut graf-
fatoribus & sicariis, adversus Orestem
Alexandriæ præfectum, qui ab uno de tur-
ba monachorum, cui nomen erat Ammo-
nius, ictu lapidis in caput graviter sau-
ciatus fuit, usque adeo, ut sanguine dif-
flueret. Hunc Ammonium, Orestis iussu
excarnificatum, Cyrillus pro concione
laudavit, martyrem appellans. Hæc ha-
bes apud Socratem lib. 7. cap. 14. Erat
autem annus Christi quadringentesimus
decimus octavus. Quod si tanta corru-
ptio, hanc disciplinam modo nātam inva-
sit, facile est æstimare, quantū post tot
sæcula, degeneraverit à prima integritate
& simplicitate.

C A P. X X.

*An Reges à Deo afflentur Spiritu Prophetico. So-
lomonis locus illustratur. Ariopharnis indu-
stria.*

V Erba Solomonis hæc sunt capite 16.
parœmiarum, *Divinatio est in labiis
regis.*

regis. Quibus verbis spiritus propheticus tribui videtur regibus, quasi hæc esset regum prærogativa, prophetas esse. Aut quasi Deus ob dignitatis prærogativam, daret regibus dona quæ naturæ vires & humanum captum exuperant. De Pyrrho scribit Plutarchus in eius vita, cum tactu dextri pedis *a* *σπληνιῶντας* sanavisse. Et Suetonius Vespasiano cap. 7. memorat Vespasiano sedenti pro tribunali adductum cæcum & claudum, quos contactu calcis restituerit in integrum. Nunc etiam Gallia & Britannia reges strumarum seu scrofularum sanatione se iactant, ut prærogativa divinitus concessa. Qua in remi-
randum est quod virtus divina se ad unicu-
m morbum, & quo perpauca laborant, se astrinxerit.

Quod ad Solomonis verba attinet, dicimus non esse eius mentem, omnes vel aliquos reges pollere facultate prophe-
tandi. Sed per divinationem intelligit sagacitatem & *ἄσχυίαν* in subodorandis rebus occultis, & in iudicandis causis perplexis. Cuius industriæ exemplum habemus in ipso Solomone, qui duarum meretricum litem ambiguam certissimo indicio diremit. Et in Iacobo *μακαρίτη*,

a splene laborantes.

maio-

maioris Britanniae rege, qui, qua erat ingenii solertia, nemine suspicante, cuniculos actos sub palatio Curiae, quod vulgo *domus Parlamenti* indigetatur, oppletos pulvere tormentatio subolfecit, & miro modo detexit.

Huius sagacitatis in Regibus, non modo pijs & Christianis, sed etiam Ethnicis, quaedam exempla produnt historiae. Insigne praeter ceteris est exemplum Ariopharnis regis Thracum apud Diodorum Siculum. Mortuo Cymmeriorum rege, tres qui se perhibebant eius filios, cum tamen unum esse constaret, de regni successione contendebant. Electus arbiter contentionis Ariopharnes, iussit cadaver patris erui sepulchro, & alligari arbori, pronuntians eum futurum regem, qui ex certo intervallo patris cor sagitta consequeretur. Primus humerum, secundus brachium sagitta confixit. At tertius averfatus est hoc experimentum, professus malle se regno cedere, quam scelerato vulnere saevire in patris corpus. Huic Ariopharnes regnum adiudicavit, agnita eius *σφοδρῇ* erga patrem, quae in eo vehementior esset regni cupiditate.

De Augusto Caesare Iosephus Originum lib. 17. cap 14. haec refert, Iudaeus qui-

quidam se Alexandrum Herodis filium mentiebatur, & in Rhodo ac Melo insulis & in ipsa urbe Romana pronis animis exceptus, varios motus concitaverat. Cuius imposturam detexit sagacissimus Imperator, cum ipsi ex ^a αὐτεργία manus esse callofas observasset.

C A P. XXI.

De Ephodbad, & Epomide pontificali. Tum de pectorali & Sardonicibus.

PROPHETIIS veteris Test. accenseri debent oracula per Urim & Tummim, quæ reddebantur ex Propitiatorio. Ad quæ capienda Pontifex sumebat vestem, in cuius pectore erat monile gemmatum. De qua veste & monili aliquid præfandum est, prius quàm de ipsis oraculis agatur.

Exodi capite 28. Deus iubet texi Aaroni & eius filiis Ephod seu tunicam sacram, quæ à Iosepho & à LXX. interpretibus ^b ἐπωμὶς, id est, superhumerales appellatur. Eratque exterior vestis, qua vestium sacerdotalium tota ambitio tegebatur, ut ait Hieronymus. Erat autem hæc vestis ex lino candido purissimo, quod *Bad* Hebraicè dicitur. Unde hæc Epomis frequenter Ephodbad nuncupatur.

^a labore manuum. ^b Epist. ad Marcellam Tomo III.

Sed

Sed duæ erant species Ephod. Alterum erat purum & simplex ex lino candido, quo sacerdotes omnes & Levitæ, quotiescunque ministrarent templo, sine discrimine utebantur. Inde *gerere Ephod*, frequenter sumitur pro sacerdotem esse. Sic libro primo Samuelis cap. 22. Doeg Idumæus trucidat octuaginta quinque viros gerentes Ephodbad, seu tunicam lineam albam, id est, sacerdotes. Eodemque libro cap. 228. Deus per prophetam dicit Pontifici Heli: *Nonne ego elegi domum patris tui ad gestandum Ephod coram me?* id est, ad exercendum sacerdotium?

Sunt tamen exempla hominum indutorum hac tunica, qui non erant sacerdotes. Nam secundo libro Samuelis cap. 6. 14. David indutus Ephodbad, tota contentione saltat coram arca. Et lib. 1. cap. 2. 18. Samuel apprimè puer necdum aptus sacerdotio, dicitur vestitus Ephodbad, & tunica quam mater ei concinnaverat. Capite verò vigesimo primo gladius Goliathi dicitur involutus panno post Ephod, inter tabernaculi anathemata. Verissimile est tunicam alicuius sacerdotis in illud integumentum conversam fuisse, & gladio appenso superinductam.

Erat autem hæc vestis Pontificalis a-

E

perta

perta ad pectus palmi latitudine, ut locus esset pectorali. Nam in pectore ubi labra vestis erant hiantia seu distantia, positus erat pannus quadratus, auro & purpura contextus, cui insite erant duodecim gemmæ prægrandes, pro numero duodecim tribuum Israël. Quatuor erant ordines gemmarum. Ternæ erant in singulis ordinibus, quarum singulis insculptum erat nomen unius de duodecim tribubus Israël.

Hoc pectorale gemmatum, Hebraice vocatur כֶּסֶת מִשְׁפָּט *khosen mispath*, pectorale iudicii. Lxx. & Iosephus vertunt λόγιον. Philo Iudæus lib. de Somniis *λογιστήριον* vocat. Iosephus Originum lib. cap. 8. vocat *Essen*, vel ex imperitia linguæ Hebraicæ, cuius sanè non valdè peritus fuit, vel quia Iudaica lingua, quæ est dialectus linguæ Syriacæ, hoc vocabulum corruperat.

Præter duodecim illas gemmas eminentes in pectore Pontificis, hæc vestis habebat super humeris duos ingentes Sardonychias, sic enim vertit Iosephus. Philo lib. de vita Mosis vocat smaragdus, quorum singulis sena tribuum nomina erant insculpta. Iudæi negant has gemmas elaboratas fuisse opere artificis: contra id quod

quod disertè dicitur Exodi cap. 28: 11.
*Opere lapidarii artificis, insculpes duobus istis
 lapidibus nomina filiorum Israël.*

C A P. XXII.

De Vrim, & Tummim.

Summus sacerdos hac veste amictus,
 apparebat coram arca inclusa sacrario,
 Deumque consulebat super rebus magni
 momenti, quarum eventus esset dubius.
 Respondebat Deus ex propitiatorio, quod
 erat arcæ operculum, cui duo Cherubim
 erant impositi. Dicebaturque Deus re-
 spondere per Urim & Tummim. Dei
 ipsius verba hæc sunt Exod. 25. 21. *Ibi*
(id est, in sacrario) te conveniam, & dicam
tibi ex propitiatorio inter Cherubim, qui erunt
super arca testimonii, quaecunque præcepero in rem
filiorum Israël.

Urim Hebraicè sunt *lumina*, Tummim
 verò sunt *integritates, & perfectiones*. Quibus
 duabus vocibus Deus videtur innuisse in
 Sacerdote hæc duo requiri, lucem veræ
 cognitionis Dei, & morum integritatem.
 Vel Deo inesse lucem perfectæ veritatis.
 Quo videntur respexisse LXX. & Philo de
 vita Moïsis, vertentes Vrim & Tummim
 per *δήλωσιν* & *ἀλήθειαν*, id est, manifesta-
 tionem & veritatem. Hæc interpretatio

si admittitur, dicendum erit lumina & perfectiones esse *a עֲלֵי שֵׁנִי לְנוֹרָא* pro lumine perfecto. Vulgata abstinet vocibus *Urim* & *Tummim*, earumque loco ponit *doctrinam & veritatem*.

Per Urim autem & Tummim nihil aliud intelligendum est, quam monile illud gemmatum impositum pectori sacerdotis, quod pectorale iudicii appellatur, dicebaturque Deus respondere per Urim & Tummim, quando respondebat summo sacerdoti comparenti coram arca cum hoc pectorali. Nempe cum ^b Deus dicitur non respondisse Sauli, nec per Urim, nec per prophetas, sensus est Deum ei non respondisse, nec cum Pontifices adhiberet ad consulendum Dei oraculum, nec cum consuleret Prophetas. Allucinantur enim qui per Urim & Tummim volunt ipsum oraculum intelligi. Id liquidò apparet ex Esræ cap. 2. vers. 63. ubi dicitur Pontifex astitisse cum Urim & Tummim. Idemque habetur Nehemiæ cap. 7. com. 65. Tunc enim nulla arca erat in sanctuario, & pridem desierant hæc oracula. Nimirum hæc oracula dicuntur reddita per Urim & Tummim, quia Deus non respondebat Pontifici interroganti, nisi amictus esset veste Pontificali,

ficali, habente præ se hoc λόγιον seu pectorale. Quod quidem nuncupatur pectorale iudicii, quia Deus ad illud, seu coram illo, significabat suam voluntatem. Est enim usitatissimum in Vet. T. Dei mandata iudicia appellare. Id non obscure apparet ex cap. 27. Numerorum vers. 21. ubi iubetur Iosue sistere si coram Sacerdote Eleazaro, ut in munus inauguraretur, & eum cum opus esset interrogaret super iudicio Urim, id est, super voluntate divina, quæ ad pectoralis istius præsentiam à Deo significabatur. Idem liquet ex cap. 28. Exodi com. 30. ubi Deus hæc ait: *Portabit Aaron iudicium filiorum Israël super corde suo.* Ubi Metonymicè *iudicium* sumitur pro *iudicio*, quo Deus suum iudicium, seu voluntatem, populo significabat.

C A P. XXIII.

Deum aliquando reddidisse oracula consulentibus, quamvis præ se non haberent pectorale iudicii, nec essent amicti epomide Pontificali.

Porro etsi Deus nunquam responebat Pontificibus suscitantibus oraculum coram arca, nisi amicti essent splendido illo Ephod, habente pectorale gemma-

tum, inveniuntur tamen exempla hominum, quos Deus vocali oraculo affatus est, quamvis non essent summi Pontifices, ac proinde non haberent præ se pectorale iudicii. Sic Numerorum 7. vers. 89. Deus dicitur respondisse Mosi de Propitiatorio, quamvis non gereret Urim & Tummim, nec λόγιον haberet super pectore. Primo lib. Samuelis cap. 3. Deus Samuelem adolescentulum in ipso tabernaculo de nocte affatur, quamvis per ætatem nondum aptus esset sacerdotio, nec unquam fuerat summus Sacerdos. Eodemque libro cap. 30. vers. 7. & 8. David iubet Sacerdotem Abiatar sumpto Ephod Deum interrogare. Id factum in castris, nec coram arca. Ac quamvis ad Abiatar iure successionis Pontificatus pertineret, eius tamen functiones nunquam exercuit, antequàm David regnum adeptus est. Nec cum esset in exercitu sequens Davidem, habebat penes se vestem illam splendidam Pontificalem.

C A P. XXIV.

Quomodo Deus reddiderit oracula ad Vrim & Tummim.

QVo pacto ad pectoralis istius præsentiam responderet Deus, diversæ sunt Hebræorum sententiæ. Iosephus Originum lib. tertio cap. 9. hac de re sic disserit. *Cum (inquit) Pontifex sacris operabatur, Deus præsentiam suam faventem testabatur fulgore Sardonychis, eminentis in humero dextro, qui fulgor conspiciebatur etiam à longè dissitis, cum ante sacrificium nullus esset. Addit: Ex duodecim gemmis, quas Pontifex gerebat insertas pectorali, Deum solitum præsignificare de hostibus victoriam. Tantus enim fulgor ex eis emicabat, ut multitudini toti manifestum esset, Deum adesse ad auxilium.*

His non multum absimilia refert Suidas in vocabulo α Ε' φ' δ. Si (inquit) interrogatio Deo placebat, illico adamas lapis fulgebat, & radios ei aculabatur. At si non placebat, manebat adamas in priori statu. Si verò Deus decrevisset populum conficere gladio, fiebat sanguineus, si mortem prædicebat, fiebat niger. Quæ quidem sunt ægrorum somnia. Ac Suidæ quidem Grammatico Græco facilè igno-

a εἰ μὴ ἄριστον ἦν τὸ θεῶν τὸ ἐρώτημα, οὐδέως ἦσαν οὐκ ἄδ' ἄμας λίθος. &c.

scitur. Iosephum verò, hominem Iudæum, de genere Sacerdotali, tanta rerum Iudaicarum ignoratione laborasse, mirandum est. Nam ex capite septimo Numerorum com. 39. potuerat discere, Deum de propitiatorio respondisse.

Cumque duæ species sint interrogatorum, una quæ vocatur *Ἀλεκτική*, ad quam responderi potest per *Ita* aut *Non*: Altera quæ dicitur *ὑσµατική*, id est, *sciscitativa*, ad quam non potest, nisi longiori oratione responderi, ut cum quæritur, *Quid est homo? Aut quid casus differt à fortuna?* planum est, ad sciscitativas interrogaciones non potuisse per fulgorem gemmarum responderi. Veluti cum petebat Pontifex, qua via, aut quo apparatu populus deberet in hostem movere. Sic Iudicum cap. 20. Israëlitæ per Phinees sacerdotem Deum sic interrogant: *Quis ascendet adversus Benjamin?* Cui petitioni non potuit satisfieri fulgore gemmarum. Lib. 2. Samuelis cap. 5. Deus respondet Davidi longa oratione: *Non ascendes* (inquit) *directè ad eos, sed circuibis eorum terga per vallem mororum, &c.* Hæc quidem non potuerunt fulgore gemmarum significari.

His non meliora afferuntur à Rabinis, quorum quidem insipidis commentis nihil

hil est audacius. Rabi Selomo in 28. Exodi cenſet pectorale iudicii ſic dictum fuiſſe, ob *Shem hamphorash*, id eſt, *nomen Dei expoſitum*, ex cuius aſpectu iudicabatur quid in rebus dubiis & gravibus agendum eſſet. Paulus Fagiſ Notis in Thargum Exodi 28. 30. multa ex Nehemanide congeſſit. Inter alia dicit Nehemanides, ſimul ac Pontifex Deum interrogaveſſet, quosdam literas inſcriptas gemmis prominuiſſe, & altiores cæteris apparuiſſe, ita ut efficerent vocabula, in quibus legi poſſet reſponſio ad quæſita. Exempli gratia, David Deum per Pontificem conſuluit, an aſcenſurus eſſet adverſus Philiſtæos. Deus reſpondit *אֲלֶיךָ אֲסַע* *aſcende*. Nolunt Thalmu-diſtæ vocale oraculum à Deo redditum, ſed in pectoralis gemmis in nomine Simeon eminuſſe *י*, in nomine Levi *ל*, in nomine Iehuda *י*: unde conficitur *אֲלֶיךָ אֲסַע*. Quæ quidem inanis eſt *μετεωρολογία*. Nam Deus non tantum reſpondit *Aſcende*; ſed addidit, *nam planè tradam eos in manum tuam*. 2. Sam. 5. 19. Verſu vero 23. & 24. longiori oratione Deus reſpondet Davidi, cuius orationis omnes literæ non inveniuntur in duodecim nominibus tribuum Iſraëlis. Tum fuiſſet incerta & perturbata eiufmodi reſponſio: nesciviſſet

enim sacerdos quo ordine hi characteres essent disponendi. Superest ergo ut vocali sono Deus responderit ex propitiatorio.

C A P. X X V.

De asservatione vestis Sacerdotalis.

SVper asservatione splendidæ istius stolæ Pontificalis, varii fuerunt motus inter Iudæos. Iosephus Originum lib. 15. cap. ultimo de hac re sic disserit: *Ad latus Septentrionale templi arx erat, habens angulos, probè munita, quam Reges de sanguine Asamoneorum edificaverant, & Barim appellaverant, ut ibi stola sacerdotalis reponeretur, quam Pontifex tunc tantum induebat, cum sacris solemnioribus operaturus esset. Herodes rex hanc vestem eodem loco servavit. Post cuius mortem fuit hæc vestis in potestate Romanorum, usque ad tempora Tiberii Cæsaris, sub quo Vitellius Syriæ præses, honorifice acceptus à Iudæis, ut eis gratificaretur, effecit per literas apud Cæsarem, ut rursus hæc vestis esset in Iudæorum potestate, mansitque penes Iudæos, usque ad Agrippæ regis mortem. Hic est qui à Luca Actorum 12. Herodes appellatur. Post quem Cassius Longinus Syriæ Præses, & Caspius Fadus Procurator Iudææ, iusserunt hanc vestem reponi in turri Antonia, ut refert*

refert Iosephus Originum libro vigesimo cap. 1. Addit Iosephus Iudæos paulò post impetrasse per Legatos, ut huius vestis custodia committeretur Agrippæ iuniori, qui quidem Agrippa is est, cuius mentio fit Actorum capite vigesimo sexto.

Erat autem hæc vestis inclusa turri Antonia, sub sigillo Pontificis & præfecti gazophylacii, qui pridie solemnitatis festæ recognito sigillo, stolam recipiebant, quam mox peracto festo reportabant, & restituebant præfecto præsidii turris Antonia, & iterum sigillo muniebant. Nec possumus ex Iosepho aliud discere, quàm hanc vestem tribus tantùm festis solemnibus Paschatis, Pentecostes, & Tabernaculorum, Pontifici traditam fuisse. Nam festum Kippurim seu purificationum, quo Sacerdos apparebat coram arca, non est credibile post reditum ex captivitate Babylonica observatum fuisse, quandoquidem nulla tunc arca erat in Sacrario. Hanc sacram vestem possideri ab Ethnicis Iudæi impatienter ferebant, servitutemque gravissimam arbitrabantur.

*Quando desuit oraculum per Vrim & Tum-
mim.*

DE cessatione oraculi ἡ λογία, quod Essen à Iosepho appellatur, idem Iosephus Originum lib. 3. cap. 9. sic scribit: ἐπαύσατο μὲν ἔν ὃ τε ἐσλὼν, καὶ ὁ σαρδόνυξ τῷ λάμπειν, ἔτεσι διακοσίοις πρὶν τὸν ἡ ταύτῃ ἐμὲ σωθεῖναι τὴν γεφύρῃ, ἡ θεὸς διυχεργάναν- τος ἐπὶ τῇ ἀσέβει τῶν νόμων. Id est, *Desuit Essen & Sardonyx fulgere ducentis annis antequam hæc scriberem, Deo irato ob legum transgressionem.* Sed errat. Nam post captivitatem Babylonicam in templo nulla fuit arca, ac proinde nec oracula ex propitiatorio, ut docet Rabi Selomo in primum caput Aggæi. Idque eventurum prædixerat Ieremias cap. 3. com. 16. *Non dicitur amplius arca fœderis Domini, nec fiet ulla eius mentio.* Concinit Cornelius Tacitus Historiarum lib. 5. ubi memorat Cneum Pompeium, capta Hierosolyma, ingressum templum, invenisse inania arcana, & nullam in eis effigiem. Sed nec post mortem Solomonis ullum exemplum habemus in Scripturis oraculi redditi ex propitiatorio, faventior Deo cum habitaret sub pellibus, quam cum in æde splendidis-

didissima. Pii reges Iosaphat, Ezechias, Iosias, consulebant Prophetas. At ab instauratione templo à Zorobabele & Esra, usque ad Iosephi historici tempora, anni sunt ad maximum quingenti septuaginta quinque. A morte vero Solomonis anni sunt ^a $\omega\epsilon\lambda\pi\delta$ mille quinquaginta. Tanta fuit in Iosepho $\alpha\nu\iota\sigma\tau\epsilon\rho\eta\sigma\acute{\iota}\alpha$. Nam Urim & Tummim, de quibus in libris Esræ & Nehemiæ, non esse oraculum, sed $\lambda\acute{o}\gamma\iota\omicron\nu$ seu pectorale iudicii, ante probavimus.

Vocale verò responsum quod בִּית קוֹל *bath kol*, id est, *filia vocis* dicitur, sub secundo templo fuisse, nullo idoneo testimonio potest comprobari, quamvis Iudæi contra pertendant.

a Circiter.

L I B E R

LIBER SECUNDUS

De

PROPHETIIS

Novi Testamenti , &
DE APOSTOLIS.

CAPUT PRIMUM.

Novo Testamento suos esse Prophetas: eosq; præstantiores veteribus. De nomine Apostoli. Quid differant Apostoli à Discipulis.

Uo sensu, & quot modis nomen Prophetæ accipiatur in Novo Testamento, docuimus libro superiori. Sed inter Prophetas Novi T. longè eminent Apostoli. Enimvero Christus Matthæi undecimo dicit, Iohannem Baptistam esse plus quem Prophetam, quod tamen ait maiorem esse eum, qui est minimus in regno cœlorum, id est, Iohannis munus cedere dignitate muneri minimorum Pastorum Ecclesiæ Novi Testamenti, quæ in libris Euangeliorum frequenter regnum Dei, & regnum cœlorum appellatur. Si ergo ordinarii Ecclesiæ Christianæ pastores obtinent munus dignius mu-

munere Iohannis Baptistæ, qui tamen antecellebat dignitate Veteres Prophetas, necesse est hos Prophetas veteres ab Apostolis longo intervallo superari.

Ac ut rem auspicemur ab ipso vocabulo, Apostoli nomen, etiam inter Ethnicos usitatum, non tantum ad res sacras, sed etiam ad civiles & militares extenditur. Christus Iohannis cap. 13. vers. 6. quemlibet legatum missum ad obeunda negotia, Apostolum vocat, sic loquens: *ὅτι ἐστὶ ἀπόστολος μείζων ἢ πέμψαντος αὐτόν.* *Legatus non est maior eo qui mittit eum.* Sic Paulus 2. ad Corinthios cap. 8. 23. Titum, & alios qui missi erant ad colligendas symbolas, quibus Ecclesia Ierosolymitana sublevaretur, vocat Apostolos Ecclesiarum. Ipse Christus Hebr. 3. 1. vocatur Apostolus nostræ professionis, utpote missus ad annuntiandam & fundandam religionem Christianam. Hesychius in verbo ἀπόστολος, imperatorem exercitus navalis dicit ἀπόστολον nuncupari. Suidas ἀποσόλως appellat τὰς ἐκ τῶν νηῶν ἐκπομπὰς, navium emissiones è portu. Demosthenes Olynthiaca tertia, εἰρήκατε ὦ ἄνδρες Ἀθηῶν αἱ τοὶ ἀπόστολον, *Misistis o viri Athenienses classem.* Nempe σόλος & ἀπόστολος quandoque pro eodem usurpantur. Digestorum

rum lib. 50. Titulo xvi. *De verborum significatione*, legis centesimæ sextæ hæc sunt verba: *Dimissoriæ literæ dicuntur, quæ vulgò Apostoli dicuntur.*

Sed in Novo Testamento (nam in veteri hæc vox inusitata est) Apostoli ^a κατ' ἐξάιρητον, dicuntur missi immediate à Christo ad prædicandum Evangelium, cum quibusdam prærogativis, de quibus postea agetur. Eisque Christus ipse hoc nomen indidit, teste Luca cap. 6. vers. 13. *Advocavit discipulos suos, & ex eis elegit duodecim, quos & Apostolos nominavit.* Ubi discrimen ponitur inter discipulos & Apostolos, non obscure innuens se quandam Apostolis dare præeminentiam supra discipulos, quandoquidem de turba discipulorum electi sunt. Discipuli תלמידים *talmidim*, Apostoli שליחים *shallukim*, id est, missi appellabantur. Postea inolevit consuetudo ut omnes Christiani, non modo viri, sed & fœminæ, discipuli & discipulæ dicerentur. Sic Actorum 11. v. 26. Lucas ait Antiochiæ primùm, discipulos nuncupatos esse Christianos, ubi discipulus & Christianus sunt Synonyma. Et cap. 9. vers. 36. Tabitha fœmina παινηγίᾶς, id est, discipula nominatur.

^a Per excellentiam.

C A P. II.

Prophetas in Novo Testamento aliquando distinguui ab Apostolis.

PRæter eam quam dixi significationem, qua in Novo T. vocantur prophetæ qui Scripturam in Ecclesia interpretantur, habentque ex revelatione donum interpretationis, fuerunt tempore Apostolorum Prophetæ à Deo afflati ad futura prædicenda: qualis Agabus & quatuor filia Philippi Euangelistæ. Hos Paulus distinguit ab Apostolis, dicens Christum dedisse Ecclesiæ, alios quidem Apostolos, ^a alios Prophetas. Quos Prophetas diversos fuisse à Doctoribus & explanatoribus scripture hinc liquet, quod Paulus addit, *alios verò Doctores*. De iisdem Prophetis arbitror accipiendum quod habetur eadem Epistola cap. 3. vers. 5. *ubi ait arcanum vocationis Gentium, quod prius erat absconditum, nunc* (id est, post Christi ascensionem) *revelatum esse Apostolis & Prophetis*. Ubi planum est non agi de Prophetis veteris Test. sed de hominibus, quibus post Christi assumptionem in cælum datum erat futura prædicere.

Hi quamvis ab Apostolis distinguantur,

^a *Ephes. 4. 11.*

non possunt tamen Apostoli excludi numero Prophetarum, cum plurima eorum extent præclara vaticinia, ac planè divina. Sed in his Pauli locis Prophetæ differunt ab Apostolis, quemadmodum unitas differt à binario numero, qui unitatem continet: & quemadmodum Levitæ distinguebantur à Pontificibus, qui tamen erant Levitæ.

C A P. III.

De Apostolis & Patriarchis Iudæorum posterioris ævi.

Post excidium Ierosolymæ, iam florente religione Christiana, lateque propagata, Iudæi per varias regiones dispersi cœperunt habere suos Patriarchas, & sub Patriarchis Apostolos. Patriarchæ præsidebant Iudæis unius provinciæ aut regni. Ad eos de controversiis inter Iudæos, & gravioribus negotiis referebatur. Horum mentio fit Codicis Theodosiani lib. 16. Titulo octavo, *De Iudæis, Cælicolis, & Samaritanis*. His Patriarchis suberant Apostoli. Hi à Patriarchis in varias oras mittebantur, ad corrogandas per capita pecunias, sive redimendi essent captivi, sive Synagogæ vel Proseuchæ ædificandæ, sive aliquid agendum quod ad rem communem

munem Iudæorum pertineret. Hieronymi hæc verba sunt, in caput primum, Epistolæ ad Galatas: *Illò intelligentiam transferamus, usque hodie à Patriarchis Iudæorum Apostolos mitti.*

Sed Exarchi & Præsides impositi Provinciis ab Imperatoribus Christianis, non infrequenter extorquebant ab istis Apostolis has pecunias, & fisco Imperatoris inferebant. Et ea quidem quæ eatenus gesta erant, Imperatores Arcadius & Honorius edicto iusserunt rata esse, sed id fieri in posterum vetuerunt: Patriarchasque & Apostolos Iudæorum voluerunt esse indemnes, ut habetur eiusdem Tituli lege XIV. Fuitque istorum Patriarcharum conditio adeo honesta, ut ab ipsis Imperatoribus vocentur *Inlustres*, lege XI. & ab omni corporali onere iubeantur esse immunes.

C A P. IV.

De numero Apostolorum.

Apostolos duodecim à Christo electos attestatur Lucas cap. sexto. Estque hic numerus tam constans, ut per *duodecim* plerumque intelligantur Apostoli, vocabulo Apostolorum non expresso. Apocalypseos cap. 21. 14. duodecim fundamen-

tis Ecclesiæ, dicuntur inscripta nomina duodecim Apostolorum.

Nempe Christus voluit, ut quemadmodum Ecclesia sub lege habuit duodecim Patriarchas, à quibus ortæ sunt duodecim tribus Israëliticæ, ita & Ecclesia sub Evangelio haberet duodecim Patres & Principes, à quibus, post Christum, religio Christiana duceret originem. Huc respexit Spiritus sanctus Apocalypseos cap. 6. ubi Dei throno circumposita sunt viginti quatuor subsellia, quibus insident viginti quatuor seniores, qui quidem sunt duodecim Patriarchæ, & duodecim Apostoli, totam Ecclesiam utriusque Testamenti repræsentantes.

His tamen duodecim Apostolis Scriptura alios adiungit, qui perinde Apostoli nuncupantur. Hunc titulum Paulus præfigit suis epistolis: & ipsi invidentes hunc honorem sic affatur: *a Nonne ego sum Apostolus?* Actorum cap. 14. vers. 14. Barnabas & Paulus honorantur hoc elogio: ubi Barnabas anteponitur Paulo. Nec est credibile Barnabam alio sensu, quàm Paulum, appellari Apostolum. Sed Scriptura ad rotundandum numerum, & ad memoriam primæ institutionis, duodecim Apostolos dicit, etiam postquam alii

sacro isti collegio fuerunt asciti : Non secus ac regiones Decapoleos & Pentapoleos nomen suum servarunt, etiam post novas urbes ibi extructas, aut veteres destructas : & quemadmodum Neapolis sic appellatur, quamvis certet vetustate cum vetustissimis urbibus.

C A P. V.

Explanatur Matthæi locus, & Lucæ, & Apocalypseos. Qui sint duodecim throni Apostolorum.

CHristus cum propediem esset adimendus humano conspectui, & assumendus in gloriam, dixit Apostolis eos post suum discessum sessuros super duodecim thronis, iudicantes duodecim tribus Israël. Matth. 19. 28. Luc. 22. 39. Quorum verborum hic sensus est, fore ut post ascensionem suam in cælum, Ecclesia habeat eos iudices omni exceptione maiores, & ad eorum documenta & scripta referatur de fidei controversiis. Non enim ibi Christus agit de ultimo iudicio, nec prædicit Apostolis eos die illa foreiudices, & Christi assessores, sed loquitur de autoritate Apostolorum in regenda Ecclesia, & de statu Ecclesiæ post suam ascensionem. Dicit enim Aposto-

lis eos sessuros super his thronis, *quando Filius sedebit in throno gloriæ suæ*: quod factum est post ascensionem Christi in cœlum, sessione ad dextram Patris. Præcipuè verò id liquet ex Christi verbis Lucæ cap. 22. com. 29. *Dispono vobis regnum prout Pater mihi disposuit*: ubi Christus non obscurè loquitur de potestate, quam discedens traditurus erat Apostolis.

Nec verò dubium est, quin Apostoli futuri sint inter agnos, qui ultima die stabunt ad dextram iudicis, quibus dicetur, *Venite benedicti, &c.* Oportet nos omnes *comparere coram tribunali Christi* 2. Cor. 5. ergo & Apostolos. Nec authoritas iudicandi animas, & eas addicendi tartaro, aut adscribendi paradiso, potest ullatenus convenire creaturis, quæ fuerunt obnoxia peccato, & opus habent remissione peccatorum. Solus Deus est iudex mundi, nec huius authoritatis pars vel minima est hominibus communicabilis. Quod si ultimo die duodecim throni erigentur Apostolis, non video quis locus possit assignari Apostolo Paulo, qui plus quàm cæteri laboravit, & regnum Christi promovit.

Hunc Matthæi locum sic accipit author operis imperfecti in Matthæum, homilia

milia 33. sic loquens: *Cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, & vos sedebitis super thronis, promittit eis tempus Christianitatis futurum post ascensionem suam, quando omnes suscipient verbum Apostolorum in se, sicut verbum Christi.*

Apocalypseos cap. 20. com. 4. Iohannes sic loquitur: *Vidi thronos, & super eis homines sedentes quibus iudicium datum est, quem locum aliis duobus plane ἐμφερῇ Augustinus sic interpretatur lib. 20. Civitatis cap. 9. Non hoc putandum de ultimo iudicio dici, sed sedes præpositorum & ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur. Iudicium autem nullum melius accipendum videtur, quam id quod dictum est: Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata in cælo, &c.*

Quod si per sessionem super duodecim thronis intelligenda est astipulatio seu approbatio sententiæ iudicis, id non futurum est peculiare Apostolis, sed erit omnibus fidelibus commune, ut docet Paulus 1. Cor. 6. vers. 2. & 3. Adde quod vox throni ad significandum consensum non est accommodata.

Denique in ea sum sententia, eos qui hæc Matthæi & Lucæ loca de ultimo iudicio accipiunt, non esse assecutos mentem Christi. Estque fatua & audax Maldo-

nati Iesuitæ sententia , qui cõmentario in 19. caput Matthæi , duodecim Apostolis fabricatus est duodecim thronos in aëre pendulos: quæ quidem est μετέωρος Theologia. Hieronymus in caput septimum Ezechielis ait, die iudicii Apostolos sessuros super duodecim thronis.

C A P. V I.

Munus & dignitas Apostolorum. Prima eorum prærogativa . Papam vocari Apostolum , & creare Apostolos. De Ecclesiis Apostolicis.

Apostolorum post Christum dignitas summa est in Ecclesia Christiana , semperque fuit. Sex eorum sunt prærogativæ ob quas inter alios omnes pastores Ecclesiæ eminent dignitate & auctoritate.

Prima prærogativa est, quòd à Christo sunt immediatè electi, & vocati ad munus , Christique fuerunt comites individi, & contubernales quamdiu in terris versatus est. Quæ tamen prærogativa vocationis immediatæ, non est duodecim Apostolis ita peculiaris, quin alii quidam fuerint huius honoris participes. Nam Lucæ cap. 10. vers. 1. Christus alios septuaginta eligit, quos ante faciem suam mit-

mittit ad prædicandum regnum Dei. Sed & Paulus, quamvis non fuerit unus de duodecim illis, nec cum Christo versatus sit in terris, vocatus est tamen à Christo illustriori vocatione quàm quisquam Apostolorum.

Hæc causa est cur cum creandus esset Apostolus, qui in Iudæ locum sufficeretur, res est forti commissa, non verò hominum suffragiis transacta, ut electio eius à mera Dei voluntate proficisceretur. Nam ut ait Solomon paræmiarum cap. 16. *Sors mittitur in gremium, eventus autem est à Domino.* At cum actum est de creatione Diaconorum, Actorum cap. 6. res transacta est suffragiis Ecclesiæ.

Quinto sæculo à Christo nato, magna fuit authoritas & potestas Episcoporum Alexandrinorum, usque adeo, ut iura Imperatorum invaderent teste Socrate, historiæ lib. 7. cap. 7. *Ex eo (inquit) Episcopatus Alexandrinus præter munus Sacerdotale, incæpit regere negotia Reipublicæ.* Et cap. 11. *Invidia Novatianos etiam [Romanæ urbis] attigit Romano Episcopatu, quemadmodum & Alexandrino, in principatum iam pridem progresso.* Auctus tanta dignitate &

a ἐξ ἐκείνου ὁ ἐπισκοπὴ ἀλεξανδρείας παρὰ τῆς ἱερωτικῆς τάξεως κατὰ δύναμιν οὖν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐλάβε τὴν ἀρχὴν.

opibus Patriarcha Alexandrinus, passus est se Apostolum appellari, quamvis non esset immediatè à Deo electus. Theophilum Alexandrinum Synesius Episcopus Ptolemaidis sic affatur Epistola 66. *Ad quod oportet auctoritatem Apostolicæ successionis simpliciter & apertè respondere.* Epistola verò septuagesima secunda, libellum supplicem Episcopo Alexandrino oblatum, vocat ἀποστολικὴν ἰκετείαν, supplicationem Apostolicam .i. ad Apostolum directam.

Hunc imitatus Episcopus Romanus, sibi sumpsit titulum & munus Apostolici: sic vulgò appellabatur octavo & nono sæculis. Et nunc quoque munus & dignitas Papalis, Apostolatus nuncupatur, quamvis non sit à Deo immediate electus, sed per annos plus quàm mille fuerit electus suffragiis cleri & populi Romani, nunc vero à collegio Cardinalium laborioso ambitu, & anxiiis emptisque suffragiis eligatur. Pii v. Papæ præfatio, præfixa Missali, sic incipit: *Quo primum tempore ad Apostolatus apicem assumpti fuimus, &c.* Diplomata Pontificis vocantur literæ Apostolicæ: Suntque trita hæc vocabula, *Camera Apostolicæ, & Cancellariæ ac Poënitenti-*

α πορὸς ὃ δ εἶ τὴν αὐθεντίαν τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἀποκρινάμεθα ἀπλῶς, καὶ σαφῶς.

tiariæ

tiaræ Apostolicæ: ut iam nihil supersit, nisi ut equus cui Papa insidet Apostolicus, & eius caligæ, Apostolicæ appellentur.

Neque hic finis est, nam cùm Christus sibi soli reservaverit potestatem creandi Apostolos, Papa hanc potestatem invasit, & ausus est creare Apostolos. Exempla habemus in Corbiniano & Vnifrido, qui & Bonifacius. De Corbiniano hæc ait Baronius ad annum Christi 716. §. 10. *Gregorius statuit Corbiniani, ad conversionem Gentilium Ministerio uti, eidemque credere Euangelium, Apostolatumque conferre.* De Bonifacio hæc habet, anno 719. §. 1. *Gregorius Papa sanctum Bonifacium presbyterum natione Anglum, Apostolico munere insignivit.*

Olim Ecclesiæ fundatæ ab Apostolis, ut Antiochena, Ephesina, Thessalonicensis, &c. Apostolicæ vocabantur: Nec non illæ quæ ab his acceperunt traducem fidei, & semina doctrinæ, ut docet Tertulianus De Præscriptionibus cap. 20. At per hunc titulum nulla Ecclesia sibi in aliam Ecclesiam arrogabat potestatem aut præeminentiam.

C A P. V I I.

Secunda prærogativa Apostolorum. An Episcopi Ecclesie Romanæ dent Spiritum sanctum in Confirmatione.

S Ecunda Apostolorum prærogativa fuit, quod alios Christi discipulos donis Spiritus sancti & miraculis superaverunt. Vir fuit apprimè sanctus Philippus Diaconus, idemque Euangelista, teste Luca Act. 8. 6. & 7. Veruntamen de erat illi virtus qua præditi erant Apostoli, per quam ad impositionē manuum Apostolicarum, sanctus Spiritus illabebatur baptisatis. Quapropter cum Philippus Samaritanos ad fidem conversos baptisasset, missi illicò sunt ab Apostolis Petrus & Iohannes, qui id facerent quod non potuerat fieri à Philippo. Qui ut Samariam advenerunt, imposuerunt manus Samaritanis baptisatis. Illi verò illicò repleti sunt Spiritu sancto, ut habetur Act. 8. vers. 17. & 18. Cuius spiritus vi edebant miracula & variis linguis loquebantur, & prophetabant, teste eodem Luca Act. 19. 6. Accessisse enim huic illapsui spiritus, signa & effecta visibilia, inde liquet, quod Actorum octavo capite dicitur Simon Magus conspexisse spiritum san-

sanctum dari per impositionem manuum Apostolorum, & oblatis pecuniis voluisse eandem virtutem adipisci.

Hæc cum fuerit prærogativa Apostolorum, perperam sane Episcopi Romanenses eandem sibi virtutem arrogant, & gloriantur à se dari Spiritum sanctum per impositionem manuum, quæ fit in Sacramento Confirmationis, quod in Decreto Romano antefertur Baptismo, ut docetur Dist. 5. de Consecratione. Can. *De his*, ubi docetur hoc Sacramentum *maiori* *veneratione venerandum & tenendum*, quam Baptismus. Idemque docet Bellarminus lib. de Confirmatione cap. 1. §. *Denique*. Absque hoc Sacramento neminem posse esse plenè Christianum dicitur ibidem. Can. *Omnes*. Et Can. *Vt ieiuni*. Thomas 3. parte Summæ quæst. 72. art. 9. dicit hoc Sacramentum esse perfectivum Baptismi: innuens Baptismum esse imperfectum, nisi accesserit Confirmatio.

Hoc Sacramento Episcopi, si eis creditur, dant spiritum sanctum. Debuerant ergo efficere, ut pueri quos confirmant, impositione manuum variis linguis loquerentur, & æderent miracula; si quidem successerunt in munus & virtutem Apostolorum. At pueri Confirmati, inde

de abeunt ludibundi , nec inde fiunt sapientiores aut doctiores. Quid quod , fatentibus Pontificiis , non pauci Episcopi sunt vitæ dissolutæ, & libidine putres, qui cum agantur à malo spiritu, ægrè quisquam à se impetrabit, ut credat eos posse dare Spiritum sanctum : nemo enim dat quod non habet.

Nempe Episcopi Ecclesiæ Romanæ miraculum extraordinarium verterunt in ritum & Sacramentum ordinarium, & adempta virtute cæremoniā retinuerunt. Quam insuper multitudine gesticulationum conspurcarunt, addito oleo quod Episcopus inhalavit, & alapa quæ infligitur puero, ut roboretur in fide, & fascia circa frontem, additis bracteolis. His adiecerunt consanguinitatem spirituales inter susceptorem & susceptricem, quæ matrimonium impedit, & contractum immo & consummatum dirimit. Quæ quidem sunt humani cerebri figmenta. Erat Philippus vir sanctus , potensque miraculis, & Episcopis hodiernis, longè præstantior non modo virtute, sed etiam munere, utpote Evangelista: Hic tamen non habuit hoc ius impositionis manuum: ut mirū sit qua fronte Episcopi Romanenses audeant sibi tribuere , quod tanto Evangelistæ negatum est. Sed

Sed ut à diverticulo redeam in viam, Deus prædicationem Apostolorum voluit miraculis esse illustrem, ut fides crearetur eorum doctrinæ. Qua in re nulli cesserunt veterum Prophetarum, neque si Eliam, aut Elizæum cum Apostolis compares. Fuerunt quidem miracula Mo- sis splendidiora, & plus habentia terroris ac Maiestatus, facta sub oculis totius Ac- gypti, & inspectantibus tot myriadibus in deserto. Sed in eo Apostoli supera- runt Mosem & Prophetas, quod illapsu Spiritus sancti, illico adepti sunt cogni- tionem variarum linguarum, & ex idiotis Galilæis, ne quidem vernaculè commodè loquentibus, subito facti sunt in plurimis linguis eloquentes. Nec de ullo vete- rum Prophetarum proditur adimpositio- nem manuum eius, dona Spiritus san- cti, & vim edendi miracula esse colla- tam. Adde quod Mo- sis, Eliæ, & Elizæi miracula facta sunt, si paucissima exci- pias, in rem tantum Israëlitarum. At A- postolorum miracula latè sparsa toti orbi fuerunt conspicua.

C A P. V I I I.

Tertia prerogativa Apostolorum.

HIs adde tertio loco prædicationis efficaciam: quam Deus designavit linguis igneis, quæ illapsæ sunt Apostolis die Pentecostes, quibus significabatur vis ignea sermonis Apostolici, penetratura in corda, & calefactura præcordia. Nec abs re Apostolus ad Romanos cap. 10. eis applicat quod Psalmo 19. de astris & Sole dicitur: *Sonus eorum pervasit totam terram, & eorum verba pervenerunt ad extrema orbis terrarum.* Oportet sanè magna fuerit vis prædicationis Petri, ad cuius unam, eamque brevem exhortationem, tria millia hominum fidem Christi amplexa sunt. Act. 2. 41. Nec unquam, ex quo mundus creatus est, tanta & tam subita facta est in genere humano circa religionem immutatio, cadentibus passim idolis, & populis inter flammæ catervatim ad Ecclesiam Christi confluentibus. Circumferebatur per tenebras regni Satanæ lampas Evangelii, frendente diabolo, & tyrannis æstuantibus.

C A P.

C A P. I X.

*Quarta prerogativa Apostolorum. Hieronymi
asperitas. De Papæ ἀναμαρτυρία in fide.*

Quarta prerogativa fuit, certitudo ἀ-
ναμαρτυρίας & prædicationis, & nulli
errori obnoxia. Hanc Christus pollici-
tus est Apostolis, eis promittens spiritum
veritatis, qui eos doceret omnia, & duce-
ret in omnem veritatem Ioh. 14. com. 14.
& 16. Neque enim posset ad scripta A-
postolorum referri de controversiis fidei,
eorumque stari iudicio, si certitudo &
authoritas doctrinæ Apostolicæ vacilla-
ret, eorumque documentis posset fides
derogari. Non quidem quod errare non
potuerint, etiamsi maximè vellent, & co-
gerentur vera dicere etiam inviti, sed quia
Deus non tantum perfundebat eorum
mentes luce veritatis, sed etiam sic ac-
cendebat eorum animos amore veritatis,
ut non possent velle fallere, sed essent a-
matore veritatis ardentissimi, & asserto-
re acerrimi.

Non imus inficias, quin Apostoli ante
diem illum Pentecostes in multis errave-
rint, & præcipua capita fidei Christianæ
ignoraverint. Enimvero Christo præ-
monente, fore ut morte afficeretur à Iu-

dæis & Ethnicis, Petrus ad id exhorruit, ut ad rem nefandam, & quæ nunquam esset eventura. Et ex toto historię Euangelicę filio apparet eos non fuisse imbutos doctrina resurrectionis Christi, & naturam regni Christi ignoravisse. Regnum enim terrenum Christi imaginabantur, & iam super muneribus & præfecturis istius regni inter se contendebant, petebantque sessionem à dextris regis & sinistris.

Immò & post diem Pentecostes Apostolos aliquid ad fidem Christianam pertinens ignorasse, & aliquo errore laboravisse negari non potest. Nam Actorum decimo, Deo hortante Petrum ut cibis sub lege vetitis promiscuè uteretur, & sine discrimine, ille hoc Dei mandatum, ut rem profanam averfatus est, dicens: *Abfit, nihil enim unquam edi commune & immundum.* Cumque Deo iubente ingressus esset domum Cornelii, cum eo hoc nomine altercati sunt Iudæi Christiani, quibus propemodum solis tunc constabat Ecclesia, Petrum increpantes, quod in domum incircumcisorum ingressus esset, & cum eis comedisset. Evidentissimo indicio, Ecclesiam quæ tunc erat, non fuisse imbutam ab Apostolis doctrina de vocatione Gentium, & ipsos Apostolos id ignoravisse.

Quan-

Quando igitur dicimus Apostolos non fuisse errori obnoxios, id sic accipiendum est, illos cum post diem Pentecostes docerent Ecclesiam, & prædicarent Evangelium, nunquam erravisse. At hæc quæcunque fuit super cibis & vocatione gentium dubitatio aut hæsitatio, non publicis documentis, sed privata concertatione *gentium dubitatio aut hæsitatio, non publicis documentis, sed privata concertatione* transacta est. Nec est quod miremur, quod Apostolorum mentes Deus illustraverit per gradus & incrementa.

Plus æquo sunt asperi in Petrum Apostolum, qui censent eum errasse in doctrina fidei, quando Antiochiæ metu Iudæorum separavit se à societate Gentilium ad fidem converforum, quo nomine à Paulo correptus est. Peccatum enim hoc fuit in moribus, non in doctrina fidei. Defuit Petro hac in re charitas & prudentia. Suppudebat eum societatis cum Gentilibus, metuebatque ne cum eis edens offenderet Iudæos: qui quamvis Christiani, insita tamen superbia, putabant se pollui alloquio, vel convictu cum Gentilibus ad fidem converfis. Quo simulato Petri fastidio, Gentilium conscientia gravi scandalo percellebantur, putantium se ab

illo ipso despici, qui eos fide Christi imbuerat.

At Hieronymus Epistola ad Augustinum, quæ est undecima inter epistolas Augustini, in Paulum acerbè invehitur. *Qua fronte* (inquit,) *qua audacia, Paulus in altero reprehendat, quod ipse commisit?* Commentario verò maiori in Epistolam ad Galatas, Petrum & Paulum vocat hypocritas, quasi simulata altercatione rem gerentes ex compacto. Tanta fuit in isto homine *ἡ ἐλαφροσύνη*, qui, ut novus Aristarchus, in tantos Apostolos ausus est arripere virgam censoriam, quorum vix erat dignus lambere vestigia.

Porro etsi Deus Apostolos ab omni errore in fide liberaverit, nemo tamen eorum se hac laude iactavit, nemo eorum se venditavit hoc nomine, dicens se nulli errori esse obnoxium: Conscii sibi huius virtutis, & fidentes Christi promissioni, de se tamen submisce sentiebant & loquebantur. In eo longè dissimiles Pontifici Romano, qui unus post homines natos dixit, *errare non possum*. Illi se non iactabant virtute quam habebant, ille se iactat virtute quam non habet. In eo gravissimè errans, quod dicit se errare non posse,

a Libertas oris.

& unico illo errore omnibus aliis erroribus fidem austruens, & authoritatem concilians.

Cum autem afferimus exempla Episcoporum Romanorum qui gravissimè errarunt in fide, qualis Liberius & Felix Ariani, Honorius Monothelita, Iohannes xxiii. negans immortalitatē animarum, & alii plurimi, præsto est hæc responsio, Papas errasse qua homines, aut qua Doctores, at non qua Papas. Papam posse peccare in moribus, & non labi in fide. Papam posse errare in quæstione facti, at non in quæstione iuris.

Qua oratione ipsi se compungunt aculeis. Nam Apostoli fuerunt expertes erroris, non tantum qua Apostoli, sed etiam qua homines. Nec Esaias aut Ieremias falsa docuerunt qua homines, at vera qua prophetæ. Enimvero qua tandem ratione posset Episcopus esse Orthodoxus, si ipse homo est hæreticus? An unus idemque erit in Ecclesia qua Episcopus, & extra Ecclesiam qua homo? Cur autem hic homo non consulit Episcopum, id est, se ipsum, ut absistat errore?

Profectò qui potest errare in moribus, potest mentiri & fallere, & data opera imperitis illudere, hoc enim morum est.

Nec refert quo pacto Papa erret, sive qua homo, sive qua Papa, cum utrobique decipiatur populus, non calens hæc discrimina, & abducatur à vero. Tum qui potest errare in quæstione facti, potest ignorare an Deus creaverit mundum, & an Christus resurrexerit, & in cælum ascenderit, hæc enim sunt facti, non iuris. Denique qui dicunt Papam posse esse moribus sceleratum, at non posse in hæresin prolabi, nihil dicunt quod de diabolo dici non possit, qui calens veritatem doctrinæ Christianæ, peccat superbia, & mandacio, & est summus fallendi artifex. Quid quod nefarius ille Canon *Si Papa*, Dict. 40. qui dicit nefas esse Papæ obloqui, quamvis infinitam hominum multitudinem secum præcipitet in gehennam, addit hanc exceptionem, *nisi sit à fide devius*.

Cumque, ut ait Hieronymus epistola ad Euagrium, omnes Episcopi ubicunque locorum sint, successores sint Apostolorum, res est inquisitione digna, cur alii Episcopi non eis successerint in ἀναμαρτυρίαν in fide: solus Episcopus Romanus successerit.

C A P. X.

Quanta prerogativa Apostolorum.

INter Apostolatus prerogativas, hæc una est de maximis, quod non erant uni alicui Ecclesiæ addicti ut alii pastores, nec unius peculiaris gregis cura eorū munus circumscribebatur. Christus enim mittens eos ad circumferendam toto orbe lampadem Evangelii, eis dixit: *Profecti docete omnes gentes.* Id ipse de se Paulus profitetur, Epistola secunda ad Corinthios cap. 11. 28. ubi ait sibi incumbere *μερίμναν παζων τῶν ἐκκλησιῶν*, curam omnium Ecclesiarum. Quocirca cum lustrasset Ecclesias, Syriæ, Asiæ, Græciæ, Illyriæ, profectio- nem in Hispaniam meditabatur, ut ibi quoque sementem faceret. Rom. 15. com. 19. & 24.

Sed præter curam illam qua Apostoli omnes invigilabant toti Ecclesiæ in solidum & indivisim, aliquam tamen peculiarem provinciam quibusdam Apostolis fuisse assignatam discimus ex sacra Scriptura. Nam Paulus ad Galatas cap. 2. 7. dicit sibi concreditum Evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis. Idemque Apostolus peculiari elogio se appellat Apostolum Gentilium Rom. 11. 13. Iacobum verò

electum ab Apostolis Episcopum Ecclesiæ Ierosolymitanæ, testatur Clemens Hypotyposeôn lib. 6. *Petrus (inquit,) Iacobus, & Iohannes, post Salvatoris assumptionem, quamvis ab ipso Domino aliis essent praelati, gloriam tamen hanc sibi non vendicarunt, sed Iacobum Iustum Ierosolymitanum Episcopum designarunt.* Author Eusebius historiæ lib. 2. cap. 1. Ab hoc Iacobo Ierosolymitani Episcopi successionem suam semper deduxerunt. Huc pertinet quod Actorum cap. 21. narratur Paulum simul ac Ierosolymam pervenisset, adiisse Iacobum & pastores Ecclesiæ. Sedem igitur fixerat Ierosolymæ, ubi & martyrium passus est, teste Eusebio historiæ lib. 2. cap. 23. & Hieronymo de Scriptoribus Ecclesiasticis. Cuius martyrii instigatorem fuisse Ananum Pontificem dicit Iosephus Originum lib. ultimo cap. 8. Quem Ananum secta Saducæum, oportet eundem esse, qui Paulo Apostolo iussit colaphum infligi. Act. 23. 2.

Inter Decretales epistolas quæ tribuuntur Clementi 1. Episcopo Romano, lemma primæ Epistolæ hoc est: *Clemens Iacobo fratri Domini, Episcopo Episcoporum, regenti Hebræorum sanctam Ecclesiam Hierosolymis, sed & omnes Ecclesias quæ ubique Dei provi-*

providentia fundatæ sunt. Unde liquet auctorem istius epistolæ, quisquis fuit, non putavisse hæc esse *αἰούσια*, & quæ non possent cadere in unum eundemque hominem, gubernare Ecclesiam universalem, & esse Episcopum alicuius peculiaris Ecclesiæ: eodem modo quo Papa sibi hæc duo tribuit, esse Episcopum urbis Romæ, & caput universalis Ecclesiæ. Cuius posterioris muneris usurpatio, pridem effecit, ut exciderit primo.

C A P. X I.

Sexta prerogativa. De potestate Apostolorum in corpora. De virga Apostolica. Quid sit tradere Satanae. Quid destructio carnis. Tum de formula, & effectu excommunicationis.

PRiscis Prophetis aliquando datam potestatem à Deo in hominum corpora, & quibusdam immisisse morbos, quosdam etiam morte affecisse, constat ex historia veteris instrumenti. Ad Mosis verba Core, Dathan, & Abiram in Mosem insurgentes, terræ hiatus absorpsit. Eliazæ Naamanis lepram transtulit in Giezi, ob capta se inconsulto munera. Idemque immisit ursos in pueros à quibus incessabatur convitiis. Elias bis quinqu-

a Incompatibilia.

genos milites igne ^a *ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ* absumpsit. Eadem potestate fuerunt præditi Apostoli. Petrus Ananiæ & Sapphiræ vitam ademit, Paulus Elymam præstigiatores oculis multavit.

Hanc arbitror esse virgam Apostolicam de qua Paulus prima ad Corinth. cap. 4. vers. 21. *An (inquit) veniam ad vos in virga.* Id sic accipit author Commentarii in primam ad Corinthios, qui falsò tribuitur Hieronymo, cap. 5. sic loquens: *Quali virga veniam ad vos? &c. quali virga Petrus venit ad Ananiam & Sapphiram, & Paulus ad Magum.* De eadem potestate agit idem Apostolus 2. Cor. 10. 6. ubi ait se habere paratam ultionem adversus omnem contumaciam. Quam potestatem commate octavo dicit sibi datam ad ædificationem, non ad destructionem, ne Corinthii hæc à se dici ad terrorem incutiendum arbitrarentur. Eodemque spectant quæ habentur ultimo capite eiusdem epistolæ: *Propterea (inquit) hæc scribo, ne præsens utar severitate, pro ea potestate quem mihi dedit Dominus.* Cuius severitatis exempla, etiamsi rara sint, certum est tamen Apostolos aliquando exercuisse hanc potestatem.

^a *cœlitus delapso.*

Ad

Ad hanc virgam Apostolicam existimo pertinere traditionem diabolo, quam Paulus exercuit in Hymenæum & Alexandrum 1. Timoth. 1. 20. & in incestum Corinthiacum cap. 5. com. 3. & 5. ubi sic loquitur: *Decrevi ut hic homo tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut spiritus servetur in die Domini.* Cuius loci explanatio pendet ex intellectu vocabuli CARNIS, quam quisquis fuerit affecutus, omnia plana inveniet.

Quid sit hoc loco *caro*, evidens est ex oppositione spiritus, quam Paulus instituit, dicens, *ad exitium carnis, ut spiritus servetur.* Nam cum *spiritus* manifestè hic significet *animam*, necesse est per carnem spiritui oppositam *corpus* intelligi. Enimvero quotiescunque *caro* designat *concupiscentiam*, per spiritum oppositum regeneratio motusque sancti intrinseci intelliguntur, ut Rom. 8. 1. Galat. 5. 17. Falluntur ergo qui per carnem hoc loco primæ ad Corinthios cap. 5. concupiscentiam intelligunt. Nempe sensus loci est, Apostolum constituisse hunc incestum tradere Satanæ, qui corpus eius contereret doloribus, & duriter affligeret, ut hoc cruciatu tactus, pœnitentia posset servari die iudicii, & anima eius salutem adipisceretur.

Id sic accipit Chrysostomus Homilia 15. in primam ad Corinthios, sic loquens: εἰς ὄλεθρον σαρκὸς, ὥσπερ ἐπὶ τῷ μακαρίῳ Ἰωὼ γέγονε, *ad exitium carnis, ut factum est in beato Iob*, quem quidem Deus tradidit Satanæ ad vexationem corporis, at animam eius non tradidit diabolo. Pergit Chrysostomus, ἵνα μασίξῃ αὐτὸν ἑλκεὶ πονήρῳ ἢ νόσῳ ἐτέρῃ, *ut illum flagellaret malo ulcere, aut alio morbo*. Homo Græcæ eloquentiæ rarum exemplum, non putavit per ὄλεθρον mortem esse hic intelligendam, sed pro gravi cruciatu accipiendum existimavit.

Concinit Ambrosius lib. 1. de Pœnitentia, docens quo pacto hic incestus traditus sit adversario, *nempe sicut Dominus in animam sancti Iob potestatem non dedit, sed in carnem eius permisit licentiam, ita & hic traditur Satanæ*. Et Hieronymus in cap. 5. ad Galatas: *Præcepit eum tradi pœnitentiæ, in interitum & vexationem carnis, per ieiunia & ægrotationes, ut spiritus salvus fiat*. Nec aliter author Commentarii in primam ad Corinthios cap. 5. Sed & Pacianus epistola tertia ad Sempronianum, per carnis exitium intelligit *carnis angustias, & detrimenta membrorum*. Ab his non multum abscedit Caëtanus commentario in hunc locum. *Hinc apparet* (inquit)

quit) *punitionem hanc fuisse vexationem corporalem istius hominis usque ad mortem, non tamen repentinam, sicut Petrus Ananiam & Sapphiram tradidit Satanæ.*

Augustinus lib. 6. de Sermone Domini in monte cap. 38. hæsitat, an per interitum carnis mors corporis intelligenda sit, non obscure docens per carnem *corpus* esse intelligendum.

1. Porro qui censent animam Corinthiaci traditam esse Satanæ ab Apostolo, non satis perpendunt quæ sit natura Ministerii Evangelici, cuius finis non est tradere animas Christianorum diabolo, sed eas potius diabolo eripere, ut ad Deum adducantur.

2. Quod si Deus dedisset pastoribus Ecclesiæ potestatem tradendi animas Satanæ, eisdem dedisset potestatem eas eripiendi, & liberandi à potestate diaboli. Non enim munus pastorale potentius est ad perniciem animarum, quàm ad salutem. At potestatem eripiendi animas diabolo datam pastoribus non invenio.

3. Illa ipsa verba Apostoli repugnant huic sententiæ. Dicit enim hunc Corinthiacum tradi Satanæ, ut anima eius fervaretur. At anima tradita Satanæ nunquam sub tali pædagogo informaretur.

ad

ad pœnitentiam, nec in viam salutis induceretur.

4. Idem Apostolus 1. ad Timoth. 1. 20. ait se Hymenæum, & Alexandrum tradidisse Satanæ, ut discerent non blasphemare. At si hæc traditio Satanæ ad animas extenderetur, sub tali magistro potius fuissent ad blasphemiam instigati. Secus est de corporis cruciату. Nam homo cuius corpus conteritur doloribus à diabolo, potest hac pœna informari ad pœnitentiam.

5. Utique necesse est, ut qui à Pastoribus Ecclesiæ traditur Satanæ, vel sit reprobus, vel electus. Si reprobus, frustra trapitur diabolo anima quæ iam ei erat mancipata. Si verò est electus, an potest anima tradi diabolo quam Pater dedit Filio, & quæ non potest ei eripi, nec ad tempus, nec in perpetuum?

6. Ad hæc accedit, quòd qui exemplo huius incesti abutuntur ad probandum excommunicatione tradi animas Satanæ, non perpendunt posse fieri ut Pastores in decernenda excommunicatione errent, & damnent innocentem, vel decepti falsis accusationibus, vel indulgentes plus æquo suspicionibus, & obscuris indicijis. Quandoque etiam accidit ut ira
aut

aut malevolentia agantur transversi. Quod quum fit, an quisquam est usque adeo lævo ingenio, ut credat Deum servire vitiis hominum, ignorationique pastorum? animamque innocentem posse Ecclesiastico iudicio tradi diabolo?

7. Ac profecto qui traditionem Satanæ intelligunt excommunicationem, mentem Pauli non sunt affecuti. Certum quidem est Paulum velle hunc incestum moveri communione Ecclesiæ: Sed id vult fieri ab ipsa Ecclesia Corinthiaca, dicens versu decimo tertio, *Tollite illum sceleratum de medio vestrum*. Vult enim id fieri Ministerii ordinarii autoritate. At cum agit de traditione diabolo, non expectat consensum Ecclesiæ Corinthiæ, sed autoritate Apostolica id decernit. Cui suæ voluntati vult consensum Ecclesiæ Corinthiæ adiungi, sic loquens: *ego ut absens corpore, præsens autem spiritu, DECREVI ut qui talia patravit, tradatur Satanæ*. Nam quod addit, *vobis & meo spiritu congregatis*, non eo pertinet, ut quod decreverat Apostolus penderet à consensu Corinthiorum, sed vult eos assensum præbere suæ sententiæ. Idque liquidò apparet ex exemplo Hymenæi, & Alexandri, quos ait se tradidisse Satanæ, nulla fa-

la facta Ecclesiæ mentione.

8. Age verò, demus tantisper traditionem Satanæ nihil aliud esse quam excommunicationem. Inde enim confici non potest, esse penes pastores ordinarios, uti hac specie excommunicationis, per quam possit alicuius animam de suo grege avulsam tradere diabolo. Nam quod ad corpus attinet, Apostoli aliquando strinxerunt adversus contumaces virgam illam Apostolicam, per quam immittebant morbos, quandoque etiam mortem. Quod ad animam verò, potuerunt ex divina revelatione cognoscere reprobationem aut electionem huius vel illius. Sic Paulus 1. Thessal. 1. 4. dicit se electionem Thessalonicensium exploratam habere. Quod si Apostoli tradidissent Satanæ alicuius animam (quod ab eis nunquam factum esse pertendimus) eiusmodi traditio nihil aliud fuisset quam declaratio, hunc hominem à Deo esse reprobatum, & Satanæ mancipatum in æternum. Quod quidem de hoc Corinthiaco dici non potest, quem vult consolationibus sublevare, & de eo benè sperari 2. Cor. 2. com. 7. & 10.

9. Quapropter vetus Ecclesia vibrans Anathemata, semper abstinuit hac loquendi formula, nec quenquam unquam
Sata-

Satanæ tradidit, gnara id fuisse potestatis Apostolicæ, quæ ad Pastores ordinarios non est derivata. Atrocissimam Anathematis formulam habemus apud Synesium epistola 58. Quo anathemate Andronicus Ptolemaidi Præfectus à Synesio Ecclesiæ liminibus summovetur ob immanem crudelitatem & in Christum blasphemiam. Ibi traditionis diabolo nulla mentio. Sed Ἀνδρονίκῳ (inquit) καὶ τοῖς αὐτοῖς μηδὲν ἀνοιγνύσθω τέμενος & θεῶν, ἀπὸς αὐτοῖς ἱερὸς ἀποκεκλείσθω, καὶ σηκὸς, καὶ πείβολος, &c. πρῶταινῳ μὲν ἐν, καὶ ἰδιώτῃ πάντι, καὶ ἀρχόντι, μήτε ὁμορόφιον αὐτοῖς μήτε ὁμοτρεφέζον γίνεσθαι. ἱερῶσι ἢ διαφερόντως, ὡς μήτε ζῶντας αὐτὰς προσερεῖσι, μήτε τελευτήσαντας συμπροπέμψαι. Id est, Andronico & suis, nullum Dei templum apertum sit, omne ipsis facrum septumque [sacrum] occludatur, &c. Admoneamus igitur omnem privatum, omnemque magistratum, ut nec tectum cum eis, nec mensam communem habeat, præcipuè verò sacerdotes, qui neque vivos alloquantur, neque mortuorum funus prosequantur. De traditione Satanæ ἔδε γρύ.

Hæc fuit semper formula excommunicationis maioris, hi effectus non modo inter Christianos, sed etiam inter Ethnicos. Id Cæsar libro 6. de bello Gallico

refert de Druidis : *Si quis eorum decretis non stetit, sacrificiis interdiciunt, quibus ita est interdictum, ii numero impiorum & sceleratorum habentur: Iis omnes decedunt, aditum eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant.* Denique excommunicationis effectus, semper intra infamiam & sacrorum interdictionem stetit.

Prudenter igitur cautum est à Synodo Nationali Alensi, nequis deinceps in excommunicationibus utatur hac loquendi formula, *tradendi Satanae*, nec vibret in quenquam Anathema Maranatha, quæ fuit inter Iudæos excommunicatio atrocissima & irrevocabilis, quæ ab eis solum vibrari potest, qui norunt arcana reprobationis, & Deo revelante sciunt an qui excommunicatur peccet in Spiritum sanctum, aut peccato ad mortem, id est, impœnitentia ad mortem usque duratura: pro quo peccato Iohannes negat orandum esse 1. Ioh. 5. 16. Quæ cum ita sint, facile crediderim Iudæos, postquam inter eos prophetiæ donum desiit, hoc anathemate abusos esse.

C A P. XII.

De Angelo Satanae, & stimulo in carne.

Quemadmodum vocabulum *carnis* perperam intellectum causa est, cur pluri non capiant quid sit tradere Satanae, ita eiusdem vocis parum sana interpretatio causa fuit multis, cur sensum verborum Apostoli secunda ad Corinthios cap. 12. com. 7. non sint assecuti.

Pauli verba hæc sunt, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατάν, ἵνα μεκολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπερβαίωμαι. *Datus est mihi stimulus in carne Angelus Satanae, ut me colaphis cederet, ne supra modum efferar.*

Hic locus multa ingenia torfit, etiam bona, varieque exercuit. Longum esset referre varias veterum sententias super sensu huius loci. Sunt qui per stimulum carnis intelligunt capitis dolorem. Augustinus in Psalmum 130. & Hieronymus in cap. 4. epistolæ ad Galatas aiunt, Paulum gravissimo capitis dolori obnoxium fuisse. Concinit author Commentarii in secundam ad Corinthios, qui tribuitur Hieronymo. Tertullianus libro de Pudicitia cap. 13. vult fuisse dolorem auriculæ, vel capitis. At Thomas commentario in eandem Epistolam cap. 12.

pro dolore capitis ponit iliacum dolorem. Alii censent esse æumnas & sævitiam adversariorum. Alii stimulos libidinis, & Veneris irritamenta: quæ quidem sententia est Bellarmini lib. 1. de Monachis cap. 30. §. *Quintò*. Receptissima hodie sententia est, per stimulum carnis, & Angelum Satanae, intelligendas esse reliquias concupiscentiæ, labisque originalis, quæ instar stimuli altè infixi urebat Apostolum, & tentationibus lancinabat: præcipuè verò superbiam quæ tenacissimè inhæret, & in regeneratione novissimè exuitur, si tamen unquam exuitur.

Primæ interpretationi potest inesse aliquid veri. Cæteræ mihi videntur parum accommodatæ, & multis incommodis *ur-geri*.

Persecutores Ecclesiæ vocare stimulum in carne, phrasis est insolens & durissima. Refelliturq; ipsius Apostoli verbis, dicens sibi, postquam raptus est in tertium cælum ubi audiverit inexplicabilia, datum esse hunc stimulum. Nam ante ecstasim illam Paulus fuerat variis æumnis exercitus, persecutionemque passus est simul ac Christo nomen dedit. Nec consentaneum est Paulum ter, id est, sæpe petiisse ut expers esset æumnarum, quippe qui sciebat

sciebat hanc necessitatem sibi impositam esse usque ad finem vitæ.

Qui vero per stimulum in carne volunt intelligi uredinem libidinis, ipsi Paulo adversantur, qui prima ad Corinthios cap. 7. vers. 6. dicit se à Deo accepisse donum continentia, & cupit omnes fideles hac in parte ipsi esse similes. Cumque ibidem iubeat omnes qui uruntur nubere, si hoc stimulo punctus fuisset, proculdubio adhibuisset remedium, quod ipse aliis suadebat, animumque adiecisset ad nuptias, quandoquidem id sibi licuisse affirmat eadem epistola cap. 9. 5. Cumque Paulus scribens hanc epistolam iam senex esset, & non multo minor sexagenario, ut docet Baronius, contumeliosus est in tantum Apostolum, qui putat eum æstuassee libidine ea ætate, quæ vel in libidinosissimis extinguit aut temperat libidinis incendia. Nec dici potest hanc concupiscentiam ei datam post ecstasim illam, cum nec à Deo data esset Paulo, nec tunc magis æstuaverit hac cupiditate quàm in iuventute. Nec ter tantum, immo nec tantum centies petiisset hunc Angelum Satanae à se abscedere, sed quotidianis & indefinentibus precibus id flagitasset.

Sed sententia quæ per stimulum in

carne vult intelligi reliquias peccati, præcipuè verò aculeos superbiæ, longissimè abest à vero. Nam nec stimulus ille datus est Paulo à Deo : nec ei datus est post raptum in tertium cœlum, utpote quem Paulus habuit ab ipso ortu. Nec Deus eum à tam sancta & necessaria precatatione revocasset. Nec potest per stimulus in carne intelligi stimulus in concupiscentia, cum ipsa concupiscentia sit stimulus.

Præcipue verò id quod de superbia dicitur, evidenti contradictione intricatur. An enim aculei superbiæ fuissent eius cordi infixi ad retundendam eius superbiam, & ne revelationibus intumesceret? An data ei esset à Deo superbia ne superbiret?

Hæc omnia incommoda effugiet, qui per *carnem* intelliget *corpus*, & per stimulus in carne morbum aliquem, quo Paulus per intervalla vexabatur. Sunt enim morbi corporis ad inhibendam animi superbiam accommodatissimi. Quis fuerit hic morbus, an comitialis morbus, an incubus, an capitis vertigo, nostrum non est definire. Ab hoc morbo cum Paulus obnixè peteret à Deo liberationem, iussus est absistere hac petitione, quia Dei virtus perficitur in humana infirmitate. Sic enim

enim visum esse Deo, uti opera hominis infirmi ad promovendum Evangelium, ut gloria tanti successus non homini, sed Deo tribueretur. Eique Deus promisit gratiam suam, id est, opem inter infirmitates. Quasi diceret, abunde tibi sit quod te non deseram, nec infirmitas corporis tui retundet alacritatem tuam in opere Evangelii, aut sufflaminabit industriam, aut successum impediet. Potestque eadem promissio aptari salutis animæ, ad quam Deus nos perducit per infirmitates animi & corporis. Cæspitamus quidem & claudicamus in recta via, ita fit ut τὸ χωλὸν μὴ ἐκτραπῇ, ut claudicans non abducatur à recta via Hebr. 12. 13. Sumusque hac in re similes Iacobo, qui claudicans pervenit Bethalem, id est, in domum Dei fortis.

Hoc morbo quotiescunque Apostolus vexabatur, Satan incumbibat pressus, ut intenderet dolorem. Cuius vexationis diabolicæ, in morbis per intervalla recurrentibus, exempla habemus in Lunaticis, de quibus Matth. 4. 24. qui cum pleniluniis afflictaerentur, idque ex naturalibus causis, dæmon observatis paroxysmis instabat malè affectis augens cruciatum. Ideoque iidem dicuntur σελωιαζόμενοι, &

ἡλαμυνίζόμενοι à Matthæo, Deum verò aliquando uti opera diaboli ad affligenda piorum corpora non est res nova, cum id Iobo viro sanctissimo acciderit.

Nec est quod quisquam miretur, Paulum qui curabat aliorum morbos, non potuisse hunc morbum à se depellere. Nam si cui id mirum videtur, idem quoque mirabitur, Paulum qui suscitabat mortuos esse mortuum. Et eum qui aliis sanitatem restituebat, non depulisse à Timotheo, quem paterno amore complectebatur, debilitatem stomachi, ad cuius sustentationem ei suadet modico vino uti. Non enim ei suasisset uti remediis vulgaribus, & parum efficacibus, si potuisset adhibere remedia miraculosa & extraordinaria. Denique Apostoli non habebant potestatem sanando quoslibet ægros, alioqui nemo eorum quos amabant in morbum, & per morbum in mortem incidisset. Sed ægris opitulabantur prout Deo visum erat, cuius instinctum & revelationem hac in parte sequebantur.

C A P. XII.

An quidam Apostoli emerent inter alios. De primatu Petri, & eius successoribus.

INter Apostolos fuisse quosdam eminentes dignitate & honore, colligimus ex Paulo 2. Corinth. 12. ubi quosdam vocat ὑπὲρ λίαν ἀποστόλους præcipuos & eminentiores Apostolos. Et ad Galatas cap. 2. 19. *Iacobus, Cephas, & Iohannes, qui habentur columnæ.* Hos tres solos suæ transfigurationis super Itabirio montè testes & spectatores Christus esse voluit. Matthæus capite decimo recensens nomina Apostolorum sic incipit: *Primus Simon qui dicitur Petrus.* In historia Evangelica & libro Actorum, Petrus pro toto Apostolorum collegio solet proloqui, & plerunque primus nominatur. Delatum id vel eius ætati, vel zelo, vel donis Spiritus, vel sermonis promptitudini & facilitati.

Enimvero nequis inde *πρωτασίαν* aut Principatum somniaret, aut inde arriperet ansam erigendæ in Ecclesia Monarchiæ, aliquot Novi Testamenti locis, Petrus posteriori loco nominatur, ut Iohannis 1. 44. *Philippus ex oppido Bethsaida, quæ erat urbs Andreæ & Petri.* Et 1. Cor.

9.5. *Fratres Domini, & Cephas.* Et ad Galat. 2. 9. *Iacobus, Cephas, & Iohannes.*

Quod si totam Evangelii historiam percurras, nusquam invenies ullam actionem, aut ullum verbum à Petro esse profectum, quo sibi ullam in collegas tribuerit potestatem, aut sibi ullum in eos arrogaverit imperium.

In Concilio Ierosolymitano Petrus quidem primus dicit sententiam: sed Iacobus ultimo loco loquens, condit decretum Concilii, quod moderatoris est & præsidentis Concilio. Datum id dignitati Ecclesiæ Ierosolymitanæ, quæ à veteribus mater omnium Ecclesiarum vocabatur, cuius Iacobus erat Episcopus.

Habemus duas Petri epistolas quæ meram humilitatem spirant. Ibi se non effert grandibus titulis, nihilque sibi arrogat potestatis in collegas, contentus titulis presbyteri & Apostoli, qui illi cum aliis Apostolis erant communes.

Præcipui ponderis est, quod secundam epistolam scripsit morti proximus, ut ipse ait capite primo. Hic quidem locus erat, si alibi usquam, designare aliquem Monarchiæ suæ successorem, cui postquam superis esset additus, Ecclesia Universalis deberet esse subiecta, ut ei absque contro-

troverſia pareretur. Horum nihil ille : ſed ſub finem Epistolæ preſbyteros, ipſe compreſbyter, hortatur ad paſcendas oves Chriſti, nihil ſibi tribuentes in clerum imperii.

Lucæ cap. 22. Apoſtoli pridie mortis Chriſti altercantur de primatu. Credibile eſt aliquem de turba Apoſtolorum, honeſtiore familia ortum voluiſſe ſe extollere ſupra piſcatores, quales erant plerique Apoſtolorum. Ac Petrum obtendiſſe claves ſibi promiſſas ; Iohannem & Iacobum ſe iactaſſe Chriſti conſanguinitate. Iudam verò ſibi prærogativam aliquam vendicaſſe, quod ^a γλωσκόμιον geſtaret, & pecuniam aſſervaret quæ in vita civili utramque paginam facit. Profecto ſi Chriſtus Petro primatum detuliſſet, graviter eos increpuiſſet quod Petro honorem à ſe collatum adimere conarentur, & eius voluntati adverſarentur. Id verò Chriſtus non fecit, ſed eos vetuit affectare primatum, & iuſſit maximum eorum eſſe inſtar minimi.

Petrus erat unus eorum, quibus dixit Chriſtus *Dic Eccleſiæ*. Matth. 18. Cætum ergo Seniorum, & Paſtorum voluit præeſſe Petro, & de eius rebus & querelis cognoſcere.

Actorum 8. com. 14. Apostoli Petrum & Iohannem mittunt Samariam ad prædicandum Euangelium, utpote superiores Petro & Iohanne, & habentes in eos potestatem.

Paulus ad Galatas cap. 2. dicit Iacobum, Petrum, & Iohannem, ipsi Paulo & Barnabæ dedisse manum associationis, quod non fit nisi inter æquales. Neque enim Petrus aliter Paulo dedit manum associationis quam Iacobus, & Iohannes, quibus Paulum æqualem fuisse fatentur acerrimi assertores primatus Petri.

An Corinthiorum alii dixissent ego sum Pauli, alii ego sum Petri, si Corinthii didicissent à Paulo, Paulum esse subiectum Petro, & Petrum esse caput universalis Ecclesiæ, habens in Paulum & alios Apostolos potestatem? An Corinthii in gratiam Pauli, fuissent ipsius Pauli documentis adversati? perinde ac si dixissent Paulo, *Tu quidem nos docuisti te subesse Petro, at nos tibi non credimus, & te Petro facimus maiorem, malumusque tibi subesse quam Petro.*

Quod si Paulus fuisset subiectus Petro ut Ecclesiæ Monarchæ, non caruisset crimine superbiæ & rebellionis, quando dixit *se nulla in re minorem esse maximis Apostolorum*

rum 2. Corinth. 11. com. 15. Qui dicit in nulla re, nihil excipit. Nec ferretur subditus qui diceret se in nulla re inferiorem esse Rege, quamvis distinctiones afferrentur ad molliendam eius arrogantiam. In quem locum Apostoli Hieronymus commentario in 2. caput ad Galatas, Paulum sic introducit loquentem: In nullo sum illo inferior, quia ab uno Deo sumus in ministerio ordinati.

Nec dubium est quin Apostoli omnes tenuerint simul gubernacula Ecclesiæ universalis, & curam gesserint omnium Ecclesiarum. Cum missi fuerint ad omnes gentes Matth. 28. Et Paulus ipse de se hoc affirmet 2. Cor. 11. 15. ubi ait *sibi incumbere curam omnium Ecclesiarum.* Et Chrysostomus in. 1. cap. ad Galatas ait Paulum Petro dignitate æqualem fuisse. Et Concilio Ephesino inserta est epistola Concilii Alexandrini, in qua Petrus & Iohannes dicuntur æqualis invicem dignitatis fuisse. Super hac re Basilii locus insignis est Constitutionum Asceticarum cap. 22. ubi post verba illa Christi *Petre amas me plus istis? Pasce oves meas,* addit, καὶ πᾶσι τῶ τοῖς ἐφ' ἡξης ποιμέσι, καὶ διδασκάλοις τῷ ἰσλῶ παρ-έχοντ' ἐξουσίαν, καὶ τῶτ' σημεῖον τὸ δεσμεῖν ἅπαντας ὁμοίως, καὶ λύειν ὡς περ ἐκεῖνοι. Id est,

est, Christo præbente omnibus pastoribus & Doctoribus qui successerunt parem potestatem. Cuius rei indicatiū est, quod omnes similiter ligant & solvunt, quemadmodū & illi. Tantū hic abfuit ut Petro tribueret potestatem in alios Apostolos, ut senserit omnes pastores cuiuslibet ævi, parē cum Petro & Apostolis habere ligandi & solvendi potestatem. Augustinus de Agone Christiano c. 30. Cū Petro dicitur, ad omnes dicitur *amas me, pasce oves meas.*

Facile ergo patimur Petrum vocari Principem Apostolorum, quo elogio sæpe à veteribus decoratur, dummodo hic sit principatus honoris sine potestate iurisdictionis in collegas. Habuerit *ἀρχιερίαν*, sine *ἐξουσίᾳ* qua posset aliis Apostolis imperare. Id voluit Ambrosius, cum libro de Incarnatione cap. 4. hæc ait: *Petrus primatum egit confessionis, non honoris: primatum fidei, non ordinis.*

Nec vero si pervincerent Romanenses Petrum habuisse in collegas potestatem, inde posset cōfici hanc potestatem debere esse perpetuam in Ecclesia, & Petrum in hoc primatu habere successorem: ea enim de re in Scriptura altum silentiū. Sic Moses in munere legislatorio non habuit successorem. Nec Iohanni Baptistæ quisquam successit in munere. Nec Iohanni & Paulo Apostolis

stolis datus est successor in Apostolatu. Ut nulla sit causa ideonea, cur soli Petro datus sit successor in Apostolatu, non verò aliis Apostolis. Unus homo, isque tantis virtutibus pollens, potuit fortasse regere nascentem Ecclesiam: At postquam Ecclesia Christiana per totum orbem latè diffusa est, nullius hominis humeri pares possent esse tanto oneri. Vertigine capitis corripere, quisquis tam sublime cacumen insedisset: possetque hic Monarcha ex tam excelso generis humani culmine Deo bellum indicere. Ac profectò deberent hodierni Pontifices superare Apostolos virtute, nam ad gravius onus maiori virtute opus est: cum tamen ab ipsis Paparum adulatoribus describantur, ut nequissimi, & sceleribus magis quam dignitate conspicui.

Sane si Petro mortuo quærendus fuisset successor in Monarchia totius Ecclesiæ, debuit hæc dignitas deferri Iohanni Apostolo; quem Christus amavit & habuit in sinu, qui per annos circiter triginta Petro superstes fuit. Nec tantum Petro fuit superstes, sed & Lino, & Cleto & Clementi: qui proximi post Petrum Episcopatum urbis Romæ tenuisse perhibentur. An credibile est tam longo tempore, & sede

sed toties vacante, nullam tanti Apostoli habitam esse rationem? eique prælatos homines, nec miraculis claros, nec doctrina & sanctitate comparandos? Immo nec eius suffragium in hac successione expectitum?

Nemo, nisi planè hospes in historia Ecclesiastica, nescit per nulla sæcula post Apostolos fato functos, Romanum Episcopum electum suffragiis plebis Christianæ urbis Romæ, & cleri. Exemplum habemus in Fabiano, de quo Eusebius lib. 6. historiæ cap. 28. Et in Damaso, & Ursicio rivalibus, super quorum electione, seditio mota à plebe, Basilicam Sicinini sanguine & cadaveribus implevit. Testis Ammianus Marcellinus lib. 27. cap. 2. Et Socrates lib. 4. cap. 24. De Cornelio Episcopo Romano Cyprianus Epist. 52. §. 4. *Factus est Cornelius Episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum penè omnium testimonio, de plebis quæ tunc affuit suffragio.* Ex hac consuetudine, quæ etiam alibi quàm Romæ observabatur, evincitur Episcopum Romanum tunc non fuisse Hierarcham Ecclesiæ Universalis: plebs enim Romanæ urbis nullum ius habuit ad dandum caput totius orbis Ecclesiæ. Nec Ecclesiæ Persidis, Armeniæ, Sy-

Syriæ, Aegypti, in id consensissent.

Scripsit Dionysius, qui falso cognomento Arcopagita appellatur, librum de Hierarchia Ecclesiastica, qui liber etsi a *Ἀδελφὸς ἐξ ἑσθῆ*, nec illius ævi, est tamen antiquus, & legitur cum fructu. Tractatio de Hierarchia Ecclesiastica postulabat, ut de summo Hierarcha universalis Ecclesiæ verba faceret, si quidem ullus erat illo ævo. Cum ergo istius Hierarchæ nullam faciat mentionem, plane inde conficitur, eum nullum Hierarcham, qui caput esset universalis Ecclesiæ, agnovisse. Desiperet & mente captus haberetur, qui scribens de regni forma, non loqueretur de rege.

Denique quisquis antiquæ Ecclesiæ vera monimenta replicaverit (Decretalium enim Pseudo-Isidori fides pridem concidit, & autoritas explosa est) comperiet veteres Episcopos Romanos habitos Petri successores in Episcopatu urbis, non verò in Apostolatu, & Primatu universalis Ecclesiæ. Inde est quod suis Epistolis præfigebant hunc titulum *Cornelius*, aut *Leo*, *Episcopus urbis Romæ*. Nec unquam Episcopi Romani veteres immiscuerunt se negotiis Ecclesiarum, quæ

a Falso titulo inscriptus.

I

erant

erant extra pomeria Imperii Romani: nullam unquam eis dederunt legem: nulla unquam fuit ab Episcopis Persidis, Armeniæ, Indiæ, Aethiopiæ, &c. ad Episcopos Romanos provocatio. Incrementis Episcopi Romani occasionem primam dedit magnitudo urbis. Nam sub Veteri imperio Romano dignitas Episcoporum dignitatem civilem urbium consequebatur. Everso autem imperio Romano, stetit Pontifex Romanus rectus inter ruinas imperii, & detrimento Imperatorum rem auxit. Tum auctus immensa liberalitate regum Francorum, ex Episcopo factus Rex, capiti imposuit triplicem coronam, quæ ab Italis I L R E G N O appellatur: fortunæque secundæ allabente æstu proventus, in hanc quæ nunc conspicitur magnitudinem excrevit: nactus Reges hebetes, quibus os oblevit, eorumque insultavit stoliditati.

Nec illud omittendum, quod quis primus post Apostolos tenuerit Episcopatum urbis Romæ ambigitur, & adhuc sub iudice lis est. Tertullianus libro de Præscriptionibus, ca p. 3. vult Clementem immediatè Petro successisse. Optatus libro secundo in Parmenonem contra est, & Linum Clementi præponit. Epiphanius

phanus hæresi Carpocratianorum, quæ est vigesima septima, vult Lino successisse Cletum, huic Clementem. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis, Clementem ait fuisse quartum post Petrum Romæ Episcopum. Epiphanii sententiam, secuti sunt Anastasius, Luitprandus, Platina, Stella, Baronius.

Id quidem apprime observandum est. Nam magnorum imperiorum initia & successiones, non possunt esse incertæ, & ignotæ. Imperii Persici fundator fuit Cyrus, Macedonici Alexander, Romani Iulius Cæsar. Imperium Romanum Occidentale à Francis occupatum, primus tenuit Carolus Magnus. Primus Ostrogottorum Rex in Italia fuit Theodoricus, Longobardorum Alboinus, Vandalarum in Africa Gensericus. Hi quos habuerint successores non ambigitur, estque super hac re summus historiarum consensus, & fides non dubia. Solius Monarchiæ Ecclesiæ Universalis initia sunt incerta, & dubia successio. Immo nec per multa à Christo sæcula Episcoporum Romanorum ulla proditur actio, nulla lex, nulla provocatio, nulla epistola nisi supposititia, ex qua possit capi probabilis coniectura, Episcopum Romanum re-

xisse universalem Ecclesiam.

Tum quæ à veteribus & novis referuntur, de Petri & Pauli martyrio, de certamine Petri cum Simone Mago, sub oculis populi Romani: de Petri habitatione Romæ, & eius sepultura ac reliquiis, tã sunt involuta fabulis, & narrationibus absurdis, & inter se pugnantibus, ut qui hæc finxerunt, videantur noluisse sibi fidem adhiberi. Narrant Paulo cum capite truncaretur, ^a lac fluxisse ex cervice pro sanguine: quia scriptum est dabo vobis terram lacte & melle manantem, ut habetur Sermone 26. de Sanctis, qui tribuitur Augustino. Petrum crucifixum capite in terram verso, quia censuit se indignum crucifigi ut Christus. Corpus eius sepultum in templo Apollinis. Tunc Decretales Epistolæ quæ veteribus Episcopis Romanis affinguntur, stilo barbaro & stolido conscriptæ, refigunt & rescindunt edicta Imperatorum Ethnicorum, iubentque à Iudiciis Imperatorum provocari ad iudicia & sedem Episcoporum Romanorum, qui tunc temporis ab Imperatoribus premebantur dura tyrannide, & crudelibus suppliciis necabantur. Quod si quis Episcopi Romani prærogativam

^a Ambros. Serm. 68.

inde putet splendide astrui, quod Petrus Romæ mortuus est, multo meliori iure Ecclesia Ierosolymitana habenda erit Princeps & prima omnium Ecclesiarum: quia Christus Ierosolymæ mortuus est. A qua quandoquidem Euangelium ad alias regiones translatum est, & ab ea omnes aliæ Ecclesiæ propagatæ sunt, meritò à veteribus mater omnium Ecclesiarum appellatur.

Denique Satan iam pridem orsus primula initia mysterii iniquitatis, tam densas tenebras offudit historiæ Ecclesiasticæ, primi sæculi sub Apostolis & post Apostolos superis additos, ut Baronius fateatur vix quicquam certi posse statui. Eius verba hæc sunt ad annum Christi 44. §. 42. *Cum Apostolorum nomine tam facta quam scripta reperiantur esse supposititia, nec si quid de illis à veris sincerisque scriptoribus narratum sit, integrum & incorruptum omnino remanserit, in desperationem plane quandam animum deiiciunt, posse unquam assequi quod verum certumque subsistat.*

Quid quod Clemens 1. Apostolis coævus, cui tribuuntur libri Constitutionum Apostolicarum, testatur primum Episcopum Romanum, nempe Linum, non à Petro sed à Paulo creatum esse?

Unde plane conficitur Episcoporum Romanorum originem primamque successionem, non à Petro sed à Paulo ortam esse. Et Linum non fuisse caput & Monarcham universalis Ecclesiæ. Neque enim Paulus potuit conferre Lino, quod ipse non habuit. Verba huius Clementis lib. 7. cap. 46. hæc sunt: *Romane Ecclesiæ Linus Claudie filius, primus à Paulo ordinatus est.* ^a Idem Clemens scribens ad Iacobum fratrem Domini Ierosolymitanum Episcopum, cum vocat *Episcopum Episcoporum*, regentem omnes Ecclesias, quæ ubique Dei providentia fundatæ sunt. Quibus verbis se Iacobo inferiorem, & subiectum agnoscit. Idem Clemens Epistola quinta ad Ierosolymitanos, laudat communitatem uxorum: Quod in eo notat Bellarminus lib. de Scriptoris Ecclesiasticis in Clemente.

^a Initio primæ Epistolæ.

LIBER

LIBER TERTIUS

De Malis

P R O P H E T I S,

Et ariolatione incerta aut fallaci, variisque Satanæ artibus.

C A P I T U L U M P R I M U M.

An diaboli futura cognoscant.

NON est dubium quin diaboli habeant aliquam præno-
tionem futurorum. Præ-
sciunt enim clades & damna
ad quæ efficienda à Deo ad-
hibentur. Tum callent sensum Scriptu-
rarum & prophetiarum. Et ex com-
municatione cum Angelis, credibile est
eos quædam futura prænosse & præsentif-
scere. Nec dubium quin multa prævi-
deant ex astrorum aspectu, utpote qui
norunt ^a ἀπορροίας corporum superiorum
in inferiora. Et cum vixerint annos quin-
quies mille sexcentos octuaginta novem,
facti sunt doctiores experientia, & didice-
runt longa observatione qualia effecta so-
leant tales causas, & hunc rerum statum
consequi.

^a *Influxus.*

Cumque pervideant corporum humanorum temperamenta, & affectiones internas, facile prævident morbos instantes. Ac quamvis non norint præcise horam mortis singulorum hominum, ex constitutione tamen corporum sciunt hunc, & illum hominem non posse ultra talem diem vitam extendere.

Ex cœli verò & elementorum statu ante prospiciunt pestem, famem, sterilitatem, & super his inspirant vaticinia Magis & yatibus, qui cum eis habent commercium.

Cumque corporis onere non prægraventur, & summa celeritate polleant, ea quæ vident fieri in remota regione, nobis nuntiant, quasi essent futura, quorum sciunt notitiam non posse per admissos equos, nisi post plusculos dies ad nos pervenire.

At arcana Dei consilia, ad quæ perficienda nec dæmones, nec causas naturales adhibet, & de quibus nullæ extant prophetiæ, non possunt ante prospicere. Nec ea quæ mere pendent à voluntate humana, ut emptiones, matrimonia, peregrinationes, &c.

Potest quidem Satan sollicitare voluntates humanas propositis obiectis, aut irritatione

ratione & commotione humorum, quorum cum appetitu sensitivo summa est cognatio. At cogere voluntatem non potest, aut ei afferre ullam hoc aut illud volendi necessitatem.

C A P. II.

Magi & arioli, ac coniectores, quam variis nominibus appellantur in Scriptura. Chaldaeorum, & Mathematicorum appellatio odiosa.

NULLA alia in re lingua Hebraica locupletior est, quam in variis appellationibus eorum, qui artibus illicitis prædicunt futura, aut revelant occulta. Exodi cap. 7. 11. vocantur חכמים, *chacamim*, id est, sapientes, & מכשפים *mecashephim*, id est, præstigiatores, & חרטמים *chartumim*, id est, Genethliaci, aut, ut alii vertunt, Magi: eorumque præstigiæ, ibidem vocantur להטים *labatim*. Deuteronomii cap. 18. 10. divinator vocatur קוסם *kosem*, & מענן *mehonen*, & מנחש *menachesh*, quæ vox derivatur à נחש *nachash*, *serpens*, quia hæc ars fluxit ab antiquo serpente. קוסם *kosem* tamen sumitur in bonam partem, pro prudente consiliario Esaia cap. 3. 2.

Primo Samuelis, cap. 24. 4. dicitur Saul exterminasse האבות *haavoth*: id est, pythones. Est enim אב *ob* spiritus afflans.

flans, aut inflans, qualis quo utres inflantur.

Frequenter coniectores & Magi vocantur *הירענים* *hajidbonim*, id est, scioli. Iidem divini & arioli, vocantur *אשפים* *asaphim*, Danielis cap. 2. 2. vulgo vertitur *Astrologi*, qui & *כשדים* *kasbdim*, id est, Chaldaei. Nomen enim gentis cessit in nomen artis, quia hæc gens, etiam inter Græcos & Latinos, semper hoc nomine infamis fuit, eodem modo quo Arabem dicimus pro latrone: & ut Proverbiorum capite ultimo com. 24. uxor *ἀντιάνειρα* dicitur dare cingula Cananæo, id est, mercatori. Iuvenalis de Tiberio Cæsare Satyra x.

--- tutor haberi

*Principis, angusta Caprearum rupe sedentis
Cum grege Chaldaeo.*

Psalmo 57. incantatores vocantur *חברים* *choberim*. Danielis cap. 2. vers. 27. Astrologi appellantur *גוזרין* *gozerin* Chaldaico vocabulo.

Quo loco observandum est, Magos & ariolos convocatos à rege Nebucadnezar, vocari à Daniele *Mekasbephim*. Cuius vocis sensum non sunt affecuti, qui verterunt *forciers*. Hoc enim vocabulo Galli designant eos, qui maleficis artibus
ac

ac venenis utuntur ad hominum vel pecudum, vel fructuum perniciem, quorum hominum arte Nebucadnezar non opus habuit ad somnii interpretationem.

Latini Magos & Ariolos appellant Mathematicos, liberaliumque disciplinarum nomen traxerunt in odium. Diocletiani & Maximiani lex hæc est, Codicis lib. IX. Tit. 18. leg. 2. *Artem Geometriæ discere atque exercere publicè interest. Ars autem Mathematica damnabilis est & interdicta omnino.* Græci & Latini quam variis nominibus futurorum ariolatores appellent, suo loco docebitur.

C A P. III.

Divinandi artes Dei verbo damnari.

HAs omnes artes Deus damnat, & vetat à populo suo exerceri, & huiusmodi homines super futuris aut occultis consuli: Usque adeo, ut primo Samuelis, cap. 15. 22. divinatio per *ἀντρομασίαν* pro quolibet gravissimo scelere usurpetur, aut ei comparetur, dicente Samuele, *rebellionem in Deum esse peccatum divinationis.*

Prohibitionem harum artium habes Deuter. 18. 10. Levit. 19. 31. Et cap. 20. 6. Iubenturque capite plecti exercentes has artes, Exod. 22. 18. Quin etiam divi-
natio-

nationem Deus Deuteronomii cap. 18. ponit inter ea peccata, ob quæ Cananæos & Amorrhæos excindere decreverat. Insignia sunt Esaie verba cap. 8. *Cum dixerint vobis, consulite pythones & ariolos garrientes ac susurrantes [respondebitis] nonne populus requireret Deum suum? [an ibit] pro vivis ad mortuos?*

Enimverò Deus vult nos confidere suis promissionibus, & circa futuros eventus in divina providentia conquiescere, per quam ipsos capitis nostri capillos habet in numero. *Arcana pertinent ad Deum nostrum, at revelata ad nos pertinent, & filios nostros ut observemus verba huius legis, Deuter. 29. 29.* Non quidem damnat prospicientiam futurorum quæ haberi potest experimento, aut quorum causæ naturales assignari possunt, modo ne irrumpamus in Dei arcana, quorum cognitionem sibi reservavit.

In Saule hoc observandum est, cum illo ipso tempore quo consulebat pythoniſſam, & dæmonis sciscitabatur oraculum, iuravisse per Iehovam, cuius metum non potuit corde excutere, quantumvis averso esset animo ab eo.

C A P. IV.

Malorum Prophetarum tres species. An Prophetæ, boni vel mali, sua ipsorum vaticinia semper intellexerint.

Malorum Prophetarum tres sunt species. Prædicunt enim aut falsa, aut ambigua, aut vera, sed fallendi animo & pravo aliquo affectu ducti.

Ad vera prædicenda aliquando pseudoprophetæ afflantur ab ipso Deo, sive ipsi intelligant quæ dicunt, sive non intelligant. Balaami præclaras & veras prophetias habemus, à Deo dictatas Numerorum cap. 23. & 24. Quas non dubium est quin ipse, magna saltem ex parte, intellexerit, cum Balac Rex Moab eas intellexerit, & voce ac manuum plausu significaverit conceptam animo indignationem.

^a At Caiphas dicens, divino instinctu, præstare unum hominem, nempe Iesum, mori pro toto populo, insciens & aliò respiciens de morte Christi & redemptione per eius mortem vaticinatus est: Deo labia eius movente, ut olim asinæ Balaami, sed mentem eius non illustrante. Non ita factum Balaamo: cuius labia Deus

^a Ioh. 11.

movit & mentem illustravit, sed cor non sanctificavit.

Nec mirandum est, quod Pseudoprophetae eructaverint aliquando prophetias quas ipsi non intellexerunt, cum idem aliquando acciderit bonis Prophetis: ut Danieli cuius hæc sunt verba cap. 12. vers. 8. *Hæc quidem audiivi at ea non intellexi.* Eique petenti explanationem Deus non annuit.

Sed & inveniuntur prophetae qui Sata-næ afflatu vera prædicunt. Sæpe Pythia vates vera respondit consulentibus, & quæ eventu fuerunt comprobata. Deuteronomii cap. 13. com. 1. hæc habentur. *Quando exurget inter vos aliquis propheta aut somniator, proferens aliquod somnium aut miraculum, & hoc miraculum eveniat, &c.* Nam dæmones quædam futura prænosse, hominibus ignota, antè docuimus. Nec tamen eiusmodi propheta, bonus aut verus propheta censendus est, quamvis vera proloquatur. Falsus enim propheta dicitur, etiam qui vera prædicit: seu quia falsis vera intermiscet, ut falsis fidem creet: seu quia vera revelatione ad lucrum, vel ambitionem pravasque cupiditates abutitur, & Dei dona cauponatur, ut factum est à Balaam, qui illectus pollicitationibus regis

gis Moab, cupiebat sibi suggeri maledictiones, & cui obviam eunti incantationibus & reluctanti, Deus benedictiones inspiravit.

Altera species Pseudoprophetarum est eorum, quibus Satan instillat falsa & mendacia. Quales illi quadringenti Prophetæ, qui Regem Achab ad bellum adversus Syros instigarunt, spondentes ei incolumitatem & victoriam. Talis Hania promittens intra biennium confractiorem iugi Babylonici. Ierem. 28. vers. 2. & 3. Talis Pythia vates, quæ ^a *δωροδοκῶσα* aliquando fundebat oracula ad gratiam consulentium. Id innuebat Demosthenes, dicens Pythiam *φιλιππίζειν*, quasi cum Philippo faceret.

Alii sunt, qui dant responsa dubia, & oracula ambigua & flexiloqua, prædictionesque obscuras & intricatas. Sive id faciant ut consulentes crucient, aut ad noxia consilia applicent. Sive quia ipse Satan eos afflans hæret anceps, nec habet futuros eventus satis exploratos. Nempe sic respondet, ut quamcunque in partem cadat eventus, possit oraculum in eam partem trahi. Talia Sibyllæ carmina de quibus Virgilius Aeneid. V I. *Horrendas*

^a *Corrupta muneribus.*

canit

canit ambages antroque remugit. Inde Apollo Loxias dictus, quia ambiguis responsis consulentes ludificabatur. Ab eo deceptus est Cræsus consulens oraculum an traiceret Halyn flumen, ut cum Cyro confligeret: hoc enim responsum tulit:

ἂ Κροῖσος αἰλὴν Δαβὰς μεγάλῃ δρχίῃ καταλύσει.

Et sic accidit: nam traiecto Haly victus à Cyro regnum amisit.

Pari fraude oraculum Serapidis in Aegypto delusit Hannibalem, respondens Iambico versu:

ἂ Λιβύσσει κρύψει βῶλ ἂν νιβαῖ δέμας.

Quod Hannibal sic accepit, quasi deberet ipsius corpus in Libya, id est Africa, componi, & moriturus esset in patria sua, à qua extorris erat. At oraculum innuebat Libyssum fluvium Bythiniae, in qua paulo post Hannibal venenum hausit, ne in manus Romanorum veniret.

De Pyrrho perhibent ei consulenti Apollinem Delphicum super successu bellum cum Romanis, Apollinem respondisse,

Αἶο τε Ἀσάκιδ᾽ Ῥωμαίους νικῆσαι.

a Cræsus Halyn penetrans, magnam pervertet opum vim. b Libyssa teget gleba Hannibalis corpus.

At Apollo Delphicus nunquam Latine respondit: tum Pyrrhus Græcus erat.

Unicum exemplum habemus in Scripturis responsi divini, quo decepti sunt consules. Nam Iudicum cap. 20. Israëlitis consulentibus oraculum, an deberent ascēdere adversus Beniamitas fratres suos, Deus respondit *Ascendite*. Quam vocem sic interpretati sunt, quasi Deus eis victoriam polliceretur, utpote pugnaturis Deo authore. Quæ tamen non fuit Dei mens. Sed hoc responso Deus immisit habenas gestientibus in pugnam, ut clade magna afficerentur. Deus eos non decepit, sed ipsi se. Nec fuit hæc ambigua, sed imperfecta responsio.

His tribus speciebus pseudoprophetarum, potest addi quarta, sed habens aliquid de natura aliarum specierum. Hi sunt qui currunt non missi, & loquuntur non vocati, sive vera prædicant sive falsa. De quibus Ieremias cap. 23. com. 22. *Non misi hos Prophetas & cucurrerunt*. Hos ibidem Ieremias negat arcano Dei consilio interfuisse. Eadem habentur cap. 14. 14. Et Ezechielis. cap. 13. 3. Hi si vera prænuntiabant, mentiebantur tamen cum dicerent, *Iehova dixit*, nam Deo non loquente loquebantur.

CAP. V.

*Quibus indiciis possint boni Prophetæ à malis
internosci. Matthæi locus illustratur. Qua
ratione ipse propheta cognoscat se à Deo
afflari.*

QUæritur quibus indiciis Pseudoprophetæ possint internosci. Id quidem perfacile est quando eventus non respondet vaticinio, ut dicitur Deuter. 18. 22. At si succedat eventus, & accidant prædicta, non idcirco statui potest hoc vaticinium esse à Deo profectum, cum Pseudoprophetæ aliquando vera prænuntiant.

Hic vero adhibenda est distinctio. Nam ea quæ prædicuntur, aut quibus per vaticinia fides astruitur, vel pertinent ad fidem & bonos mores, vel non pertinent. Si non pertinent, fieri potest ut viri pii & sancti qui has prophetias audiunt hæreant, & divinas prophetias non discernant à falsis. Enimvero Iacob increpuit Iosephum enarrantem sua somnia, eumque insimulavit superbiæ, quasi imperium in patrem & matrem meditaretur: Additur tamen Iacobum hæc animo voluisse. Genes. 37. 11.

At si res est ad salutem animæ perti-
nens,

nens, scriptura sacra dat nobis *γνώρισμα*
 seu characterem, per quod Pseudoprophe-
 ta dignosci possit quamvis vera proloqua-
 tur. Nam Deuteron. cap. 13. Deus
 prophetam ostentantem miraculum &
 prædictionem cui eventus postea respon-
 deat, vult respui, immo & lapidibus ob-
 rui si suaferit idololatriam, & adversa le-
 gi divinæ. Nec aliò respexit Iohannes 1.
 Epist. cap. 4. com. 2. sic loquens. *Per id
 agnoscite Dei Spiritum. Quicumque confitetur
 Iesum Christum in carne venisse à Deo est.*
 Nempe Deus vult iudicari de miraculis
 & prophetiis ex doctrina, non verò, ut
 fieri assolet, de doctrina ex miraculis &
 prophetiis.

Christus Matthæi cap. 7. 20. ad inter-
 noscendos falsos prophetas dat *α κριτήριον*,
 quod prima fronte videtur fallax & pa-
 rum idoneum; dicens, *cognoscetis eos ex eo-
 rum fructibus.* Nam si per fructus intelli-
 mus opera ipsorum prophetarum, procli-
 vis est fraus, facilisque deceptio, cum pa-
 storum Orthodoxorum vita sæpe sit im-
 pura, nec respondens eorum prædicatio-
 ni. Sunt qui habent vocem Iacobi, & ma-
 nus Esau. Vicissim semper fuerunt falsi
 doctores, qui victus austeritate, eleemo-

a Notam ad discernendum.

synis, vitæque disciplina sanctitatem mentiuntur, ut fidem faciant falsæ doctrinæ.

Hac de causa arbitror, hoc loco Matthæi, per *fructus* non intelligenda opera & mores ipsorum Doctorum & Prophetarum, sed fructus quos producit eorum doctrina in animis auditorum. Est enim doctrina falsorum Doctorum ad corrumpendos mores accommodata. Qualis est doctrina eorum, qui liberant homines necessitate implendi voti, & gratiam faciunt implendorum iuramentorum, & docent fidem non servandam hæreticis, quæ quidem est doctrina periurii. Qui liberant filios potestate parentum sub obtentu voti monachalis, & dissolvunt matrimonia rite sociata. Tum qui permittunt lupanaria, scortandique licentiam. Talis doctrina quæ docet vicarias satisfactiones, unde fit ut divites emant alienas pœnitentias, & reiiciant in alios curam satisfaciendi Deo. Tum qui docent remissionem culpæ absque remissione pœnæ satisfactoriæ, sic enim Deus fit exemplar fraudulentæ reconciliationis alterecondentis odia, & exigentis pœnam post remissam offensam. Præcipue verò illa doctrina quæ populo interdicit lectionem

Scri-

Scripturarum, nam homines adempta luce cæspitant, & in tenebris prætentantes viam malunt sequi quam discere, affectatam ignorantiam prætexentes titulo docilitatis, & obedientiæ: credentes Ecclesiæ in qua nati sunt, at nescientes quid debeat credi ab Ecclesia, nec quibus indiciis pura & orthodoxa Ecclesia discernatur.

Eiusmodi dogmata cum ad corruptionem morum pertineant, & vitia ipsa fiant leges, ex fructibus qui inde procreantur in vita & moribus populi, dignoscimus eos qui hæc docent esse falsos doctores. Non negaverim tamen facilius credi hominibus, quorum probitas & humilitas à simulatione aliena, diuturno experimento comprobata est.

Sed subnascitur altera quæstio, quæ videtur enodatu difficilior, nempe qua ratione propheta possit ipse de se iudicare, & cognoscere an prophetiæ, quam animo concepit, Deus sit author: cum Satan se vertat in Angelum lucis, & fanatici homines & arreptitii, perinde videantur affici ac vere prophetæ. Neque enim Deus dat omnibus discretionem spirituum. Exemplo sunt Iosue, & Gedeon, & Manoah pater Samsonis, qui ad apparitionem

Angeli, qui & Iehova appellatur, dubitaverunt quisnam esset. Et Iosua quidem instructionem, Gedeon & Manoah insuper signum petierunt.

Veruntamen existimo rem non esse usque adeo difficilem, & Deum ad discernendas suas inspirationes à diabolicis, dare iis quos afflat certa *κρίτηρια*. Nec dubium est quin Deus eorum mentes peculiari quadam luce perfundat, quæ humano eloquio exprimi non potest, & ab eis solis cognoscitur, qui eam sunt experti, & quæ sensu quodam afficiat, qui post ad dubitationem, si quæ accidat, tandem omnem hæsitationem eximat: ac quamvis inter initia horrore percellat, postea tamen voluptate & dulcedine quadam permulceat, quæ igniculos amoris Dei in corde suscitet. Hic sensus procul dubio plurimum distat ab inspirationibus diabolicis, quæ vatem exagitant, & mentem eius *α ἐμβρόντητον* & *κατηφῆ* deiciunt mœrore, qui nunquam desinit in gaudium.

** Attonitam & stupentem.*

C A P. VI.

Variae species falsorum & inanium vaticiniorum, & ominum.

Satan summus fallendi artifex, propensione hominum ad scrutanda futura abutitur ad eos ludificandos: eosque exagitans falsis ominibus & vanis terriculis, aut inani spe lactans, multis erroribus implicat. Huius seductionis species sunt infinitæ, & vanitas inexplicabilis, casum vertens in præfagia, & capiens auguria de futuris ex bestiis, aquis, oculis, fumo, stellis, fronte, manibus, somniis, vibratione palpebræ, fortibus iactis, &c. Ad quæ præfagia homines baridi stupent attoniti: inquisitores futurorum, negligentes præsentia: Sollicite inquirentes in Dei consilia, sed spernentes eius legem, quo nullum est certius præfagium instantis exitii.

Nec inscite Homerus Iliados M. inducit Hectorem spernentem Polydamantis auguria, & cum instigantem ad strenue pugnandum pro patria his verbis:

Ἄ Εἰς οἶον & ἄεϛ & ἀμυνέσθαι δὲ πατρίης.

a Unicum augurium optimum propugnare patriam.

De Q. Fabio Maximo Cicero de Senectute refert, eum cum augur esset dicere ausum, *optimis auspiciis ea geri, quæ pro salute Reip. gererentur: quæ contra Remp. ferrentur, contra auspicia ferri.* Vir magnus ex ipsa virtute & officio boni civis capiebat auguria.

Divinationis species ex multis paucæ hæ sunt. Astrologia quæ ex actorum speculatione futura ariolatur. Aruspicina quæ ex extis victimarum. Tum augurandi ars quæ ex avium volatu, garritu, pastu, quam Græci οἰωνοσκοπία, & ὀρνιθεία indigetant.

Est & λεκανομαντεία, quæ vaticinatur ex cacabo. Et κροσκινομαντεία quæ ex cribro, de qua Theocritus Idyllio 3. Et δακτυλομαντεία, capiens omnia ex annulis fascinat, factis ad certum situm stellarum. Et κατοπτρομαντεία quæ ex speculis. Habent enim Magi specula, in quibus ostendunt personas absentes, aut res futuras. Tum καπνομαντεία, quæ ex motu fumi tranquillo, vel sinistrorsum, vel dextrorsum inclinante, ariolatur futura.

His adde χειρομαντείαν, quæ ex lineis manuum longioribus, planis vel intersectis futura coniecit. Et μετωποσκοπία, quæ ex frontis inspectione: Et ῥαβδομαντεία,

τεῖαν, quæ ex virgis iactis. Qua divina-
tionis specie usus est Nebucadnezar, mo-
turus exercitum, vel in Rabba Ammo-
nitarum, vel in Ierusalem. Ezech. 21. 26.

Νεκρομαντεία quæ & νεκυομαντεία, ma-
nes elicit carminibus, & sacris nocturnis,
animasque mortuorum sollicitat ut ad
quæsitæ respondeant. Hanc ^a ψυχάγω-
γίαν exercebat Pythonissa, quæ Samuelis
spectrum evocavit. Odysseæ K. Ulysses
mactata pecude nigra, & sanguine in scro-
bem fuso, multisque cæremoniis animam
Tiresiæ Orco elicit, ut ab eo disceret
successum itineris. Quæ quanquam fabu-
losa sunt, sumpta tamen sunt ex consuetu-
dine, quæ iam tempore Homeri inoleve-
rat in Græcia. Obesissimæ sunt naris no-
stri Galli, qui duas Magiæ species faciunt,
unam albam, alteram nigram. Inde na-
to errore, quod plebs Nigromantiam di-
cit pro Necromantia. Et hæc quidem
μορμολύκεια quæ apparent factitantibus
hanc artem, non sunt animæ mortuorum,
sed dæmones, qui se mentiuntur esse spiri-
tus defunctorum.

Hydromantia est, quæ ex aqua in pelvi
aut cacabo futura prædicit. Infundun-
tur aquæ aliquot olei guttæ, quæ in super-

^a Evocationem animarum.

ficie aquæ varias figuras ad Lunam conformant, ex quibus coniecturæ capiuntur de futuris: Aut mittuntur in aquam lapilli, & ex gyris aquæ observatis coniiciuntur futura. Huic arti addictus fuit Numa Pompilius, imbutus Hetrusca disciplina. Is commutatione nominum artem abscondebat, dicens se in sylva Aricina cum Nympha Egeria consuescere, & ab ea discere quæ essent agenda. Nempe per Egeriam Nympham, intelligebat lympham quam egerebat ex fonte, qua utebatur ad vaticinia: ut docet Augustinus de Civitate Dei lib. 7. cap. 35.

Sunt & Somniorum interpretes, qui à Græcis *ὄνειρονόμοι* & *ὄνειροσκοπῆς* appellātur: à Latinis *coniectores*. Et plurimi eiusdem farinae arioli, quos referre nihil attinet: tanta est & tam multiplex divinandi infania.

Quid quod ex quibuscumque rebus superstitione captat auguria, casum vertens in omen? Si egredienti domo summo mane primus occurrit Aethiops, aut claudus. Si salinum in mensa evertatur. Si noctua sub noctem audiatur, ominosum est. Si puerulo panis cadat in butyrum, indicium vitæ infortunatæ, si in alteram faciem, fortunatæ. Si visitans ægrum, lapidem

pidem inventum per viam attollat, & sub lapide inveniatur vermis se movens, aut formica vivens, faustum omen est, & indicium fore ut æger convalescat, si nihil invenitur, res est conclamata, & certa mors, ut docet Burchardus Decretorum lib. 19.

Apud Romanos soricis vox audita, turbabat comitia. Domitores orbis ex stridore muris pendeabant. Ausonius:

Quadrupes oscinibus quæ iungitur alitibus? Mus,

Valerius Maximus lib. 1. cap. 3. hæc habet. *Occentus soricis auditus, Fabio Maximo Dictaturam, Caio Flaminio magisterium equitum deponendi causam præbuit.*

Sed & circa dies iniecta est animis religio. Inde dies nefasti, qui ἀπόφεδες Græcis, quibus iter, aut aliquid alicuius momenti indipisci, periculosum existimatur.

Mense malum Maio nubere vulgus ait, ait Ovidius Fastorum lib. v. Quam religionem Ecclesia Romana transtulit in Martium & Aprilem, tempore Quadragessimæ. De quibus diebus faustis, aut infastis, multa Hesiodus ἡμέρας, & Virgilius primo Georgicon. Quam scrupulosam superstitionem, sese illigantem delira formi-

formidine, damnat Apostolus ad Galatas. 4. *Observatis dies, & menses, & tempora, & annos: metuo ne incassum circa vos me fatigaverim.*

C A P. VII.

De Astrologis. Phariseorum sententia. De rota Nigidii Figuli. De fulminibus & Cometis.

Astronomiam vocamus quæ describit astrorum motus, magnitudines, intervalla. Quæ agit de polis, circulis, zonis, gradibus, epicyclis, deliquiis Solis & Lunæ, &c. Hæc scientia liberalis est, nec ad futurorum contingentium prædictionem extenditur. At si ad eam accesserit coniectatio futurorum ex astris, Astrologia iudiciaria nuncupatur, quæ hominum voluntates, & Dei decreta, bella, clades, regnorum casus, matrimonia, morbos, mortem, suspendit ex astris. Cui errori subservit hominum superbia, qui res suas & negotia putant esse tanti momenti, ut opus fuerit ea pingi in astris, & signis cælestibus præsignificari, & existimant cometam in fatum suum peculiariter accendi.

Huic disciplinæ student Genethliaci, qui themata condunt & horoscopos, seu nati-

nativitates. Latini Mathematicos vocant ac Planetarios. Eſaiæ cap. 47. com. 13. vocantur *ſpeculatores cæli*. De quibus Deus ſic loquitur Ieremiæ cap. 10.2. *In viis gentium nolite ambulare, & à ſignis cæli nolite terreri, quæ gentes timent.* Hoc genus hominum multis Senatusconſultis prohibutum eſt, ſed fruſtra: teſte Tacito Annalium lib. 17. *Hoc (inquit) genus hominum potentioribus infidum, ſperantibus fallax, vetabitur ſemper & retinebitur.*

Fit autem miro quodam modo, ut unica Aſtrologi vera prædictio plus habeat efficaciam ad creandam fidem huic arti, quam centum mendacia ad elevandam eius fidem. Sunt enim huius diſciplinæ regulæ fallaces, & inanis coniectatio.

Nam etſi Deus ad perfectionem univerſi, & arctam partium eius cohærentiam, voluerit corpora ſuperiora potenter influere in inferiora, ab hac tamen concatenatione cauſarum exemit hominum voluntates, quas voluit liberas eſſe, non modo à coactione, ſed etiam à Phyſica neceſſitate, qualis eſt gravium ad centrum naturalis inclinatio. Alioqui Deus eſſet cauſa peccatorum: nec poſſet iuſte homines punire ob ſcelera, ad quæ eos vi
astro-

astrorum compulisset. Nec iuste tulisset legem, cuius impletionem vi siderum impediret. Astrorum quidem est quædam vis in animos hominum, quatenus afficiunt elementa, & per elementa humores corporum, qui quidem sunt irritamenta appetituum: sed non afferunt voluntati ullam necessitatem. Estque educatio elementis & astris, in formandis hominum moribus, potentior.

Sapiens dominabitur astris.

Id viderunt Pharisei, qui cum fato omnia tribuerent, excipiebant tamen ab hac necessitate hominum voluntates, teste Iosepho: Qui cum ὡλώσεως lib. 2. cap. 12. dicat Phariseos *a* τῇ εἰμαρμένῃ καὶ θεῷ προσάπειν πάντα, idem tamen Origenum lib. 13. cap. 9. affert hanc exceptionem, sic loquens: *b* Οἱ μὲν δὲν Φαρισαῖοι πινά, καὶ ὅτι πάντα εἰμαρμένης εἶναι λέγουσι. Quæ verò sit illa exceptio, docet lib. 18. cap. 2. ὅδε δὲ ἄνθρωποι τὸ βυλόμηνον τ' ἐπ' αὐτοὺς ὁρμῆς ἀφαιρῶνται. Id est, non adimunt humanæ voluntati spontaneam incitationem. Et ὡλώσεως lib. 2. cap. 18. dicit eos docere, τὸ μὲν πρᾶττειν τὰ δίκαια καὶ μὴ, καὶ τὸ πλείστον ὑπὲρ τοῖς ἀνθρώποις κείσθαι, agere iusta aut non agere,

a Omnia tribuere fato & Deo. b Dicunt quædam esse fati: sed non omnia.

maxi-

maxima ex parte esse penes homines.

Enimvero si quis per iram percusserit obvium, non est factum vi siderum, ut hic homo hoc momento ei fieret obvius. Quod si sidera promittunt ægro sanationem, at medicus ei porrigat venenum, statuendum erit medici voluntatem astris potentiores fuisse. Tum si Astrologus uxorem deprehendat ἐπ' αἰσῶς φώρῳ, non id ascribet stellis Veneris & Martis, sed in ultionem exardescet. Nec vir iracundus inclinatur astris, ad nocendum Titio potius, quàm Mævio. Nec credibile est Epicureos vi astrorum impulsos, ad naso suspendendos siderum influxus. Cumque plurimi in magna urbe nascantur eodem momento, & sub eodem situ & aspectu siderum, vivunt tamen dissimili fato, nec eodem modo & hora moriuntur. Vicissim verò frequenter accidit, ut diversis locis & temporibus nati simul mergantur, aut sint socii suspendii. Iacobi & Esau gemellorum mores fuerunt discrepantes, & discordia nativitate antiquior.

--- Geminos horoscope varo

Producis genio ---

ait Persius. Totum genus humanum, paucis exceptis, diluvium simili fato abstulit. Nec ulla causa idonea afferri potest, cur
vitæ

vitæ fors, & mores, & mors potius pendeant à momento nativitatis, quàm à momento conceptionis, quod Astrologis ignotum est. Cumque obstetrices possint partum accelerare aut tardare, ex ancillæ arbitrio aut imperitia penderent facta, possetque muliercula immutare divina decreta.

Quanta verò sit vanitas huius artis, hinc liquet, quod Genethliaci momentum nativitatis designant ex horologiorum pulsu, quæ in magna urbe multa sunt, & inter se discrepantia. Quod si Genethliacus momento nativitatis exciderit, tota eius ratio turbatur. Nam perexiguum temporis discrimen mutat cœli statum, planetarumque intervalla. Id docuit rota Nigidii Figuli, qui ex ipsa actione cognomen figuli invenit. Is figuli rotam, quæ summa rapiditate volvebatur, bis, quanta potuit, celeritate, tetigit virga tincta atramento: quæ rota cum quievisset, inventæ sunt in rota duæ notæ atramenti ex diametro distantes. Author Augustinus de Civitate Dei lib. 5. cap. 3.

Denique videas homines inhiantes cœlo, qui dum alienam fortunam rimantur, ipsi sunt infortunatissimi. Et dum aliis pollicentur opes, ipsi sunt egentes, & vile
lucel-

lucellum captant ex arte fallaci. Quod si aliquando horoscoporum auctores, vera prædicunt, id adscribendum est casui, vel cum dæmonibus commercio.

De his prædictionibus vide Gellium Noctium Atticarum lib. 4. cap. 1. Et Cornelium Tacitum de Thrasillo Annalium lib. 6. Præcipue vero Picum Mirandulanum, qui duodecim libris hanc artem splendide confutavit.

Non est tamen negandum, *a διοσμήας*, & cœlestia vel aëria ostenta, sæpe fuisse prænuntia calamitatum. Quandoque cœli facies igneis exhalationibus inardescit, quæ sic commoventur, ut dicas acies inter se conflagrare. Quæ quidem exhalationes cum sint materia ventorum, sintque calidæ & siccæ, non mirum si portentant ventos, & tempestates, & *b αἰχμὴς*, & gravem annum ac sterilem. Nec est quisquam, nisi cuius animus ab religione plane obbrutuit, qui ad fulmina & fragorem tonitruum, aut cruenti Cometæ aspectum non tangatur metu. Cometem, qui Xiphias dicitur, portendere bella, experimentis comprobatum est. Pogoniam perhibent præsignificare mortem Regum. Stella crinita, quæ anno Christi 1607. ap-

a Ostenta divina. b Sterilitatem ex siccitate.

L

paruit,

paruit, quàm fuerit ominosa, testantur tot calamitates, urbiumque ac Ecclesiarum proiecta cadavera. Incendium restingimus ruinis. Nec quicquam nunc vilius humano sanguine. Victores pacem vocant, quando fecerunt solitudinem.

Veruntamen hæc signa homines solent varie interpretari, & trahere ad sua vota, aut spes, aut metus. Iove tonante ac fulminante Comitia habere nefas, ait Cicero lib. 1. de Divinatione. Idem lib. 2. fulmen sinistrum ait auspicium esse optimum, præterquam in Comitiiis. Virgilius 2. Aeneidos *Intonuit lævum*: quem in locum Servius, *Lævum, id est, sinistrum, prosperum*. Nec desunt qui insultent cœlestibus ostentis, aut ea per iocum detorqueant. Cum Vespasiano lethaliter ægrotanti renuntiatum esset stellam crinitam apparere, respondit, nihil hoc ad se, qui calvus esset: sed id ominosum esse regi Parthorum, qui erat capillatus. Talis querela eius, qui Cometen sibi infaustum querebatur, quòd ad eius contemplationem intempesta nocte, frigore collecto, raucedinem contraxisset.

C A P. VIII.

*De Oraculis. Eorum origo. Indicia falsitatis.
De duabus columbis nigris. De Dodona, &
variis oraculis.*

ORaculum Græcis χρησμός, & μάντευμα, & θεοπρόπιον, & χρησμώνημα dicitur. Apostolus ad Romanos cap. 11. com. 4. χρηματισμόν vocat. Capite vero tertio vers. 2. divina oracula Scripturis contenta, vocat τὰ λόγια ἑ θεῶ, *eloquia Dei*. Μαντείον & χρηστήριον aliquando capitur pro oraculo, proprie tamen significat locum unde redduntur oracula. Latini oracula, *sortes* appellant.

Est autem oraculum responsum divinum, vel quasi divinum, datum sciscitantibus super futuris eventibus, aut super occultis. De divinis oraculis egimus libro primo, nunc agendum est de oraculis sequioris notæ.

Principio cum ante diluvium, & per aliquot sæcula post diluvium, Deus cœlitus responsa redderet patribus, Satan, Dei simia, id imitatus est, & responsa dedit de futuris aut occultis, ut divinos honores ad se traheret, & fidem faceret impiæ doctrinæ, & hominum animos attonitos implicaret erroribus.

Hæc oracula ab impuris spiritibus proficisci, non obscuris indiciis poterat agnosci. Non tantum quia aliquando mentiebantur, & se tenebris & ambiguitate involvebant, & quia non cœlitus sed ex specubus subterraneis plerumque reddebantur, quod quidem principi tenebrarum convenit, nihil sapienti nisi terrena. Sed præcipue quia his oraculis scelera imperabantur. Sic cum classis Græcorum Aulide adversis ventis detineretur, Calchas vates suasit ventos placandos immolatione Iphigeniæ, Agamemnonis filiæ. Et Tiresias promisit Thebanis victoriam, si Creontis regis filiam immolarent. Apud Virgilium Aeneid. 11. Si non dicit redditum Græcis hoc oraculum,

*Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa,
Sanguine quærendi reditus, animaque litandum*

Argolica.

Antiquissima inter Ethnicos oracula duo perhibentur, unum in Lybia in templo Iovis Hammonis, quem fuisse Cham Noæ filium colligitur non obscuris indiciis, quæ exponere alienum est à præsentis argumento. Alterum in Epiro (quæ & Chaonia) olim appellata Dodona, à Dodanim

danim filio Iaphet, cui sorte obtigit Græcia & Asia minor: ut videre est Genes. 10. 4. Hic est proculdubio Iapetus Græcorum.

Oraculorum inter Ethnicos primam originem narrat Herodotus libro secundo. Ait duas columbas nigras, Thebis Aegyptiis avolasse, unam in Libyam, alteram in Græciam, quæ fago insidens, humana voce pronuntiaverit, oraculum Iovis ibi condendum esse. Has duas columbas puto fuisse duas fœminas Aegyptias, quarum altera in Græciam profecta, altera in Libyam, ibi condiderint oracula, sæculis aliquot ante bellum Troianum. Nigræ dicuntur, quia Aegyptii sunt adusto colore.

Porro, cum vetustissimo illo ævo Græci vescerentur, glandibus, ante inventas fruges, ex iisdem quercubus ex quibus petebatur cibus, petebantur oracula, Satana sic illudente hominibus. Inde est quod quercus ab omni memoria Iovi sacra fuit. Unde & *αιγλans*, quasi Iovis glans. His oraculis præcipue clara fuit sylva Dodonæa in Epiro. Unde proverbium *Aere Dodonæo loquacior*, quia pulsatis pelvi-

^a Διὸς Βάλανος Virg. II. Georg. *Atque habite Graiis oracula quercus.*

bus æneis petebantur oracula. Nisi forte mendum est in vocabulo, & legendum *aëre Dodonæo loquacior*, quia aër sylvæ Dodonææ oraculis perstrepebat.

Ex hac quasi arce prodierunt varia oracula. Oraculum Pythii Apollinis, Delphis urbe Phocidis iuxta Parnassum. Tum Trophonii oraculum geminum in Bæotia, unum Thebis, alterum Lebadiæ, ubi perhibebatur antrum esse ad inferos usque penetrans, ut docet Lucianus in *Νευρομαντεία* Dialogo extremo. Nec non Amphiaraï oraculum in Attica, & Branchidarum in Milesia, quod fuit oraculum Didymæi Apollinis. Tum Lyciæ fortes Pataræ, Lyciæ oppido. Fuit & oraculum Tiresiæ Orchomeni urbe Thesaliæ. Et oraculum Apollinis in suburbio Antiocheno, quod Daphne ob lauretum appellabatur. Et oraculum eiusdem Dei, Clari Ioniæ urbe. Tum Amphiloichi & Mopsi oraculum, cuius meminit Lucianus Pseudomanti, & Plutarchus de oraculorum defectu.

C A P. IX.

De Delphico oraculo, & Pythia. De Pyrrho, Philomelo, Brenno, Nerone, & Imperatorio abaco.

INter oracula longe celeberrimum fuit Delphicum, de cuius initiis non alienum erit referre quæ memorantur à Diodoro Siculo libro 16. Cum (inquit) terra hiatu discessisset, capræ ibi pascentes simulac in hiatum inspexissent in furorem agebantur, & miris saltibus ac gestulationibus agitabantur. . . Obstupuit caprarius, & ut causam cognosceret, in eandem voraginem introspexit, statimque eodem furore correptus fundebat versus, & vaticinabatur. . . Quin & quidam ausi ingredi specum, subito exanimati sunt. Quo casu admoniti accolæ, loci hiatum sepserunt muro, & templum condiderunt quo hiatus ille includebatur. Templique sacerdotem fecerunt virginem illibatam, quæ præpurgata cæremoniis descende-
bat in antrum, & insidens tripodi aureo, furore corripiebatur, totoque antro sese volutabat, donec iaceret similis exanimi. Tandem recepto spiritu fundebat
versus Græcos, qui à consulentibus, præstolantibus ad os specus, pugillaribus ex-
cipie-

cipiebantur. De hoc tripode & eius piscatione, consulendus Scholiastes Aristophanis in Plutum, non longe ab initio Comœdiæ. Eò concurrebatur undique ad petenda oracula, legatique Regum & urbium offerebant templo pretiosissima donaria, purgatique lustrationibus ad oram speluncæ stabant venerabundi. Descendebat autem Pythia nuda in antrum, tenens manibus placentam. Eam per obscœna spiritum Apollinis recepisse dicit ^a Origenes in Celsum Tomo septimo. Hanc cum Echecrates Thessalus compressisset, cautum est ne deinceps ulla in hoc sacerdotium inauguraretur, quæ esset quinquagenario minor.

Hoc templum Pyrrhus, qui & Neoptolemus, Achillis filius diripuit. Idemque fanum ab exercitu Xerxis spoliatum est. Aliquantò post Philomelus dux Phocensium, bello sacro, templi istius aurum & anathemata rapta convertit in stipendia militum. Quæ res ei successit improspere. Nam paulò post acie fusus à Bœotis & fauciatus, sese præcipitem dedit. Idem aggressus Brennus dux Gallorum, grandinibus & frigore, obsidione

^a Οὐ φαίνεται δὲ τὸ τῆς κατελίας σωματικὸν πορνοῦν, δέχεται πνέουσα διὰ γυναικείων κόλπων.

excussus, ipse se sica transfodit. Hæc habes apud Iustinum Trogi Pompeii compilatorem. lib. 24. Inde templo & oraculo honor & impensior veneratio, utpote Deo vindice & ulciscente sacrilegia.

Sed cum languescerent oracula Delphica, & ut fit, frigeret religio, Nero Imperator ausus est hoc templum profanare, coniectis in specum cadaveribus.

Denique imperante Constantino magno, Christiani Delphicum templum diripuerunt, & spolia ac instrumenta templi Byzantium intulerunt, & ex tripode Delphico conflaverunt scyphos, & alia Imperatorii abaci instrumenta. Unde factum ut aliis quoque in locis abacus convivalis Regum & Imperatorum, Delphicus tripus appellaretur, teste Procopio Vandalicorum libro primo, ubi hæc ait: *τείπυς ἐν παλαίᾳ εἰσῆκει, ἐφ' ᾧ δὴ τὰς κύλικας οἱ βασιλέως οἰνόχροι ἐτίθεντο, δελφικὰ δὲ τὸν τεῖποδα καλεῖσι ῥωμαῖοι, ἐπεὶ πρῶτον ἐν δέλφοις γέγονεν.* *Tripus ex veteri more positus erat, super quo pincernæ calices regis ponebant. Romani hunc tripodem vocant DELPHICA, quia prius Delphis fuerat.*

CAP. X.

*De obdormitione ad capienda oracula. Tum de
Apide bove, eiusque oraculo.*

QUO pacto in Amphiarai *μαντείῳ*, & aliis quibusdam redderentur oracula, dignum est cognoscere. Consulturus oraculum mactabat arietem, cuius corio direpto incubabat in templo, & ibi obdormiscebat, quicquid dormiens somniaverat pro oraculo accipiebatur. Hunc morem usitatum in Italia ante Aeneæ adventum docet Virgilius Aeneid. VII. de rege Latino sic loquens: *Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit.* Suetonius Octavio, cap. 94. refert Atiam Octavii Augusti matrem obdormiisse in templo Apollinis, & dormienti visum esse draconem allabi, cuius concubitu ingravidata fuerit. Plutarchus libro *αὐτῶν ἐκλελοιπότων γενεῶν* narrat Præfectum Ciliciæ misisse libertum ad Mopsi & Amphiloichi oraculum cum tabella obsignata, in qua hæc erant scripta, *Albumne tibi an nigrum taurum immolabo?* Venit libertus nesciens quid scriptum esset in tabella, & in templo obdormivit. Expergefactus narravit sibi de nocte astitisse quendam, qui dormen-

a De defectu oraculorum.

tis auri infusurraverit N I G R U M.

Huc respexit vulgata versio Eſaiæ cap. 65. com. 4. quæ sic habet : *Qui habitant in ſepulchris, & in delubris idolorum dormiunt* : quem in locum Hieronymus monet, Ethnicos ſolitos incubare pellibus quas ex immolatis beſtiis detraxerant, ut ſomniis futura cognoscerent. Sic ſolita peti oracula in templo Aſculapii docet Ariſtophanes Pluto, & Lucianus Pſeudomanti. Iamque inoleverat hæc ſuperſtitio ante Homeri tempora. Nam Odyſſeæ γ. ſic loquitur,

*Ἄχλαῖναν μὲν στυγερὰν καὶ κῶεα τοῖσιν ἐν-
διδεν,*

Fuit & oraculum Apidis bovis celebre, ſed ridiculum, & vanitatis impiæ & abſurdæ. Apis bos erat niger, alba fronte, candidam notam habens in dextro latere, & cantharum ſub lingua. Triennio alabatur & religioſe colebatur. Tertio anno exacto ſubmergebatur à cultoribus. Eo mortuo fletus uberes tota Aegypto, radebanturque capita in ſignum mæroris, donec alius bos ſimilis inventus fuiſſet. Plinius libro 8. cap. 46. dicit, non diu quæri ſolitum: iſtæ enim quas dixi notæ poſſunt humana arte imprimi. Ab hoc bove

Ἄχλας collecta ex pellibus quibus indormiebat.

pete-

petebatur oraculum porrecto cibo. Si accepisset cibum de manu porrigentis, faustum erat: at si collo reflexo averfatus esset cibum, ominosum erat. Plinius loco citato refert hunc bovem noluisse de manu Cæsaris Germanici cibum accipere. Turbatus omine Germanicus, venit in Syriam, ubi paulo post à L. Pisone veneno sublatum est.

C A P. X I.

Quando, & cur desierint oracula?

VUlgò dici solet, oracula quibus olim Græcia & Asia perstrepebant, Christi adventu conticuisse, mendacio cedente veritati, & Satana ad silentium redacto, ne eius oracula morarentur conversionem Gentium ad fidem Christi. Id tamen non est absolute & sine exceptione affirmandum. Nam iam ante Christum natum oracula maxima ex parte desierant, ut testatur Orosius historiæ lib. 6. cap. 13. Sed & post Christi mortem non pauca oracula reddita sunt.

Id tamen verissimum est, centum annis & eo amplius ante Christum natum cœpisse oracula esse infrequentiora. Bello Punico secundo, quod desiit anno ante nativitatem Christi centesimo nonagesimo nono,

no, Delphici oraculi honos & reverentia nondum interciderat. ^a Nam Appianus Hannibalicis testatur Senatum post Cannensem cladem misisse Delphos Fabium Pictorem ad consulendum oraculum super successu belli, & quibus supplicationibus possent Dei placari. Hic Fabius Pictor idem est, qui primus scripsit historiam Romanam soluta oratione, teste Livio lib. 1.

At Ciceronis ævo magna ex parte exoleverat istius oraculi authoritas, & raræ ad illud legationes mittebantur. Scripsit Cicero libros de Divinatione anno circiter quadregesimo ante nativitatem Christi. Is libro primo dicit dona à regibus & populis non amplius inferri Delphos ut olim, & hoc oraculum suo tempore in minori esse gloria. Libro vero secundo dicit, hoc oraculo nihil esse contemptius.

Nondum tamen plane conticuisse oracula post Christi nativitatem, immo nec statim post eius mortem, aliquot exemplis comprobatur. Suetonius Tiberio, hæc de eo scribit cap. 93. *Vicina urbi oracula disuicere conatus est, sed deterritus maiestate Præ-*

^a Η' ὁ βελὴ Κοῖν τὴν Φάβιον τὴν συγγραφέα τῶνδε τῶν ἔργων, ἐς Δελφους ἐπέμψεν χρωμίζας κατὰ τῶν παρόντων.

nestinarum sortium, destitit. Hoc autem imperante Christus passus est. Idem author Nerone cap. 40. memorat Neronem consuluisse Delphicum oraculum super sua incolumitate. Respondisse oraculum, septuagesimum tertium annum ei esse cavendum. Quo responso putavit se ad septuagesimum tertium ætatis annum esse perventurum. Sed hoc oraculo designabatur ætas Galbæ, qui Neronem imperio exuit. Cornelius Tacitus Annalium lib. 2. ait Germanicum consuluisse oraculum Clarii Apollinis. Sed & Vespasianus consuluit oraculum Serapidis in Aegypto cum imperium capefferet. Author Suetonius Vespasiano cap. 7.

Philostratus lib. 8. de vita Apollonii Thyanei, refert eum invitis sacerdotibus ingressum esse antrum Trophonii, & cum dæmone loci multos sermones commutasse. Fuit autem Apollonius Apostolis σύγχρονος.

Plutarchus scribebat circa annum à Christo mortuo octuagesimum. Is scripsit librum de defectu oraculorum, in quo sollicite inquit cur oracula essent suo tempore infrequentiora, & pleraque plane obticuisissent. Causas has esse suspicatur. Vel quia Gracia tunc minus erat
fre-

frequens habitatoribus. Vel quia homines facti erant nequiores, & indigni quos Deus dignaretur alloquio. Vel quia terræ halitus, qui Pythiam in furorem olim agebant, erant vetustate consumpti. Vel denique quia mortui erant dæmones, qui vatibus quondam inspirabant oracula. Non enim fuisse Deos, sed dæmones, quibus post aliquot sæcula finis vitæ esset constitutus.

Id Plutarchus probat testimonio & confessione ipsorum dæmonum. Refert enim, Tiberio imperante, navem ex Asia navigasse in Italiam, in qua plurimi erant vectores. Nauclerum fuisse Aegyptium nomine Thamum. Quæ navis cum præterlegeret Echinadas insulas in mari Ionio, auditam esse sonoram vocem, inclamantem *Thamus Thamus*, additis his verbis, *quando perveneris ad Palodem, ibi nuntia magnum Panem esse mortuum*. Est autem Palodes ad littus maris Ionii prope Corcyram. Parum commotos hac voce nautas ait Plutarchus, & constituisse si vento secundo uterentur, prætervehi Palodem, nec obsequi istius vocis imperio. At cum eo pervenissent cessantibus ventis, navim vix allapsam Palodis littori. Ibi Thamus summa ex puppi exclamavit,
Nun-

Nuntio vobis magnum Panem esse mortuum.
Quam vocem confectus est clamor eiulantium, quasi turbæ lamentantis, & ad hunc nuntium consternatæ. Denique navim Plutarchus ait pervenisse in Italiam, & Thamum à Tiberio accitum, totam rem ut acciderat narrasse Tiberio.

Huic narrationi fidem creat circumstantia temporis: incidit enim hæc res in tempus quo Christus mortuus est. Estque verissimile eiulationes dæmonum inde ortas, quod scirent morte Christi Satanæ regnum concidisse. Est enim P A N vox aptissima ad significandum Dominum universi, qui est omnia in omnibus, ut ait Paulus 1. Cor. 15. 28. At Plutarchus id de Pane Deo Arcadico capripede & corniculato intelligit.

Veruntamen necdum tempore Plutarchi plane conticuerant oracula. Nam eodem libro dicit omnia oracula Bæotia conticuisse, præter oraculum Lebadia. Et quamvis autoritas oraculi Delphici apud plerosque concidisset, discimus tamen ex eodem libro, Pythiam vatem tunc adhuc fuisse. Fine enim libri memorat eam nuperrime à dæmone ita fuisse vexatam, ut ex vehementi agitatione diem clausisset. Idemque librum scripsit in quo

quo causas quærit cur Sibylla desisset
reddere responsa ^a ἐμμέτρως, sed ea daret
^b καταλογάδην. Unde liquet eam tunc
nondum plane conticuisse. Sed Cice-
ro lib. 2. de Divinatione dicit, iam Pyr-
rhi tempore Apollinem versus facere
desisse.

Immo necdum sub Imperatoribus An-
tonino Pio, & Marco Aurelio plane de-
fierant oracula. Nam sub eis vivebat Lu-
cianus, qui in Pseudomanti ait, suo tem-
pore in Didymis, Claro, & Delphis red-
dita oracula. Eodemque libro Alexander
veterator, Luciano coævus, salutat dæmo-
nes præsides horum oraculorum, quasi
iunctus cum eis magna necessitudine.

Fuit ergo in Baronio summa ἀβλεψία,
quando dixit paulo ante Christi nativita-
tem oraculum Delphicum plane conti-
cuisse, nec ex eo ulla responsa dedisse Ap-
paratus § xxv. Ubi & ex Nicephoro &
Suida, novis auctoribus, affert versiculos
Apollinis, nulla vetustatis auctoritate
suffultos.

Constantinus adeptus imperium, Chri-
sto nomen dedit, anno Christi 312. Is re-
ligionem Christianam summa ope pro-
movit. Quam ad rem putavit apprimere

^a Versibus. ^b Prosa.

M

neces-

necessarium evertere delubra Deorum, in quibus Satan populos oraculis fuerat ludificatus. Id ab eo factum narrat Eusebius lib. 2. de vita Constantini, capitibus 52. 53. & 54 ubi memorat abdita oracula Apollinis Pythii & Sminthii, & tripodes Delphicos extractos tenebris, & cum opprobrio oculis populorum expositos. Capite vero 54. narrat quo pacto Constantinus delubrum Aesculapii, quod erat Aegis Ciliciæ, solo æquaverit, unde iam à multis sæculis oracula & præsidia adversus morbos petebantur.

Hoc Imperatore sublato eiusque filiis, Iulianus adeptus est imperium, anno Christi 363. Hic deficiens à fide Christiana, conatus est collapsa oracula instaurare. Consuluitque super successu belli Persici oraculum Apollinis, cuius fanum erat in *a μεγαλειω* Antiocheno, quod Daphne, ob lauretum amœnissimum, appellabatur. Theodoretus lib. 4. historiæ cap. 10. & Nicephorus lib. 10. cap. 28. referunt dæmonem respondisse, se prohiberi à reddendis oraculis, à cadaveribus Christianorum, quæ ibi erant sepulta. Quibus verbis corpus Babylæ martyris ibi sepultum designabatur. Sed potius adhi-

a Suburbio.

benda

benda fides Ruffino, qui libro primo historiae Ecclesiasticae cap. 35. dicit, id non à dæmone sed à sacerdotibus responsum fuisse. Ex eo non arbitror ullam oraculorum Apollinis, toto orbe Romano factam esse mentionem.

C A P. XII.

De Sibyllis, & earum libris, ac vaticiniis.

Sibyllæ fatidicæ fœminæ multis ante adventum Christi sæculis claruerunt. Harum quædam antiquiores bello Troiano perhibentur. Suidas in verbo Σιβύλλαι, & Lactantius lib. 1. cap. 6. decem enumerant. Grammatici hoc vocabulum deducunt à *Σιὸς* divinus Aeolica dialecto, & *βουλὴ* consilium, quod essent divini consilii participes. Vixerunt diversis temporibus & locis. Inter eas celeberrimæ Erythræa & Cumana. Lactantius loco citato Cumæam à Cumana distinguit, nulla, ut opinor, ratione.

Dionysius Halicarnassæus lib. 4. refert anum obtulisse Tarquinio Superbo novem libros venales, quorum tres hæc fœmina cremaverit inspectante Tarquinio, quòd rex nollet tanti emere quanti ipsa indicaverat. Idemque fecisse tribus aliis. Cumque tres qui supererant tantidem vel-

let vendere, rex motus firmitate animi aniculae, tantum auri dedit pro tribus, quantum illa poposcerat pro novem. Lactantius tres tantum libros dicit oblatos Tarquinio, non verò novem; & pro Tarquinio Superbo ponit Tarquinius Priscum. Plinius lib. 13. cap. 13. cum Dionysio concordat in regis nomine, sed tres tantum libros fuisse ait. Hanc anum perhibent fuisse Sibyllam Cumanam, quæ à quibusdam Demophile, vel Hierophile appellatur. Hæc accepto auro se subduxit, & nusquam apparuit.

Hos libros Rex asservandos dedit Duumviris, additis duobus Ministris. Sublatis regibus tradita est custodia horum librorum decem viris, partim ex nobilitate, partim ex plebe, teste Cicerone lib. 1. de Divinatione. Post etiam additi sunt quinque. Asservabantur autem in Capitolio in arca lapidea, & consulebantur si quando seditio orta esset in populo, vel grave bellum civile, aut externum ingruerat, vel lues grassaretur, vel ostentum aliquod aut monstrum procurandum esset.

Hos libros à diabolo dictatos oportuit. Nam ex Livio lib. 21. extremo, & libro 22. & aliis, discimus consultis fatalibus libris,

libris, indictas supplicationes Fortunæ in Algido, & ad Herculis aram, & Lectisternium Iuventæ, aut ædem erectam Veneri Erycinæ, aut Gallum vivum defossum in foro boario, aut avectum Epidauro serpentem.

Syllanis temporibus cremato Capitolio hi libri cremati sunt, Scipione & Norbano Coss. anno Urbis conditæ 671. Exacto septennio cum instauratum esset Capitolium, missi sunt à Senatu tres legati Erythras, qui carmina Sibyllarum conquisita Romam retulerunt. Quæ carmina fuisse numero mille ait Lactantius lib. 1. cap. 6.

Sed & missos ab Octavio Augusto qui diversis in partibus alia conquirerent, auctor est Cornelius Tacitus Annal. lib. vi. ubi ait: *quæsitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam & Siciliam, & Italicas colonias carminibus Sibyllæ, datum sacerdotibus negotium, quantum humana ope potuissent, vera discernere.* Et Suetonius Octavio cap. 31. *Quicquid fatidicorum librorum Græci Latini-que generis, nullis vel parum idoneis authoribus ferebatur, super duo millia contracta undique, cremavit, ac solos retinuit libros Sibyllinos: hos quoque delectu habito, condiditque duobus forulis auratis, sub Palatini Apollinis basi.*

Duravit collegium Sacerdotum, quibus demandata erat inspectio librorum Sibyllinorum, usque ad Theodosium I. qui Roma multas cæremomas Ethnicas expulit. Demum Stilico, qui sub Honorio Theodosii filio Italiam regebat, hos libros combussit. In quem Rutilius Claudianus poëta hoc nomine sic invenitur:

*Ne tantum patriis sæviret proditor armis,
Sancta Sibyllinae fata cremavit opis.*

De libris Sibyllinis legendus Dionysius Halicarnass. lib. 4. Solini Polyhistoris caput 8. Plinius lib. 13. cap. 13. Gellius lib. 1. cap. 19. Cicero libris de Divinatione.

C A P. XIII.

De fide & auctoritate Sibyllinorum carminum inter Christianos. De piis fraudibus, & de Hermetis Pæmandro.

Nondum abierant anni centum à morte Christi, cum plurima carmina Sibyllina cœperunt circumferri, quibus Christiani utebantur adversus Ethnicos ad astruendam fidem religioni Christianæ. Unde factum ut populari dicterio Christiani ab Ethnicis Sibyllini appellarentur. Quin & Iustinus Martyr scriptorum

rum Christianorum non supposititiorum, aut alicuius momenti, post Apostolos antiquissimus, Apologia secunda, dicit instigantibus dæmonibus leges latas à Romanis, quibus quisquis de populo legeret libros Sibyllinos, capitali supplicio addicebatur. Quæ lex cum Ethnicis & Christianis perinde lata esset, non est tamen dubium quin cum Christianis sævius actum sit, & ex rigore legis.

At Ethnici ut fidem elevarent horum carminum, dicebant ficta esse & à Christianis composita. Ac quanquam certum est quædam fuisse Sibyllarum carmina genuina & non supposititia, non desunt tamen causæ suspicandi quædam à Christianis esse conficta. Non enim novum est veritatem falsis testimoniis defendere, quæ piæ fraudes vulgò appellantur. Ita fit ut Deus petat præsidium à diabolo, & qui est ipsissima veritas arma mutuetur à principe mendacii. Quo nomine Iob cap. 12. amicos sic increpat: *An fas vobis proferre prava in gratiam Dei fortis? aut fraude uti ad eius patrocinium?* Indignum est existimare, veritatem divinam itare non posse, nisi adiuvetur mendacio, eamque redigere ad conditionem Israëlitarum, qui ad subigendos & acuendos gladios transibant ad

Philisteos. Sane in Iustino Martyre, viro alioqui sancto, excusari non potest, quod dialogo in Tryphonem Iudæum religionem Christianam tuetur locis Veteris Testamenti, quæ longe distant ab Hebraica veritate.

Quod ad Sibyllina carmina attinet, duæ sunt suspicionis causæ. Prima quòd Clemens Alexandrinus, author celebris inter Christianos, qui scripsit circa annum Christi ducentesium, Stromatum sexto, citat ex Paulo Apostolo hæc verba, ἀλάβετε τὰς ἐκκλησιαστικὰς βίβλους. ὁπίγνωτε Σιβύλλαν, ὡς δηλοῖ ἐνὰ θεόν, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. Καὶ τὰ ὅσα αὐτῇ λαβόντες ἀνάγνωτε, καὶ διήσητε πολλῷ τηλαυγέστερον καὶ σαφέστερον γεγραμμένον ἢ ὑὸν ὁ θεός. *Capite Græcos codices, legite Sibyllam, ut unum Deum & res futuras declarat. Hystaspem sumite, & legite, & invenietis multò splendidius & clarius filium Dei descriptum. Quæ si à Paulo scripta sunt, oportet partem eius librorum intercidisse. Sane adduci non possum ut credam Apostolum doctrinam cœlitus haustam, tot prophetiis & miraculis fultam, voluisse comprobare testimonio authorum Ethnicorum incertorum & fabuloso- rum. Nam quæ ab eodem Apostolo in Actis Apostolo-*

rum, & epistola ad Titum citantur, ex, A-
rato & Epimenide, non agunt de Christo,
sed de rebus quæ ab ipsis Ethnicis agno-
scebantur & credebantur. Nec dissimulat
Augustinus eiusmodi prophetias posse vi-
deri à Christianis esse confectas: lib. 18. de
Civitate Dei cap. 47. à se ipse dissidens.
Nam eiusdem libri cap. 23. Acrostichim
Sibyllæ Erythrææ de Christo splendide
vaticinantem, & nomen Iesu Christi ac
naturam literis versuum capitalibus expri-
mentem citat, ut ei fidem adhibens. Qui-
bus addit alia Sibyllina carmina ex La-
ctantio.

Alterum est quod non parum labefactat
horum carminum Sibyllinorum fidem,
nempe quod in eis multa dicuntur de
Christo clariora & disertiora iis, quæ à
Davide, Esaia, & aliis Prophetis de Mes-
sia prædicta sunt. Usque adeo, ut in eis
extet Acrostichis, in qua primæ literæ
versuum efficiunt nomen Iesu Ghristi.
Nam quis posset in animum inducere
sanctos Prophetas Θεομάρτυρας, superatos à
fœminis Ethnicis vaticiniorum claritate?

Idem sentiendum de Pœmandro Her-
metis Trismegisti, quem perhibent Mose
antiquiorem, qui liber de Christo multa
præclara prædicit. Hunc librum esse

κίβδηλον & adulterinum , & à Christiano aliquo habente plus zeli quàm fidei concinnatum, tota libri textura demonstrat. Cuius quidem Hermetis fragmenta quædam habentur apud Augustinum lib. 8. de Civitate Dei cap. 23. quæ pari falsitatis suspicione laborant.

Quæ quidem à nobis non eò dicuntur, quòd reſpuamus ut profus falsa omnia carmina Sibyllina, quæ à Iustino Martyre Parænetico ad Græcos , & Clemente Alexandrino, & Lactantio lib. de Ira Dei cap. 22. & 23. afferuntur, sed ut doceamus veris plura falsa esse intermixta; quæ ad id videntur facta, ut de veris iniiciatur dubitatio.

Porro codice carminum Sibyllinorum cremato cum Capitolio, non ob id periisse hos libros, sed alia superfuisse antigrapha, censet Cæsar Baronius Apparatu ad annales §. 25. quia M. Attilius Duumvir eos Petronio Sabino dederat describendos , quo nomine eum insutum culco, & proiectum in Tiberim dicit Dionysius Halicarnasseus , quod arcana Reip. vulgasset. At Cardinalis fidem non facit. Nam si hæc carmina post crematum Capitolium superfuissent, Senatus non misisset legatos, qui per Græciam carmina Sibylli-

byllina conquirerent, ad iacturam istam, farciendam.

C A P. XIV.

An ante adventum Christi inter Ethnicos extiterint quædam vaticinia de Christo. Virgilii quarta Ecloga expenditur.

Cicero libro secundo de Divinatione dicit, ab interprete librorum Sibyllinorum prolata esse in Senatu hanc sententiam, in gratiam Iulii Cæsaris, qui tunc, etsi non nomine, re tamen rex erat. Suadebat hic interpres, Iulium Cæsarem regis titulo esse condecorandum: contineri enim libris Sibyllinis, *habendum esse regem, si salvi esse vellemus*. Quod vaticinium sic accipit Dion lib. 44. non posse Parthos superari, nisi ab eo qui rex appellaretur. Sed pronus sum in eam sententiam, hoc vaticinio Christum eiusque regnum designatum fuisse, per quod salus parta est eis, qui eius regno obtemperant.

Est & memorabile vaticinium quod ante adventum Christi toto orbe increbuerat, fore ut ex Iudæa oriretur, qui rerum potiretur. Huius prophetiæ meminit Cornelius Tacitus Historiarum lib. v. *Pluribus (inquit) persuasio inerat, antiquis*

tiquis sacerdotum literis contineri, eo ipso tempore fore ut claresceret Oriens, profectique Iudæa rerum potirentur. Quæ ambages Vespasianum & Titum prædixerunt. Suetonius Vespasiano cap. 4. eadem habet. Percrebuerat Oriente toto vetus & constans opinio, esse in fato ut eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum eventu postea patuit, Iudæi ad se trabentes rebellarent. Hoc vaticino fortasse motus Iosephus captivus, Vespasiano Orientem regenti, prædixit imperium: cuius Vespasianus factus compos, Iosephi catenam securi incidit, eumque libertate donavit: teste ipso Iosepho αλώσεως lib. 4. cap. 48. Iniiit autem Vespasianus imperium anno post Christi mortem trigesimo octavo.

Sed me attentius perpendentem quartam Virgilii Eclogam, persæpe cepit admiratio: quo pacto factum sit ut istius Eclogæ carmina tam apte quadrarent in Christi nativitatem & regnum: quæ ex Sibyllæ carminibus se hausisse, Virgilius profitetur. Quibus Virgilianis carminibus pondus accrescit, quòd hæc à Virgilio Romæ scribebantur, eo ipso tempore quo Christus in Iudæa natus est. Asservabantur in Bibliotheca Palatina libri Sibyllini, inclusi capsulæ, quæ subiecta erat pedibus

dibus statuæ Apollinis Palatini. In quàm cum Virgilio pateret ingressus, facta est ei copia librorum Sibyllinorum ex Græcia advektorum. Nam veteres illi à Tarquinio empti incendio perierant.

In his libris cum Virgilius invenisset vaticinia de puero nascituro ex virgine, qui toti orbi imperaturus esset, qui deleturus esset hominum peccata, & serpentes occisurus, & sæculum aureum reducturus, idque in æternum, & poëta hæc legens, ex circumstantiis temporis colligeret tempus à Sibylla designatum advenisse, homo non capiens sensum horum vaticiniorum, turpi adulatione hæc transtulit in Saloninum Pollionis filium modò natum: quædam poëtarum more ludens & intermiscens de suo.

Ergo attollens carmen supra modum Eclogæ, sic incipit:

Sicelides Musæ paulo maiora canamus.

Tum addit,

Ultima Cumæi venit iam carminis ætas,

Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo,

Iam venit & VIRGO, veniunt Saturnia regna,

Iam nova progenies cælo demittitur alto.

Tu modo nascenti PUERO, quo ferrea primùm

Desinet.

*Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina ---*

Mira sane hæc sunt. Virgo, puer natus, cælo demissus, aurea sub eo sæcula, & hæc sumpta ex carminibus Sibyllinis, idque eo ipso tempore quo Christus nascebatur.

Mox puerum istum sic affatur:

*Te duce, si qua manent sceleris vestigia
nostri,*

Irrita, perpetua solvent formidine terras.

Prædicit fore ut peccata nostra ab isto puero deleantur. Hui quam procul à consueta poëtarum vena. Sed & serpentis occisionem sub regno istius pueri pollicetur.

Occidet & serpens, & fallax herba veneni

Occidet, Assyrium vulgò nascetur amomum.

Et paulo post:

Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.

Per fallacem herbam veneni, intellige falsas doctrinas & cultum idolorum: per Assyrium amomum ubique nasciturum, doctrinam Euangelii toto orbe circumferendam. Nempe in carminibus Sibyllæ habebatur *Syrium amomum* ubique nasciturum. Iudæa enim est in Syria, ex qua primum prodiit prædicatio Euangelii: Sed Virgilius Assyrium posuit pro Syrio facili immutatione, metri causa.

Totius

Totius vero Eclogæ filum & texturam quisquis sedulò observaverit, comperiet in ea ætates Ecclesiæ & incrementa per gradus designari. Primam enim ætatem regni Christi ponit, in qua supererunt in subditis huius regni reliquiae peccatorum:

Pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis.
Tum prædicit fore tunc altera bella, nempe diversa ab eis quæ vi & armis geruntur, quales sunt tentationes & certamina Ecclesiæ.

Inde verò transit ad regnum Christi perfectum absoluto certamine, hanc ille vocat maturam seu perfectam istius regni ætatem.

Hinc ubi iam firmata virum te fecerit ætas,
Cedet & ipse mari vector, &c.
Ubi describit alium rerum statum & perfectam felicitatem.

Et hæc quidem Eusebius attigit Oratione ad Sanctos, quæ falso tribuitur Constantino, utens interdum duris & obtortis coniecturis.

Porro hæc Virgilius non sumpsit ex Sibyllæ Cumææ carminibus emptis à Tarquinio, quæ pessimæ notæ fuisse, & Capitolii incendio periisse docuimus. Sed ex carminibus Erythra allatis, & per Græciam

ciam conquiritis: quæ ex consuetudine loquendi Cumæa carmina appellabantur, quamvis à qua Sibylla profecta essent ignoraretur.

Hinc quoque colligitur inter magnam farraginem carminum Sibyllinorum ex Græcia allatorum, fuisse codicem quendam melioris notæ, ex quo Virgilius hæc hauserit. Non enim omnia ista carmina fuerunt perinde proba. Enimvero Tacitus Annalium lib. 15. refert Nerone imperante aditos libros Sibyllinos, quorum monitu supplicatum sit Vulcano, Cereri, & Proserpinæ.

Eusebii Cæsariensis libris de Vita Constantini subiecta est oratio ad Sanctos, cuius capite decimo citatur Sibylla Erythræa, quæ se sexta post diluvium ætate vixisse affirmat. Afferturque eius ἀκροστιχίς ubi primæ literæ versuum, hæc verba efficiunt, ἰησοῦς χριστὸς θεὸς υἱὸς ζωτῆς σωτὴρ: quæ quidem ut credam non esse conficta adduci non possum: nec ista apud prudentes fidem invenient, ob causas quas dixi. Sane hi versus non extant apud Ciceronem de divinatione lib. 2. ubi Acrostichin Sibyllæ nominat, at quid ea contineretur non docet.

C A P. XV.

De Apollonio Thyaneo, & Peregrino Cynico, & Alexandro Paphlagone.

Cum inclaresceret toto orbe Apostolorum doctrina, & esset miraculis illustris, Satan summus technarum artifex usus est opera quorundam Philosophorum, qui miraculis & vaticiniis populorum oculos in se converterent, ut à Christo averterentur. Inter quos longe eminet Apollonius Thyaneus Cappadox, Apostolis coævus. Cum enim sub Nerone floureret, vitam usque ad Traiani tempora produxit. Is quidem de Christo nullum verbum fecit, nec in religionem Christianam invectus est, sed miraculorum Christi & Apostolorum æmulus, & sublimis arcanæque sapientiæ affectator, aut potius affectator, usque adeo inclaruit, ut à multis haberetur Deus. Eum Porphyrius Christo-mastix opponebat Christo, ut miraculis parem.

Is cum Pythagoræus esset, *a ἐχευθία* toto quinquennio observavit, & Venere, carne, vino, tota vita abstinuit, amictus veste talari ex albo lino, coma ac barba promissis, nunquam uno loco consistens.

a *Silentium.*

N

Maxi-

Maximam enim terræ partem peregrinando lustravit, Brachmanorū in India, & Gymnosophistarum in intima Aethiopia auditor & discipulus. Cumque Solem adoraret, & μετεμψύχωσιν Pythagoricam doceret, fidem suæ doctrinæ creabat ἡ τῷ σκληροδαιίτῳ, & castitate ac puritate morum, absterrens à gula, libidine, & amore divitiarum. Cumque obiret Asiæ & Græciæ urbes, turba discipulorum stipatus ab eius ore suspensa, docebat modum quo unicuique Deo sacra essent facienda.

Huius Apollonii vitam scripsit Damis, eius peregrinationum individuus comes, ex quo Philostratus transcripsit librum quem de vita Apollonii edidit Græco sermone. Ibi ait Apollonium omnibus linguis locutum, & hominum cogitationes pernovisse, & sanasse plurimos ægros, qui cum peterent ab Aesculapii oraculo sanationem, ab ipso Aesculapio ad Apollonium mittebantur.

Ephesini, lue grassante, Apolloniū acciverunt ut succurreret eorum calamitati. Ille verò propere accurrit, contulitque se in theatrum, ubi invenit senem mendicum, pannis annisque obsitum, cuius oculi igne micabant. Hunc Apollonius

a Austeritate victus.

iussit

iussit à populo lapidibus obrui, dicens esse dæmonem ἀλάστωρα vastantem urbem. In quem cum plebs Ephesina ingessisset acervum lapidum, pestis illicò desiit. Cumque post aliquos dies plebs frequens amovisset lapides, ut cadaver contemplaretur, nihil inventum est. Hæc Philostratus lib. 4. Ibidemque memorat cum Apollonius Athenis esset, ab eo sanatum adolescentem arreptitium, eumque iussisse dæmonem egredientem edere aliquod signum discessus sui. Respondit dæmon se statuam quæ erat in porticu regia eversum: quo dicto statua illa illicò concidit.

Idem Apollonius interfuit nuptiis Menippi Lystii adolescentis formosi, Philosophi. Ibi attente contemplatus sponfam, exclamavit, *hæc quidem una est Lamiarum, quas aliqui larvas, alii lemures indigetant, suntque ad Venerem pronæ, & avidæ humanarum carniū, venereorumque cupidine alliciunt eos, quos postea expleta libidine devorant.* His dictis pocula, & mundus sponsæ, & tota suppellex illicò evanuerunt, ipsa verò sponsa accidit ad pedes Apollonii orans, ne se torqueret. Ita Menippus liberatus est, fuitque ex eo inter Apollonii discipulos.

Lustratis Græciæ urbibus Romam venit, dissuadentibus comitibus ob metum Neronis qui Philosophos oderat. Hi comites erant numero triginta quatuor, qui ex metu diffugerunt. Manferunt tamen cum Apollonio octo, professi se paratos cum eo, vel mortem oppetere. Romam ingressus excitavit virginem mortuam, quæ feretro efferebatur, sponso sequente.

^a Inde concessit in Aegyptum septus ingenti comitatu. Ibique affatus est Vespasianum, quem increpuit quod in Iudæos esset sævior, qui non tam à Romano imperio quàm à genere humano desciverant. Dicebatque satius fore, si nullæ essent in templis Deorum imagines. Tito Vespasiano Demetrium Cynicum comitē dedit, cuius frequens mentio in epistolis Senecæ: ad quem cum scribebat, suas epistolas sic inscribebat, *Apollonius Philosophus Demetrio cani*.

^b Tarfi Ciliciæ adolescens à rabido cane morsus, in caninos mores transierat, usque adeo ut latraret, & in manus incederet. Tarsenses remedium petunt ab Apollonio. Ille iussit canem capi qui eum momorderat. Illi negare se canem nosse,

^a Philost. lib. 6. ^b Lib. 6. sub finem.

nec ubi esset. Tum Apollonius: *canis est albus, & stat tremebundus prope fontem, ite & eum adducitote.* Mittitur ergo qui canis auri hæc immurmuraret, *Apollonius te vocat.* Venit canis & ad Apollonii pedes procubuit, quem Apollonius iussit lambere vulnus adolescentis: quo facto adolescens & ipse canis fanati sunt.

Domitiano Imperatori renuntiatum est Apollonium maledictis eum insectari, ei-que male ominari. Ideo iussit Apollonium capi & Romam adduci. Subduxit se Apollonius, & clam venit in Italiam, & divertit in Ciceronis suburbanum, quo Demetrius Cynicus Romæ pulsus se receperat. Inde Romam venit, dissuadentibus amicis. Illico agnitus ex veste inusitata, captus est & accusatus artium maleficarum, & quod maledixisset Imperatori, adductusque est ad Domitianum. Quem ubi Domitianus conspicatus est, exclamavit, *Cur ad me dæmonem adduxistis?* Respondenti & summa libertate loquenti, Domitianus iussit barbam & capillos radi, & compedes iniici. Sed mox Damidi, qui cum eo erat in carcere liberum crus ostendit compedibus excussis. Quinta die vocatus ad tribunal, causam agit intrepide. Interrogatus inter alia. *Cur te homi-*

nes Deum vocant? respondit quia omnis vir bonus tali cognomine honoratur. Dicebatque Imperatori, tibi quidem Deus dedit esse terribilem, at mihi esse intrepidum, tibi que in meam vitam fata nullam dederunt potestatem. Denique medio in Prætorio disparuit: Deme-
trioque Dicæarchiæ agenti, & Damidi quem eo præmiserat eadem die apparuit, eisque attonitis & spectrum putantibus se contrectandum dedit. Inde navigavit in Peloponnesum, ubi tanto favore populorum exceptus est, tantusque fuit ad eum ex tota Græcia populorum concursus, ut parum abfuerit quin divinis honoribus afficeretur. Inde Ephesum, ubi docens in Xysto, subito exclamavit *παῖε παῖε τὸν τύραννον*, percutite, percutite tyrannum. Aliquot post id diebus renuntiātū est Ephesi Domitianum à Stephano eadem hora qua Apollonius exclamaverat fuisse confossum. Nervæ imperium prædixit & mortem instantem. Sepulchrum eius ignoratum est. A multis adoratus est ut Deus, plures tamen eum Magiæ insimulabant, & planum ac impostorem appellabant. Lampridius in vita Alexandri Severi ait Alexandrum habuisse in larario imagines Apollonii, & Christi, & Orphei, & Abrahami, quos colebat ut Deos, vel ut viros sanctissimos.

Fuit

Fuit quidam Hierocles, qui ex Philostrato instituit comparationem inter Iesum Christum Dominum nostrum, & Apollonium Thyanæum, ut hunc supra Christum extolleret, & Christianam Religionem hac ratione infamaret. Huius octo libris respondit *Eusebius Cæsariensis*, refellens ea quæ Philostratus scripserat, ex quibus Hierocles sua deprompserat. Ostenditque imposturas meras esse quæ de Apollonio iactata fuerant, & præstigias Diabolicas, contenditq; certis rationibus, *Apollonium non inter Philosophos locum, ac ne inter mediocris ac usitatæ probitatis viros dignum sortiri.* Gabriel Naudeus Medicus Parisiensis librum edidit, in quo plerosque suspectos olim Magiæ, purgare Conatus est. Inter quos Apollonii tanquam Philosophi summi suscepit patrocinium, infamiam totam in Philostratum reiiciens, qui vitam eius fabulose conscripsit, ut stylum exerceret, eorum in morem qui nostro tempore heroicarum fabularum concinnant historias. Sed cum alii multi meminerint præstigiarum Apollonii, & eo nomine ab Ethnicis cultus fuerit religiose, absolvi non potest ab intentato crimine.

Hoc impostore sublato celebris fuit

Peregrinus Philosophus, sub Marci Antonini imperio, circa annum à Christo nato 164. cuius vitam & mortem scripsit Lucianus eiusdem ævi. Is ex Ethnico factus Christianus, & hoc nomine coniectus in vincula, ope Christianorum liberatus est. Quorum domos perreptans & stipem corrogans, grandem pecuniæ summam conflagavit. Sic locupletatus Christo terga vertit, & Cynicum pallium & baculum sumpsit. Tandem accensus famæ cupiditate venit Pisas, cum celebrarentur ludi Olympici maximo totius Græciæ concursu, & ibi sub oculis tam celebris conventus extructa pyra, præcedente turba Cynicorum cum facibus, pyram ardentem insiliit, & vivicomburio spontaneo periit, magna cum execratione spectantium. Sic famam invenit pro gloria, maluitque cum dedecore inclarescere quam ignorari.

Huic coævus fuit Alexander Paphlago circumferens ingentem draconem, cuius caput tegens axilla caudam populo ostendebat. Fundebatque oracula Græcis verbis, factisque miraculis ludificabatur plebem attonitam, motisque saltatione super theatro vestibus, femur aureum ostendebat, quod & olim fecerat Pythagoras.

ras. Is à sacrorum suorum aspectu arcebat Christianos, submovens voce præconis Atheos, Christianos, Epicureos. Tantæ admirationis per Asiam, Græciam, Italiam, ut à multis Deus crederetur. Huius scelera & imposturas ad vivum depinxit Lucianus dialogo qui *ἡ ἀθεΐα* inscribitur, ei infensus quod atheos, & Epicureos infamaret. Eiusmodi ludos faciebat Satan ad avertendos populos à religione Christiana, quæ altrinsecus horrendis persecutionibus tunc premebatur.

C A P. XVI.

De Magis, Incantationibus, Sagis, Lycanthropis, ventique venditoribus, & sagarum per aërem raptu.

MAgi nomen apud Persas usitatissimum & honestissimum fuit. Cicero lib. 1. de Divinatione Magos vocat sapientissimos Persarum. Præerant religioni, & tractabant cœlestia. Tantæ authoritatis ut Cambyse rege extincto regnum invaserint. Nec quisquam poterat apud Persas regnum adipisci, qui non esset tinctus Magica disciplina. De eo genere fuerunt Magi, qui ex Oriente profecti cunas Christi adoraverunt, quos

vernacula superstitio voluit esse Reges, eisque nomina ^a Germanica imposuit, uno excepto. Adhuc tempore Iustiniani Imperatoris, id est, circa annum Christi 520, reges Persarum usos esse consilio Magorum ad maxima quæque testatur Procopius Persicis. Duravitque hæc dignitas usque ad everfionem regni Persici à Saracenis imperante Heraclio, anno Christi 632. Sed hæc professio ad maleficas artes conversa, honestum vocabulum in odium traxit.

Plinius lib. 30. cap. 1. prodit artis Magiæ primum authorem fuisse Zoroastren Bactrianorum regem, qui cum bella gesserit cum Nino Babylonis rege, oportet antiquior fuerit Abrahamo. ^b Eusebius Chronicorum Canonum lib. 2. ait Abrahamum natum novissimo tempore regni Nini. Hanc artem esse bello Troiano antiquiorem testatur Homerus, narrans Ulysssem nocturnis sacris Tiresiæ manes ex Orco evocavisse, & Circen carminibus homines vertisse in bestias. Hac arte Thessalia præcipue infamis fuit: unde apud Horatium ^c Thessalica venena, &

^a Gaspar, Melchior Baltazar. ^b Vide Eusebium.

^c Epod. ad. 5. Quæ sidera excantata voce Thessala.

vox Theſſalica pro incantatrice. Testis Apuleius Mileſius, homo huic arti addictus.

Idem Plinius ibidem ait, primum cuius extabant ſcripta Magica, fuiſſe Oſtānem, qui Xerxem in bello Græco ſecutus eſt. Ad hanc diſciplinam diſcendam Pythagoras, Empedocles, Democritus, in Orientem & Aegyptum navigarunt. Suntque Plinii verba eodem loco apprime notanda. *Eſt (inquit) & alia Magices factio, à Moſe & Iamne & Iotapate pendens. Qui Iamnes proculdubio is eſt, quem Paulus ſecunda ad Timotheum cap. 3. 8. ait unā cum Iambre Moſi reſtituiſſe. Numenius Pythagoricus hunc Iambrem vocat Λόμβελω, teſte Euſebio Præparationis Evangelicæ libro nono. Quod verò Plinius Moſem Magis accenſet, factum id ex hiſtoriæ ſacræ ignoratione.*

Cum autem Magiæ, quæ & Maggania, ſpecies fuerint innumeræ, hodie hi ſoli appellantur Magi, qui fœdere ſe obſtrinxerunt diabolis, ea lege, ut diaboli certis ritibus, & conceptis verborum formulis evocati compareant, & ad quæſita reſpondeant, & imperio Magorum obſequantur; quorum unusquiſque habet dæmonem peculiarem cui ſe imperare credit. Nam

Nam dæmones fingunt se formulis, & grandium quorundam vocabulorum pronuntiatione, & lustrali aqua, & signis crucis ligari, ut miseros homines illigent errore inextricabili. Quam artem & eius sceleratas actiones sollicitè inquirere, nec pium, nec honestum puto.

Est tamen Magiæ quædam species, qua qui utuntur *ἐπαόιδοι* & Incantatores appellantur: de qua necesse est quædam dicere. Hi sunt qui carminibus cantuque magico soporant serpentes: de quibus Psalmo 58. com. 6. Tales Pfylli & Marfi incantationibus celebres. Idem alio transferunt segetes, & arbusta, & homines vertere dicuntur in lupos, de quibus Virgilius Pharmaceutria,

*Carmina vel cælo possunt deducere Lunam,
Carminibus Circe socios mutavit Vlyssis,
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.*

Ibidemque de Mœri & herbis Ponticis:

*His ego sæpe lupum fieri, & se condere sylvis
Mærin, atque animas imis excire sepulchris,
Atque satas aliò vidi traducere messes.*

Talis ab eodem poëta describitur Masila sacerdos Aeneid. 1 v. Translationis segetum & arborum, Plinius affert exemplum equitis Romani, cuius olivetum in
agro

agro Marrucino, ab una parte viæ in alteram translatum fuit.

De Neuris Herodotus Melpomenæ, Solinus, & Mela referunt eos verti in lupos semel anno, idque ad paucos dies, quibus exactis eos restitui consuetæ formæ. Pomponii Melæ verba sunt lib. 2. cap. 1. *Neuris statum singulis annis tempus est, quo, si velint, in lupos, iterumque in eos qui fuere mutantur.* Augustinus lib. 18. Civitatis cap. 17. ex Varrone refert Arcadas sorte ductos tranare quoddam stagnum, & ibi converti in lupos, & post novem annos renatato stagno iterum in homines reformari. Idemque memorat stabularias Piceni, præbito viatoribus caseo, eos vertere in iumenta quibus utuntur ad gestanda onera. Similia ex Euanthe historico refert Plinius lib. 8. cap. 22. Sed id vocat impudens mendacium, ridetque Græcam credulitatem. De his prolixè Mercurialis Variarum lectionum cap. ultimo.

Neuros vero arbitror esse Livonienses, Roxolanis seu Russis ad Septentrionem conterminos. Vir summa fide, & non vulgari eruditione Caspar Peucerus tractatu de Theomantia, hæc refert de Livoniensibus comperta experimentis, & firmata testimonio hominum fide dignissimo.

simorum. Ineuntibus (inquit) diebus qui proxime natalem Domini consequuntur, circum-
it pagos puer quidam altero pede claudus, ru-
sticos convocans & sequi iubens: Si cessant &
cunctantur, mox alius, procerus vir, flagello ex-
loris ferreis flexilibus cogit eos procedere, mise-
ros cædens adeo graviter, ut multo tempore vibi-
cum vectigia appareant. Illi verò simul ac accin-
guntur ad sequendum, statim lupinam speciem
assumunt, & mox in obvia pecora irruunt eaque
lacerant, sed homines non attingunt. Exactis
duodecim diebus restituti formæ præstinæ, ad sua
redeunt. Quæ quidem concordant cum iis
quæ à Mela & Solino narrantur.

De plaga Septentrionali, quam Lappii,
Finlandi, & Norvegi incolunt, quorum
hi regi Daniæ subsunt, illi Regi Sueciæ,
mira sunt quæ narrantur à Saxone Gram-
matico, & ab Olao Magno Archiepisco-
po Upsalensi in Suecia, qui Concilio Tri-
dentino interfuit. Saxo Grammaticus
dicit Ericum Gotthorum trans mare Bal-
ticum regem, quocunque vertisset pi-
leum, ventum quoque convertisse. Olaus
de Lappis & Finnis seu Finlandis: *Quam-
cunque* (inquit) *volunt formam accipiunt, quæ
in alio orbe geruntur ab amicis aut inimicis præ-
tio lineæ vestis explorant, ventos quoque quos op-
tent navigantibus vendunt, Sane illa vendi-
tio*

tio venti in Norvegiæ littoribus, hodie
factitatur. Rustici littoris Norvegici
accolæ, soluturis ex portu vendunt linteo-
lum in quo tres sunt nodi, monentque
emptores, si velint vento secundo uti leni
ac placido, solvant primum nodum. Si
paulo vehementiori, solvant secundum.
At ad tertii nodi solutionem fore ut ven-
tus, secundus quidem, sed vehementissi-
mus & procellosus ingruat. Nec mirum
si Satan habeat hanc potestatem, cum A-
postolus Satanam vocet principem pote-
statum aëriarum Eph. 2. 2.

Nec lusus hic dæmonum novus est, aut
nuper inventus. Nam Homerus Odyf-
seæ K. narrat Aeolum dedisse Ulyssi ven-
tos utre conclusos, ne adversarentur na-
viganti. At socios Ulyssis curiositate du-
ctos, laxasse utrem, & inde ortas sævissi-
mas tempestates. Quæ quanquam fabulo-
sa sunt, orta tamen sunt ab aliqua verita-
te, quæ dedit occasionem fabulæ.

In Suecia animal est non absimile cer-
vo, Tarandam vocant & Rangiferum,
quo incolæ utuntur ad trahas trahendas
super campis glacialibus, qui ibi sunt la-
tissimi. His animalibus (si fides famæ)
insufurrant in aurem locum quo iuben-
tur se conferre. Illa verò concitato cur-
su,

fu, nullo ductore conferunt se in locum infufuratione designatum, nec unquam aberrant.

Infinita eiusmodi exempla poffent afferri ad fidem creandam rebus quæ hominum fidem exuperant. Ac ut ad Lycanthropos redeam, quod rex Nebucadnezar paffus eft, non eft abfimile rebus quas diximus Neuris feu Livoniensibus accidere. Nam feritatem induens fe proripuit in fylvas, ubi per feptennium gramine pafcebatur, ut bestia, confpectum humanum exhorrefcens.

Nec vero is fum qui credam Satanam poffe mutare rerum fpecies, aut hominem vertere in belluam, fed arbitror diabolum duo facere. Primò vestit nebula homines, ut videantur lupi, & fallant oculos fpectantium. Tum turbat, Deo permittente, phantafiam eorum quos fic exagitat, ita ut ipfi fe credant effe lupos, ex qua perturbatione phantafiae nascuntur lupini affectus & feritas. Quæcunque autem lycanthropi facere dicuntur, quæ vires humanas exuperant, ut cum cursu rapido fe proripiunt in fylvas quem homo aflequi non potest, aut cum bovem strangulant & laniant, credendum fieri à diabolo: fed homines fascinati putant

putant à se fieri quæ peraguntur à diabolo.

Quo pacto autem in plaga Boreali brevi temporis spatio sagæ & obseffi renuntient ea, quæ fiunt aut facta sunt in remotissima regione, multis experimentis comprobatum est. Homo pauper usque ad mendicitatem mercede calceorum aut pileoli conducitur ad hoc munus. Ille pactus mercedem abdit se obscura cellula, obditque pessulum ostio. Ibi à dæmone soporatur, iacetque humi ad quinque aut sex horas similis mortuo : nec pulsatus aut stimulis compunctus veterum excutitur. Tandem alte ducto spiritu aperit oculos frigens frigore, quod in ea plaga intensissimum est.

Tum foco admovetur, & refocillatus tantisper, narrat fideliter quæ geruntur in Gallia aut Germania, ad quæ inquirenda ex Norvegia aut Finlandia missus erat. Infelix Satanæ mancipium putat se tam longum iter tam brevi tempore confecisse, cum tamen domo non excesserit. Sed dæmon eius phantasiæ sic illusit, ut putaret se per aërem raptum in Galliam pervenisse, & ibi multa præclara vidisse, & inde reversum ad sua.

Idem facit diabolus strigibus, & maleficis mulieribus, quæ adipe sub noctem

perunctæ, putant se sublimes raptas, & in loco deserto interfuisse choreis in quibus dæmon erat præfultor, & hircum inequitasse, cum tamen domo non exiverint.

Eisdem diabolus dat herbas noxias, quibus homines perimant aut pecora, quas medici inspectas negant esse venenatas, aiuntque nihil virium habere ad toxicum. Sed miserrimæ fœminæ, Satanæ ludibria, putant vi herbarum à se porrectarum fieri, quod immediate, & nullo herbarum adiumento fit à diabolis:

C A P. XVII.

De Haruspicina.

HAruspicina seu Extispicium, Græcis *παραγχοσκοπία*, & *ιεροσκοπία*, & *ἡπατοσκοπία*, vetus est fallaciæ genus, qua vix ulla ineptior aut nequior. Fiebat autem hoc modo. Simul ac popa cultro, qui secespita appellabatur, aperuisset ventrem & pectus victimæ, aruspex astans, calentibus & palpitantibus extis aurem admovebat, contrectabatque viscera, & ex eorum aspectu coniectabat futura. Si in iecinore aliqua fissura inveniretur, lucrum promittebatur. Tristissimum omen erat si caput in iecinore desideraretur. Si cor
victum,

vietum, aut exile, aut flaccidum, omen erat sinistrum, quod aliis hostiis succedaneis erat procurandum. Mali ominis erat, si taurus reniteretur, cum ducebatur ad altare.

Si procul extentum petulans quatit hostia funem.

Taurus & impactam excussit cervice securim.

Qui vetantibus extis aliquid aggressus fuisset, dicebatur id vitio agere, & inauspicato aggredi.

Hanc superstitionem Numa ex Heturia Romam intulit. Cuius author perhibebatur Tages, qui cum in agro Tarquiniensi terra araretur, & sulcus altius imprimeretur, repente ex terra extitit, quae fabula nihil absurdius. Ego vero arbitror hanc divinandi artem fluxisse à Chaldaeis, & inde in alias gentes dimanasse. Nam Ezechiel cap. 21. com. 26. memorat regem Chaldaeorum Nebucadnezar, moturum in Ierusalem, vel in Rabba Ammonitarum, consuluisse ariolos, & inspectasse iecinora. Fuit quidem Nebucadnezar posterior Numa Pompilio annis circiter nonaginta, sed non est credibile, hanc disciplinam sub hoc rege inventam, quam sine dubio habuit ex pri-

O 2

sc2

ſca Chaldæorum religione.

Immò iam tempore belli Troiani extiſpicium erat uſitatum. Nam Herodotus lib. 2. ait, ſe accepiffe à ſacerdotibus Aegyptiis, Menelaum Helenæ maritum immolaſſe duos pueros, ut eis ad haruſpicinam uteretur.

^a Hac ſuperſtitione nihil fallacius. Pervulgatum eſt illud Catonis, mirari ſe ſi aruſpex non rideret cum videret aruſpicem, innuens eos eſſe conſcios fraudis, & rem gerere ex compacto, ut olearii in velabro. Nec inſcite Pacuvius dixit eos plus ſapere ex beſtiæ iecore, quam ex ſuo. Pruſias Rex, cum Hannibali apud ſe exultanti pugnare placeret, *negabat ſe audere, quia exta prohibebant.* Cui Hannibal, *An tu carunculæ vitulinæ plus credis quàm veteri Imperatori?* Nec immeritò dicebat Varro, mirum eſſe ſi Dii ſua decreta incluſerint ſtercori beſtiarum.

Inde autem fraus liquidò conſpici potuit, vel à ſtolidiſſimis, quòd cum plures hoſtiæ cæderentur, ſi in prima hoſtia exta fuiſſent triſtia, ſecundis aut tertiis hoſtiis litabatur pulcherrime. Quærebatur quonam ceſſiſſent minæ primarum hoſtiarum, aut quæ tam ſubita eſſet Deorum

^a Cicero lib. 1. de Divin.

placatio. Iulio Cæsari taurum immolanti renuntiarium est, cor victimæ non inventum esse, quod quidem ab haruspibus facile fingi potuit.

C A P. XVIII.

De Auguriis.

Celebris præ cæteris fuit Auguralis disciplina, quæ à Græcis οἰωνιστική, & οἰωνοσκοπία, & ὀρνιθεία nuncupatur. Vix ulla fuit gens alicuius nominis inter Ethnicos, quæ artem hanc non exercuerit. In Veteri Test. non invenio hanc artem peculiariter damnari. Cicero libro 1. de Divinatione dicit Caras, Peloponnesios, Phrygas, Pisidas, Cilices, & Arabas, sed præcipue Chaldæos auspiciis deditos esse. Plato Phædro huius disciplinæ mentionem facit, eam nec laudans nec vituperans. Iam ante Romam conditam auguralis ars erat in pretio, cum Romulus urbem auspicatò fundaverit, victor augurio, & cum Remo tantum sex vultures, Romulo duodecim apparuissent.

Huic disciplinæ magnam auctoritatem creavit Actius Navius augur. Cui cum Tarquinius Priscus ad ludibrium dixisset, *Agedum divina an fieri possit quod mente concipi-*

a Florus.

pio, Actius captis auspiciis respondit, *posse*. Cui Tarquinius : *At ego animo agitabam an cos possit scindi novacula*. Tum Actius, *comperio ex augurio id fieri posse*. Cape ergo, inquit Rex, & *fac*. Ibi tum Actius incunctanter arrepta cote eam novacula discidit. Ad cuius facti memoriam posita fuit Actio Navio statua in comitio tenens manu novaculam cum cote.

^a Eratque Romæ collegii Auguralis tanta authoritas, ut si Augures renuntiassent consules creatos adversis auspiciis, consules se abdicare munere cogerentur. Id factum Scipioni & Figulo vitio creatis. Cumque Tiberius Gracchus tabernaculum vitio cepisset, transgressus pomerium inauspicatò, comitia habitavit rogandis consulibus. Nihilque maioris momenti, ne à privatis quidem, nisi captis auspiciis gerebatur. P. Claudius Cæci filius obnuntiantibus auguribus, & referentibus pullos cavæ edere noluisse, arreptos misit in aquam dicens, *si nolunt edere, bibant*: profectusque adversis auspiciis, navali prælio à Carhaginiensibus superatus est.

Quid quod iam tempore belli Troiani, id est, plus quam quadringentis annis ante

^a Cicer. lib. 1. de Divin. Valer. Max. lib. 1. cap. 1.

Romam conditam iam hæc disciplina in Asia & Græcia exercebatur? Nam Iliados M. Hector Polydamantem increpat, metu augurii adversi detrectantis pugnam, sic loquens:

a Τῷν δ' οἰωνοῖσι πανυπέρυγας κελθεῖς

b Πείθεσθ; ᾧ ἔτε μεταπρέπομ' ἔτ' ἀλεγίζω.

Porro ex tribus avium generibus capiebantur auspicia. Nam minorum avium cantus observabatur: quæ idcirco oscines vocabantur. Maiorum verò volatus notabatur, hæ præpetes appellabantur. Quarundam tamen avium volatus & cantus perinde observabatur, ut corvorum: qui etsi essent inter maiores aves, Horatius tamen oscinem corvum dixit Carm. lib. 3. Ode. 27.

Oscinem corvum prece suscitabo,

Solis ab ortu.

Præpetes aves eas esse, quæ opportune prævolant, aut idoneas sedes capiunt, docet Gellius lib. 6. cap. 6. Nec aliter intellexisse Virgilium, cum dixit,

Præpetibus pennis ausus se cedere cælo.

Aen. vi.

Tertia auspiciorum species erat quæ petebatur ex pullis cavea augurali inclu-

a An tu avibus alas extendentibus iubes parere?

b Quas nec astimo nec curo.

sis. Qui si cibum eis porrectum essent averfati, aut si avidius edentibus cibus ore excidisset, sinistrum erat, idque terripavium & tripudium solistimum appellabatur. Pavire enim veteribus Latinis erat idem quod *ferire*.

Auguria non quæsitâ vocabantur *Oblativa*, quæsitâ vero vocabantur *Impetrativa*. Fausta Græcis dicuntur αἰσία & θέξια. At adversa vocantur ἐξαισία, & ἐναντιόμεια, & κωλυτικά.

Corvus volans à dextra auguris, & cornix à sinistra, ratum faciebat, ait Cicero lib. 1. de Divinatione. At in garritu, cornix garriens à sinistra infausta erat, iuxta illud Virgilii,

Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.
Eclog. 1.

Ciconiæ concordiam significabant. Ideoque Juvenalis pro ciconia concordiam dixit,

Quæque salutato crepitat concordia nido.
Picus Martius in auguriis præcipuus fuit, ob Picum regem Latii, qui avi nomen dedit. Milvii diri semper & inauspicati. Bubonis, parræ, & ululæ cantus, infaustus & mortis prænuntius.

Augur erat amictus trabeca purpurea, quæ olim fuerat vestis Regum, gerebatque

que manu lituum, seu baculum inflexum, ad cuius imitationem Episcopi Ecclesiæ Romanæ, Papa excepto, gerunt pedum pastorale à summo inflexum.

Quo pacto autem augur designatis baculo cœli regionibus, quæ templa vocabantur, caperet auguria, expectans glaucitationem, aut minuritionem avium, aut corvos prætervolantes, disce ex Dionysio Halicarnasseo lib. 2. & Fenestella lib. 1. cap. 4.

Cicero, quamvis augur, hanc disciplinam traducit, & ut vanam & fallacem exagitat, libris de Divinatione: suadet tamen retinendam ob opinionem vulgi, & utilitatem Reip. quamvis eius vanitas esset comperta experimentis. Flaminius contra auspicia pugnavit adversus Hannibalem, & victus est. At Paulus secundis auspiciis contra eundem Annibalem pugnavit, & cecidit cum toto exercitu. Inde præcipue apparet artis vanitas, quod auspicia quæ apud hos erant infausta, apud alios habebantur fausta & felicia. Teste Cicerone Deiotatus rex mirabatur Romani augurii disciplinam tantopere esse contrariam illi, quæ in suo regno erat usitata.

Iosephus in Appionem ex Hecatæo

rem refert memoratu dignam. Cum (inquit) Iudæus quidam nomine Molossamus cum Ethnico iter faceret, Ethnicus iussit Iudæum tantisper consistere, dum ex ave quæ super arbore garriebat auspicium caperet. Ibi Molossamus furtim sumpto arcu, avem sagitta confecit, addens ad ludibrium, fatidicam avem non potuisse præsentiscere suam ipsius mortem.

C A P. XIX.

De ominibus & præsagiis. Nominibus aliquando inesse omen.

Homines superstitiosi, & ad fingenda sibi omina, vel ad spem, vel ad metum ingeniosi sunt. ^a Qui amant ipsi sibi somnia fingunt: Quasi Deus per aves, per lapides, per mures & equos nos alloqueretur. Nam Germanos veteres ex hinnitu & fremitu equorum cepisse auguria, nec ulli auspicio maiorem fidem adhibitam, testatur Tacitus lib. De moribus Germanorum. Si corrigia calcei fracta est: si palpebra exiliit: si servulus sub centone crepuit: si quis in limine imegit, ominosum est. Si cui aures tinniunt, indicium est alibi de eo sermones fieri. Si cui riget collum, aut cervicis vertebræ sunt obtortæ, præsignificatio est futuri suspendii. Si

^a Virg. Eclog. viii.

flamma ex cineribus subito erupit, felicitatis omen est. Si in convivio sunt tredecim convivæ, creditur intra annum aliquem de istis moriturum: totidem enim personæ accumbebant mensæ, quando Christus celebravit Eucharistiam pridie quàm mortuus est. Sic inter superstitiones trigessimus numerus ominosus est, quia Christus triginta denariis venditus est. Homines qui ex salino, aut muribus, aut cineribus capiunt omina, Deum in Scriptura loquentem non audiunt.

Catoni ut sinistrum omen renuntiatum est, mures caligas eius arrosisse. ^a Ille vero lepide eludens omen respondit, longe mirabilius fore, si caligæ mures arrosissent. Nec inscite coniectori nuntianti ut ostentum, quod anguis domi vectem circumvectus esset, respondit, tum esset ostentum si auguem vectis circumplicasset.

Ex eadem superstitione fluxerunt dies ominosi, & nefasti, quibus religio erat aliquid indipisci, qualis dies Aliensis pugnae adversus Gallos, & Cannensis adversus Annibalem, & Cremerensis, qua trecenti triginta Fabii occubuerunt, unde porta urbis per quam egressi sunt dicta est

^a *Cicer. lib. 1. de Divinat.*

Scelerata, quæ & Carmentalis. *Porta vacat culpa, sed tamen omen habet*, ait Ovidius Fast. 11.

Ingeniosa est super nominibus, & Syllabis, & etymologiis coniectatio, & omen creditur inesse in nomine, siue nomina sint indita rebus per Dei providentiam, ad commonefactionem, siue in ipso casu est quædam industria. ^a Paulus Aemilius pugnaturus adversus Persem Macedonia regem, vidit filiam suam tristiculam & collachrymantem. Cui pater, *Quid rei est, & cur fles filia?* Illa respondit, *quia Peres meus mortuus est*, canem Melitæum intelligens, quæ ipsi fuerat in deliciis. Tum Aemilius, *Accipio omen*, & pugnavit adversus Persem, ac vicit. Suetonius Octavio refert, Octavium paucis diebus ante pugnam Actiacam, cum in littore obambulare, incidisse in agasonem, à quo petiit per iocum quod nomen esset eius asino. Respondit agaso, *Nicon ei nomen est. Tibi vero*, (inquit Octavius) *quod nomen est. Mihi* (inquit agaso) *nomen est Eutychi*. Ex eo Octavius concepit fiduciam de victoria. Paucis post diebus victor, urbem ibi condidit Nicopolim, & ibi agones instituit. Alexandro Magno Tyrum oppugnant, &

^a Cicer. lib. 1. de Divin.

propemodum desperanti de expugnatione, perhibent Satyrum in somno apparuisse saltantem super mœnibus Tyri. Coniectores consulti responderunt, hoc somnio Tyri expugnationem promitti: *Nam* (inquiiebant) *οὐ τῷ ἑστί, tua est Tyrus.* Memorabile est quod Zonaras & Cedrenus referunt de Constante Imperatore: eum pridie quam pugnaret adversus Saracenos somniasse, se esse Thessalonicae. Coniectores vocati responderunt Saracenos fore victores, nam nomen Thessalonicae nihil aliud designare, quam *ἡς ἄλλω νικῶ, concede alteri victoriam.* Et id quidem sic accidit. Factum id anno Christi 654.

Sæpe tamen nomina non respondent eventui. Iudas laudem significat, quo nemo execrabilior. Absalom significat *pactem pacis*, qui fuit filius rebellionis. Sic per antiphrasim, *nanum Atlanta vocamus.* Multique fuerunt nomine Clementes & Bonifacii, qui fuerunt ingenio sævi, & malefactis celebres. At quando Deus ipse nomina imponit, ut Simoni nomen Petri, & Abramum voluit Abrahamum nuncupari, & filio suo nascenti nomen Iesus indidit, hæc nomenclatura pro oraculo & Dei decreto accipienda est. Nam in Deo, loqui idem est quod *velle, &*

le, & velle est facere.

His coniectionibus quæ fiunt ex nominibus, affinis est ^a ἀλεκτενομαντεία. Pingitur alphabetum in pulvere, singulisque literis imponuntur totidem grana tritici: quibus immittitur gallus gallinaceus, & observatur quæ prima grana, & quo ordine legerit. Ex quibus literis conficitur vocabulum unum aut plura, unde struitur vaticinium & coniectatio de futuro. ^b Socrates historiæ lib. 4. cap. 19. memorat Valentem Imperatorem cupidum cognoscendi quis esset ipsi successurus, adhibuisse Magos, qui hac arte compererint successoris nomini has quatuor primas inesse literas Θ. Ε. Ο. Δ. Quo vaticinio motus Valens, conquiritis toto imperio Theodulis, & Theodoris, & Theodotis, eos de medio sustulit.

Non tamen putamus quælibet omnia esse contemnenda, cum quædam causas habeant naturales. Sic signa & ostenta cœlestia, sæpe prænuntiant clades, bella, pestes, sterilitatem, annosque graves. Hirundines aliò transferentes suos pullos, sunt indicium domus propediem ruituræ. Iornandes cap. 42. de Atila hæc

^a Divinatio ex Gallo Gallinacio. ^b In Græcis codicibus.

refert. Strinxerat Atila Aquileiam longa & arcta obsidione. Cumque obsidio non procederet ex eius sententia, de solvenda obsidione cogitabat. Sed mutavit sententiam conspiciatus ciconiam, ex turri mœnium urbis pullos alio transferentem. Ominatus enim est turrim istam sponte ruituram, per quam ei pateret in urbem ingressus. Nec eum fefellit opinio. Sic urbs capta est.

C A P. X X.

De Sortibus.

Sunt & Sortes inter species, vaticiniorum, & ratio ad eruenda arcana; non modo inter Ethnicos, sed etiam in populo Dei. Athenienses sorte ducebant Magistratus annuos. In Senatu sortitio fiebat Proprætorum & Proconsulum qui in provincias mitterentur. Apud Homerum Iliados Γ. sors mittitur in galeam, uter prior hastam vibraret, an Paris an Menelaus.

a Κλήρως δ' ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλομεν
ῶκα,

b Ὅππότερος δ' ἡ πρόθεν ἀφείη χάλκεον
ἔλχος.

a Sortes in galea area quatinus cito, *b* Uter
prior vibraret aream hastam.

Sorte

Sorte iacta coram rege Assuero, præstituitur dies internecioni Iudæorum. Unde festum Phurim, sive sortium inter Iudæos. Quam vocem non intelligens Iosephus *Φεραίς ἡμέρας* dixit pro *Φεραίς* Origenum lib. 11. cap. 6. In *κληρονομία* Iosue sortem iecit coram Domino, assignans singulis tribubus, quibus nulla sedes adhuc erat data, portionem terræ quæ eis sorte obtigerat. Per sortitionem Saul rex designatus est. Sorte iacta detecta est delibatio mellis facta à Ionathane, contra votum inedia conceptum eo inscio. Sortibus iactis sacrilegium Achan patuit. Sorte nautæ cognoverunt Ionam esse causam tempestatis. Sortitione Matthias cooptatus est in collegium Apostolorum, ut à Deo immediate eligeretur. Sors mittebatur in duos hircos, ut alter immolaretur, alter *ἀποπομπῆος* in desertum dimitteretur.

Usurpaturque iactio sortium in rebus civilibus, ad dirimendas contentiones & exciscundas hæreditates, consentientibus cohæredibus, ut res absque lite transigatur. Hoc pacto iudicium Deo committitur. Sors enim mittitur in gremium, at eventus est à Domino Prov. 16. 33. Eodem-

a Divisione terra per sortem.

que

que libro cap. 18. 18. *Sors dirimit lites, & partitur inter potentes.* Idque peste vastante urbem aliquando observatum est in nostris Ecclesiis, ut sorte duceretur aliquis pastorum Ecclesiæ qui maneret in urbe ut ægris succurreret, & assisteret morientibus. Tum sæviante persecutione, de multis unius Ecclesiæ pastoribus præmissis precibus sorte ducitur unus qui maneat, cæteri dimittuntur, ne omnibus occisis Ecclesia destituatur Ministerio Evangelii.

Sed Satan morem non improbum in superstitionem vertit. Nam aliquot locis oracula reddebantur per sortes mota urna. Unde factum ut *sortes* pro quibuslibet oraculis caperentur. Inde Antiates & Prænestinæ sortes. Sueton. Tiberio. Et Lyciæ sortes Virg. Aeneid. 1v.

Italiam Lyciæ iussere capeffere sortes.

Hac specie divinationis usum Nebucadnezar discimus ex Ezechiele cap. 21. vers. 26. & 27. In quem locum legendus est Hieronymi commentarius.

Inter sortes nequissimæ præcipuæ sunt, per quas de capite hominum decernitur, & vita ac innocentia hominis exponitur. Id olim fiebat à Germanis. Iulius Cæsar lib. 1. de bello Gallico, refert M.

Valerium Procillum, à Germanis captum, cum ambigerent an capite plectendus esset, ter beneficio sortium evasisse. Hoc pacto iudicia vertuntur in ἀκυβείαν seu ἀσφαλίσμῳ: Et qui sic evasit, non debet vitam iustitiæ aut clementiæ iudicium, sed sorti.

Veteres Episcopi Galli respondebant sortibus ex scriptura sacra ductis. Aperto codice sacro, qui primus eis locus occurrerat, eum dabant pro responso consulentibus eos de futuris. Id factum esse Kramno Clotharii regis filio à Divionensi clero, testatur Gregorius Turonensis historiæ Francorum lib. 4. cap. 16. Simili apertione Scripturæ se revocatum à scortatione, in quam erat pronior, ait Augustinus Confessionum lib. 8. cap. ultimo.

Ad sortes pertinet Geomantia, quæ fit sexdecim punctis seu figuris in terra descriptis. De quibus Gaspar Peucerus Tractatu de Sortibus, vir sane præstans eruditione & fide, sed in re non modo vana sed etiam impia describenda nimis accuratus.

De sortibus Virgilianis Spartianus in Adriani vita. Ducebantur autem hoc modo. Aperto codice Virgilii, qui pri-

^a *Lusum tessararum aut talorum.*

mi versiculi occurrissent, in oraculi omen assumebantur. Exemplum aliud habes apud Lampridium in Alexandro.

In sceleribus verò patrandis consilium petere à sorte, grande scelus est. Tum in alea quæ mittitur ad rem faciendam alieno dispendio, præter avaritiam & rapinam, id gravissimum est quod Dei providentia trahitur ad hominis libidinem, ut humanæ cupiditati subserviat.

C A P. XXI.

De Iudicio per singulare certamen, quæ vulgaris purgatio in iure Canonico appellatur.

AD sortem reduci possunt iudicia de crimine per singulare certamen. Quæ quidem olim fuit consuetudo Francorum, & Longobardorum, & Anglorum, qua accusatus criminis, cum deessent probationes idoneæ, subesset tamen suspicio, coge batur litem dirimere singulari certamine cum accusatore: aut si se sentiret imparem certamini, alium pro se substituebat. Hæc vocabatur purgatio per duellum, & purgatio vulgaris. Cuius frequens mentio in Capitularibus Caroli Magni. Libro 4. cap. 39. hæc habentur: *Si duo aut tres eum de furto accusaverint, liceat ei contra unum ex eis scuto & fuste in campo*

contendere. Libri vero quinti caput 125. iubet certamen fieri sub patibulo. *Si accusator contendere voluerit de ipso periurio, stet ad crucem.* Et lib. 3. cap. 36. *Si author rem intertiam renuerit, campo vel cruce contendant.* Nempe ut victus in crucem agatur. Legibus Anglorum certamina hæc statuuntur. Thomas Smith libro 2. de Repub. Anglicana cap. 6. hæc habet. *a Ordine & usu Angliæ tribus modis absolutis & definitis dantur iudicia, Parlamento, pugna, & magno confessu.* Qui cecidisset in certamine, reus criminis aut falsæ accusationis habebatur. Huius experimenti exemplum coram Carolo V I. habes apud Iuvenalem de Ursinis, pag. 172. Paulus Diaconus historiæ Longobardorum lib. 4. cap. 49. refert Gundebergam uxorem Rodoaldi Regis Longobardorum, apud maritum insimulatam fuisse adulterii. Cuius servus à rege petiit, ut sibi liceret cum accusatore monomachia contendere. Rex concessit: Accusator in certamine occubuit. Regina à crimine liberata est, & restituta dignitati.

Hoc iudicio nihil iniustius. Sæpe enim accidebat, ut qui erat nequior, idem esset manu strenuior, & ut qui iniuste accusaba-

a By Parlement, by battel, by the great assise.

tur parum aptus esset ad pugnam. Aut si alium pro se substituebat, homo innocens luebat pœnam alienæ culpæ. Nec ob id Deus accusari potest iniustitiæ, qui patiatur iniuste accusatum cadere in certamine. Nam Deus ob alia crimina hominibus ignota sæpe patitur aliquem ab hominibus iniuste opprimi. Iusta erat causa Israëli-tarum deposcentium cives Gabaa ad pœnam, quos tamen Deus passus est à Beniamitis duobus magnis præliis fundi. Iniustum est ex eventu iudicare de iustitia. Dignique sunt quibus certamen cedat improspere, qui Deum tentant; & ab eo expectant experimenta quæ verbo suo non promisit.

Ea de re vide Gregorii i x. Decretum lib. v. Tit. xiii. *De Torneamentis*, ubi mortuis in torneamento, id est, hastiludio, Ecclesiastica sepultura interdicitur. Ibi quidem agitur de certamine ad ostentationem virium, quale fuit Henrici ii. Regis cum Comite Mongommerio, quod ei fatale fuit, sed par, immo maior ratio est, si certamen fiat ad ulciscendam iniuriam.

Eodem libro ^a Titul. 35. Cap. *Significantibus*, refertur quendam furti accusatum

^a Pag. 311.

coactum fuisse certare singulari certamine cum accusatore ; eumque cum esset innocens occisum tamen fuisse : nam post eius mortem , rem furto ablatam apud alios inventam esse.

C A P. XXII.

De purgatione per aquam ferventem, aut prunas, aut ferrum candens, nec non per panem, & caseum.

EXperimento per certamen affinis est purgatio per ignem aut aquam ferventem, cuius frequens mentio in Capitularibus Caroli Magni & Ludovici Pii. Accusatus criminis offerebat se purgationi per contrectationem ferri candentis, aut inambulatione super vomeres arden-tes; præsidium ponens in innocentia, & sibi spondens depulsionem noxæ, Dei o-pe, manusque ac pedes illæsos. Si nihil damni sensisset dimittebatur ut innocens, accusator verò plectebatur. At si secus accidisset, accusatus vivicomburio necabatur, aut agebatur in crucem. Capitularium Caroli libro 4. cap. 13. hæc habentur: *Si proprius servus hoc commiserit, iudicio aquæ ferventis examinetur, utrum hoc sponte, an se defendendo fecisset.* Libri quarti Appendice secunda cap. 3. *Si negaverit se ac-*

se occidisse, ad novem vomeres ignitos iudicio Dei examinandus accedat. Hincmarus Rhemenfis, contra Hincmarum Laodunensem: Præfati homines quia non liberæ conditionis sunt, aut cum aqua frigida, aut cum aqua calida inde ad iudicium Dei exirent.

Hunc morem usurpatum à Sclavis docet Helmoldus historiæ Sclavonicæ cap. 84. *Offerebant (inquit) Slavi criminibus pulsatos, ferro vel vomeribus examinandos. Emmam Angliæ reginam super ignitos vomeres incessisse ad fidem faciendam pudicitia, testatur Polydorus Vergilius historiæ Anglicanæ lib. 4. Aliud exemplum habes apud Antoninum Chronicorum parte secunda Tit. xvi. §. 17. Cuius tamen authoris sublesta fides est.*

Sed ante hoc experimentum, aqua fervens & ferrum candens consecrabatur. formulis quibusdam conceptis, quæ habentur apud Aventinum Annalium Boiorum lib. 4. Petrus Pithœus vir undecunque doctissimus Glossario in Capitula Caroli & Ludovici, multas eiusmodi formulas collegit, quibus inserti sunt exorcismi, quibus adiuratur aqua fervens & ferrum candens ne noceat innocenti, & ab ustione omnique noxa sibi temperet.

Huic experimento parum inesse fidei docet Ivo Carnutensis Ep. 74. In Decreto Gratiani causa secunda quæst. 4. Can. *Omniibus*: & Can. *Consulvisti*, damnatur à Pontificibus Romanis hæc species purgationis. Eamque damnatam à Papa Stephano v. testis est Antoninus, secunda parte Chronicorum Titulo xvi. §. 13. Nec abs re: nam in iure dicundo agendum est probationibus, & testibus, non verò expectanda miracula, quæ Deus raro facit in gratiam proborum, & aliquando concessit improbis. Nec si quis contrectando ferrum candens, aliquid humanum passus est, sceleratus censendus est. Sane multi martyres consumpti sunt flammis, nec eos flamma servavit illæsos, nec tamen ideo habendi sunt scelerati.

Huic probationi per ignem adiungimus experimentum per panem hordeaceum, vel caseum, qui suspecto criminis porrigitur, præmissis precibus in hanc sententiam: *Presta quæsumus Domine per sanctum & mirabile nomen tuum, ut qui reus est huius criminis, ad appositam ei pro ostensione veritatis creaturam panis sanctificati, vel casei, faux eius claudatur, guttur eius stranguletur, & in nomine tuo ante illud eiiciatur, quàm devo-*

devoretur. Sed spiritus diabolicus in hoc negotio ad subvertendum iudicium nihil prævaleat, &c. Hæc & alia plura refert Pithæus eodem Glossario.

Et hæc quidem fiunt astute, & non sine prudentia: & etiamnum à quibusdam factitantur. Hæc enim vis est conscientiae tremantis & animi anxii, ut cibi meatum arctet, & fauces sic obsideat, ut ægre admittant caseum pinguem & lentum ac viscosum, panemque calidum cuius materia tenax est, & non friabilis. Ideoque oportet panis sit hordeaceus, cuius polenta est lentior, & materia adversus masticationem contumax. Sed religio astutiae obtenditur. Huic experimento non absimilis est probatio per haustum aquæ amarulentæ, & maledictæ, de qua Numerorum cap. 5. in qua quicquid inerat miraculi, non debet trahi in exemplum.

C A P. XXIII.

De experimento per aquam frigidam. De Valdensibus. Tum de sagis ad probationem aquæ damnatis.

PROBATIO per aquam frigidam sub prima stirpe regum Francorum fuit usitatissima. Suspectus criminis mergebatur
P 5 flumi-

flumine, vel stagno. Si pessum ivisset, & subsedisset, insons & expers criminis habebatur. At si emerisset & supernataffet, habebatur sceleratus & execrandus quasi uter à diabolo inflatus, & capite pledebatur.

Sed ante hoc experimentum concipiebantur preces, & exorcismi in hæc verba: *Deus qui mari rubro cuncos Aegyptiorum involvisti, & agmina Israëlitarum imperterrita abire iussisti, virtutem tuæ benedictionis his aquis infunde, ut innocentes à crimine furti, vel homicidii, vel adulterii, aquæ in se recipiant & in profundum pertrahant. Conscios autem criminis à se repellant ac reiiciant, nec patiantur recipere corpus, quod ab onere bonitatis evacuatum, ventus iniquitatis allevavit.* Hæc ex eodem Pithæo.

Sed capitulis Caroli & Ludovici addita est lex hanc probationem vetans, additione quarta ad Capitula cap. 81. his verbis: *Vt examen aquæ frigide quod hætenus faciebant, à Missis omnibus interdicator ne ulterius fiat.*

Quam legem oportet posteriorem esse temporibus Caroli Magni & Ludovici Pii, quandoquidem Hincmarus, qui floruit sub Carolo Calvo Ludovici Pii filio,

Ita tunc appellabantur Iudices à Rege delegati.
eius

eius meminit, Opusculi LV. capitum, capite 43. *Eo usque (inquit) illum perduxi, ut si præfati sui homines, quia non liberæ conditionis sunt, aut cum aqua calida, aut cum aqua frigida inde ad iudicium Dei exirent, quid inde Deus ostenderet mihi sufficeret.* Ex quibus verbis liquet exolescente tunc temporis hac consuetudine, solos servos, aut tenuioris sortis homines, ad hoc experimentum damnatos fuisse.

Sed quadringentis circiter post Carolum Calvum annis, repetitum est ex veteri more hoc experimentum adversus veros Christi servos, qui populari convitio Albigenes, & Valdenses appellabantur. Quorum aliqui tracti ab tribunalibus se à Valdensium doctrina alienos esse profitebantur, ut capitis pœnam effugerent. Hi purgationi per aquam frigidam committebantur. Solent autem corpora quæ merfantur aqua à spiritibus vitalibus, & animalibus, flatuque pulmonibus concepto, subinde attolli ex aqua per intervalla: suntque corpora melancholica flatuosiora. Id cum fiebat, turba occlamante hæreticos esse & Valdenses, concursu populi trucidabantur, ne expectata quidem iudicis sententia.

Vivebat illo ævo Bernardus Clareval-
lensis

senfis Abbas: Claruit enim circa annum Christi 1135. Is Sermone 66. super Cantico, de his hominibus differit prolixè, multa dogmata eis affingens à quibus erant alienissimi. Habemus enim eorum Confessiones quas ipsi vulgaverunt. Id quidem Bernardus non fecit calumniandi animo, sed refert ab aliis audita. Is ergo de eorum exploratione per aquam hæc ait: *Cum iam negare non possent, quippe deprehensi, aqua eos non recipiente, arrepto, ut dicitur, freno dentibus, tam misere quam libere impietatem non confessi sed professi sunt, palam pietatem astruentes, & pro ea mortem subire parati. Nec minus parati inferre qui astant. Itaque irruens in eos populus, hæreticis suæ ipsius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelum, sed factum non suademus. Et paulo post. Mirabantur aliqui quod non modo patienter, sed etiam læti, ut videbatur, ducerentur ad mortem, sed qui minus advertunt quanta sit potestas diaboli. Hæc ille.*

In hoc genus hominum meliori titulo & fato dignum, Papa eiusque ministri horribili cæde grassati sunt, promulgata adversus eos cruce, & dantes eis qui aliquos eorum trucidassent easdem Indulgentias, quas lucrabantur qui Christi sepulchrum visitassent: nempe remissionem
omnium

omnium peccatorum, gradumque supereminentem gloriæ in cœlis.

Extincta, ut putabatur, horum hominum doctrina, ut memoria eorum esset execranda, cœperunt in Gallia, regionibusque finitimis sortilegi, striges, sagæ, ac veneficæ Valdenses nuncupari: & in eas translata est cum nomine purgatio seu experimentum per aquam frigidam, quam ipsi vidimus in Arduennate regione. Anni sunt circiter quadraginta ex quo Illustrissimi Bataviæ Ordines è ditione sua exterminaverunt improbam consuetudinem.

Crasso fane errore putantur sortilegi, & sagæ esse immerfabiles, cum neque sint incombustibiles, nec aqua magis igne sit adversa diabolis. Si saga navi vehatur, & accidat naufragium, non minus peribit in mari, quam cæteri vectores. Adde quod eiusmodi purgatione Deus têtatur, & quæruntur experimenta divinæ potentiae, ubi nulla est necessitas, nec Dei mandatum, nec exauditionis promissio.

CAP. XXIV.

Physiognomonica . Tum de Cingaris , qui & Bohemi, & Aegyptii.

PHYsiognomus & Physiognomon dicitur, qui ex filo corporis, & lineamentis faciei, & ex voce gravi aut acuta, manuum rugis, & corpore glabro aut hispido, iudicat de indole, ingenio, moribus, casibus futuris, vitæque brevitatem, aut longitudinem. Videtur enim Deus in vultu hominis quasi in speculo posuisse imagines & notas affectuum animi. Videturque natura lusisse pingendo in quorundam facie feritatem, aut stoliditatem, aut impudentiam. Solentque mores animi sequi temperamentum corporis. Quade re Galenus scripsit tractatum.

Frontem ponimus sedem pudoris, inde impudentes dicuntur esse perfrixtæ frontis. Et quia supercilia elata sunt signum superbiæ, Græci ὄψεω vocant superbiam. Est in quibusdam ἡ εἰς τὸ ἄξιον τι ἐγχεῖν, seu maiestas in ore & sermone, quasi nati essent ad imperandum. Tum subiti in corpore motus & palpitaciones cordis, & coloris in vultu mutatio, produnt internos affectus. Medicum Regis Antigoni

a Arist. Elenchis.

perhi-

perhibent agnovisse causam morbi filii regis, nempe amorem novercæ, quod ad ingressum fœminæ cor ægro exiliisset, essetque eius pulsus concitator.

Et hæc quidem signa certiora sunt in bestiis, ut equis & canibus, quàm in hominibus, qui insitas propensiones possunt emendare cultura & industria. Cuius rei exemplum habemus in Socrate, cuius frontem Zopyrus physiognomus contem- platus, iudicavit hominem esse bardum & hebetem, & gulæ ac libidini addictum. Riserunt discipuli Socratis, quibus virtus Socratis nota erat. Ille autem: *Ne irri- dete hominem, talis enim eram natura; sed Phi- losophia me immutavit.* Aesopi summum fuit ingenium, at corpus monstro pro- pius, & factum ad contumeliam.

Vicissim verò sunt qui bonam indolem corruperunt mala consuetudine: Qui cum apti essent ad laborem & toleran- tiam, usu fracti sunt in fœminas, volupta- te elumbes, quæ omnes generosæ indolis nervos elisit.

Quapropter non possunt Physiognomi ex frontis aut corporis aspectu certò iudi- care de virtutibus ac vitiis animi, sed tan- tum probabiliter iudicare de proclivitate naturali.

Nec

Nec magna vis est unius signi, sed coniectatio est fide dignior, quando multa simul concurrunt indicia; qualia Martialis lib. 12. Epigram. 34. coacervat in Zoilo,

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus,

Rem magnam præstas Zoile si bonus es.

Et in rebus quidem ad quas sumus à natura subornati, potest coniectura esse *ἄσχυρος*, & divinandi quædam solertia. At non in rebus quæ acquiruntur industria, aut alterius ope. Nec ex lineamentis faciei aut statura, potest iudicari de Dei donis. Quo nomine Deus Samuelem corripuit, quòd ex vultu & statura corporis filiorum Isai de Dei consilio iudicasset.

Nec possunt ex inspectione frontis aut manuum præcognosci eventus pendentes ex casu, vel humana voluntate, qualia sunt matrimonia, lites, pugnae, navigationes, civiles dignitates. Hæc enim mere pendunt ex divina providentia, flectente & inclinante horum vel illorum voluntates, & dante successum. Nec si quis est obtorta cervice, præsagium est suspendii: Nec gibbosum esse indicium est vitæ infortunatæ, quamvis gibboso fortuna tergum obverterit. Tum multa sunt ab homi-

hominibus invita Minerva, & reluctante genio. Multa eis accidunt improvise, & præter expectationem.

Præcipue fallax est ars eorum qui ex lineis, quæ in vola manus sunt exaratae, ariolantur futura. Eiusmodi hominum agmina oberrant per pagos, stipem corrogantes à fatua plebe, quæ ab eo poscens (ut vulgus loquitur) suam bonam fortunam, sibi attrahit infortunium. Itali Cingaros vocant, nos falsis nominibus appellamus Aegyptios, & Bohemos, cum sit colluvies erronum convenarum ex diversis regionibus, agyrtæ nequissimi, foedissima, & Sole excocta mendicabula, æruscatores cornicibus & mustelis furciores, quos exterminari orbe Christiano interest reipublicæ. Anilis est deliratio in rugis manuum quærere decreta divina. Hi solent dictæ ambiguis illudere illis, quos emungunt argento. De hac turba quædam inspiciens manum mulieris, non illepido scommate eam perstrinxit: *Hæc (inquit) recta linea spondet insignem pudicitiam, at ista transversa indicat adversum successum.*

CAP. XXV.

Probabilia signa Physiognomonica.

Indicia probabilia animi & morum, affectionumque corporis, unde ducuntur omina, hæc fere sunt.

Qui flava bile abundant solent esse iracundi & præcipites. Qui verò atra bile, sunt proniores ad tristitiam, tenaces, suspicaces, alte recondentes odia, apti ad contemplationem. Sanguinei sunt hilares, edaces, libidinosi. Phlegmatici tardi ac lentī. Ac ut sunt corporum temperamenta, videas quosdam flere sub talitro, quosdam inter flagra non commoveri.

Caput exacte rotundum facit ad bonitatem ingenii. Ventriculi enim cerebri, qui sunt sedes phantasiæ, & in quibus elaborantur spiritus animales, sub rotundo cranio sunt liberiores, minusque coarctati. Indicio est simia, animal astutum, cuius caput rotundum est. Vicissim compressa tempora, & caput in longitudinem tenuatum, stoliditatem arguit, aut stultitiam. Homerus Iliados B. Therfitem hominem insipientem & ridiculum sic describit:

α φοξὸς

α Φοξὸς ἔλιν κεφαλῇ, ψεδνὴ δ' ἐπενλώθη
λάχνη.

Corpus hispidum, & pilis ut setis horrens, indicium est roboris: & ut ait Persius,

--- *duræ in corpore setæ*

Promittunt atrocem animum.

Iidemque villi sunt indicium salacitatis hircinæ. Homerus primo Iliados dat Achilli λάσιον σῆθος, *hirsutum pectus*, roboris argumentum.

Color albus si sit ὑφαιμῶς, & suffuso sanguine subrubens, indicium est pudoris, & ingenuitatis, bonique temperamenti, quod Ἀκροσία Græcis dicitur. Contra ^b σκληρόσαρκοι sunt validi corpore, sed tardiores ingenio, ut videre est in asinis.

Longæ aures & flaccidæ denotant ingenium asininum. Sed & labeones, & quibus sunt nares obesæ, sunt ut plurimum hebetes & stupidi.

Est in facie pulchellarum adolescentularum, aliquid στυφνὸν & ὀμφακῶδες, & asperitas quædam non indecens, argumentum fastidii & non magnæ astutiæ.

^c Plato Timæo, censet fabricationem.

* *Tenuato in acumen erat capite, rara autem percurrerat lanugo.* ^b *Duri carne.* ^c *Circa dialogi dodrantem.*

humani corporis fuisse demandatam dæmonibus à summo Deo, quos vocat *ὡφείματα* ἡμετέραν *ὡφείματα* δημιουργός, *opifices creationis nostræ*. Hos ait inter se consultasse, an satius esset efficere hominem longævum & validum sed deteriore, an verò brevioris vitæ sed meliorem, & tandem eos ivisse in hanc sententiam, præstare formare hominem qui quidem esset *ἀβραχὺ χειρὶ ὡς*, sed qui esset melior. Ideoque dedisse homini cranium *μακρόν*, *rarum* & tenerum, ut esset ingeniosior. Si enim durum os capitis ei finxissent carneque vestitum, futurum quidem hominem validum & longævum, sed sequioris ingenii.

Gracilis vox timiditatem arguit, stentorea audaciam. At gravis, & profluens ac canora, robur designat, animumque præfidentem.

Pessima est constitutio eorum, qui à Græcis *σφηκώδεις* & *μέγυλῶδεις* appellantur, quibus angustus venter ut vespis, & humeri exiguo intervallo distantes, & pectus inter humeros coarctatum, quod etiam in equis præcipue observatur. Hi ob coarctationem pulmonum inter angustias pectoris solent esse anhelii & asthma-

a *Brevioris temporis,*

tici,

tici, ideoque ad laborem & civiles operas inepti. Contra latum pectus, & paulum eminens, dat magnam libertatem respirationi pulmonum, & contentioni corporis.

Sed & prava est & infirma constitutio eorum, qui à Græcis dicuntur *δραιοπόροι*, & *δραιοσάρχει*, id est, qui poros habent laxos, raræque texturæ corpora: Sunt enim eiusmodi corpora pervia iniuriis aëris, & sunt plerumque strigosa, & macra, & fatiscunt ad laborem. Ex adverso quibus compages ossium est arcta, & muscoli firmi ac tendinosi, magnum habent ad res agendas *πλεονέκτημα*.

Caput habens circa cranium quam minimum carnis, indicat ingenium præsens & facile. At quibus carnosum est caput, solent esse hebetes & tardi. Id quoque observant equifones in equis, præferuntque eos quibus est ossea capitis macies, venis & oculis extantibus.

Caput iusto maius, copiam cerebri designat, sed vicissim copiam humorum, unde ingenii torpor, & coryza copiosior, & plus pituitæ. At caput exile morionibus convenit.

Frons angusta, simæ nares, & patulæ ac resupinæ, denotant impudentiam, & te-

meritatem. At nasus *ἰσχυρὸς*, seu a-
quilinus, designat prudentiam & animum
susplicacem, & proclivitatem ad derisio-
nem ac dicteria.

Oculi micantes & instabiles arguunt
animi instabilitatem, & mobilitatem præ-
cipitem. Cæsi oculi designant crudeli-
tatem moresque ferinos. De Medea a O-
vidius :

Inque oculis facinus barbara mater habet.

Aperta frons, & oculorum sese placi-
de moventium blandus fulgor, argumen-
ta sunt candoris & ingenii compositi, nec
simulati, nec præcipitis.

Supercilia elata signa sunt superbiæ,
hirta, & in unum coeuntia, indicant im-
pudentiam, corrugata & contracta ani-
mum vel mærore deiectum, aut aliquid
machinantem, aut susplicacem.

Latum os & crassa labia voracitatem
designant, ac proinde & proclivitatem
in libidinem. Iisdem vitiis ut pluri-
mum laborant *μεγίστῳ* quibus promi-
net aqualiculus : quod tamen in Germa-
nia facit ad authoritatem & dignitatem.

Rari capilli & molles, dentesque ser-
rati, & plus æquo distantes, signa sunt in-
validi corporis. Capilli densi & asperi

a Ovid. Trist. lib. 2:

desi-

designant robur corporis, & tarditatem ingenii. Firmi dentes, & tam arcte iuncti ut interstitium vix dentiscalpium admittat, est inter roboris indicia. Plautus Bacchidibus, dentium firmum ordinem *nucifrangibulum* appellat.

Fortes animo & corpore solent habere manus & pedes latos, & prægrandes: quod etiam in bestiis observant Physici. Nam leones, ursi, & tigres habent *μεγάλα τὰ ἀκρωτήρια*, extremitates magnas & latas. At animalia meticulosa, cervi, oves, lepores, habent extrema exigua. Idem videmus in hominibus quibus plantæ pedum sunt exiguæ, & manus tenues. Sunt enim ut plurimum meticulosi & invalidi.

De his Aristoteles libro quem inscripsit Physiognomonica. Ubi tamen multa coacervat inania, & contraria experientiae.

C A P. XXVI.

*De Somno, & eius causis, & sede
Somniorum.*

Somnus est sensuum externorum, & sensus communis cessatio, ad animantis quietem & conservationem. Est enim affectio animalis, nec competit homini

qua homo est, sed qua animal: nam & bestiae dormiunt.

Fit autem somnus in animali soporactione sensus communis, quo cessante, cessant quoque sensus externi. Ideoque Aristoteles libro de Somno & Vigilia ^a cap. 2. non incommode dicit somnum esse affectionem primi sensorii, sive sensus communis, quo animal non quidem videt & audit, sed sentit se videre & audire. Qui sensus hoc differt à phantasia, quod sensus communis non sentit nisi præsentibus obiectis externis, at phantasia a motis obiectis, & soporatis sensibus externis, sensuque communi, agit & volvit imagines, & cogitat de rebus absentibus & remotis.

Ad somnum conciliandum duo concurrunt. Primo revocatio spirituum animalium ab organis externorum sensuum ad cerebrum, ut ibi refocillentur & reparentur. Secundo ascensio vaporum à ventriculo, ubi coquuntur cibi, ad cerebrum, qui obstruunt meatus spirituum animalium, & cerebri ventriculos obsident, ut docet Aristoteles libello de Somno & Vigilia cap. 3. Inde est quod quidam cibi sunt *ναρκωτικοί*, & soporiferi,

α πάλθος τῆ πρώτης αἰ διατηρίξ.

quia

quia plus vaporum mittunt ad cerebrum. Tum quod post cibum homines sunt somnolentiores. Cantus aliquando somnum inducit ex auris titillatione. Somni perfecti determinatum tempus est septem aut octo horarum, quia totidem horis perficitur concoctio cibi in ventriculo.

Somniorum sedes est Phantasia, seu imaginatio, sensuum internorum princeps. Quæ cum insit bestiis, inde fit ut bestia quoque somnient. Equos videmus inter dormiendum gemere, & canes eiulare quasi verberarentur, & aviculas capite sub ala condito minurire quasi cantum meditarentur.

Scripserunt Artemidorus & Aristænetus *ἡ ὄνειρονεπισκευή*, libros sane haud magnæ frugis. Inter Aristotelis parva naturalia duo sunt libri, alter *περὶ ἐνυπνίων*, de somniis: Alter *περὶ τῆ κατὰ ὕπνον μαντικῆς*, De vaticinatione per somnium.

Materia somniorum sunt species sensibiles, quæ in cerebro ex spirituum animalium, & vaporum ex ventriculo ascendentium mixtione conformantur.

a De iudicio somniorum.

CAP. XXVII.

De Somniis naturalibus. De Nyctobatis. De Incubo. De morum indiciis ex somniis. Nec non de mixtione imaginum.

Somniorum duæ sunt species : quædam sunt temeraria, & nihil significantia, quæ αἰσῆματα ὄνειροι Græcis appellantur. Quædam sunt σνῆματα τινα, & aliquid significantia & indicantia. Indicant autem vel futura, vel præsentia, sed plerumque ignota somnianti.

Somnia nihil significantia, vel sunt confusa, vel distincta. Confusa sunt, quæ accidunt saturis sub initium somni, ex vaporibus confusis quos stomachus cibo & potu æstuans mittit ad cerebrum, ubi varias & indistinctas pingunt imagines. Quibus sedatis & maiori ex parte discussis, somnia incipiunt esse clariora & constantiora. Id Aristoteles lib. 3. de Somniis per apposite sic explicat. *Quemadmodum (inquit) ex aqua commota nulla effigies redditur, aut redditur quidem, sed tortuosa & perturbata, at ubi aqua conquievit apparent imagines lucide ac certæ, ita quamdiu cerebrum multitudine vaporum obsidetur & turbatur, aut nulla conformantur somnia, aut*
si si-

si fiunt, sunt errabunda, & incerta. At peracta concoctione, feruntur ad cerebrum vapores pauciores & tranquilliores: quod cum fit, somnia incipiunt esse clariora & certiora. Tunc quoque spiritus animales, qui plurimum faciunt ad somnia, feruntur placido motu per ventriculos cerebri.

Variantur autem ut plurimum hæc somnia pro varietate temperamenti corporum: Tum ex diversis casibus & affectionibus nocturnis, honestis aut inhonestis. Phlegmatici solent somniare de pluviis, stagnis, ac fluminibus. Si catharrus stillat ex cerebro in fauces, somniât se sub stillicidio tecti guttis aquæ prolui. Si stillatio dulcis est, & solas fauces leniter imbuit, somniant se gustare mel aut saccharum. Si aures dormienti tinniunt, somniat campanas pulsari, aut tubam clangere.

Si ventriculi orificium obsidetur humoribus noxiis & tenacibus, dormiens putat se gestare humeris onus grave, aut canem vel felem incumbere pectori, quem conatur abigere anhelans & graviter anxius. Quæ affectio à Græcis ἐφιάλτης, à Latinis Incubus appellatur. Quibus affectionibus naturalibus aliquando maligni spiritus se immiscent, prægravantes dolo-

dolorem, & augentes oppressionem. Accidit autem hæc passio supinis & tergo incumbantibus, at non si incumbant in latus. Cumque spiritus pene intercludantur, ex anhela contentione premuntur pulmones, & muscoli pectoris dolore afficiuntur.

Sed nihil mirabilius *νυκτοβάταις*, id est, *nocturnis deambulationibus*, quibus ex somnio aliquo terrifico, aut vehementi cogitatione phantasia ita concutitur, ut dormiens surgat, domum perreptet, gladium stringat, scandat tegulas, & currat per domus summum fastigium, quem si nomine compelles corrui non sine periculo, quia *nyctobatae* expergefacti incipiunt terri, & cognoscere magnitudinem periculi. Hæc accidunt dormientibus, quibus phantasia acris fervore spirituum animalium quasi inflammatur. Sunt autem spiritus animales, causa motus localis, & facultatis loco motivæ primum organum.

Melancholicorum dira sunt somnia. Sibi videntur versari in tenebris, aut se de nocte oberrare per sylvas & avia; aut sicam iugulo intentari. Suntque horum somnia diuturniora, quia melancholicus humor est tenacior & contumacior. His somniis præcipue obnoxii sunt *πληνιῶν-*

πες, quibus splen induruit, aut flatibus melancholicis intumuit.

At qui flava bile abundant, somniant de fulminibus, de rixis & pugnis, aut de domus incendio.

Sanguinei somniant de conviciis, lusu, iocis, sibi que videntur volare cum voluptate: quod fit ex benignorum vaporum placida allevatione, & blando per cerebri ventriculos motu, & quasi supernatatione. Suntque eiusmodi somnia indicia optimi temperamenti. Iidem post perfectam & elaboratam concoctionem, quandoque patiuntur ἐξορείρυσμον, sanguine despumante in semen: Qui quidem motus obscœnis somniis proritur.

Hæc somnia cum fiant naturalibus de causis, ineptus sit, & incassum se cruciet, qui inde ariolatur futura, aut sollicitè investigat talium somniorum interpretationem.

Sed & pridianæ cogitationes variant somnia; ut ait Claudianus,

Omnia quæ sensuvolvuntur vota diurno,

Tempore nocturno reddit amica quies.

Idipsum docet Ecclesiastes cap. 5. *Somnia ex iis fiunt, circa quæ plurimum fuimus occupati.* Inde fit ut longe distent somnia Regum

gum à somniis nautarum aut Grammaticorum. Id autem fit hoc modo. Aliquid interdum visum, aut auditum alte inhæret infixum phantasiæ hominis, qui simul ac obdormivit, hæc imago multitudine vaporum circumfusorum involvitur, & cum aliis confunditur. At quiescentibus vaporibus & confusione illa cessante, ac dilabentibus aliis imaginibus, incipit hæc imago apparere, utpote tenacior aliis imaginibus, & altius impressa.

Sed & mores hominum variant somnia. Nam libidinosi ac rapaces, & proni ad iurgia, somniant de rebus quas concupiscunt: Temerarii ac præcipites habent somnia turbulenta. At probis & piis somnia sunt sedatiora & honestiora. Inter quæ suavissima sunt, & pietatis alte sedentis indicia, quibus quis sibi videtur cum Deo colloqui, & suas curas in eius sinum deponere, aut somniat Deum cœlitus ipsi manum porrigere. Plutarchus libro de profectu in virtute, ponit honesta indicia inter signa ex quibus homo potest cognoscere se in virtute profecisse. *Nam quemadmodum (inquit) equus mansuetus, & assuetus alicui itineri, etiam dormiente in sessore rectam insistit viam: ita facultas sensitiva in qua formantur somnia, etiam*

men.

mente quiescente , nec attendente ad gubernationem cupiditatum , fertur tamen motu composito , nec deflectit à via honestatis .

Hic quæritur, cum somnia pleraque ex pridianis curis & cogitationibus, & ex moribus nascantur, qua tandem ratione sæpe fiat, ut qui somniant sibi fingant quæ nunquam fuerunt, & de quibus nunquam cogitaverunt. Sic somniabit aliquis se esse fronte corniculata, aut se nubere Lunæ, aut coquere diabolos in sartagine, aut se durare & excoquere nivem ad ignem. Solutio in promptu. Hoc fit ex mistione diversarum imaginum; veluti cum fumi ex diversis partibus venientes miscentur. Mævius vigilans vidit Lunam, vidit & nuptias. Vidit nivem, vidit & ignem, & quædam coqui ad ignem. Hæ diversæ imagines miscentur in somno. Sic qui singula Alphabeti elementa novit, potest ex istis elementis componere vocabula nulli unquam audita, nec à quoquam usurpata.

Sed cum somnia quæ fiunt ex causis naturalibus non possint adhiberi ad divinationem futurorum, morbi tamen excipiendi sunt. Nam ex somniis diris, & noctem inquietam facientibus, capiuntur indicia

dicia affectionum corporis , quæ sunt morborum præſagia . At sunt quidam tam ſcrupuloſe fatui, ut ſi ſomniaverint ſibi cornua excreviſſe, incipiant dubitare de uxorum pudicitia , aut ſi ſomniaverint de muribus, putent ſibi à felibus cavendum eſſe.

C A P. X X V I I I.

Coniectatio ex ſomniis quam antiqua. De ſomniis divinis & diabolicis. Somnia Calpurniæ, & Vxoris Pilati.

PRæter ea quæ in Scripturis leguntur de ſomniis Iosephi & Pharaonis, etiam inter Ethnicos coniectatio ex ſomniis, ab omni memoria fuit uſitatiffima , utpotè quæ credita ſunt à Deo immitti, ut dicit Homerus Iliados A.

^a Καὶ γὰρ τ' ὄναρ ἐκ Διὸς ἔστιν.

Fuitque tanta fides ſomniorum, ut Ethnici de ſomnio Deum fecerint nomine Morpheum. Cui poëtæ poſuerunt templum apud inferos, cuius duæ portæ eſſent, altera cornea , altera eburnea , per quarum primam vera ſomnia, per alteram falſa ſomnia mitterentur. Id habes apud Virgilium libro 6. Aeneidos , idque ex Homero.

^a Etiam ſomnium eſt à Iove.

Verum somnium Græcis vocatur ὕπνῳ,
vanum verò & falsum ὄναρ. Homerus O-
dyssææ T.

^a Οὐκ ὄναρ, ἀλλ' ὕπνῳ ἐοικλόν, ὃ τοι τετελεσ-
μένον ἔσται.

Iiq; Dii in pretio habebantur, qui somnia
certiora & clariora immittere credebantur.
Persius Satyra secunda,

--- nam fratres inter abenos

Somnia pituita qui purgatissima mittunt,

Præcipui sunt, sitque illis aurea barba.

A Deo immitti aliquando somnia Deus
ipse pronuntiat Ioëlis cap. 2. *Filii vestri
prophetabunt, & senes videbunt somnia:* Nu-
merorum cap. 12. somnia inter Dei dona
computantur, ubi Deus Aaronem & Ma-
riam tumultuantes adversus Mosem sic
alloquitur: *Si quis est Propheta inter vos, ego
Iehova me ipsi patefaciam visione, & ei loquar
per insomnium.*

Nec solis viris sanctis Deus immittit
somnia ut Iacobo, Iosepho filio Iacobi, &
Iosepho sponso Mariæ Virginis, sed etiam
Ethnicis & infidelibus, ut Abimelecho,
Pharaoni, regi Nebucadnezar, uxori
Pilati. Bonis-ne an malis annumerandus
sit Archelaus Herodis filius, de quo Mat-

^a Non inane somnium, sed somnium bonum, quod
& perficietur.

thæi 2. 22. alii viderint. Hic Cæsaris beneficio regnum patris adeptus, somniavit se videre decem spicas à bobus absumptas. Cuius somnium Simon Essæus sic interpretatus est, decem spicas esse decem annos regni, quibus exactis paratas ei esse calamitates, bovem enim animal laboriosum denotare miseriam. Vaticinio respondit eventus. Decimo enim anno regni ab Augusto Romam accitus regnoque exutus, Viennam relegatus est. Auctor Iosephus Originum lib. 17. cap. 15. Talia somnia, etiam in hominibus malis esse *α θεόπεπτα*, non est dubium.

Nec audiendus Aristoteles, qui libro de divinatione ex somniis inde colligit somnia non proficisci à Deo, quia Deus ea immitteret potius bonis quam malis: cum tamen videamus pessimos quosque *ὡς θεοειδής*. Nam Deus curam gerit, etiam improborum: Vel quia Deus eos invitat ad resipiscentiam: Vel quia vult eos adhibere ad aliquod opus quod profuturum est bonis: Vel quia dies mortis non minus malis quam bonis Dei decreto est præfinitus, ideoque etiam malos submonet periculi, quia hora eorum nondum advenit. Aristoteles quidem somnia mi-

^a à Deo missa. ^b Habentes recta somnia.

ratur ut rem *δαιμονίαν*, sed negat esse *θείαν*, cum causæ eorum sint naturales. Nam *φύσιν* dicit esse *δαιμονίαν*, at non *θείαν*.

Somnia à Deo profecta, sive de futuris, sive de præsentibus, sed occultis, vel sunt clara & nihil habentia ænigmatis, vel sunt ænigmatica, ad quæ intelligenda opus est interprete afflato à Deo; qualia fuerunt somnia Pharaonis & Nebucadnezar. Non tamen omnia sunt pariter obscura. Somnia Iosephi fuerunt obumbrata figuris, & aliquo ænigmate, sed pel-
lucenti, ideoque à patre & fratribus intellecta sunt.

Porro Deus vel immediate immittit somnium, imprimendo cerebro species & imagines quas vult, sine adiumento spirituum animalium aut vaporum. Aut utitur Angelis administris, qui quoniam non habent cogitationes humanas in sua potestate, nec possunt immediate agere in animos hominum eisque lumen infundere, pingunt & figurant in cerebro species, commovendo & ordinando vapores ac spiritus animales, causasque naturales ad formanda somnia, ut docet Thomas 1. parte quæst. 111. art. 3.

Diabolica somnia eodem modo ciuntur, quo Angeli imprimunt somnia Deo permittente; ut Satan in cerebro dormientis pingat & efformet quasdam imagines, abutens vaporibus & corporis temperamento. Quod quidem ab eo fit, vel ad polluendam phantasia obsœnis cogitationibus, & accendendas cupiditates, vel ad animos implicandos errore, & fascinandos superstitione, vel ad instigandos homines ad prava consilia, quale fuisse somnium Agamemnonis, narrat Homerus Iliados B. cui Iuppiter immisit ἔλρον ὄνειρον, noxium & perniciosum somnium, ut accenderet Græcos ad pugnam, & eorum multi trucidarentur.

Sed multa sunt somnia, de quibus ambigitur an Deo, an verò dæmonibus sint ascribenda: sæpe enim accidit ut somnia diabolica eventu comprobentur. Discernuntur tamen ex fine, si honesta suadeant, & Dei verbo consentanea.

Iulii Cæsaris uxor Calpurnia, e nocte quam Cæsar ultimam egit in terris, vidit in quiete maritum, confossum in Senatu multis vulneribus. Expergefacta maritum obnixè rogavit, ne illa die iret in Curiam. Ille verò non destitit incepto, ne muliebri somnio à rebus gerendis avocari

cre-

crederetur. Mihi quidem, ultrò citroque omnia perpendenti, probabilius hoc somnium diabolicum fuisse. Deus enim somniis quæ immittit dat efficaciam: at hoc somnium irritum fuit.

In uxore Pilati plus est negotii, quæ maritum sedentem pro tribunali admonuit, ne ei quicquam rei esset cum Iesu Christo, quia ipsa multa ob eum de nocte pertulisset. Multa hic utrinque ἀμνηχανία. An enim somnium hoc fuit ἡ θεήλατον? At Deus frustra hanc fœminam monuisset. Nec verissimile est Deum immisisse huic fœminæ somnium, ut revocaret Pilatum ab actione quam ipse Deus fieri decreverat ad hominum redemptionem. Vicissim verò si diabolus dicitur author huius somnii, alia sequentur incommoda. Satan enim neminem dehortatur à scelere. Nec voluisset impedire mortem Christi, qui paulo ante Iudam instigaverat ad proditionem, ut Christus traderetur ad necem. Pronior sum in hanc sententiam Deum huius somnii authorem fuisse, nec fuisse somnium irritum, quia Dei finis hic erat perhibere testimonium innocentiae Christi. Hunc finem Deus assecutus est. Multa honesta

a à Deo immissum.

Deus iubet, quibus scit hominem non pariturum, nec tamen sine proposito excidit.

C A P. X X I X.

Ratio interpretandi somnia.

Circa interpretationem somniorum certa præcepta tradi non possunt: in eoque magis est *Ἀσυχία* & solertia, quam ulla certa regula: de quo videatur Synesius lib. de infomniis.

Somnia de nuptiis perhibent mortem portendere. Excussio dentis sani & integri præsignificat iacturam propinqui & amici intimi. At si dens fuerit putris & dolorem creans, hoc somnium spondet liberationē ab inimico occulto & noxio.

Si, quæ stant immota, ut domus aut urbs, videntur nutare aut commoveri, omen est exilii aut perturbationis in civitate. Geminae lucernæ præsignificant dissidia, & discessionem in partes.

Somnia de leporibus portendunt fugam; de canibus rixas; de vermibus mortem: de corvis crucem: de ovibus opes, nisi fuerint attonsa aut agra: de gallo cantante, victoriam: nisi quis galli cantum obturbet: tunc enim omen est victoriam quæ iam erat in manu præreptum iri.

Sol oriens præsignificat somnianti nascentem fortunam & splendoris incrementa: contra Sol vergens ad occasum, inclinantem fortunam. Somnium quo quis sibi videtur videre Lunam plenam, ominosum est; præsignificat enim instans infortunium, & decrementum splendoris mox consecuturum.

Qui somniat sibi tonderi supercilia, admonetur aliquid eventurum quo superbia eius deprimatur, & dignitas imminuatur. Tum strictim tonderi, res accisas, & imminutionem fortunarum ac dignitatis præsignificat. Amissio pilei omen est infamie & adimendæ dignitatis, aut præsidii quo somnians defendebatur ab iniuria. At amissio pailii præsagium est paupertatis successuræ divitiis. Somniare sibi avelli aut surripi pulvillum cubito suppositum, præsignificatio est fore ut somniantis commoda minuantur, & quies interturbetur.

Somnians se ore & naso ducere fumum *Nicotianæ Americanæ*, quæ vulgo *Tobak* appellatur, admonetur fore ut eius fortunæ difflentur, & opes vertantur in fumum.

Somnianti, pilos sibi succrescere in area capitis calui, spes iniicitur fore ut

quod ipsi cedebat in dedecus, vertatur in honorem, & inde affuturum præsidium & integumentum, unde nihil sperabatur præsidii.

Optimi ominis sunt somnia, quibus dormiens putat se placido lenique volatu in aërem sublevari: est enim præsagium vel incrementi dignitatis, vel felicitis mortis.

Qui somniat sibi ab homine amico dari pulchra calcaria, admonetur fugæ mature capeßendæ: At si quis in somnis quærat ocreas, & calcaria, nec invenit, præsagium est fore ut in gravi discrimine fugæ copia ei adimatur.

Somnians sibi ab alio vibrissas evelli de naribus, aut faciem polline oblini, aut morionis cucullam suo capiti imponi, cavere debet, nequis eo astutior eum decipiat, & post fraudem insultet eius stoliditati.

Somniare apes condere favos in galca, aut araneas texere telam in lorica, spondet pacem post bella, & post rixas concordiam.

Somnium quo quis sibi videtur in publica pompa crucem præeuntem sequi, præsignificatio est ærumnarum ob professionem Evangelii.

Somni-

Somniare sibi costam de latere avelli, aut intimam, corporique proximam subuculam evelli, omen est fore ut uxor ei in tempesta morte adimatur.

Somnium de hirundinibus nidulantibus in camino hominis cogitantis de nuptiis, præsagium est uxoris garrulæ & importunæ. At somnia de hirundinibus, maiori quam pro more copia adventantibus, significant adventum multorum peregrinorum: Tum avolantes aliò hirundines exacta æstate, omen sunt fore ut rebus secundis cadentibus, ab amicis deseratur.

Qui somniat de mustelis aut cornicibus, debet sibi cavere à furibus. Somnia de deliquio Solis aut Lunæ, prædicunt intermissionem secundæ fortunæ, sed mox redituræ.

Si quis somnians putat fores suas graviter pulsari, aut auriculam pervelli, indicium est mortis instantis, aut iudiciorum Dei impendentium, & Dei pulsantis fores conscientiæ.

Si quis somniat se esse mortuum, non est præsagium mortis, quia quisquis somniat se esse mortuum, somniat quoque se videre aut loqui post mortem. At mortis propinquæ omen est & admoni-

tio, somniare lecti sui cortinas trahi aut diduci ab homine nuper mortuo.

Plurima eiusmodi possunt afferri, quæ dicuntur experimentis comprobata, quibus plus fidei adhibetur, quando somnia sunt matutina, iam discussis ventriculi vaporibus, & quando iteratur somnium, & eadem visa sæpius recurrunt: ut in Pharaone. Et quando quis somniat non congruentia suo temperamento, ut cum biliosus somniat de aquis, phlegmaticus de ignibus, & fulminibus.

Iulio Cæsari, qui somniaverat se inire matrem, coniectores dixerunt eum subacturum patriam. Polycratis Sami insulæ tyranni filia somniavit patrem à Iove lavari, & à Sole iungi: Hoc somnium eventus comprobavit. Nam ab Orete Persa captus, & in crucem actus, lavabatur pluviis, & colliquata abdominis pinguedine, à Sole perungebatur. Auctor Herodotus Thalia.

Somniaverat quidam ovum latere sub suo lecto. Consultus coniector respondit thesaurum defossū esse sub eius lecto. Fodit homo humum, thesaurumque invenit argenti, cuius in meditullio aurum erat. Lætus accurrit ad coniectorem, afferrens aliquot argenti nummos in mercedem.

cedem. Cui coniector, *Nihil-ne de vitello?*
aurum postulans. Hæc & plura huiusmo-
di referuntur à Cicerone libro primo de
Divinatione, & à Valerio Maximo lib. 1.
cap. 7.

Astyagi Medorum regi in somnis ob-
lata est hæc species, nempe vitis egre-
diens naturalibus filia Mandanes, cuius
palmites totam Asiam obumbrarent. A-
rioli consulti responderunt, ei ex filia
nasciturum nepotem, qui toti Asiæ im-
peraret. Id in Cyro Mandanes filio im-
pletum est.

Memorabile est somnium Guntramni
Regis Francorum. Rex optimus venandi
studio abreptus, aberraverat à comiti-
bus, densaque in sylva à nocte oppressus,
unico cum servo ad ripam rivi confedit,
& ut erat fessus, in gremio servi obdor-
mivit. Hic servus pervigil, & regis cu-
stodiæ intentus, vidit ex ore regis egredi
bestiolam instar lacerti, quæ ad rivum con-
tendit, eumque traicere conabatur. Ibi
tum servus ille protenso gladio, rivum
quasi ponte commisit, super quo bestia
rivum traiecit, & speluncam quæ erat ad
radices montis adversi ingressa, & mox
inde egressa, per eundem pontem regres-
sa est, regisque ori se immisit. Rex ex-
perge-

pergefactus narravit sibi visa per somniū. Mihi (inquit) visus sum traicere flumen per pontem ferreum, & ingredi specum in qua ingentem vim auri inveni. Tunc fervus retulit quæ viderat, & per viam à bestia commonstratam ingressus cum rege speluncam, ingentem thesaurum ibi invenit. Narrantur hæc à Paulo Diacono, libro tertio De gestis Langobardorum cap. 35. Nec non à Nicolao Aegidio Annalibus Franciæ, ad annum Christi 585.

Rationem omnem divinandi ex somniis abstulit Epicurus, & Metrodorus Chius, & Xenophanes Colophonius. Cicero lib. 2. de Divinatione eam exagitat, ut vanam & fallacem, putat enim perabsurdum esse credere homini dormienti, cui non crederes vigilantibus. Adde quod possunt trahi somnia in contrarios sensus. Quidam pugnaturus somniavit se vehi quadrigis ex stadio Olympico. Consultavit duos coniectores, quorum alter respondit, *Vinces, sic enim vebuntur victores.* Alter contra *Vinceris, nam qui vebitur curru, posterior est equis, eris ergo posterior.* Currucæ aliquando accidit somniare se alterius fronti applicare cornua.

Quod si quis somniaverit non credendum

dum esse somniis, quæritur an isti somnio credendum sit. Si ei credendum est, ne isti quidem somnio adhibenda est fides. Si ei non est credendum, adhibenda erit fides somniis, ac proinde & isti somnio. Gryphus est ad exercenda acutulorum ingenia.

Quæ hucusque adduximus de ratione interpretandi somnia, de multis somniis quæ à Deo immittuntur, & quæ propriis notis ab aliis discernuntur, non ideo à nobis fuerunt exposita, quod tales regulas probemus, quos Onirocritici veteres & novi proposuerunt: sed eo tantum fine ut videat lector quo se vel superstitio, vel humana curiositas proripiat, non ut simus authores ulli, vel ut sibi fausta promittat, vel infausta metuat, si ea somniaverit, quibus coniectores illi censent talia præsignificari. Mihi placet illud Diogenis, *a ea quæ vigilantes agitis non moramini, quæ vero dormientes imaginamini, ea curiose disquiritis. Apud Laërt. lib. 6.*

a Ὑπὲρ ὧν μὴ περὶ τῆς οὐσίας ὕπαι, οὐκ ὀπιστρέφονται. Ὑπὲρ ὧν δὲ καθ' αὐτὸν φαντασιάζονται πολυπερίγμονάσιν.

LIBER QUARTUS,

Quo INSIGNIORES quædam, &
OBSCURIORES

PROPHETIÆ,

Veteris Testamenti explanantur.

CAPUT PRIMUM.

*Materia operis, & difficultas. Antiquissima
Prophetiarum proponitur ex capite tertio Ge-
neseos com. XIV.*

IN tractatu de præcognitione, futurorum, pars ea longe præcipua est, quæ explanat prophetias utriusque Testamenti, & lucem infert his tenebris. Sed cum absque divino afflatu non possit institui hac de re tractatio, quæ omnem dubitationem eximat, & cum ad prophetias intelligendas opus sit agi eodem spiritu qui prophetas afflavit, fatemur in limine rem esse quæ vires nostras excedit. Nec feremus iniquo animo aliter sentientes. Hominis est fastuosi & ambitiose tristis, velle in hoc argumento alios sua authoritate constringere.

Minuit tamen difficultatem experientia. Nam prophetiæ vertuntur in historias

rias post complementum. Ideoque minus operæ ponendum erit in prophetiis illustrandis quæ sunt impletæ, & in quibus facti sumus doctiores experimento.

Initium nobis ab ipsius Dei verbis, qui statim à lapsu Adami functus est munere non tantum Prophetæ, sed etiam Evangelistæ. Nam postquam protoplasti suafore serpente à Dei obedientia desciverunt, Deus reos criminis adocavit, liteque contestata sententiam pronuntiavit in serpentem, & in Satanam qui eum afflaverat. Dei verba hæc fuerunt Genes. cap. 3. vers. 14. *Quandoquidem hoc fecisti, maledictus es præ omni iumento, & omni bestia agri. Super ventrem progredieris, & pulverem comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Ponamque inimicitias inter te & inter mulierem, & inter semen tuum, semenque mulieris. Ipsum conteret tibi caput, & tu conteres ei calcaneum.*

C A P. II.

De incesu serpentis in ventrem.

PRiusquam sensum huius prophetiæ exponimus, enucleanda sunt quædam quæ faciunt ad verborum intelligentiam.

Pars pœnæ serpenti à Deo inflictæ est, quod iubetur tractim progredi, & se trahere in ventrem. Unde nascitur quæstio,

an ante hanc maledictionem serpens se-
traxerit in ventrem. Non enim videtur
consentaneum rationi, in pœnam culpæ
iubere serpentem id esse, quod ante erat,
& naturam verti in pœnam. Iosephus O-
riginum lib. 1. cap. 2. de Deo hæc ait:
ἀφείλετο τὸ ὄφιν τῆ φωνῆς, *vocem serpenti ade-*
mit. Et paulo post, ποδῶν τε αὐτὸν ἀποσερήσας
σύρεσθαι καὶ τῆ γῆς εἰλιπαρόμενον ἐποίησε, id est,
Et pedibus eum privans fecit ut per terram re-
pens traheretur. Putavit Iosephus serpen-
tem ante hominis lapsum locutum fuisse,
& pedes habuisse. Cui concinit Basilius
sermone de paradiso: ὁ φεικτὸς (inquit) ὁ
ὄφιν τότε, ἀλλὰ περσίνης, καὶ ἡμερῶν, ἔχει
φοβερόν ὄπκιγμαίνων τῇ γῇ, καὶ ἐφέρπων,
ἀλλ' ὑψηλὸς ὅπτι ποδῶν βεβηκώς. *Non erat*
tunc formidabilis serpens, sed mitis & man-
suetus, nec fluctuans terribili modo super terra
& repens; Sed sublimis incedens in pedes. Lu-
therus arbitratus est, serpentem ante
hanc pœnam incessisse ut pavonem, aut
cervum.

Nos vero existimamus serpentem sem-
per fuisse eadem figura & forma corpo-
ris, quæ nunc est; Deus enim in pœnam
peccati naturam rerum nunquam muta-
vit, ne in ipso quidem diabolo. Die quin-
ta creavit reptilia, non igitur cœperunt
reperere

repere post hominis lapsum. Ut tamen Dei verbis constet fides, statuendum est, hic esse aliquam pœnam. Estque credibile ante hanc tentationem, serpentem et si se traheret in ventrem, id tamen fecisse maiori facilitate, & potuisse facilius attollere pectus à terra, sic ut semirectus incederet: quod de basilisco prodit Plinius lib. 8. cap. 21. Virgil. Georg. III. de serpente:

*Arduus ad solem, & linguis micat ore
trifurcis.*

Et Ovidius lib. 3. Metamorph. describens pugnam Cadmi cum serpente,

*Ac media plus parte leves erectus in auras:
& paulo post,*

--- Longa trabe rectior extat.

C A P. III.

Quo sensu serpens comedat pulverem.

ALtera pœna serpentis est vesci pulvere. Non quidem quod serpentes terram tantum edant. Nam colubros mulgere vaccas, & earum ubera exugere, multis experimentis comprobatum est. Sed & serpentes vescuntur herbis, & carnibus animantium quæ peremerunt. Sed Deus ita loquitur, quia dum serpens volutat se, & trahit per pulverem, ore ut
S pluri-

plurimum patulo, vix fieri potest, quin in fauces aliquid pulveris admittat.

Adde quod solet Scriptura per *lingere pulverem*, intelligere extremam abiecti-
nem & opprobrium, ut Esaia cap. 49. 23. *Prosternent se coram te, & lingent pulverem
pedum tuorum.* Et Ps. 72. 9. *inimici eius
lingent pulverem.* Inde parœmia usurpata
à Michæa cap. 7. com. 17. *Lingent pul-
verem ut serpens.* Esaias cap. 65. 25. felicem
instaurationem rerum omnium sub regno
Messiæ promittens, prædicit fore ut pul-
vis serpenti sit pro cibo. Quibus verbis
allegoricis, Deus prædicit fore ut ser-
pens non noceat hominibus, contentus
suo cibo, nec ex specu sua prorepat ad
nocendum homini. Addit enim: *nulla
noxa fiet cuiquam in monte sanctitatis meæ.*

C A P. I V.

*De inimicitiiis inter hominem & serpentem.
Semen quo sensu. LXX. & vulgata emen-
dantur.*

HOMINES conspectum serpentis ex-
horrescere, eosque, ubi datur copia,
necare, nemo nescit. Inde est quod ho-
mines nequam, & vitiis incocti, vocantur
serpentes, & progenies viperarum Matth.
23. 33. Et quod poëtæ Tartareas Eume-
nides

nides pingunt anguinis crinibus ad horrorem. Aristoteles historiae animalium lib. 8. dicit salivæ hominis inesse vim necandi serpentes. Plinius lib. 7. cap. 2. prodit ex Varrone, Cratete, & Agatharicide, quosdam esse populos, qui Ophiogenes, & Psylli appellantur, qui contactu & saliva medeantur moribus serpentum.

Hoc odium *ἔσθρονδον* non esse naturale (ut sunt *ἀντιπαθείαι* quædam animantium) nec ab ipsa creatione inditum, sed esse posterius peccato, indicio est, quod Eva ante peccatum sermonem familiariter commutabat cum serpente, eiusque suasioni fidem adhibuit. Ac plane arbitror, non fuisse hoc primum serpentis cum Eva colloquium. Id ipsum Deus docet dicens, ponam inimicitias inter te & serpentem, innuens has inimicitias ante lapsum Adami non fuisse.

Seminis autem vocabulo aliquando unus homo intelligitur, ut Genes. 4. 25. & cap. 15. 3. Quandoque hæc vox multitudinem denotat, ut cum Genes. 13. 16. Deus pollicetur Abrahamo semen, quod multitudine possit cum terræ pulvere comparari. Paulus tamen ad Galatas cap. 3. 16. promissionem, qua Deus pol-

licitus est Abrahamo fore, ut in eius semine omnes gentes benedicerentur, docet conceptam numero singulari, ut in hac multitudine Christus peculiariter designaretur.

Addit Deus: *Ipsum [semen] conteret tibi caput, tu autem conteres ipsi calcaneum.* Quæ oratio accommodatissima est humanæ staturæ, quæ recta est, & habet serpentem ad pedes abiectum, qui non potest petere nisi ima pedum hominis.

Vocem Hebraicam *תִּשְׁבֹּץ* *Ieshupka*, *conteret tibi*, LXX. verterunt *τηρήσει servabit*, id est, *observabit*. Quos vulgatus interpres secutus vertit, *tu autem insidiaberis calcaneo eius*. Existimo LXX. vertisse *τηρήσει conteret*, sed culpa descriptorum hanc vocem fuisse depravatam. Verbum *תִּשְׁבֹּץ* *shuph*, raro invenitur in Scripturis. Habetur tamen Iobi cap. 9. vers. 17. Et Psal. 139. 11. Ubi tamen hæc vox pro occultare usurpatur.

C A P. V.

Geminum esse sensum huius loci. An hæc verba dicta sint serpenti, an diabolo. Locus Epistolæ ad Hebræos illustratur.

Sunt qui totam hanc pericopen torquent allegoriis, ut Origenes & Philo, intelligentes per serpentem carnales concupiscentias, per mulierem sensus, per Adamum mentem, quæ illecebris sensuum à vero tramite abducitur. Eiusmodi Allegoriis historia sacra vertitur in fumum, & ad cuiuslibet libidinem contorquetur.

Nec minus allucinantur, qui soli literæ inhærent ut Iudæi, nec quicquam volunt his verbis contineri, nisi pœnam fœdissimæ bestię. Rem sane indignam summa Dei sapientia & iustitia, intacto & illæso diabolo, authore sceleris, sævire in miseram bestiam & innocentem. Esset sane exile solatium homini, si in ultionem tantæ iniuriæ sola bestia puniretur, interea dum homo manet sub potestate diaboli. Oportet ergo hic aliqua pœna sit diaboli. Nam etsi iam ante hanc tentationem sententia damnationis in Satanam erat pronuntiata, ad cuius gravitatem vix ulla potest fieri accessio, designatur tamen his verbis modus quo eius

regnum in homines evertendum est, & promittitur Ecclesiæ de diabolo victoria. Quem proculdubio urit vehementer hæc cogitatio, eius regnum evertendum ab illa ipsa humana natura, quam prostravit & perdidit.

Nec propius absunt à vero, qui putant soli diabolo hæc dici, nec ullatenus ad serpentem pertinere. Id enim repugnat disertissimis Dei verbis, qui serpentem vocat *bestiam agri*, eique tribuit quæ non possunt diabolo convenire, qualia sunt trahere se in ventrem, & edere pulverem. Nisi forte arridet alicui allegoria Augustini libro de Agone Christiano cap. 2. *Quando (inquit) dictum est diabolo, terram manducabis, dictum est peccatori, Terra es, & in terram ibis. Datus est ergo in cibum diabolo peccator. Non simus terra, si nolumus manducari à serpente. Quæ quidem interpretatio nimis est obtorta, & longe petita. Planum est ergo literalem sensum ad serpentem esse referendum.*

Fateor quidem serpentem verba Dei non intellexisse; sed sæpe Deus in Scripturis alloquitur res inanimatas, præcipue cum de pœnis agitur, ut homines intelligant, quantum Deus oderit peccatum, cum ne instrumentis quidem peccandi

candi velit impune esse. Sic Christus allocutus est ficum carentem fructu, ei-que maledixit, ut scirent homines qualis futura sit pœna hominis, in quo non invenit fructus operum quos requirit.

Nec iniustitia in Deo est, qui punit bestiam peccati expertem. Nam & corpus hominis mittitur in gehennam quamvis anima sola peccaverit. Sic Levitici vigesimo iubetur occidi quadrupes quam impurus homo iniverit. Sic falsarius diplomatis aut sigilli regii cum instrumentis sceleris suspenditur, & frangitur aut crematur sigillum & membrana. Nempe Deus puniendo serpentem declaravit quantopere peccatum ei sit exosum, cum pœna usque ad peccandi organa extendatur. Ut sic subducamus rationes: si serpentem Deus ultus est, quam gravis pœna erit pœna Satanæ, qui fuit fraudis istius confarcinator?

Statuimus igitur huius loci geminum esse sensum, alterum literalem, qui ad serpentem pertinet, alterum mysticum seu anagogicum, qui diabolum respicit, & Ecclesiæ victoriam de Satana pollicetur. Et toto quidem hoc sermone serpentem damnari, sic tamen ut Satan iisdem verbis dissimili condemna-

tione involvatur. Ac profecto cadit in diabolum plus quam in serpentem exercere capitalia odia cum homine, & conteri à semine mulieris, & mordere ei calcaneum.

Sanè hunc locum intelligendum de Christo non obscure innuit Apostolus Rom. 16. 20. sic loquens: *Deus pacis brevi conteret Satanam sub pedibus vestris.* Tum aliquot Scripturæ locis Christus vocatur *semen* Galat. 3. 16. 1. Paralip. 17. 11.

Quid, quod teste Apostolo ad Hebræos cap. 10. com. 7. Christus per os Davidis, Psalmo quadragesimo, de se sic locutus est: *In capite libri scriptum est de me:* quibus verbis Christus dicit mentionem sui fieri in prima Parasha seu Sectione Legis: quod profecto non invenietur, nisi hæc Dei verba de Christo intelligantur.

Nec desunt inter Iudæos qui hunc locum de Messia putant accipiendum. Inter alios Rabi Eliezer, libro qui inscribitur *Pirke Rabi Eliezer*: & Rabi Menahem in Levitici caput 25, & Targum Ierosolymitanum.

C A P. VI.

Explicatur sensus mysticus horum Dei verborum. Versio vulgata, vertens IPSA pro IPSUM, refellitur.

HIs verbis ponam inimicitias, &c. Deus euangelizavit Adamo, & emplastrum ostentavit ante vulnus: proponens solatia & remedia priusquam pronuntiaret condemnationis sententiam, ne Adam pondere peccati & pœnæ in desperationem prolaberetur.

Principio illud occurrit, quod Deus ait se positurum inimicitias inter mulierem & serpentem. Quod non sic accipiendum, quasi Deus diabolo indiderit odium in mulierem & genus humanum. Nam ante hanc tentationem diabolus hominem capitali odio prosequiebatur. Satis est quod post lapsum Adami & Evæ, Deus impressit Evæ, & omni homini odium in diabolum. Nam prout quisque Deum impensius amat, & à Deo amatur, ita Satanam ardentioribus odiis prosequitur, eique maiori conatu resistit. Nam à regula, qua Christus iubet amari inimicos, excipiendi sunt quos scimus Deo esse inimicos, eique exosos in perpetuum. Hoc se odio iactat David Psalmo 139. com. 21.

Porro ut per mulierem Eva, ita per semen mulieris stirps Evæ intelligitur: præcipuè verò & peculiariter Ecclesia, adversus quam Satan habet peculiare causas odii, gnarus ex stirpe Evæ nasciturum hominem, à quo regnum Satanæ everterendum est, & ipse præcipitandus in gehennam.

Per semen vero diaboli, mystice reprobi, & quotquot sunt homines regno Christi adversi, intelligendi sunt. Hic loquendi modus in Scriptura est usitatissimus. Sic Actorum cap. 13. 10. Elymas præstigiator vocatur filius diaboli. Et Ioh. cap. 8. Christus sic affatur Iudæos, *Vos ex patre diabolo estis*. Et 1. Ioh. 3. 10. *Per hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli*. Et Matthæi cap. 3. Iohannes Baptista Phariseos vocat *progeniem viperarum*. Horum diabolus pater est, non amore sed imitatione & efficacia, ut docet Christus Ioh. 8. 44. *Vos estis ex patre diabolo, & vultis facere opera diaboli*. Consimili loquendi modo Ezechiel cap. 16. exprobrat Israëlitis, eos ortos patre Amorrhæo, & matre Hethæa, quia mores & idololatriam horum populorum imitabantur. Sic inter Iudæos discipuli magistros patres appellabant.

Super-

Superest postrema clausula huius pericopes, *Ipsum [semen] conteret tibi caput, tu autem conteres ei calcaneum.*

Calvinus, vir præstanti ingenio summaque doctrina, per semen mulieris non Christum solum vult intelligi, sed Christum & Ecclesiam, quæ est corpus Christi, & quæ per Christum reportatura est victoriam, habetque hac in re, consentientes Chrysostomum & Augustinum.

Hæc sententia est commodissima, & minoribus difficultatibus urgetur quam eorum, qui per semen mulieris solum Christum intelligunt.

1. Neque enim horum verborum, *ponam inimicitias inter te & mulierem, inter semen mulieris & semen tuum*, potest hic esse sensus: ponam inimicitias inter diabolum & Christum: cum iam ante Christum natum diabolum & eius semen premeret Ecclesiam. 2. Nec dici potest Deum posuisse odia inter Christum & diabolum. Sed cum inimicitia essent inter diabolum & Ecclesiam, Christus ad opem ferendam Ecclesiæ de cælo descendit. 3. Cumque per semen serpentis propago diabolica intelligatur, ratio oppositionis postulat, ut per semen mulieris aliqua

aliqua multitudo intelligatur. Estque res à ratione abhorrens, ut ibi quidem *semen* collective, hic verò singulariter accipiat. 4. Nec patitur ratio, ut in his verbis, *ponam inimicitias inter semen tuum & semen mulieris*, per semen mulieris genus humanum aut Ecclesia intelligatur: sequentes verò voces, *Illud semen conteret caput*, non de eodem semine, sed de solo Christo intelligantur. 5. Idipsum confirmatur verbis Apostoli Rom. 16. *Deus pacis conteret Satanam sub pedibus vestris*. Ubi tota quidem laus huius victoriæ Deo ascribitur, docetur tamen hanc victoriam ad totam Ecclesiam pertinere, quippe quæ est unum corpus cum Christo, in quo *sumus plus quam victores*. Rom. 8. 36.

Est autem triplex Christi de diabolo victoria. Prima per mortem: *Nam morte sua abolevit eum qui habet imperium mortis*. Hebr. 2. 14. *Et spoliavit principatus & potestates triumphatis illis per crucem*. Coloss. 2. 15. Secunda per prædicationem Evangelii, cuius meminit Christus Lucae 10. 18. ubi Apostolos reversos à prædicatione Evangelii sic affatur: *Spectabam Satanam de cælo cadentem ut fulgur*. Nam ad prædicationem Evangelii ceciderunt idola, sub

sub quibus Satan colebatur 1. Corinth. 10. 20. Tertia Christi victoria de Satana erit ultimo iudicio. Tunc enim vinculis constringetur bestia, & draco, & mittentur in stagnum sulfuris ardentis Apocal. 10. 10. Cuius rei præscii dæmones, Christum inclamabant, dicentes, *Venistine ad nos cruciandos ante tempus?* Matth. 8. 29.

Veruntamen hæc victoria parta est Ecclesiæ per Christum, non sine aliqua Christi & Ecclesiæ molestia & vexatione, quæ punitione calcanei à serpente designatur. Enimvero hæc calcis punctura aut contritio nihil aliud est, quam ærumnæ quas Ecclesia tolerat cum Christo, & ob Christum, qui & ipse aculeos & morsus serpentis expertus est, confixus doloribus ad mortem usque. Quos morsus passus calcaneo, id est, ea sui parte quæ terram attingebat, hoc est in natura humana. Vulnera verò quibus Satan calcem Ecclesiæ lancinat, eam perimerent, gliscente veneno, nisi capitis vis salutifera noxam depelleret à corpore. Hæc ergo sit huius loci periphrasis Anagogica, *Ponam inimicitias inter te Satanam, & mulierem Evam: Inter reprobos quos tu trahes in tuas partes, & inter Ecclesiam quæ ab Eva propagabitur.*
Quæ

*Quæ Ecclesia te in Christo conculcabit & vincet. Tu autem vicissim Ecclesiam, & ipsum Christum vulneribus & molestiis, sed non lethali-
bus, afficies.*

Huius doctrinæ fama aliqua videtur ad Ethnicos dimanasse. Fabulantur enim poëtæ Herculem capita hydræ contrivisse, sed inter pugnandum, cancerum pupugisse Herculem in calce. Author Apollodorus Bibliothecæ lib. 2.

Vulgata versio vertit, *ipsa* [mulier] *conteret caput serpentis*, per quam mulierem Pontificii Virginem Mariam volunt intelligi. At in Hebræo est *הי* ipsum, supple, *semen*, non vero *הי* ipsa mulier. Tum verbum *תשׁבּחננו* *teshuphennu*; *conteres ipsi*, habet affixum masculinum, nec potest ad mulierem referri. LXX. vertunt *αὐτὸς*, non *αὐτὴ*. Chrysostomus homilia 17. in Genesim vertit *αὐτὸς* *ὅς* *τηρήσει τὴν κεφαλὴν*. Sic vertit Editio Complutensis, Sanctes Pagninus, Arias Montanus. Paraphrasis vero Chaldaica habet, *Ponam inimicitias inter filium tuum & filium eius.*

Prodigiosam sane horum verborum interpretationem commenti sunt Romanenses: *Ponam inimicitias inter te diabolum & Mariam virginem*, quasi nullæ fuissent diaboli inimiciæ antenatam Mariam. Quod
si di-

si dicendum est Mariam contrivisse caput serpentis, quia cum genuit qui contrivit caput serpentis, pari ratione dici poterit Isai occidisse Goliathum, & matrem Virgilii scripsisse Aeneidem, & matrem Iulii Cæsaris subegisse Gallias.

SECUNDA PROPHEZIA.

C A P. VII.

Explanatur prophetia Iacobi Geneseos capite quadagesimo nono. Hebræos præcipui nominis agnoscere in ea agi de Messia. Quid sit Schiloh. Eius adventum non esse Christi natiuitatem.

INter vaticinia de Christo venturo celeberrima est prophetia Iacobi, Geneseos cap. 49. Sanctus Patriarcha in ipso vitæ mortisque confinio, incitatus afflatu sublimiori, hanc prophetiam effudit: *Non recedet tribus à Iuda, neque Legislatores pedibus eius, donec veniat Schiloh, & ad eum [pertinebit vel conveniet] congregatio populorum.*

Hanc prophetiam loqui de Messia venturo, agnoscunt veteres Iudæi. Chaldæus paraphrastes sic vertit: *Non auferetur qui facit potestatem de domo Iebudab, & scriba de filiis filiorum eius, donec veniat Messias, cuius*
est

est regnum, & ei obediunt populi. Paulus Burgenſis prima parte Scrutinii ſcripturarum Diſtinct. 3. cap. 2. citat Rabi Moſem Gerundenſem in expoſitione huius loci ſic loquentem. *Noviſſimi dies ſunt Meſſiæ, quoniam Iacob ſignificabat illa tempora in verbis ſuis, cum dixit, donec veniat Schiloh, & ipſi congregabuntur populi.* Concinit Rabi Cadajas in translatione Arabica quæ legitur in Synagogis Africæ, teſte eodem Brugenſi.

Noſtri in interpretatione vocabuli Schiloh diſſentiunt. Vulgata vertit, *donec veniat qui mittendus eſt.* Pagninus retinens vocem Schiloh ſe ab omni errore expedit. Quidam vertunt *ſilius eius*, ſive *ſecundinæ eius*, quæ ſunt embryonis involu-
crum, quod *שיליח* *Schiliach* Hebræis dicitur: & ſic uſurpatur Deuteronomii cap. 28. verſ. 57. quæ quidem audax eſt coniectura, & longe petita. Adde quod hæc interpretatio Deum vertit in fœminam: nam *ח* in fine vocabuli Schiliach nota eſt fœminini. Qua de re pertinaciter contendere nobis non eſt animus. Id ſufficit quod omnes in hoc conſentiunt, per Schiloh Meſſiam intelligi. Nec alio reſpexerunt LXX. vertentes *τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ*, id eſt, *ei reſoſita*: & plerique veterum,

rum, qui quidem verterunt ὡς ἀποκείμενον
cui repositum est, seu reservatum imperium. Eu-
 sebius lib. 8. de Demonstratione Euange-
 lica vertit, τὰ ἀποκείμενα αὐτῶν: *ei reposita:*
 quæ versio duriuscula est, & ab Hebræo
 plus cæteris discedens.

Hoc posito, expedita est & facilis hu-
 ius loci interpretatio, cuius hæc est para-
 phrasis: *Tribus non deficiet in Iuda, nec le-
 gislator de eius posteris donec veniat Messias, &
 ad eum populi congregabuntur:* quæ quidem
 prophetia est de vocatione Gentium per
 Christum. Sensus est, fore ut tribus Iu-
 da nunquam desinat tribum efficere, &
 habere aliquos Magistratus de sua tribu,
 donec Gentes adventu Messiae ad fidem
 convertantur. Per quem adventum Mes-
 siae non est intelligenda Christi nativitas.
 Stetit enim Resp. Iudæorum, & formam
 aliquam politiæ habuit, per annos septua-
 ginta duos post Christum natum. Sed
 per adventum Christi intelligimus mani-
 festationem Christi per Evangelium.
 Quemadmodum accipitur Matthæi cap.
 10. 23. *Non citius obiveritis omnes urbes Is-
 raëlis, quin filius hominis veniat.* Et Apocal.
 2. 16. *Veniam & pugnabo adversus eos gladio
 oris mei.* Nec desunt qui sic volunt acci-
 pi adventum Christi, secunda epistola ad

Thessalonicenses cap. 2. vers. 8. ubi dicit Apostolus, Deum aboliturum filium perditionis, apparitione adventus sui.

C A P. VIII.

Sceptrum non mansisse in Iuda, usque ad adventum Christi.

EX his liquet omnia esse plana, si per שֶׁבֶט *schevet* tribus, non vero sceptrum intelligatur. Sane hoc eodem capite eadem vox bis pro *tribu* usurpatur vers. 16. & 27. Libro primo Samuelis cap. 10. vers. 19. & 20. hæc habentur. *State coram Domino secundum tribus vestras, & [iactis fortibus] prehensa est tribus Benjamin.* In Hebræo est *scevetb*. Ibi *lxx.* vertunt sceptrum pro tribu, gravissimo errore, nullum enim tunc erat sceptrum nec regia potestas in tribu Benjamin. Parique errore 1. Reg. cap. 11. 32. & 35. vertunt *δώσω σοι δεκά σκήπτρα*, *dabo tibi decem sceptrum*, pro decem tribubus. Cum igitur solemne sit *lxx.* interpretibus *σκήπτρον* ponere pro *φυλή*, non mirum est quod hunc locum pariter corruerint, vertentes *ὁκ ἐκλείψει ὁ ἀρχων ἐκ Ἰσραὴλ*, *non deficiet princeps ex Iuda*. Nec aliter Pagninus, Mercerus, & alii; idque post Hieronymum & Cyrillum.

Hi omnes , inter quos Baronius Apparatus §. 4. & 5. putant à temporibus Iacobi usque ad adventum Christi regiam potestatem semper fuisse penes tribum Iuda. Quæ quidem summa est ^a ἀνιστορησία, quam quisquis tuetur , oportet sit plane hospes in historia Iudaica.

Enimvero post Iacobi mortem primus Princeps & Legislatores Israël fuit Moses, qui quidem fuit de tribu Levi. Cui successit Iosuah de tribu Ephraim. A quo ad Davidem fluxerunt anni 372. Quo toto tempore Israël unicum habuit Iudicem de tribu Iuda Othonielem. Mansit regnum in Davide qui erat de tribu Iuda, & in eius posteris per annos 460. usque ad expugnationem Ierosolymæ à Chaldæis. Ab hoc urbis excidio nullus inventur de tribu Iuda , qui regnum Iudæorum tenuerit. Nam αἰχμαλωτάρχης, qui Hebræis dicitur *Rosh galutah* , titulo tenus erat princeps , nec ullum habebat civile imperium, ut nec Præfecti & proreges à Regibus Persarum constituti. Quapropter Ieremias cap. 22. de rege Iechonia sic vaticinatur. *Non erit de semine eius vir qui sedeat super throno Davidis , & potestatem ultra habeat in Iuda.* Et Ezechiel cap. 21.

^a Ignoratio historia.

31. de rege Iudæorum hæc prædicit: *Auferatur hoc diadema, adimatur hæc corona, ea non erit amplius, donec is veniat, ad quem pertinet principatus*: Christum innuens.

Anno demum septuagesimo post Iechoniæ captivitatem, Cyrus reditum captivis concessit, cuius postliminii princeps fuit Zorobabel de tribu Iuda, qui tantum prorex fuit, & regi Persarum subditus. Sed paulò post Artaxerxes Nehemiam misit, quem præfecit Iudæis reversis ex captivitate. Qui quidem cuius tribus fuerit, non invenio.

At everso imperio Persarum ab Alexandro (quod quidem accidit annis quinquaginta tribus post Nehemiam) variis eventibus Iudæi dominos mutarunt, aliquando servientes Ptolomæis Aegypti, sed sæpius regibus Asiæ de stirpe Seleuci. Quo tempore soli eminebant in populo Sacerdotes.

Cadente regno Seleucidarum, familia Assamonæorum, cuius princeps erat Matathias, res Iudæorum afflictas aliquantulum erexit. Quo sublato eius filii, qui Maccabæi dicti sunt, principatum invaserunt. Ex qua familia qui tenuerunt gubernacula, primò Ethnarchæ, mox & Reges dicti sunt. Primus de hac stirpe
Aristo-

Aristobulus diadema capiti imposuit, annis ante Christū natum centum & quinque. At hi non fuerunt de tribu Iuda, sed Levitæ, de posteris Aaronis, ex ἰσθμείᾳ Ioiarib, quæ una erat de viginti quatuor familiis Sacerdotum qui per vices obibant munus Sacerdotale sub summo Pontifice, Authore Davide qui sic digessit munera & vices Sacerdotum: ut habetur 1. Paralip. cap. 24. Non erat ergo sceptrum tunc temporis penes tribum Iuda.

Nam quod Baronius dicit sceptrum fuisse in tribu Iuda regnantibus Maccabæis, quia Maccabæi iuncti erant cum tribu Iuda fœdere nuptiarum, & orti erant matre quæ erat ex stirpe Davidis, plane absurdum est, & ab omni ratione abhorrens. Id enim affirmat nullo teste, & ex mera coniectura. Nec regum stemmata censebantur per fœminas. Nec dicebatur esse de tribu Ephraim qui patrem habuisset Zabulonitam. Adde quod Iacob iuxta vulgatam versionem non dicit, sceptrum futurum penes homines qui orti essent ex tribu Iuda, sed sceptrum futurum in ipsa tribu Iuda, & ab ea non recessurum. Quod si hæc coniectura admittitur, idem statuendum erit de Iosua,

Gedeone, Iephthe, Samsone, & de Saule rege qui erat Beniamita. Sane Moſem ſcimus ex patre & matre Levitis ortum eſſe, qui tamen per annos quadraginta tenuit gubernacula.

Sed nec poſt extinctam familiam Aſſamoneorum, quæ floruit per annos 126. regnum rediit ad tribum Iuda. Nam ſubactis Iudæis à Romanis, Antipater Idumæus ornatus eſt dignitate Rectoris gentis ob ſtrenuam operam navatam Romanis. Cuius filius Herodes, qui ne erat quidem Iudeus, regis Iudeorum titulo auctus eſt ab Octavio Auguſto, ſub quo natus eſt Chriſtus.

Denique flammam petit ex nive, & hiftoriæ fidem vertit in ſomnia, qui vult à Iacobi morte ad nativitatem Chriſti ſceptrum ſive principatum fuiſſe penes tribum Iuda.

Nec verum eſt quod ait Brugenſis, conſeſſum ſeptuaginta Seniorum, (qui Sane drim dicebantur, voce ex Græco *συνέδριον* corrupta) totum fuiſſe ex tribu Iuda. Plerique enim ac præcipui erant Sacerdotes, ac proinde Levitæ. Inde eſt quod Matthæi 26. 47. conſeſſus ille nomine Sacerdotum & Seniorum designatur. Præſidebatque huic conſeſſui, vel ſumus

mus Pontifex, vel aliquis de viginti quatuor Sacerdotibus, principibus, qui *Nasi* appellabatur. Adde quod omnes isti Seniores erant subditi, & ad libitum Regum, aut Syriae praesidium, aut procuratorum Iudaeae, capite plectebantur.

C A P. IX.

*Pererii & Casauboni sententia expenditur,
Quid sit קִנְיָה.*

PROPIUS abest à vero Pererius Iesuita Commentario in hunc locum, quem secutus est vir pereruditus Isaacus Casaubonus Exercitationibus in Baronium. Hi se tuentur autoritate Iustini Martyris Dialogo in Tryphonem, & Eusebii de Demonstratione Evangelica lib. 8. cap. 1. Nobiscum autem agnoscunt sceptrum non fuisse in tribu Iuda usque ad adventum Christi. Sed in eo defendi non possunt, quod volunt quæ Iacob dixit de tribu Iuda ad totum Israëllem pertinere, quasi Iacob dixisset fore semper in Israëlle aliquem principatum. Nam cum in hac Iacobi Prophetia unaquæque tribus habeat suum vaticinium peculiare, ratio non patitur ut sola tribus Iuda nihil habeat sibi proprium, & quod Iudae dicitur ad alios Iacobi filios transferatur. Pari enim

ratione dicta aliis tribubus possent tribui Iuda aptari. Et statuendum esset laudes & elogia quibus Iacob ornavit Iudam & Iosephum, ad Simeonem quoque & Levi pertinere, quos execrationibus infectatus est. Adde quod Pererius & Casaubonus, quis sit adventus Schiloh nō sunt affecuti, rati hoc adventu nativitatem Christi designari, cum per hunc adventum manifestatio Christi per Euangelium, & vocatio Gentium sit intelligenda: ut indicant sequentia verba, & *ad eum populi congregabuntur.*

De Eusebio cuius auctoritatem obtinent, possum dicere eum nec huius loci sensum, nec historiam Iudaicam intellexisse. Nam cum LXX. interpretibus vertit *ὅτι ἐκλείψει ὁ ἄρχων ἐξ Ἰσραὴλ.* Et dicit totam gentem Iudæorum usque ad Augusti tempora & nativitatem Christi semper usam *ἐλευθερίᾳ καὶ αὐτονομίᾳ ὑπὸ οἰκείοις ἀρχαῖς,* libertate & propriis legibus sub propriis principibus. At quis nescit Iudæos sub Seleucidis diu serviisse duram servitutem? eosque pependisse tributa Romanis, & fuisse Præsidibus Syriæ obnoxios, antequam Christus nasceretur?

Quid pedes hoc loco: Quid Mebbokek.

Superest exponamus illud quod additur, non defore מִקַּמֶּה *mehbokek* *legislato-rem de pedibus eius*, aut אֶפְדִּיבֻס *eius*. Plerique putant esse σέμνὸν λόγον *honestam orationē*, qua res inhonesta honeste exprimitur. Eodem modo quo dicuntur liberi egressi de femore paterno Exodi i. 5. Censent ergo, nec pugnamus, per id quod egreditur de pedibus, progeniem intelligi. Nec defunt exempla quibus in Scriptura per pedes partes inhonestæ corporis intelliguntur. Sic Deuteron. cap. 28. com. 57. infantula nascens dicitur בַּיּוֹצֵת מִבֵּין רַגְלֶיהָ *baiotseth mibben ragleha*, *egrediens de inter pedes eius*. Et Iudicum 3. 24. dicitur Heglon rex Moab מִסִּיךְ רַגְלָיו *mesich eth raglau*, *tegens pedes suos*, id est, partes corporis inhonestas, dum alvum purgaret. Esaia cap. 7. vers. 20. dicitur Deus rasurus pilos capitis & pedum, & barbæ, ubi David Kimki libro Radicum per pilos pedum, vult intelligi pilos earum partium quas dixi.

An per pedes intelligenda instructio & disciplina? ut sensus sit non defore,

Scribam seu Legislatorem de disciplina & instructione Iudæorum ? Tralatitium id in scriptura. Sic Deuteron. cap. 33. vers. 3. Sancti Dei dicuntur considerare ad Dei pedes, ut accipiant eius eloquia. Quam phrasim imitatus Paulus dicit se educatū ad pedes Gamalielis, id est, sub eius disciplina. Act. 22. 3. & Lucæ 10. 39. Maria dicitur sedisse ad Christi pedes, audiens eius verbum. Commentarius in 1. Epistolam ad Corinthios, qui tribuitur Ambrosio, in cap. 14. hæc habet: *Hæc traditio Synagogæ est, ut sedentes disputent, seniores dignitate in cathedris, sequentes in subselliis, novissimi in pavimento super mattas.*

Porro per Mekhokek malumus intelligere Legislatorem quam Scribam, quia *ḥbōk* statutum significat & legem Ps. 2. com. 7. Et Ps. 105. 10. *אֲקַח ḥbācāc*, quod est statuere, fit *ḥbōk* statutum, unde *מְקַחֵם* Legislator, Scriba. Quæ vox reperitur hoc sensu Psalmo 60. vers. 9. & Iudicum cap. 5. 9.

TER-

TERTIA PROPHEZIA.

C A P. XI.

De Melchisedeco variæ sententiæ. De Melchisedecianis & Hieracitis. Origenis error & Didymi. An Melchisedec fuerit Sem. Hædierna super hac re controversia.

DE Melchisedeco quis & qualis fuerit, variæ fuerunt sententiæ veterum, & adhuc sub iudice lis est. Melchisedecianos Theodoretus ^a αἰρετικῶν κακομυθίας libro 2. accenset hæreticis, dicens eos sensisse Melchisedecum esse virtutem divinam, ad cuius imaginem Christus formatus fuerit. Concinit Augustinus libro de hæresibus ad. Quod vult deum cap. 34. Epiphanius Panario, hæresi Melchisedecianorum, quæ est quinquagesima quinta, addit eos sensisse Melchisedecum esse Christo maiorem. Philastrius de hæresibus meminit quorundam hæreticorum, qui illud Apostoli ad Hebræos cap. 7. com. 3. quo Melchisedec dicitur ἀπαύτως & ἀμήτως accipiunt τὸ πῦτόν, & ut verba sonant, voluntque Melchisedecum patre & matre caruisse. Quorum verborum Philastrius vult esse

^a De hæretica maleloquentia.

hunc sensum, Melchisedecum à patre & matre verum cultum Dei & sapientiam non hausisse, nec ab eis institutum esse.

Hierax, eiusque sectatores censuerunt Melchisedecum esse Spiritum sanctum, teste Hieronymo epist. 126. ad Eua-
grium, & Epiphanio hæresi Hieracita-
rum quæ est sexagesima septima. Ubi ait à quibusdam nominari utrumque paren-
tem Melchisedeci, & patrem quidem ab eis vocari Heraclam, matrem vero Aste-
riam. Idem hæresi 55. ait quosdam Iudæos censere Melchisedecum vocari *ἀπατωρ* & *ἀμήτωρ*, quia fuit spurius, & patre ac matre incertis. Suidas in verbo Melchisedec, ait eum per annos centum & tredecim Cananais imperasse.

Origens & Didymus, teste Hieronymo eadem epistola, senserunt Melchisedecum fuisse Angelum : quæ sententia merito explosa est, quia Sacerdotis munus Scri-
ptura nunquam tribuit Angelis, ut nec Spiritui sancto. Tum ridicula esset hæc prærogativa, dicere Angelum patre & matre caruisse.

Nec sine Christi contumelia dici po-
test Christum esse Sacerdotem secundum ordinem Angelorum. Hunc errorem Hieronymus refellit eadē epistola ad Eu-
agriū.

agrium. Nec minori errore laboravit author Quæstionum Veteris & Novi Testamenti, quæ tribuuntur Augustino. Is quæstione 109. prolixè conatur probare Melchisedecum esse tertiam personam Trinitatis, authorem & originem iustitiæ & pacis. Quo nomine, aliasque ob causas, liber *Ἀδελφικὸς* merito censetur.

Nec defuerunt qui dicerent Melchisedecum eundem esse cum Sem Noæ filio, de quibus Hieronymus eadem Epistola ad Euagrium. Epiphanius hæresi 55. ait id creditum à Samaritanis: Quam sententiam amplexi sunt Lyranus & Tostatus, & novissime Brochtonus Anglicus. Nempe quia nullum hominem invenerunt Abrahamo *σύγχρονον* qui posset anteferri Abrahamo præter Sem, qui fuit hæres benedictionis paternæ, & caput familiæ, ac proinde Sacerdos, antiquiorque diluvio. Nam iuxta Scaligeri & Calvisii supputationem, Sem supervixit Abrahamo ad annos triginta quinque. Ut ut sit, certum est Sem adhuc fuisse superstitem, quando Melchisedec occurrit Abrahamo redeunti à cæde Syrorum & Orientalium.

Veruntamen hæc sententia ne minimum quidem colorem habet veri. Sem enim non potest dici *ἀπάτωρ* & *ἀμήτωρ*,
cuius

cuius scimus patrem & matrem. Nec credibile est Semum, cui Assyria & Persis obtigerant, & qui erat hæres benedictionis paternæ, voluisse sedem figere in Palæstina quæ cesserat Chamo fratri, eiusque filio Canaan: & ibi fungi munere sacerdotis inter populos quos scriptura maledictionibus infectatur: Cumque pater esset & rex tertiæ partis generis humani, eum voluisse se unius oppidi & regiunculæ finibus includere. Quod si Melchisedec idem fuisset cum Sem, idem posset dici de eo quod de Abrahamo, nempe Levi fuisse in lumbis Melchisedechi: fuit enim Levi de Semi posteris. Tum Abraham dans Melchisedeco decumas de manubiis, has decumas in domum suam intulisset.

His amotis veniendum est ad duas sententias quæ hoc sæculo à diversis tenentur, & super quibus viri docti & pii nimia fortasse asperitate digladiantur, nec satis æquo animo ferunt dissentientes.

Recepta est vulgo, & nixa magnis authoribus eorum sententia, qui censent Melchisedecum fuisse hominem mortalem, & (ut loquuntur in scholis) purum hominem, regulum urbis Salem, quæ & Ierusalem, nec non Sacerdotem, eoque nomine

nomine Christi typum: qui ut maior Abrahamo & dignior, ab eo decimas acceperit, eique benedixerit.

At sunt quidam non vulgariter eruditi, qui arcte tenent & pertendunt Melchisedecum non fuisse hominem, sed ipsum Christum qui apparuerit Abrahamo sub humana forma. Sic enim Christum solitum Patribus V. T. apparere. Constans enim est veterum & recentiorum sententia, eum qui Geneseos cap. 18. cum Abrahamo sermonem commutat: Et Angelum qui cum Iacobo luctatus est, Christum fuisse. Idemque sentiendum de eo qui Mosi apparuit in rubo ardente. Et de Angelo qui per deserta præbuit se ducem itineris Israël Exod. 23 30. Nec non de eo, qui Gedeoni & Manoæ apparuit Iudic. 6. & 13. Idem enim qui Angelus vocatur ibidem nuncupatur Iehova & Deus fortis: quæ duo aptissime quadrant in Christum, qui Deus est, & missus à Deo: & à Malachia cap. 3. vers. 1. Angelus fœderis appellatur. Deus enim eam sub Veteri Test. per Christum regebat Ecclesiam: qui quidem is fuit quam Israëlita tentaverunt in deserto teste Apostolo 1. Corinth. 10. 9. Erantque hæ apparitiones futuræ manifestationis Christi per incarnationem

nationem, quædam quasi anteludia, & primordia. Hæc fuit sententia Ambrosii lib. de iis qui initiantur mysteriis cap. 8. Ubi Melchisedecum vult esse ipsum Christum, & pernegat ea quæ de eo dicuntur, posse convenire homini mortali & peccatori.

Eos qui ita sentiunt, Epiphanius hæresi 55. dicit esse Catholicos: Nam quamvis ipse ab eis dissentiat, arbitratur tamen nihil esse in hac sententia, quod impingat in fundamenta fidei Christianæ, aut ob quod quis debeat hæreseos insimulari.

Qui hanc sententiam amplectuntur, Melchisedeci nomē negant esse proprium cuiusquam hominis, sed volunt hoc vocabulo significari regem iustitiæ. Eumque à Mose appellari, Regem Salem, id est, *regem pacis*, neque enim vocabulo *Salem* urbem, sed pacem significari. Nomen hoc appellativum induere formam nominis proprii, veluti cum Christus nuncupatur Immanuel.

Et his quidem etsi non desunt rationes quibus se tueantur, in eo tamen laudari non possunt, quod receptam vulgò sententiam sarcasmis excipiunt, & ut stramineam exagitant, vocantque mera ludibria. Nam in rebus in quibus errari potest sine fidei

fidei Christianæ dispendio, incivile est asperius agere cum viris sanctis, & de Ecclesia optime meritis.

C A P. XII.

Quid Scriptura dicat de Melchisedeco.

DE Melchisedeco quid sentiendum sit, non aliunde possumus discere, quam ex accurata inspectione verborum Scripturæ, & elogiorum, quibus in Scriptura Melchisedec honoratur. Quæ de eo habentur in Scriptura hæc sunt.

I. Regem fuisse Salem Genes. 14. 18.

II. Et Sacerdotem Dei altissimi. Ibidem.

III. Qui benedixerit Abrahamo, & ab eo decimas acceperit, eique benedictionem impertiverit, utpote maior Abrahamo & dignior.

IV. David Psalmo 110. de Christo sic loquitur: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.*

V. Apostolus ad Hebræos cap. 7. vers. 2. eum vocat Regem iustitiæ & pacis. Et hanc dicit esse nomen Melchisedec & Salem significationem.

VI. Idem Melchisedec ab eodem Apostolo dicitur ἀπαύτως, & ἀμύτως, ἀγήγεα-
V λόγη-

λόγος. I. carens patre, & matre, & genealogia.

V I I. Additque eum non habere initium dierum, nec finem vitæ, vers. 3.

V I I I. Eumque assimilatum esse Filio Dei. Ibid.

I X. Et manere sacerdotem in æternum. Ibid.

X. Idque in Sacerdotio longe eminenti supra Sacerdotium Aaronis, vers. 4. & sequentibus.

X I. Sed & idem Apostolus ibidem eximit Melchisedecum numero mortaliū, & testatur eum adhuc vivere. Hæc sunt veritatis κριτήρια, ex quibus elici potest sensus & verborum Moſis & Davidis, & Apostoli ad Hebræos. Poſſe enim inde colligimus, quia non est verissimile Spiritum sanctum hæc voluisse inferre sacris oraculis, & tam multa in unam rem congeſſiſſe, ut non intelligerentur.

C A P. X I I I.

Ventilatur hæc quæſtio, & afferuntur argumenta, quibus nituntur qui Melchisedecum negant eſſe Chriſtum.

HAnc litem incidere non est nostrarum virium, nec nobis animus est refragari.

refragari receptæ sententiæ, & fultæ magnorum virorum autoritate. Nec arripimus in quenquam virgam censoriam. Tantum exponemus quæ ultro citroque afferuntur, rem in medio relinquemus.

Assertores receptioris sententiæ, in verbis scripturæ observant quatuor, quæ putant ad refellendam sententiam contrariam esse validissima.

1. Ostendant verba Davidis Psal. 110. quibus Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedec. Hinc censent plane confici Melchisedecum non esse Christum. Nam Christus non potest esse sacerdos secundum ordinem Christi. Est enim res abhorrens à ratione, comparare Christi sacerdotium cum Christi sacerdotio, & velle ut munus Christi ad normam muneris Christi exigatur.

2. Obiiciunt quoque verba Apostoli ab Hebræos cap. 7. vers. 3. ubi Melchisedec dicitur ἀφομοιωμένῳ τῷ υἱῷ ἔστι θεός, *assimilatus filio Dei*. Simile enim non esse idem. Nec similem filio Dei posse esse filium Dei.

3. Melchisedecum vero fuisse regem urbis Salem inde putant liquere, quia cap. Genesios 14. mentio fit regis Sodo-

mæ, & regis Gomorrhæ, &c. & Regis Salem vers. 18. Nam cum in enumeratione horum regum, intelligantur reges certarum urbium, non esse consentaneum ut in solo rege Salem, non *urbs*, sed *pax* intelligatur.

4. Sed præcipuum huius sententiæ præsidium est in eo, quod Moses dicit Melchisedecum protulisse panem & vinum, & Abrahamum ei de spoliis hostium dedisse decimas. Nam si hic fuit Christus, unde habuisset tantum panis & vini, quod sufficeret reficiendis trecentis & octodecim militibus: aut cur Abraham fecisset eum participem spoliorum, quibus sane Christus opus non habuit, & quæ ei plane fuissent inutilia?

C A P. XIV.

Adversus ista quid afferatur.

Asertores contrariæ sententiæ, dicunt his argumentis parū inesse ponderis.

1. Ad primum respondent, nomine Melchisedeci intelligi, *Regem iustitiæ*, teste ipso Apostolo ad Hebræos cap. 7. vers. 2. Et volunt sensum horum verborum, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec*, hunc esse: *Tu es sacerdos in*

in æternum eo modo, & prout convenit ei qui est rex Iustitiæ.

11. Quod vero obiicitur secundo loco, Apostolum dicere Melchisedecum assimilatum esse filio Dei, eludunt hoc modo. Quemadmodum (inquiunt) ex eo quod Paulus ad Philippenfes cap. 2. vers. 7. dicit Christum factum ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, ad similitudinem hominum, id est, humanæ naturæ, non potest inferri Christum non fuisse hominem & non induisse humanam naturam, ita nec ex eo quod qui obviam ivit Abrahamo assimilatus est filio Dei, colligi potest eum non esse filium Dei. Sic Danielis cap. 3. com. 25. Nebucadnezar conspiciens quartum inambulantiem cum tribus quos miserat in fornacem, dixit hunc quartum esse similem filio Dei, unde non potest inferri, illum non fuisse filium Dei, sive per filium Dei Christus, sive potius Angelus intelligendus sit. Sic de Deo dicitur, *Semper idem similisque sibi.* Irenæus lib. 2. cap. 16. *Deus totus sibimet ipsi similis.* Estque hæc usitatissima locutio, unumquodque animal generare sibi simile, unde non sequitur id quod generatur non esse animal. Et id quidem videtur confirmari ex iis in quibus Apostolus ponit similitudi-

nem Melchisedeci cum Christo. Nempe quod Melchisedec non habet initium dierum nec finem vitæ, & manet Sacerdos in æternum, & non fuit mortalis, & adhuc vivit. In his enim Melchisedecum non posse esse similem Filio Dei, quin sit Filius ipse Dei. Denique consent, Apostolum dicere Melchisedecum assimilatum esse filio Dei, quia Scriptura ei tribuit quæ requiruntur in filio Dei.

I I I. Tertiam objectionem sic diluunt. Etsi (inquiunt) eodem capite sermo fit de rege Sodomæ, & de rege Salem, non ideo necesse est Salem esse nomen urbis, & utrobique urbem designari. Sodomam enim esse nomen proprium, at Salem esse appellativum. Nec ista habentur eodem commate, nec sunt uno filo deducta. Immo nec si in una eademque pericope mentio fieret regis Babylonis & regis mundi, id est Dei, inde confici posset mundum esse urbem, quemadmodum & Babylon.

I V. Nec in iis quæ de Melchisedeco narrantur à Mose, eum protulisse panem & vinum, & accepisse ab Abrahamo decimas de manubiis, quicquam est unde confici possit Melchisedecum merum hominem fuisse, non vero Christum: nihil enim

enim est horum quod per divinam Christi potentiam fieri non potuerit, sive hunc cibum & potum creaverit, sive aliunde avectum, Abrahamo obtulerit, usus hominum opera, quos habuit comites.

Quod vero dicitur Christum his decimis, & parte spoliiorum opus non habuisse, non magni est ponderis. Nam cum de tribus Angelis quos Abraham excepit hospitio, & quibus lavit pedes, & cibum apposuit, unus Iehova nuncupetur; quem fuisse Christum constans est veterum & neotericorum sententia, perinde quæri potest, cur Abraham apposuerit cibos Messia, quibus opus non habebat.

Omnia erunt plana, si dicamus hos tres Angelos, quorum unus Iehovah appellatur, in veris corporibus humanis apparuisse, ut & Angelum quo cum Iacob luctatus est, & eos qui accubuerunt & ederunt, & quibus Abraham lavit pedes, veros homines fuisse, qui à Spiritu Messia, & à spiritibus Angelicis agebantur. Ideoque *homines* vocantur à Mose Genes. 18. 2. Hi homines movebantur ab Angelis, & spiritu Messia ad ea agenda, quæ ipsi non intelligebant, phantasia eorum obsessa, & à consuetis cogitationibus abducta. Qui homines negotio peracto ad

quod fuerant à Deo adhibiti, discusso verno, & cessante ecstasi, ad consueta munia reversi sunt, immemores eorum quæ impulsore spiritu divino aut Angelico egerant. His hominibus lotio pedum & cibus potuit esse utilis : nec quærendum quem fructum ex cibo & lotione isti homines ceperint.

Si idem de Melchisedeco eiusque comitibus statuatur, omnia erunt plana & perspicua. Nempe veros fuisse homines, quorum unus à Christi spiritu, cæteri à Spiritibus Angelicis movebantur, & fuerunt à Deo ad hoc opus adhibiti. His decimæ illæ de spoliis potuerunt esse utiles. Neque enim Abraham hæc offerebat Melchisedeco ut ipsi bene faceret, sed ut honorem Messiae debitum impen-deret.

C A P. X V.

Argumenta in contrariam partem.

ALtrinfecus vero qui Melchisedecum volunt esse ipsum Christum, contrariam sententiam miris modis exagitant & pene obriunt.

Principio aiunt, nullum tempore Abrahami fuisse talem regem & sacerdotem in terra Canaan, & (quod præcipuum

puum est) in vicinia Abrahami, cuius tentoria per exiguo intervallo distabant ab urbe Iebus. Est enim ab Hebron Ierosolymam iter ad summum trium aut quatuor horarum pediti ^a & ζώνω. Enimvero quis tandem potuit esse iste Rex pius & sanctus inter Cananæos & Hethæos, qui omnes erant Ethnici? Sane non potuit esse rex absque subditis, nec Sacerdos sine populo qui offerret sacrificia, & eo præeunte cum sacris operaretur. At nullus tunc erat eiusmodi populus. Si enim talis rex aut populus fuisset in Palæstina, Abraham ibi potius confedisset quam inter Ethnicos. Et sub rege pio, & amico, ac vicino potius elegisset sepulchrum suæ familiæ: nec mercatus fuisset ab Hethæis agrum in quo corpus uxoris componeret. Nec misisset suum servum atriensem in Mosopotamiam tanto intervallo distitam, ut inde peteret filio uxorem imbutam vera religione, cum præsto esset rex pius & populus fidelis, inter quem potuisset eligere uxorem filio. Immo vero in terra Canaan habuisset, quod ne apud Interamnates quidem inveniebatur.

Quod si in urbe Salem fuisset rex tantæ sanctitatis, mirum quid factum sit ut

^a Expedito.

in Melchisedeco regnum illud defierit, nec ulla uspiam fiat mentio eius successorum, totusque populus magnæ urbis, & circumiacentis regionis statim à vero Dei cultu ad idola desciverit. Nam Iebus fuisse Ethnicam tempore Iosue, & quando expugnata est ab Israëlitis Iudic. 1. nemo ambigit, Maluissetque Isaac in gente pia & apud sanctum regem diversa-ri quam inter Philisteos, à quibus miris modis vexabatur. Nec Iacobo, qui multos annos vixit in terra Canaan, ullum unquam cum tali rege aut populo fuit commercium.

Nec scrupulum exiguum iniicit quod Melchisedec ab Apostolo ad Hebræos cap. 7. 3. dicitur *ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος*, sine patre, sine matre, sine genealogia. Hæc enim quadrant in Christum, qui fuit *ἀπάτωρ* qua homo, *ἀμήτωρ* qua Deus. At de eo qui merus fuerit homo dici non possunt.

Quod vero responderi solet Melchisedecum vocari *ἀπάτωρ* & *ἀμήτωρ*, quia eius patris & matris scriptura nullam facit mentionem, id vero assertores contrariæ sententiæ ferunt impatientissime. Occlamant nimis duram & audacem esse hanc interpretationem, & phrasim nunquam

quam à quoquam usurpatam, ne à poëtis quidem, apud quos Catachreses sunt frequentiores. Neque enim (inquiunt) ἀπατὼρ dicitur cuius pater non nominatur, sed qui caret patre. Nam si fas est de scriptura ita ludere, pari ratione poterimus dicere Melchisedecum fuisse ἀνέφαλον & ἀποδα, quia capitis eius & pedum nulla fit in Scriptura mentio. Utique quemadmodum qui hominem dicit præsupponit eum habere caput, ita qui Melchisedecum dicit hominem fuisse, hoc ipso præsupponit & tacite dicit eum habuisse patrem. Adde quod pari ratione Iob, Daniel, Sidrac, Nehemias, Elias, Lucas, Philippus Evangelista, Agabus, alique innumeri poterunt dici ἀπατῶρες & ἀμήτωρες: Nam de eorum patribus & matribus in Scripturis altum silentium. Immo vero consimili loquendi licentia Melchisedec potuisset dici ἀναμάρτητος & carensque peccato, quia eius peccatorum scriptura non meminit, quod quidem ad Christum typo adumbrandum fuisset accommodatissimum.

Quanquam ne hoc quidam verum, si Melchisedec fuit homo, eius patrem ignorari, cum ab Adamo ad Noam eius proavi noti sint, & duxerit originem ab aliquo

aliquo filiorum Noæ: inter quos heres paternæ benedictionis tunc temporis erat adhuc superstes. An dicetur ἀπᾶτωρ, cuius pater ignoratur, sed avus notus est omnibus?

Quid quod idem Apostolus ibidem exponit quo sensu hæ voces ἀπᾶτωρ & ἀμήτωρ accipiendæ sint, immediate subiiciens, *non habens initium dierum nec finem vitæ*? Nonne (inquiunt) hæc verba iugulum petunt? Quid clarius, & disertius? An de Nehemia, Daniele, Matthæo, &c. dici poterit eos non habuisse initium dierum & finem vitæ, quia de eorum natiuitate & morte in Scriptura tacetur? Immo vero qui dicit Melchisedecum fuisse hominem, hoc ipso dicit esse natum, si Adamum & Evam excipias.

Sunt qui, ut huius interpretationis durtiem molliant, volunt Melchisedecum dici ἀπᾶτωρ respectu Sacerdotii, quia natus est patre non Sacerdote. Sed non attendunt eum quoque dici ἀμήτωρ. An Apostolus nos monuisset Melchisedecum non habuisse matrem sacerdotem? an qui ortus est patre non sacerdote, idcirco dicendus est non habuisse initium dierum? Id enim non respicit initium sacerdotii sed vitæ. Adde quod hæc mera est coniectura.

ctura. Nam à quo auctore habent Melchisedeci patrem fuisse hominē privatum?

Iidem qui Melchisedecum volunt eundem esse cum Christo, præcipue triumphant in verbis Apostoli eodem commate tertio. Addit enim Melchisedecum *manere Sacerdotem eis τὸ ἀμωνῆς, in perpetuum.* Sane quod Sacerdotium Melchisedec nunc exerceat, dici non potest: nec quo sensu fuerit Sacerdos tempore ^a Davidis, quādo de eo locutus est ut de eo qui adhuc esset sacerdos, & futurus esset in æternū. Quod si dicitur Melchisedec sacerdos in æternū, quia nō habuit in hoc munere successorē, perinde Moses poterit dici Legislator in æternū, & Baptista præcursor Christi in æternum, & Paulus ac Iohannes Apostoli in æternum, quia munus habuerunt *ἀδιάδοχον*, & in his muneribus non habuerunt successores. Conqueruntur igitur ab assertoribus receptioris sententiæ scripturam imponi equuleo, & non modo in uno aut altero vocabulo, sed in longa & perpetuo filo deducta oratione, audacibus ac plane inusitatis interpretationibus contorqueri, quod & indicant sequentia.

Pergit enim Apostolus, & Melchisede-

^a Psal. 110.

cum

cum eximit numero mortalium, cum opponens hominibus mortalibus, & pronuntians eum adhuc esse in vivis. Verba eius sunt commate octavo. Et *hic quidem*, (id est, sub Aaronis sacerdotio) *homines mortales accipiunt decimas*. Illic autem (id est, in actione Melchisedeci occurrentis Abrahamo) *ille decimas accipit, de quo testatum est EUM VIVERE*. Respicit autem ad verba Davidis Psal. 110. *Tu es Sacerdos in æternum*, &c. quibus verbis Apostolus vult Davidem testari, Melchisedecum fuisse adhuc viventem cum David hæc scriberet. Neque enim David respexit ad ea quæ Moses de Melchisedeco tacuit: sed ad id quod suo tempore adhuc inerat Melchisedeco, & quod habiturus est in perpetuum.

His objectionibus constricti assertores receptoris sententiæ, inferciunt verbis Apostoli voces quæ sententiam Apostoli in contrarium sensum immutant. Dicit Apostolus de Melchisedeco: *Assimilatus filio Dei manet sacerdos in perpetuum*. Illi vero sic vertunt: *Assimilatus EST filio Dei QUI manet sacerdos in perpetuum*, duas has voces *EST* & *QUI* quasi furcillis intrudentes, quia non vident quo pacto hæc Apostoli verba possint mero homini convenire.

Inve-

Inveniuntur quidem in Hebraico textu Veteris Test. quædam ellipses, ubi pronomen *אשר* *asber* supplendum est. At in Græca linguam nunquam suppletur pronomen *ὅς*, nec tam duræ ellipseos in N. T. ullum invenietur exemplum: immo nec in ullo authore. Nec subauditio pronominis *asber* in Hebræo mutat sententiam in contrarium sensum, ut fit in hoc loco.

Illud vero Apostoli commate 8. *Illic decimas accipit de quo testatum quod vivat*, fatentur non posse dici de Melchisedeco, quem volunt pridem desuisse esse in vivis. Evidens tamen est Apostolum hæc dicere de eo qui decimas accepit ab Abrahamo. Nec parum labefactant suam ipsorum sententiam, qui in magna parte verborum Apostoli coguntur in contrariam sententiam concedere.

Iam vero illa tam splendida elogia quibus ornatur Melchisedec, dum appellatur ab Apostolo Rex iustitiæ, & rex pacis, & Sacerdos in æternum, tituli sunt qui in hominem mortalem & peccatorem non cadunt. Enimvero an homo peccator esset rex iustitiæ? Regem vero pacis esse, titulus est qui Christo tribuitur. Es. 9. 5. Ac ne quis ad typum confugiat, Aaron

Aaron quoque fuit typus Christi, regis iustitiæ ac pacis: nec tamen ob id vocatus est rex iustitiæ ac pacis, nec Sacerdos in æternum. Quod si Melchisedec fuit homo mortalis ac peccator, nulla videtur causa idonea posse assignari, cur fuerit typus Christi qua rex iustitiæ & pacis, Aaron vero non fuerit. Nec potest homo mortalis esse typice sacerdos in æternum, aut esse figura Christi qua sacerdos in æternum.

Ac profecto quisquis accurata lance perpenderit quantus fuerit Abraham, nullam inveniet causam idoneam cur tantum honorem debuerit Melchisedeco impendere, eique ut maiori & longe digniori assurgere, si fuit peccator, & mortalis, & unius oppidi regulus in regione Ethnica.

Nec poterit Christus dici sacerdos in æternum, si est sacerdos secundum ordinem eius, qui non fuit, nec est sacerdos in æternum.

Ut igitur rem in pauca conferam. Davidicæ Prophetiæ Psalmo 110. paraphrasis hæc est iuxta vulgarem sententiam. *Tu Christe es sacerdos in æternum, ad eundem modum quo Melchisedec rex urbis Salem fuit sacerdos.* At iuxta alteram sententiam hæc est paraphrasis. *Tu Christe es sacerdos in æ-*
ternum

ternum eo modo, & prout oportet eum esse, qui est rex iustitiæ.

Inter has duas sententias, nolumus nos inferre iudices. Nec quicquam defini-
mus. Fas tamen mihi sit dicere assertores
receptioris sententiæ longe superiores es-
se authoritate, & obtendere magna no-
mina, veruntamen eos languide pugnare,
& non satisfacere argumentis contrariæ
sententiæ. Extabit aliquis fructus huius
operæ, si aliquem instigaverit ad solven-
dos nodos, viamque complanandam in
hoc senticeto.

C A P. XVI.

Quæ sit Salem cuius Melchisedec Rex fuit.

DE Salem cuius Melchisedec rex fuit,
quæritur quænam fuerit. Plerique
censent urbem fuisse, eandemque esse
quæ a Iebus & Ierusalem appellata est,
utpote quæ à Davide sic nuncupatur
Psalmo 76. *In Salem est tabernaculum eius,
& habitatio eius in Sion.* Alii rentur hanc
Salem aliam esse à Ierosolyma, nempe
eā quæ erat in agro Sichimitico, & con-
spectu Neapolis, ut ait Epiphanius Pana-
rio, hæresi Melchisedecianorum, quæ est
in terra Canaan.

^a *Iudic. 19. 10.*

Geneseos cap. 33. 18. versio vulgata sic habet. *Transiitque [Iacob] in Salem urbem Sichimorum quæ est in terra Canaan.* Pagninus, secutus paraphrastem Chaldaicum hanc versionem emendat, sic vertens: *Venitque Iacob incolumis in Sichem, quæ est in terra Canaan.* Quem secuti sunt Tremellius & Iunius: nec abs re. Nam nomini *salem* nulla est præfixa litera servilis, quæ præpositionem *in* vel *ad* exprimat.

Hieronimus negat hanc Salem esse Ierusalem. Nam epistola ad Euagrium quæ est centesima vigesima sexta, ait esse oppidum iuxta Scythopolim quæ & Bethsan, proximam Iordani, ad quam Iohannes baptisabat. Ioh. 3. 23. Ibidemque fidem adhibens sermonibus aniculatorum, dicit in illa Salem ostendi ruinas palatii Melchisedechi.

At qui Melchisedecum volunt fuisse ipsum Christum, nolunt Salem esse nomen proprium urbis, sed nomen appellativum, quod pacem significat.

QUAR-

QUARTA PROPHETIA.

CAP. XVII.

Explanatur prophetia quæ habetur Esaia cap. nono com. 5. Puer nobis natus est, &c. & à Iudæorum depravationibus vindicatur.

ASfyriorum reges, Phul, & Tiglat-Pilneser Israëlem miserabiliter obtriverant; & tandem Scalmaneser capta Samaria regni Metropoli decem tribus captivas abduxerat in Medos, & in Khalakh & Habor, id est, Colchos & Iberos. 1. Chron. 5. 26. Cuius successor Sanche-rib Iudææ imminens, vastatis aliquot urbibus de obsidenda Ierusalem & evertendo regno Iudaico cogitabat. De huius iugi confractione, & liberatione Iudæorum vaticinatur Esaia cap. nono. Quam promissionem si quis extendat usque ad libertationem à captivitate Babylonica, non repugnaverim.

Sed mos est Prophetarum, à liberationibus terrenis transire ad spirituales, & beneficiis ad vitam præsentem pertinentibus uti quasi gradibus ad attollendos animos ad sublimiora, ne piorum mentes in-

hæreant solis terrestribus, & putent Dei beneficia non extendi ultra terrena.

Cum ergo Ierusalem premeretur dura obsidione à Retfin rege Syriæ, & Pekach rege Israëlis, Esaïas capite septimo iubet regem Akhaz esse bono animo, spondens liberationem. Sed illico sancta ecstasi correptus, subita digressione transit ad Messiaë adventum, qui nasciturus esset ex virgine, & futurus esset noster Immanuel. Deus enim vult inducamus in animum, nobisque sit persuasissimum, ipsas liberationes temporales Ecclesiæ, à reconciliatione nostra cū Deo per Christum, ut à prima scaturigine, proficisci.

Idem fit ab Esaïa hoc capite. Nam, differens de confractione iugi Assyriorum, mox æstu prophetico abreptus transit ad liberationem per Christum, cuius naturam & officia, & splendida elogia exponit verbis signatis, & oratione efficacissima, sic loquens:

Puer enim nobis natus est, filius nobis datus est, & erit super humero eius principatus, & vocabitur nomen eius Admirandus, Consiliarius, Deus fortis, Pater eternitatis, Princeps pacis.

In his verbis, *Puer nobis natus est filius nobis datus*, habemus Christi nativitatem, & assum-

sumptionem humanæ naturæ , idque in rem nostram , quandoquidem natus est NOBIS. Tum eius naturam divinam, quippe qui *Filius* appellatur. Nam etsi Christus qua homo videtur posse vocari *filius Dei*, quia à Deo immediate formatus est in utero virginis, eodem modo quo Angeli vocantur *filius Dei* Iobi cap. 2. vers. 1. Et cap. 38. 7. Et quemadmodum Adam vocatur filius Dei, Lucæ capite tertio: Tutius est tamen, & fidei Orthodoxæ convenientius, abstinere hoc loquendi modo, quia tres personæ hanc conceptionem operatæ sunt, possetque Christus qua homo vocari filius Spiritus sancti, immo & filius sui ipsius. Adde quod hæc vox *Filius* personam exprimit, non vero naturam humanam quatenus à divina distinguitur.

Ac ne quis sibi Messiam fingeret mere hominem, mox idem qui nuncupatur *puer & Filius*, Deus fortis, & Pater æternus appellatur.

Regnum vero dicitur imponi eius humero, ad designandam firmitatem regni Christi. Onus enim firmius gestatur humeris, quàm manu. Sic Deus Esaiæ cap. 22. 22. pollicetur Eljakimo, se impositurum eius humero clavem, id est, guber-

nationem domus Davidis, innuens se eum collocaturum in munere præfecti prætorio, sic ut stabilis futura sit eius dignitas & inconcussa.

Huic filio tribuuntur hæc elogia, vocatur *נִלְעָ* *Pele, Admirabilis*. Quod nomen ipse sibi tribuit Angelus ille, qui & Iehovah vocatur Iudicum cap. 13. 18. Est autem *admirandus*, quia natura eius non est investigabilis, & perfectio est *ἀνεπίκτῃ*, & opera admirabilia.

Consiliarius quoque dicitur, quia Deus cum Sapientia sua init consilium Genes. 1. 26. Proverb. 8. 30. Tum quia nobis aperuit totum consilium Dei. Sic enim appellatur doctrina Euangelii Act 20. 27. Luc. 7. 30. Et mandata Dei vocantur *consilia* Ps. 119. 24. & Proverb. 1. 30. Veteribus frequens est vocare Christum *Angelum magni Consilii*. Sic enim LXX. verterunt locum.

Sed & vocatur ab Esaia *Deus fortis*: quæ est insignis demonstratio eius divinitatis. Nec sequentia minus sunt evidentia, cum appellatur *אבִי־בָאֵד* *abi had, pater usque, suppl. in æternum*. Vulgata versio vertens *pater futuri sæculi*, per hæc verba intellexit auctorem vitæ æternæ. Solent enim Hebræi

a Ad quam perveniri non potest.

autho-

authores rerum patres appellare. Sic Genesos cap. 4. vers. 20. Iabal vocatur pater Scenitarum, & Iubal pater citharædorum.

Denique Christus Princeps pacis vocatur, pro Principe pacifico & pacis autore, & nuncio, & suafore. Ab Apostolo vocatur nostra pax Ephes. 2. 14. utpote conciliator pacis inter Deum & homines. Colos. 1. 20. Ad cuius adventum Angeli cecinerunt hymnum, *Gloria Deo in excelsis, in terra pax, &c.* ^a Idemque dixit Apostolis, *Pacem meam do vobis*, nempe pacem animi, & tranquillitatem conscientiae. Nam *iustificati fide pacem habemus erga Deum per Christum* Rom. 5. 1.

Hanc præclaram prophetiam & vere divinam Iudæi conantur nobis eripere, pertendentes puerum illum, cuius natiuitas hic promittitur, esse Ezechiam. Sic autem vertunt hunc locum. *Puer nobis natus est, Filius nobis datus, & imperium impostum est eius humero. Et Deus fortis, paterque æternus, & Princeps pacis, eum vocabit Admirabilem & Consiliarium.* Et conquerruntur à nobis depravari verba Prophetæ, in Hebræo enim esse *וְיִקְרָא* *veiikra*, & vocabit, non vero *וְיִקְרָא* *veiicare* & vocabitur. Sic enim

^a *Iob. 14. 27.*

verbum activum perperam mutari in passivum.

Hæc illi improbe sane & imperite. Principio præsupponunt quod probare non possunt, nempe Ezechiam nondum natum fuisse, aut modo natum fuisse quando Esaias hæc scripsit; quem tamen tunc grandiusculum fuisse, & iam aptum regno constat. Nam regnante Achaz Deus dictavit Esaiæ prophetiam quæ habetur capite septimo, ut diserte dicitur eodem capite vers. 1. Hic autem Achaz Ezechiaæ pater regnavit annos sexdecim 2. Reg. 16. 2. Cui successit Ezechias filius natus annos vigintiquinque. Ergo iam natus erat annos novem cum Achaz regnum indeptus est. Qui cum annos regnasset circiter sex aut septem, Retfin Syriæ rex, & Peca rex Israël Ierosolymam oppugnarunt. Ergo tunc Ezechias natus erat annos circiter quindecim aut sexdecim, quando Esaias prophetavit ea quæ habentur capite septimo. At hæc prophetia capitis noni est posterior illa, quæ habetur capite septimo: & fortasse aliquot anni intercesserunt. Peccant ergo Iudæi ingenti ἀναρχονισμῷ, & omnia perturbant.

Nec vero ulla causa probabilis afferri potest,

potest, cur Ezechias absolute puer appelletur, nulla facta patris mentione; maxime cum fuerit filius hominis pessimi. Non debuit sane id poni inter titulos & elogia Ezechiae. Ac profecto in voce **FILIVS**, aliquid sublimius designatur. Nec titulum Admirabilis Scriptura cuiquam dat, nisi Deo.

Sed nec credibile est Esaïam ob Ezechiae pueruli nativitatem voluisse præter morem tot coacervare titulos, quibus Deum describeret. Neque enim hoc loco scopus Esaïæ est describere Dei naturam, sed exponere Dei beneficia & virtutes, quibus instruxit Redemptorem ad liberationem Ecclesiae.

Futile est quod exprobrant verbum activum *iikra*, appellabit, mutatum esse in passivum. Nam præterquam quod frequentissima est in Scripturis ista enallage, præcipue in verbo קרא est usitatissima. Sic Levitici cap. 13. com. 45. וטמא טמא יקרא *vetame tame iikra*, & *immundus immundus inclamabitur*. Et Deuter. 15. 2. כי קרא שמטא ליהוה *ki kara shemitta laihovah*, quia indicta seu promulgata est remissio Iehovæ. Et Iudicum 15. 19. על כן קרא שמה עין הקורה *hal ken kara shemah ben hakore*. Idcirco vocavit nomen eius fontem clamantis, pro vocata est.

Simile exemplum habemus in verbo *דִּבֶּר* dixit Genes. 48. 1. *דִּבֶּר לִי יוֹסֵף* *vaiomer leioseph*, & dixit Iosepho, pro dictum est seu renuntiatum est Iosepho. Similem immutationem per quam verbum activum sumitur passiva significatione, habemus Genes. 34. 7. in verbo *פָּעַל* fecit, pro facta est. Et Exodi 30. 32. ubi in Hebræo habetur *יָסַח* pro ungetur. Et Ecclesiastæ cap. 9. 15. *מָצָא* invenit pro inventus est. Et quinto præcepto Decalogi, *ut prolongent dies tua*, pro ut prolongentur. Quem Hebraïsmum imitatus est Petrus, 1. Epist. cap. 2. vers. 6. *ἡ γράφῃ περιέχει* *continet in Scriptura*, pro continetur.

Septuaginta interpretes hunc locum vertentes longe recesserunt ab Hebraica veritate: sic enim vertunt: *ὅτι παιδίον ἐγενήθη ἡμῖν, υἱὸς ἢ ἐδόθη ἡμῖν, ὃς ἢ ἀρχὴ ἐγενήθη ὅτι ὁ ὅμιλος αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἀγγέλων, θαυματὸς σύμβουλων, θεὸς ἰσχυρὸς ἐξουσιαστὸς, ἀρχῶν εἰρῆνης, πατὴρ ὁ μέλλων αἰῶνων*. Hieronymus commentario in hunc locum dicit LXX. non ausos de hoc puero dicere quod aperte Deus appellandus est. Unde liquet Hieronymum alio Græco codice usum, quam qui nunc extat, & versio LXX. perperam appellatur.

QUINTA PROPHETIA.

C A P. XVIII.

Illustratur Prophetia quæ habetur Ezechielis capite nono. De litera Tau.

A Pocalypseos cap. septimo vers. 3. Angelus gestans manu sigillum Dei viventis, occlamat Angelis vastatoribus: *Ne nocete terræ, quoadusque obsignemus servos Dei nostri in frontibus.* Hæc impressio signi in frontibus piorum phrasis est sumpta ex nono capite Ezechielis vers. 4. ubi versio Hieronymiana sic habet: *Transi per mediam civitatem in medio Hierusalem, & signa Tbau super frontes virorum gementium, & dolentium super abominationibus, &c.* Quam versionem secuti sunt Pagninus, & Arias Montanus, & nostra vernacula: secuti Tertullianum libro tertio in Marcionem cap. 22. & libro adversus Iudæos cap. 11. Et Origenem homil 8. in diversæ scripturæ loca.

Hieronymus commentario in hunc locum multa philosophatur super litera Tau. *Tau* (inquit) extrema est apud Hebræos viginti & duarum literarum, ut perfectam in viris gementibus & dolentibus scientiam demonstraret: qua subtilitate nihil obtusius.

Nec

Nec meliora sunt quæ addit, *Sive ut Hebræi autumant, quia lex appellatur apud eos Thorab, quæ hac, in principio nominis sui, litera scribitur. Illi hoc acceperant, quia legis præcepta compleverant:*

Quæ addit habet ex Origene, pene ad verbum transcripta. *Et ut ad nostra veniamus, antiquis Hebræorum literis quibus usque hodie utuntur Samaritani, extrema Thau litera, crucis habet similitudinem, quæ in Christianorum frontibus pingitur. Id Iosephus Scaliger, multa eruditione pollens, prolixè refellit, Animadversionum in Chronologica Eusebii pag, 109. aitque Hieronymum deceptum ab Origene, qui hæc scripsit aliena fide. Neque enim Tau Samaritanum, ut nec Hebraicum habere crucis formam. Nec hoc dicturum fuisse, si consulisset alphabetum Samaritanum.*

Ab hac Hieronymiana versione recesserunt Immanuel Tremellius & Iunius. Sic enim vertunt, *Transi per medium istius civitatis, per medium urbis Ierusalaimorum, & insignito signo frontes illorum hominum qui suspirant, &c.* Quibus se adiunxit vir in Hebraicis sine controversia doctissimus, & de Ecclesia optime meritus, Iohannes Diodati Lucensis, in versione Italica
Biblio-

• **Bibliorum** : Et meritò, neque enim in Hebræo quicquam de littera ט habetur, sed יהיטוֹ *vehitvita Tau, & signabis signũ.* Nam ut à קוה *delineavit, designavit,* fit קו *linea,* Es..18.2. Ps.19.vers.5. Ita à תוה *tiuva signavit,* fit תי *signum.* Melius ergo verterunt LXX. ὁὗτος τὸ σημεῖον ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν. Sic Aquila & Symmachus. Confirmaturque hæc versio ab ipso Spiritu Sancto, qui secutus phrasim Ezechielis, hæc habet cap. 7. Apocalypseos, *ὁ σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν,* nulla facta literæ Tau mentione. Nec hic solus locus est ubi ט *Tau* signum significat, non vero literam ultimam Alphabeti. Nam Iobi cap. 31, vers. 35. habetur הֵן הֵן *Hen tavi, Ecce signum meum.*

^a *Fa un signo sopra la fronte de gli huomini che gemono.* ^b *Ob signemus servos Dei nostri super frontibus eorum.*

S E X T A P R O H E T I A.

Ex Danielis cap. 2.

C A P. X I X.

Danielis præstantia. Eius prophetias ad ultima usque tempora extendi.

QUANTUS vir fuerit Daniel docet Ezechiel cap. 28. 3. ubi regis Tyrriorum fastum & *ἡ δόξα σου ὡς ἡ δόξα* suggillat, & amarulento scommate infectatur. *En* (inquit) *sapientior es Daniele, nec quicquam te latet rerum obscurarum.* Quibus verbis Daniel ponitur ut singulare exemplum sapientiæ, quem æmulari, & velle æquare sapientia, summa sit infania. Ipse Deus Ezechielis cap. 14. com. 14. & 20. pronuntiat se non parsurum Iudæis, ne si Noë quidem, Daniel, & Iob essent in medio istius populi. Innuens ne sanctissimorum quidem virorum præsentiam aut intercessionem isti populo profuturam: Danielis cap. 10. 11. Angelus Danielelem vocat *יש קמדות* *ish khamudoth*, virum desideriorum, id est, virum Deo & hominibus acceptissimum.

Huius prophetæ vaticinia tam multis & dilucidis circumstantiis sunt insignes,

a Opinionem propria sapientia.

tanta-

tantaque luce perfusæ, ut aliquando non vaticinari, sed historiam scribere videatur. Extendit autem suas prophetias à suis temporibus ad finem usque mundi. Nam cap. 7. diserte loquitur de filio hominis descendente ex nubibus cœli, de apertionibus librorum, & extremo iudicio, & regno Christi æterno. Et cap. 12. verba facit de resurrectione corporum, & gloria æterna. Capite vero 2. vers 28. dicit Deum manifestasse Regi quæ ultimis temporibus essent eventura. Id vidit Augustinus, qui libro 20. de Civitate Dei cap. 23. hæc ait: *Daniel ad æternum regnum sanctorum perducit narrationem suam.*

C A P. XX.

Prima pars prophetiæ Danielis, quæ habetur cap. secundo. Et ipsius Danielis interpretatio.

CApite secundo Danielis, commate 31. & sequentibus hæc narrantur. Apparuit regi Nebucadnezar statua, cuius caput erat aureum, pectus & brachia argentea, venter & lumbi ænei, crura ferrea, pedes partim ferrei partim lutei seu fictiles.

Per hanc statuam designari quatuor maxima orbis imperia, sibi ordine succedentia, Babylonicum, Persicum, Græcum, Roma-

Romanum, plerorumque doctorum est sententia. Quæ tamen dicuntur à Daniele de quarto imperio, opus habent elucidatione, ut appareat ea quæ ab eo dicta sunt, ad nostra tempora pertinere. Verba Danielis hæc sunt:

33. *Istius statuae caput erat ex auro præstante, pectus & brachia eius ex argento, venter & latera ex ære, pedes eius partim ex ferro, partim ex luto:*

Quæ verba ipse Daniel sic explicat:

38. *Tu rex es caput illud aureum.*

39. *Et post te exurget aliud regnum minus tuo. Tum aliud regnum æneum, quod dominabitur in tota terra.*

40. *At quartum regnum erit validum ut ferrum: quandoquidem ferrum conterit & comminuit omnia. Sic quoque omnia conteret & comminuet.*

41. *Quod autem vidisti pedes & digitos partim ex luto figuli, & partim ex ferro, regna diversa erunt, in quibus aliquid erit de firmitate ferri, quandoquidem ferrum vidisti commixtum cum testa luti.*

42. *Et digiti pedum partim sunt ex ferro, partim ex luto, quia regnum hoc ex parte erit validum, ex parte fragile.*

43. *Quod vero vidisti ferrum mixtum cum luto figuli, commiscebuntur quidem inter se semine*

*mine humano , sed non cohærebunt invicem,
perinde ac ferrum non coalescit cum terra.*

C A P. XXI.

Illustratur hæc Prophetia.

AD intelligentiam huius prophetiæ
ipse Daniel nobis viam complanat:
Accessit experientia, quæ erudit etiam in-
vitos. Nostro damno facti doctiores, lo-
quimur de malis quæ patimur: nec ar-
duum est percipere sensum prophetiarum
post earum complementum.

Babylonico imperio successisse Persi-
eum, & Cyrum capta Babylone imperium
Chaldæorum evertisse: Persicum vero
imperium deletum ab Alexandro Mace-
done, vel pueris notum est. Hoc impe-
rium Græcorum post mortem Alexandri
discessit in quatuor partes seu regna, &
paulo post ad tria est reductum: nempe
ad regnum Seleucidarum in Asia, Ptole-
mæorum in Aegypto, & posterorum A-
lexandri in Græcia. Hæc tria regna di-
versis temporibus à Romanis everfa sunt.

Hoc imperium Romanum designatur
femoribus & tibiis ferreis, quæ quidem
tres alias corporis partes superant longi-
tudine. Nam Imperium Romanum
diutius stetit, quam alia tria imperia simul

sumpta. Ferreum vero dicitur, quia ut ferrum durissima quæque conterit, ita ab imperio Romano potentissima illius ævi regna obtrita sunt & deleta; interprete ipso Daniele.

Sed quemadmodum crura desinunt in pedes, quorum forma & figura differt à cruribus, ita Imperium Romanum desiit in Hierarchia Romana, quæ quidem est instar pedum, id est, extrema pars durationis imperii Romani.

Enimvero Papa titulos & iura Imperatorum ad se traxit, posuitque thronum suum Romæ, quæ caput est & sedes Imperii Romani. Imperator quidem Germaniæ honoratur titulo Regis Romanorum, sed titulum habet sine re. Iam pridem hi Imperatores Roma excussi, & Italia pulsi, facti sunt vectigales Papæ, & ei submitunt obnoxia capita, eiusque lambunt vestigia, & osculantur pedes. Et sæpe sunt exuti imperio, autoritate & ad libitum Pontificum, qui gloriantur, Germaniæ Imperatores hoc quicquid habent imperii, habere dono & ex liberalitate Papæ, qui regna & imperia dat & adimit. Qua de re Bellarminus scripsit librum peculiarem, *De translatione Imperii Romani à Græcis ad Francos*. Et Lipsius præfatio-

fatione *Admirandorum*, seu de magnitudine *Romana*, prolixè docet Imperium Romanum esse penes Papam, & in eius potestate.

Ergo per pedes huius hieroglyphici simulacri designatur Hierarchica Monarchia. Suntque hi pedes partim ferrei, partim fictiles, quia Papale imperium non est comparandum robore cum veteri Imperio Romano, quod per crura ex solido ferro designatur. Estque in verbis Danielis summa ἐνδύχεια, & mira cum natura rei convenientia. Dicit enim hoc Imperium partim fore validum, partim infirmum & debile. Nam cum Papæ imperium natura sua sit infirmum, & sola opinione populorum nitatur, est tamen potentissimum summæque efficaciam erga eos, qui ultro se subiiciunt huic imperio, & subeunt iugum fatalis superstitionis, ad bruta Papæ fulmina contremiscunt. Quæ quidem difflantur ab eis, qui ad hæc fulmina oppedunt, nec ullo damno afficiunt eos qui ea flocci faciunt, immo & eis cedunt in benedictionem.

Nec leve est, aut perfunctorie considerandum, quod pedes huius statuæ finduntur in decem digitos, qui sunt totidem regna parentia Romano Pontifici. Nam à

Gregorio VII. qui Pontificatum gessit anno Christi 1073. usque ad Leonem X. anni sunt 430. Hoc tempus est quo Papæ imperium fuit potentissimum, & apicem summum gloriæ insedit. Hoc tempus est quo Papæ cœperunt dare & adimere regna; regesque proculcare, & populos nolentes rebellare adversus suos Reges, subiicere Interdicto, & præcipitare in Tartarum. Quisquis accurate computaverit, quot reges tunc subessent Hierarchiæ Romanæ, comperiet fuisse decem numero. Hi autem erant. 1. Imperator Germaniæ. 2. Rex Galliæ 3. Rex Angliæ 4. Rex Hungariæ 5. Rex Poloniæ, cui etiam suberat Suecia. 6. Rex Daniæ. 7. Rex Scotiæ. 8. Rex Hispaniæ, cui insuper suberat regnum Neapolis & Siciliæ. 9. Rex Lusitanæ. 10. Rex Navarræ. Horum regum inæqualis erat potentia, qualis est inæqualitas digitorum pedis.

Id vero præcipue perpendendum, quod Daniel docet mixtione ferri cum luto significari, fore ut regum illud constet partibus non congruentibus, & inter se non firmiter iunctis, non secus ac ferrum cum luto nunquam coalescit, nec apta ferruminatione potest copulari. Fore quidem ut ista regna quibus constabit

bit hoc imperium , matrimoniis & fœderibus sociantur , sed semper fluxam fore & infidam societatem . Hui quam graphice , & ex rei veritate , Daniel describit regna subiecta Romano Pontifici ! Inter quæ semper fuerunt æmulationes perpetuæ , & bella atrocia , & mox fœdera firmata matrimoniis , & post res compositas , iterum turbæ , erumpentibus odiis , & ipso Papa stimulante . Nam cum in uno regno , discessio in partes , & bella civilia soleant frangere vires regni , secus est in Hierarchia Romana . Contentiones enim Regum , & nutans , positusque in æquilibrio bellorum eventus , maximum est Papalis potentiæ præsidium & firmitamentum . Infert enim se iudicem inter contendentes , & ad illum , ut ad arbitrum regnorum , & negotiorum civilium recurritur . Iuxta illud , *Dic Ecclesie* , ut interpretatur Innocentius III. Can. *Novit. Extra. De Iudiciis.*

C A P. XXII.

Illustratur secunda pars huius Prophetie.

Longæ huius imperii Romani durationi, Daniel subiicit vaticinium de eius everfione, his verbis:

34. *Tu rex id contemplabaris, donec lapis, excisus absque manibus, percussit simulacrum ad pedes eius ferreos & luteos, eosque comminuit.*

35. *Tunc comminuta sunt pariter, ferrum, æs, argentum, & aurum, fueruntque instar glumæ in area æstiva, quam ventus abripit, & nullus locus inventus est eis. Lapis autem qui percusserat simulacrum, excrevit in magnum montem, adeo ut impleret totam terram.*

Hanc prophetiam ipse Daniel sic interpretatur.

44. *Temporibus autem regum istorum, suscitabit Deus cæli regnum, quod in sæcula non destruetur, & regnum hoc alteri populo non relinquetur, sed conteret & comminuet omnia regna, ipsum autem manebit in sæcula.*

45. *Quod autem vidisti ex monte excindi lapidem absque manibus, & comminuere ferrum, æs, lutum, argentum, aurum, Deus Maximus notum fecit Regi, id quod deinceps futurum est.*

Hic quidem omnia plana. Hic lapis est Ecclesia, rupes unde excisus est lapis, est Christus: non secus ac Eva desumpta est ex Adamo, & quasi excisa: sumus enim ex carne eius & ossibus eius. Eph. 5. 30. Sic Esaia cap. 51. 1. Deus sic affatur posteris Abrahami, *Respicite ad rupem unde excise*

cisi estis, id est, ad Abrahamum unde orti estis. Nec hoc in Scriptura insolens, dicere nos esse Christi progeniem. Esaias cap. 53. 10. de Christo dicit, *videbit prolem, & prolongabit dies*. Ipse Christus nos sistens coram patre dicit, *Ecce me, & natos quos dedisti mihi*. Esa. 8. 18. Et Matth. 10. 25. Christus pater familias appellatur.

Hunc lapidem Daniel dicit excisum absque manibus, id est, sine humana ope, & absque adiumento humanæ industriæ. Eodem sensu quo Apostolus ad Hebræos cap. 9. com. 24. dicit, Christum ingressum *ὅτε εἰς χειροποίητα ἅγια*, in sacrarium non manu factum. Et Paulus ad Coloss. cap. 2. 11. dicit, nos in Christo esse circumcisos, *ὅτε οὐκ εἰς χειροποίητον περιτομὴν* circumcissione facta sine manibus. Neque enim Ecclesia est opus humanum, aut subsistit viribus hominum, aut prudentia.

Ac profecto allucinantur qui per lapidem istum volunt Christum intelligi. Inter quos Irenæus lib. 5. cap. 26. Dicitur enim hic lapis excrevisse in magnum montem. At persona Christi nulla capit incrementa. Ipse Daniel dicit hoc lapide regnum significari. At Ecclesia est Christi regnum. Adde quod lapidem istum necesse est esse aliquid di-

versum à rupe unde excisus est.

Hic ergo lapis dicitur percussurus pedes statuæ, id est, everſurus imperium Romanum Hierarchicum, quippe quod est extrema pars Imperii Romani, & in quo desinit hoc Imperium. Non quidem quod Ecclesia ipsa id factura sit, sed Deus id faciet ob Ecclesiam, & in eius gratiam. Sic Apocalypſeos undecimo duo fideles testes dicuntur terram percutere omni plaga, quia Deus contemptum suorum fidelium fervorum gravissimis plagis ulciscetur. Hoc opus inchoatum novissimis his sæculis, quando Deus perfecturus sit non nostrum est definire. Sane regnum Papale ad diem usque iudicii duraturum, sed valde imminutum, probabiliter colligitur ex prophetiis, de quibus sequenti libro agetur.

SEPTIMA PROPHEZIA

Ex capite septimo Danielis.

C A P. XXIII.

Præstantia prophetiæ quæ habetur capite septimo Danielis. Et de quatuor bestiis.

PROphetiæ præcedenti affinis est altera quæ continetur capite septimo, quæ nulla est illustrior, aut plura pandens mysteria. Atque haud scio an in toto veteri Test. caput ullum inveniatur præstantius, & maiori cum cura expendendū. Videtur Daniel sublimiori quodam afflatu correptus, penetravisse in arcana divina, ad fidem Christianam pertinentia. Ex hoc capite Christus sumpsit titulum quo ipse se frequenter nuncupat, se vocans *filium hominis*. Innuens se esse illum Filium hominis, qui de cælo descensurus est in nubibus, & mundum iudicaturus, ut prædicitur Danielis cap. 7. vers. 10. & 13. Estque volupe hoc caput conferre cum capite decimo tertio Apocalypseos.

Versu tertio huius capitis Daniel dicit sibi apparuisse quatuor belluas ascendentes ex mari. Id est, quatuor magna imperia emergentia ex populis & gentibus,

Y s

quæ

quæ frequenter in Scriptura comparantur magnis aquis, & mari undoso, ut Psal. 65. vers. 8. Et Apocal. 17. 15.

Prima bestia fuit leo, qua designatur Imperium Babylonicum. Secunda ursus, qua Persicum: habens tres grandes dentes exertos, quibus significantur Persæ, Medi, & Chaldæi, quibus præcipue robur istius imperii constabat.

Tertia bellua fuit pardus alatus, designans Imperium Græcorum, cui tribuuntur alæ ob celeritatem incredibilem qua Alexander imperium Persicum pene momento obtrivit & delevit. Cui bestię quatuor capita esse enata dicit Daniel, quia sublato Alexandro, eius Monarchia in quatuor regna discessit & divisa est. Quorum unum fuit Seleucidarum in Asia maiori. Alterum Ptolomæorum in Aegypto. Tertium agnatorum Alexandri in Græcia. Quartum Antigoni in Asia minori: Quod tamen paulo post regno Seleucidarum additum est. Ita factum est ut huius tertię bestię regnum ad tria capita reduceretur.

Quartam bestiam Daniel sic describit, vers. 7. *Post hæc contemplabar in visionibus nocturnis, cum ecce quarta bestia formidabilis atque terrificæ summique roboris, habens grandes*

des dentes ferreos, comedebat & comminuebat, & reliquum proculcabat pedibus, eratque diversa ab aliis omnibus bestiis quæ eam antecesserant, eique erant decem cornua. Per hanc quartam bestiam intelligi imperium quod tertio imperio successerit, consecutio, & præcedentium bestiarum significatio exigat.

C A P. XXIV.

Per quartam belluam Romanum Imperium designari.

Quartam bestiam esse Imperium Romanum sentiunt veteres. Id docet Augustinus prolixè lib. 20 de Civitate Dei cap. 23. & Hippolytus oratione de consummatione. Causæ ipsis id sentiendi hæ fuerunt. Primo quod hoc Imperium quartum successit Græcorum imperio, quod per tertiam bestiam designatur. Tum quia multa ex hoc capite Danielis in decimum tertium caput Apocalypseos transcripta sunt, ubi imperium Romanum iisdem pene verbis describitur, quibus Daniel describit hanc quartam bestiam. Nec ferocitas & robur incomparabile, & sævitia ac rapacitas ulli imperio plus convenit quam Romano. Laudatur clementia Iulii Cæsaris: is tamen teste Plutarcho in eius vita, bello Gallico quod novem annis

nis confectum est *μυριάδας ἑκατὸν ἐν χερσὶ*
διέφθειγεν, decies centena millia armata manu
confecit. Iosephus in sola obsidione Iero-
 solymæ dicit plus quam undecies centena
 hominum millia periisse. Ingens capti-
 vorum multitudo exponebatur leonibus
 & tigribus Amphitheatrī, inspectante
 populo qui per ludum hauriebat sangui-
 nem oculis, & gladiatores nimis parcere
 vitæ suæ, & nimis segniter mori indigna-
 batur. Quantum sanguinis Christiani fu-
 sum sit sub decem persecutionibus, tribus
 post Christum sæculis, præcipue vero sub
 Diocletiano, fidem exuperat. Inde æra
 Diocletiani, quæ & Aera martyrum ap-
 pellatur, per quam anni computabantur,
 ante receptam Aeram Dionysii Exigui,
 quæ annos à Christo nato computat.

Proprætorum vero, & Proconsulum,
 ac Præsidum, in exugendis & expilandis
 provinciis, rapacitas fuit incredibilis.

--- referebant navibus altis

*a Occulta spolia, & plures ex pace trium-
 phos:*

Qua de re legendus Plutarchus in vita
 Antonii. Dionis decurtator Xiphilinus
 in vita Octavii Augusti refert, Augustum
 imposuisse Galliis Licinium Iulii Cæsa-

a Iuven. Satyr. 8.

ris libertum, qui quia pendeabantur à Gallis vectigalia menstrua, menses ad quatuordecim dies redegit, accusatusque repetundarum, placavit Augustum, dicens id à se factum, ut genti feroci, & pronæ ad rebellionem nervos incideret. Cum Antonius Asiaticorum vectigalia geminasset, illi ad eum venerunt supplices, rogantes ut quoniam vectigalia augeret ad duplum, daret quoque singulis annis duos autumnos, & geminas messes.

Nam etsi à Romanis petuntur exempla civilium virtutum, non aberrabit tamen à vero, qui dicet eos fuisse latrones & vastatores generis humani, & sævum flagellum in manu Dei. Nam quid eis erat iuris in Galliam, Hispaniam, Græciam, Africam, Syriam, Aegyptum? Nempe iustitiam vocabant partitionem prædæ inter latrones, & pacem ubi fecerant solitudinem, & clementiam cum non occidebant spoliatos.

Huic quartæ belluæ Daniel appingit decem cornua. Nam per cornua scriptura solet significare robur & gloriam, ut Psal. 75. 6. Et Psal. 92. 11. & 1. Sam. 2. vers. 1. & 10. Tota autem potestas Imperii Romani constabat decem magnis provinciis. 1. Hispania, 2. Galliis, 3. Germania,

mania, 4. Britannia, 5. Pannoniis & Mœsia, hæ enim iisdem exercitibus tenebantur, 6. Græcia, 7. Asia minori, 8. Syria, 9. Aegypto, 10. Africa. Insulas maris Mediterranei non numeramus, quia sunt continentis accessio. Italia quia caput erat gerens hæc cornua, non annumeratur cornibus.

Id ipsum confirmatur à Danieli vers. 23. *Quarta bestia erit quartum regnum in terra, quod differens erit ab aliis omnibus regnis, & totam terram vorabit, & conculcabit & conteret.*

Porro hoc perpetuum est in Danielis prophetiis, ut per *reges* intelligantur *regna*, & longa in eadem Monarchia series successorum. Nec per belluam unus rex, sed Monarchia intelligitur. Id Daniel eodem illo versu declarat, ubi quartam belluam dicit esse quartum imperium. Idem liquet ex capitis octavi versu quinto, ubi hircus non significat Alexandrum magnum, sed imperium Macedonum: Additur enim ad ἐξήγησιν vers. 21. *Hircus ille villosus est rex Græciæ: Cornu autem magnum, oculis eius interiacens, est primus rex.* Ubi planum est, regem Græciæ pro regno seu Imperio Græcorum accipi.

C A P. XXV.

*Expenditur sententia eorum, qui per quartam
bestiam intelligunt regnum Seleucidarum,
non vero Imperium Romanum:*

QUorundam sententia est per quartam
bestiam designari regnum Seleucida-
rum, qui Alexandro magno successerunt
in Asiæ maioris regno: nec putant hæc ad
Imperium Romanum pertinere. Putant
enim Daniele tantum agere de regnis
sub quibus Ecclesia Iudaica passa est sævas
persecutiones. Et per tertiam bestiam so-
lum Alexandrum intelligi. At non fa-
ciunt fidem. Nam quarta hæc bellua de-
scribitur à Daniele ut cæteris potentior:
at regnum Seleucidarum non fuit com-
parandum cum Persico, & Babylonico.
2. Nec est credibile Daniele, qui per
alias bestias intelligit longam seriem mul-
torum regum, in una Monarchia, in
sola tertia bestia intelligere unicum re-
gem, cuius imperium sexennio termina-
tum est. Cum versu 12. Daniel de his
quatuor bestiis dicat, longam eis duratio-
nem, & tempora temporibus addita, esse
concessa. 3. Adde quod in serie illa bel-
luarum, semper posterior debellavit præ-
cedentem, eiusque locum invasit. Quod
de

de Seleuco Nicanore dici non potest, qui neminem loco movit, sed ut hæres in partem regni Alexandri successit. 4. Nec ratio patitur ut de Alexandro eiusque successoribus duæ fiant Monarchiæ. 5. An cum Seleucidarum regnum unum sit de capitibus tertiæ bestię, ex eo fiet quarta bestia? & iidem reges in duabus bestiis coincident & comprehendentur? 6. Illi quidem qui ita sentiunt, quatuor illa capita, in quæ Alexandri regnum discessit, conantur invenire in regno Græciæ quod Aridæus invasit. Sed hac in re non sibi constant. Nam cum velint Daniele tantum agere de regibus sub quibus Iudæi persecutionem passi sunt, mox tamen sui immemores quærunt complementum vaticinii Danielis in regibus Græciæ, quorum res ad Iudæos non pertinuerunt, & quibus Iudæi vix de nomine noti erant.

7. Age vero demus Daniele tantum agere de imperiis sub quibus Iudæi persecutiones passi sunt. Nam quis nescit Ierosolymam captam à Pompeio, & sæpe expilatam & vexatam à Syriæ præsidibus, & Iudææ procuratoribus? etiam antequam Iudæi à fœdere Dei descivissent? & Iudæos pressos à Romanis dura servitute?

8. Nec

8. Nec Spiritus sanctus in Apocal. cap. 13. agens de Imperio Romano verba Danielis mutuaretur, si Danielis prophetia nullatenus respiceret imperium Romanum.

9. Id vero præcipue observandum, quod Daniel huius prophetiæ filum deducit usque ad diem iudicii, & ultimum Christi adventum, à quo tempore plane aliena est historia Seleucidarum. Quod si cui lubet adventum Christi & descensum de cælo in nubibus, de quo agitur vers. 13. intelligere de Christi nativitate, non tamen per id effugiet: Iam enim considerat regnum Seleucidarum quando Christus natus est. Extenditur igitur hæc prophetia ultra regnum Seleucidarum.

10. Denique qui huic sententiæ mordicus inhærent, non inveniunt in regno Seleucidarum decem cornua, & reges nescio quos comminiscuntur contra fidem historiæ. Et in eo iniusti sunt, quod Christianis adimunt insignem de ultimo per Christum iudicio prophetiam.

Huius prophetiæ pars secunda illustratur.

Pergit Daniel vers. 8. *Contemplabar hæc cornua, cum ecce cornu aliud parvum inter illa succrevit, à quo tria de præcedentibus cornibus sunt eradicata. Et ecce oculi similes oculis humanis erant in cornu illo, & os proloquens grandia.*

Et versu 21. de eodem cornu Daniel hæc ait: *Vidi hoc cornu gerere bellum cum sanctis, & eos vincere.*

Et versu 24. *Decem cornua sunt decem reges qui ex illo regno exurgent, & alius exurret post eos differens à prioribus, & deiiciet tres reges.*

25. *Proferet verba adversus altissimum, & animo agitabit mutare tempora & legem, & sancti tradentur in eius manum; usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.*

Hæc quidem prophetia constat signatis vocibus, & mire respondet eventui: mutationemque factam in Imperio Romano depingit ad vivum quasi in tabula.

Principio Daniel loquitur de eradicatione aliquot cornuum, id est, avulsione aliquot provinciarum ab Imperio Romano veteri. Inter cuius imperii ruinas succrescet cornu exiguum, cuius incrementis

tis quædam provinciæ avellentur ab Imperio Romano. Nempe per hoc cornu parvulum, designatur quidam principatus, qui cadente Imperio Romano veteri, ab obscuris initiis progredietur ad magna incrementa. Et Imperii veteris tantam portionem occupabit, quanta est ratio seu proportio trium ad decem. Et Deo ac Ecclesiæ bellum indicet, & immutabit legem divinam, & blasphemias, ac grandia verba eructans, Ecclesiam graviter opprimet.

Hunc quidem (nisi quis ultro claudat oculos) esse characterem Pontificis Romani, & claram delineationem, facile est cognoscere. Nam Episcopi Romani primis à Christo sæculis sub paupertate delitescebant, nec Pontifices appellabantur, nec dicebantur Papæ aliter quam cæteri Episcopi, erantque urbis tantum Romanæ Episcopi: viri, ut plurimum, pii & boni, solis martyriis clari. Fuitque Marcelli Episcopi Romani tanta paupertas, & tam abiecta conditio, ut à Maxentio Imperatore ad purganda stabulorum equinorum sterquilinia adhiberetur.

Sed posterioribus sæculis, præcipue quando res Francorum creverunt, deleta

^a Baron. ad annum 309 §. 5.

in Italia regno Langobardorum, Pontifices Romani aucti immensa liberalitate, Pipini, Caroli Magni, & Ludovici Pii, cœperunt spirare grandia, & ponere fundamenta imperii terreni, rem facientes dispendio Imperatorum Romanorum, agentium Constantinopoli, ad quos Roma & Imperium Romanum iure pertinebat. Donec tandem Papa abusus stupore Imperatorum Germanorum, & regum Europæ Occidentalis, quodam allaben- tis fortunæ æstu provectus, factus est Monarcha terrenus Occidentis, sub ob- tentu Vicariatus Christi regnique spiri- tualis.

Non potuit tamen sibi subiicere omnes Provincias quæ à veteri Imperio Roma- no tenebantur. Sed tantam portionem eius occupavit, quanta est proportio trium ad decem. Nam quisquis circino ac li- nea mensuraverit longitudinem veteris imperii Romani à Gadibus ad Euphra- tem, & à Lybia & Mauritania ad Tauri- cum Cherronesum, comperiet à Papa propemodum trientem veteris Imperii possideri. Nam Græcia, Asia minor, Sy- ria, Aegyptus, Insulæ maris Mediterra- nei, & Africa ab Oceano Mauritanix us- que ad Aegyptum, veteris Imperii Ro- mani,

mani, cum esset ἐν ἀκμῇ, bestem efficiunt. Hoc innuit Daniel, dicens de decem cornibus quartæ bestiæ tria esse evellenda ab exiguo illo cornu, inter decem cornua succrescente.

Huic exiguo cornu succrescenti, inter ruinas veteris imperii Romani, merito Daniel tribuit oculos & os loquens grandia. Nam per oculos significatur perspicacitas, & solertia humanæ prudentiæ, quæ quidem tanto astu & artificio auxit & firmavit hoc imperium Romanum Hierarchicum, ut quicquid est in reliquo orbe humanæ prudentiæ, sit merus stupor præ artibus quibus contextum est hoc mysterium iniquitatis.

Per os vero loquens grandia, & proferens verba adversus altissimum, designantur tituli & prærogativæ quibus sedes Romana se extollit. Nam Papa Deus appellatur, & Numen, & Maiestas divina, & Christus, & Leo de tribu Iuda, & Servator Sionis, & Lapis angularis, & Sanctitas in abstracto, & Sponsus ac caput universalis Ecclesiæ, & adoratur adoratione religiosa: quam adorationem esse cultum hyperdulæ, dicit S. Antoninus Chronicorum parte tertia^a Titul. xxii.

cap. 17. eique hanc adorationem delatam esse à Legatis civitatis Florentinæ testatur. His adde authoritatem nulli errori obnoxiam, & omnia iura in scrinio pectoris, & potestatem liberandi animas flammis Purgatorii, & inferendi cœlo, & referendi quos vult in album Sanctorum per Apotheosim seu Canonizationem: & Reges ac Imperatores exauctorandi & deturbandi solio, ac regna dandi & adimendi, potestatemque iudicandi de capitibus fidei summam, & exceptione omni maiorem: ^a Usque adeo, ut in Conciliis Ecclesiæ Romanæ ei tribuatur omnis potestas in cœlo & in terra.

Eodem pertinent quæ de hoc cornu succrescente in fronte quartæ bestię dicuntur vers. 22. *illud, gerere bellum cum sanctis, eosque vincere*: Quæ sunt ipsissima verba Apocalypseos cap. 13. com. 7. *Datum est bestię bellum gerere cum sanctis, eosque vincere*: Quo capite agi de imperio Romano, tum civili, tum Hierarchico, suo loco docebitur. Id ipsum clamat experientia. Nam imperium Romanum tam civile quam Hierarchicum horribili cæde grassatum est in Ecclesiam Christi, nec fuit unquam vilior sanguis humanus,

^a Concil. Latr. Sub Leone x.

quam fuit, & est sub isto imperio.

Quod vero dicit Daniel vers. 25. eundem Monarcham sibi arrogaturum potestatem mutandi tempora & leges, luctuoso experimento mirifice comprobatur, nec in quenquam quadrare potest nisi in Papam, cui tribuitur potestas refigendi leges divinas, & dispensandi contra Apostolum, & contra vetus Testamentum, & dispensandi in Evangelio interpretando ipsum, & condendi novos articulos fidei, & augendi Symbolum, & permitendi scortationem, & liberandi filios à potestate parentum; & adimendi populo calicem, contra mandatum Christi, *bibite ex eo omnes*, & permittendi matrimonia in gradibus lege Dei prohibitis, & rescindendi præceptum Apostoli, *Episcopus sit maritus unius uxoris*, & separandi matrimonia rite sociata & benedicta in Ecclesia: & dispensandi in votis & iuramentis quæ sunt iuris divini: & statuendi dies feriatos præter diem Dominicum, contra legem Dei *Sex diebus operaberis*, & invenhendi discrimina ciborum, & linguam ignotam, contra disertissima verba Apostoli 1. Corinth. 10. vers. 27. Et capite 14. versu 6. & sequentibus, & solvendi subditos à fide & subiectione iurata principibus,

cipibus, &c. Quæ quidem verba sunt grandia & atrocia, & quibus Pontifex sese supra Deum effert.

Potestatem quoque mutandi tempora Papa sibi arrogat. Nam dies profestos mutat in festos, indicit populis ferias & iustitium. Diesque designat, quibus nefas carnem gustare & ova. Nostro sæculo à Gregorio XIII. dies decem amputati sunt de anno, annusque abbreviatus. Quæ quidem olim fuit potestas Romanorum Pontificum Ethnicorum, ad quorum libitum fiebant intercalationes, & decurtationes ac productiones mensium, & annorum.

C A P. XXVII.

Quid sit illud Danielis, tempus, tempora, & dimidium temporis.

ID vero, quod Daniel durationem istius Imperii enati inter ruinas veteris imperii Romani definit *tempore, temporibus, & dimidio temporis*, vix posset intelligi, nisi Spiritus sanctus Apocalypseos cap. 13. aliquid lucis afferret huic vaticinio, dicens datum bestiae implere quadraginta duos menses: qui quidem menses quadraginta duo efficiunt annum unum, & duo annos, & dimidium anni. Unde liquet

per

per tempus , & tempora , & dimidium temporis , tres annos cum dimidio , seu quadraginta duos menses intelligi.

Porro tres anni cum dimidio efficiunt dies mille ducentos sexaginta, quod tempus assignatum est prædicationi duorum fidelium testium , quos bestia ascendens ex abyſſo occisura est Apocal. 11. vers. 3. Hæc quidem mire concinunt , & planum est per tres annos cum dimidio , & per quadraginta duos dies , & per dies 1260. idem tempus eandemque durationem designari.

Sunt autem hi dies mystici , & pro totidem annis usurpantur. Hic enim loquendi mos est Prophetis usitatus. Sic Daniel per septuaginta septimanas intelligit annos quadringentos & nonaginta, dies pro annis computando. Et Ezechiel cap. 4. com. 6. *Feres iniquitatem domus Iuda per quadraginta dies: dedi tibi diem pro anno.* Et Numer. 14. 34. *Pro diebus quibus exploravistis terram , annus computabitur in dies singulos.* Nec id mirum, cum lingua Hebræa annos vocet יָמִים *iamim*, id est, ut *dies* , ut Iudicum cap. 11. vers. 40. מִיָּמִים יָמִים *mijamim iamimah*, à diebus in dies, pro annuatim. Sunt enim Hebræis anni dierum, & anni annorum, ut videre est Genes. cap. 29.

14. ubi Iacob dicitur mansisse annum dierum apud Labanum. Quam phrasim imitatus est liber primus Maccabeorum cap. 1. vers. 30.

Nempe Daniel & Apocalypsis prædicunt regnum istius cornu succrescentis, & ad se trahentis partem imperii Romani, duraturum annos mille ducentos sexaginta. Quorum annorum unde existimemus esse ducendum initium, & ubi desinant, conabimur exponere, quando pervenerimus ad explanationem capitis decimi tertii Apocalypseos.

Nec omittendum est, quod Apocalypseos cap. 12. vers. 14. describitur fuga Ecclesiæ Christianæ Ierosolymitanæ, quando divinitus admonita sub initium belli Iudaici Pellam concessit trans Iordanem in Decapoli, ibique latuit usque ad finem belli. De qua fuga Epiphanius libro de Mensuris & ponderibus, & Eusebius historiæ lib. 3. cap. 5. Nam mulier illa coronata duodecim stellis, & quæ post longam & anxiam expectationem similem torminibus parturientium tandem Christum enixa est, non est alia ab Ecclesia Israëlitica, constante duodecim tribubus, ex qua Christus ortus est. Hæc sublevata alis aquilæ dicitur.

avolasse in desertum, ibique latuisse per unum tempus, & tempora, & dimidium temporis, id est, tres annos cum dimidio ^a. Enimvero quisquis annos computaverit ab initio belli Iudaici usque ad expugnationem Ierosolymæ, reliquiasque belli confectas, inveniet hoc bellum cœpisse anno à Christo nato sexagesimo septimo, mense Aprilis, quatuordecim mensibus ante mortem Neronis. Urbem vero captam & solo æquatam mense Septembri, anno à Christi nativitate septuagesimo. Id facile colligere est ex Dione, & ex libris Iosephi de bello Iudaico. Est ergo res stupenda & plena mysterio, quod numerus dierum fugæ & occultationis Ecclesiæ Christianæ Iudaicæ, respondet numero annorum quo Spiritus sanctus per Danielelem & in Apocalypsi durationem regni quartæ bestię definivit, Deumque voluisse durationem unius esse typum alterius, & priorem posteriori esse ἀνάλογον.

^a *Apocal.* 12. 14.

OCTAVA PROPHETIA

Ex nono capite Danielis.

CAP. XXVIII.

De Septimanis Danielis.

PRæclara est, sed non carens obscuritate, prophetia Danielis capite nono, & quæ lectorem attentum postulat, gnarumque veteris historiæ. Cuius ignorantio multa ingenia, etiam bona, à vera huius vaticinii intelligentia abduxit. Nos eius paraphrasim texemus, quam putamus veritati consentaneam. Verba Danielis cap. 9. vers. 4. hæc sunt.

24. Septuaginta septimanæ determinatæ sunt super populo tuo, & super civitate sancta tua, ad consummandam defectionem, & perficiendum peccatum, & ad expiandam iniquitatem, & ad adducendam iustitiam sæculorum, & obsignandam [seu perficiendam] visionem & prophetiam, & ungendum sanctum Sanctorum.

PARAPHRASIS.

Septuagies septem anni, id est, anni quadringenti nonaginta Dei decreto sunt definiti, quibus exactis ingruet genti Iudaicæ ingens clades

& exitium, Et Ierosolyma excindetur, & Deus ultimas pœnas sumet de perfidia ac defectione Iudeorum, eorumque peccatum ad cumulum plenamque mensuram perveniet. Intra cuius temporis curriculum, Christus morte sua expiabit hominum peccata, & acquirere credentibus in se iustitiam æternam; & implebuntur prophetiæ de Messia adventu. Qui quidem perfecta sanctitate præditus, ungetur & consecrabitur in munus Regium, Sacerdotale, & Propheticum.

Hic quidem plana omnia, nec opus est trahere fidiculis verba Danielis ad hanc interpretationem. Nam excidium quidem urbis & gentis Daniel dicit eventurum exactis annis quadringentis nonaginta. At exhibitionem Messia & mortem, ad expianda peccata, & impletionem prophetiarum, & eius consecrationem in munus, non dicit eventura eodem anno quo Ierosolyma excindetur, sed tantum prædicit hæc eventura fluentibus his annis, & antequam anni 490. impleantur.

Verbum vero לְקַבֵּל *lekbatem*, quod nonnulli vertunt ad obsignandum, aut sigillandum non incommode verti posse per ad perficiendum, inde apparet, quod eodem versu eadem vox repetitur, ubi Daniel prædicit fore, ut adventu Messia perficiantur & compleantur prophetiæ.

Pergit

Pergit Daniel.

25. *Cognosce igitur, & intellige, ab exitu verbi, de restituenda & reedificanda Ierosolyma, usque ad Christum Dominum, fore septem septimanas, & insuper sexaginta duas septimanas, & restituetur ac reedificabitur platea & fossa [vel ruptura,] idque in angustia temporum.*

PARAPHRASIS.

Noris igitur à promulgatione edicti regii, quod dabitur Iudæis facultas instaurandi Ierosolymam, futuras septem septimanas annorum, id est, annos quadraginta novem, ad quas insuper accedent septimanæ annorum sexaginta duæ, id est, anni quadringenti triginta quatuor: qui duo numeri efficiunt annos 483. Hi anni dum fluent, reparabuntur plateæ Ierosolymitanæ, & instaurabuntur mœnia collapsa, fossisque cingentur. Idque inter multas molestias & angustias, quas creaturi sunt Iudæis Samaritani, & alii populi finitini, Iudæis adversi.

Hoc edictum regium oportet sit edictum Darii Nothi, promulgatum anno huius Darii secundo, ut colligitur ex libro Esræ, cap. 4. com. 24. Et cap. 6. vers. 1. & sequentibus. Nam à secundo anno Darii Nothi usque ad excisam Ierosolymam,

mam ; anni sunt præcise 490. seu septies septuaginta anni.

Hic vero observanda est phrasis Hebraica, דבר להשיב ולבנות *dabar lebashib velibnoth*, id est, *verbum ad revertendum & ædificandum*. Quæ verba non intelligunt, qui volunt hoc edicto datam à rege facultatem seu permissionem Iudæis revertendi in patriam ad ædificandum. Est enim hæc locutio Hebraica *reverti & facere*, pro iterum facere: Sic Malachiæ cap. i. vers. 4. נשוב ונבנה *nashub venibne*, *revertemur & ædificabimus*, pro *reædificabimus*. Quam phrasim imitatus est Lucas Actorum 15. com. 16. *μὲν ταῦτα ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὸ οἰκὸν τοῦ Δαβὶδ*, *post hæc revertar & ædificabo*, pro iterum ædificabo. Frustra enim Darius Nothus permisisset Iudæis reditum in Iudæam ; quem iam ante annos plus quam centum Cyrus eis permiserat.

Nec est quod quemquam moveat quo pro septuaginta hebdomadibus hoc commate, pronuntur septem & sexaginta duæ, id est, sexaginta novem. Nam postea versu 27. additur una septimana, numerusque 70. septimanarum rotundatur & impletur.

Porro qui volet cognoscere quæ sint illæ

illæ angustia & impedimenta obiecta Iudæis, incumbentibus instaurationi murorum & templi, legat Esram cap. 4. & Nehemiam capitibus quarto & sexto. Addit Daniel.

26. *Post autem septimanas istas sexaginta duas excindetur Christus, at non sibi. Et civitatem ac sanctuariū perdet [seu delebit] populus Principis futuri, eritque eius finis cum inundatione, & usque ad finem belli determinata desolatio maxima.*

PARAPHRASIS.

Postquam autem ab edicto illo Darii Nothi effluxerint sexaginta duæ annorum hebdomades, id est, anni 434. Christus patietur multos dolores & infirmitates, donec tandem mortem oppetat, non quidem ob sua peccata, sed ob nostra, & in rem nostram. Post cuius mortem Imperator Romanus evertet Ierosolymam & templum, & extrema calamitas inundabit regionem Iudæorum, usque dum bello exacto, populus interneccione propemodum deletus ad extremas incitas redigatur.

Hæc omnia eventu sunt comprobata. Effluxerant enim anni 434. ab edicto Darii Nothi, quando Christus duodecimum ætatis annum attigit, serviens Iosepho in conditione abiectissima. Fuitque

que eius vita ex eo continua series opprobriorum & infirmitatis, usque ad mortem crucis, quam pertulit non ob sua peccata, nec in rem suam, sed ob nostram salutem. Nec mirum videri debet quod Christi passio ad ærumnas quas tota vita pertulit extendatur. Anno à Christi morte trigésimo octavo Titus Ierosolymam cœpit, & evertit.

Hebraicas Danielis voces *וְלֹא לָנוּ* *veen lo,* & non sibi, LXX. verterunt, καὶ κείμα ὁκ ἐς! ἐν αὐτῷ. Videntur enim legisse *וְלֹא לָנוּ דִּין* *veen din lo,* & non crimen ipsi. Ibidem reddunt *ὅτε τῷ ἡγεμῶνι τῷ ἐρχομῶνι*, cum duce veniente. Ubi videntur legisse *עַם* *cum* pro *עַם* *populus*. Tandem Daniel hanc prophetiam sic claudit.

27. *Et confirmabit fœdus multis una hebdomade. Dimidio autem istius hebdomadis abolebit sacrificium & oblationem, & per alam abominationum desolantem usq; ad consummationem, effundet se [ruina] super desolatum.*

PARAPHRASIS.

At post sexagesimam secundam septimanam, id est, postquam annus quadringentesimus trigésimus quartus ab edicto Darii Nothi transierit, Christus iam grandior, fœdus Evangelii revelabit multis, prædicans in una septimana: non

quidem tota, sed dimidia, id est, per annos tres cum dimidio. Post quos annos exactos, abrogabit legalia sacrificia, & oblationes. Postea vero sub finem septuaginta septimanarum, id est, anno ab Edicto Darii 488. & 489. & 490. legiones Romanorum, horribili vastatione grassabuntur in Iudeos, & ærumnose genti incunbet extrema calamitas.

Huic vaticinio per omnia respondit eventus. Nam Christus prædicavit Iudæis per dimidiam septimanam annorum, id est, per annos tres cum dimidio. Tantundem enim temporis intercessit inter Christi Baptisma, & eius mortem. Id colligitur ex Iohannis Euangelio, in quo notantur accurate quatuor festa Paschalia. Primum habetur Iohannis cap. 2. vers. 13. Secundum Ioh. 6. vers. 4. Tertium cap. 11. vers. 55. Quartum & ultimum fuit quod in eius crucifixionem incidit, de quo Ioh. 13. 1. Quæ quidem quatuor festa facile cadunt in annos tres cum dimidio. In quibus comprehenduntur quadraginta dies quibus versatus est in terris post resurrectionem.

Quod vero dicitur Christus post exactam illam dimidiam septimanam aboliturus sacrificia & oblationes, non ita accipiendum est, quasi in morte Christi desierint

fierint sacrificia, sed quod Christi morte conciderit efficacia & sanctitas sacrificiorum legalium. Ad quid enim umbræ corpore exhibito? aut figuræ completa veritate? Quapropter statuendum est, sacrificium matutinum eius diei quo Christus passus est, legitimum fuisse, at vespertinum fuisse inefficax & non necessarium. Id significavit laceratio veli quod separabat sacrarium à loco sancto: Deo docente, velum cæremoniarum morte Christi amotum esse.

Duraverunt tamen hæc sacrificia usque ad everisionem templi à Tito, per annos triginta octo, post Christi mortem, ipsis Apostolis non improbantibus, quandoque etiam frequentantibus, ad cicuranda Iudæorum ingenia, & sepeliendum cum honore corpus cæremoniarum Mosaicarum. Maluerunt enim hoc velum dissuere sensim, quam lacerare.

Per alam abominabilem vastatricem, sunt qui intelligant turbam zelotarum seditiosorum, quæ Iudæis perniciem ultimumque exitium attraxit, & templo occupato, omnia sacra profanavit. De his putavit Daniele agere Iosephus αλώσεως lib. 5. cap. 2. Malim tamen per alam vastatricem intelligere exercitus Romanos,

de quibus Daniel egit commate præcedenti. Hi enim fuerunt vastatores, & destructores urbis. At zelotæ fuerunt inter causas quæ tantam cladem attraxerunt. Nec alienum est observare, equitum turmas *alas* à Romanis appellatas, & equites *alarios*.

Lxx. Pro *קנאפ* *kanapb*, *ala*, videntur legisse *היכל* *hecal*, *templum*. Verterunt enim, καὶ ὑπὲρ τὸ ἱερόν βδέλυγμα ἐρημόσεων, & *super templum abominatio desolationum*. Ad hunc locum respexit Christus Matthæi cap. 24. com. 15. Qui quidem citans Danielelem, sine dubio usus est iisdem vocibus Hebraicis quibus Daniel: Sed Matthæus in gratiam Græcorum & Iudæorum Hellenistarum versionem Lxx. secutus est.

C A P. XXIX.

De iis, qui septimanas Danielis ab edicto Cyri auspiciantur.

Hic quem attuli, mihi videtur esse genuinus sensus huius prophetiæ, & eventu comprobatus. Nihil hic hiulcum, nihil obtortum, nec indulgemus audacibus coniecturis. Ac profecto ingenti ævachρονισμῷ peccant, qui à Cyri edicto, quo Iudæis captivis reditum in patriam concessit, septimanarum Danielis ducunt initium,

tium, easque volunt desinere in excidio Ierosolymæ, vel in Christi morte.

Nam ab edicto Cyri ad everfionem Ierosolymæ anni sunt sexcenti. Ab eodem verò edicto ad mortem Christi, anni sunt quingenti sexaginta duo. Denique si aspiciamur septuaginta hebdomadas Danielis ab edicto Cyri, inveniemus eas transactas multis annis ante Christi nativitatem. At Daniel has septimanas claudit in excidio Ierosolymitano, quod annis septuaginta & uno posterius est nativitate Christi, & annis centum & decem posterius fine harum septimanarum, si ab edicto Cyri computentur.

Obiter observabit lector, edictum Cyri poni ab Esra in primo anno Cyri, cum tamen Cyrus iam regnasset annos 27. aut 28. quando promulgavit hoc edictum: Sed Iudæi ab epocha illa liberationis suæ annos Regum Persarum computant, insuper habentes annos præcedentes, ut ad se non pertinentes.

Non me fugit hunc septuaginta septimanarum epilogismum, cuius caput ponitur in secundo anno Darii Nothi, aliquibus incommodis urgeri: In quæ tamen illi ipsi incidunt qui hanc computationem exagitant, multa insuper

fingentes contra veritatem historiarum.

Durum videtur quod per hunc epilogismum vita Esræ, & Zorobabelis, & Nehemiæ, aliorumque qui fuerunt his *ὅτι* *ἔχοντες*, ad annos, ut minimum, centum sexaginta videtur extendi. Quæ obiectio inde nata, quod autumant Esram vixisse Cyri tempore, qui tamen verba facit de edicto Darii Nothi, quod centum & decem annis est edicto Cyri posterius. Quæ in re graviter allucinantur. Nam in libro Esræ, prima mentio Esræ fit sub Artaxerxe Mnemone, cap. 7. vers. 1. Qui quidem Artaxerxes Dario Notho proxime successit. Neque enim quæcunque scripsit Esdras, necesse est Esdræ tempore contigisse.

Nihilo plus est ad rem quod ex Esræ cap. 3. vers. 12. affertur, ubi narratur quosdam eorum, qui videbant poni fundamenta secundæ domus, ubertim flevisse, quippe qui viderent novam hanc domum longe imparem fore splendori domus prioris quam ipsi viderant. Unde conficitur foundationem istam non factam sub Dario Notho, quo regnante nullus eorum qui Babylonem abducti fuerant, & primam domum viderant, potuit esse superstes, nisi velimus illos excessisse centum

tum annos & septuaginta. Sed perperam se cruciant, nam fundatio illa templi de qua Esræ cap. tertio, alia fuit ab instauratione quæ facta est post edictum Darii Nothi. Prior enim illa caruit successu, inhibita per multos annos calumniis adversariorum. Esr. 4. 24. At posterior ea est, ad quam Aggæus Propheta populum cunctantem hortabatur. Centum & amplius annis priore illa posterior.

Esræ coævus fuit Nehemias, nisi quod Esras erat ætate paulo provectior. Utrumque tamen sub Dario Notho natum fuisse oportuit. Neque enim Nehemias ille, cuius mentio fit Esræ capite 2. vers. 2. idem est cum eo cuius habemus librum. Huic Dario successit Artaxerxes Mnemon, qui imperavit annos quadraginta. Hic anno regni septimo amplissimum Esræ dedit commeatum, facultatemque reducendi in Iudæam reliquias Iudæorum, qui adhuc Babylone remanserant, additis insuper maximis muneribus. Eiusdem regis Nehemias pincerna fuit, idque cum Artaxerxes iam viginti annos regnasset. Neh. 2. vers. 1. Huic regi successit Ochus per annos viginti tres. Post quem Arses tenuit imperium annis tribus. Hunc excepit Darius Codomannus, qui

cum regnasset annos sex , ab Alexandro Macedone imperio & vita exutus est.

Usque ad huius Alexandri tempora Nehemias historiam suam produxit. Nam capite 12. vers. 11. mentionem facit Iadudæ summi Pontificis: qui quidem idem est, qui Alexandro, infestas copias admoventi urbi, ivit obviam, eumque placavit, & festo apparatu excepit , ut refert Iosephus Orig. lib. 11. cap. 8,

Hos annos quisquis sedulo computaverit, inveniet Efram & Nehemiam absque miraculo potuisse vitam ad Alexandri usque tempora producere. Nam si Nehemias natus annos viginti quinque, fuit Artaxerxi à poculis, oportet fuerit annorum septuaginta septem sub Alexandro, nec potuit esse octuagenario maior. Ei inimicissimus fuit Samballath Samaritanorum præfectus, Manassis Apostatæ socer: quem quidem ab Alexandro accepisse licentiam ædificandi templum in monte Garizim, author est Iosephus eodem capite. Hunc Manassem eundem arbitror esse, quem Nehemias capite ultimo, vers. 28. ait se à conspectu suo amovisse. Dicit enim eum fuisse filium Summi Pontificis, & generum Samballathi: Hic autem Manasses tenuit Pontificatum

catum in templo montis Garizim, imperante Alexandro Magno.

De Zorobabele tamen planum est eum fuisse vivacissimum, & vitæ à cornice secundæ. Utpote qui sub Cyro fuit *αἰχμαλωτάρχης*, & Cyro permittente, turbam Iudæorum reduxit in Iudæam. Efr. 2. com. 1. Idem tamen adhuc superstes erat tempore Darii Nothi. Nam anno secundo huius Darii Aggæus Propheta Zorobabelem instigabat ad capeffendam impigre templi reædificationem. Agg. cap. 1. v. 1. & 12. At inter Cyri edictum & secundum annum Darii Nothi, intercesserunt anni plus quam centum, ut plane necesse sit Zorobabelem annum centesimum & trigesium excessisse. Quod si cui hæc non arrident, oportet statuat Zorobabelem cuius mentionem facit Aggæus, alium esse ab eo, qui Cyro permittente Iudæos in patriam reduxit, cui successerit filius eiusdem nominis cum patre.

De capite harum septimanarum disse-rit prolixè vir summo ingenio & doctrina Iosephus Scaliger, Libri sexti Emen- dationis temporum pag. 563. eiusque premens vestigia Sethus Calvisius Isago-

a Princeps captivitatis.

ges Chronologicæ cap. 42.

Ex loco Aggæi cap. 2. vers. 3. qui fixit crucem Chronologis, Scaliger se expedit hoc modo. Aggæi verba ad populum hæc sunt: *Quis vestrum superstes est qui viderit hanc domum in sua prima gloria? & qualem eam videtis nunc? nonne est quasi nihil in oculis vestris?* Profecto si tempore Darii Nothi aliquis Iudæorum fuisset superstes, qui primam domum vidisset, necesse est annos centum & octoginta excesserit. Hunc nodum Scaliger ut solvat, verba Aggæi sic accipit, quasi dixisset, *si quis vestrum superstes esset, qui vidisset primam domum in sua gloria, nonne hæc quam ædificamus esset ut nihilum in oculis eius præ illa?* Nec verba Hebraica Aggæi talem versionem respuunt. Affert autem Scaliger exempla quæ vult esse similia ex Euangelio, *Quis vestrum erit qui habeat ovem, & si inciderit in foveam die Sabbati, non illam apprehendat & attollat?* Tum illud: *Quis est, à quo si filius petat panem, det ei lapidem?* Interpretationem quidem verborum Aggæi quam affert non respuimus. Non sunt tamen hæc exempla accommodata: supponunt enim rem possibilem. At ex sententia Scaligeri. Aggæus supponit rem impossibilem.

NONA PROPHEZIA.

C A P. XXX.

Explanatur Prophetia Michæe capite quinto.

MIchæas cap. 5. vers. 2. de Christi
nativitate vaticinatur. Sic autem
vulgo hæc pericope vertitur. *At tu Be-
thlehem Ephratha parvula cum sis inter millia
Iudæ, ex te mihi orietur qui futurus est Domi-
nator in Israële, & egressiones eius ab antiquo, à
diebus æternis.*

Hunc locum Matthæus citans cap. 2. 6.
videtur in contrarium sensum detorque-
re. Sic enim vertit, καὶ σὺ βηθλεὲμ γῆ Ἰού-
δα, ὧς δαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα·
ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ
τὸ λαόν μου τὸ Ἰσραήλ. *Et tu Bethlehem terra
Iuda nequaquam minima es inter duces Iuda: ex
te enim prodibit dux qui pasciet populum meum
Israël.*

Principio observandum est Matthæum
quod in Hebræo est *in millibus*, vertisse,
in ducibus, indicio manifesto eum usum
codice in quo scriptum esset *aluphim*. i.
duces, non vero *alaphim*. i. mille. LXX.
habent ἐν χιλιάσιν, *in millibus*.

Durius videtur, quod cum in He-
bræo habeatur, *parvula es inter millia Iudæ*,
Mat-

Matthæus vertit, *non es minima in ducibus Iudæ*, quæ quidem pugnant ex diametro. Multi multa afferunt ut hæc concilient. * Mihi perplacet sententia Drusii, censentis textum Hebraicum legendum cum interrogatione: *At tu Bethlehem Ephrata parvula-ne es inter millia Iudæ?* ac si diceret *non es parva*. Quemadmodum Iobi cap. 40. 20. *Trabes-ne Leviatam hamo?* id est, *non trabes*.

* Drus. Annot. in N. T. parte secunda
pag. 6.

LIBER

LIBER QUINTUS,

Quo INSIGNIORES quedam

P R O P H E T I Æ,

Novi Testamenti explanantur.

C A P U T P R I M U M.

Illustratur Prophetia Apostoli Pauli, quæ habetur prima Epistola ad Timotheum, capite quarto, qua prædicit venturos qui prohibeant matrimonia.

PAULUS I. ad Timotheum cap. 4. vers. 1. prædicit, fore ut novissimis temporibus quidam falsi doctores prohibeant nuptias, quam ille vocat doctrinam diabolorum.

Huius vaticinii complementum habuit vetus Ecclesia in Tatianis, qui & Encratitæ, & Marcionitis, quos Theodoretus lib. 1. de hæresibus ait *α γάμον βδελύττειν*, & in Manichæis, qui non quidem populo, sed sanctiorem vitam profitentibus, quos electos appellabant, interdicebant matrimonia, ut docet Augustinus episto-

a Nuptias abominari.

la 74. & lib. 2. de moribus Ecclesiæ & Manichæorum cap. 18.

Hos imitatus Pontifex Romanus, nuptias permittit laicis, at interdixit clericis & Monachis, qui profitentur ἐκχρισµαὶς, & legis auctaria, consiliaque perfectionis. Hoc crimen ut molliant Pontificii, dicunt se non vetare matrimonium ut rem sua natura malam aut pollutam, sed hoc esse consilium perfectionis, arctiorisque disciplinæ. Hanc eandem excusationem obtendebat Eustatius Sebastiae in Armenia Episcopus, accusatus in Synodo Gangrensi, quod coniugatos excluderet regno cælorum, & de coniugio, ut de re polluta, loqueretur. Ille vero contra amoliebatur à se hoc crimen, ut calumniam, profitebaturque se dissuasisse coniugium, ὅτι αὐτὰρδείας ἐνεκα, ἀλλὰ τὸ κατὰ θεὸν ἀσκησεως, non ex superbia, sed ob piam exercitationem & disciplinam, ut refert Sozomenus lib. 3. historiæ cap. 13. At veneranda Synodus dilutam istam distinctionem flocci faciens, adversus hunc Eustatium edidit hunc Canonem. εἴ τις ἀπακρίνοιτο πρεσβυτέρους γεγαμηκότας, ὡς μὴ χρῆναι λειτουργήσαντας αὐτοὺς προσφορὰς μεταλαμβάνειν, ἀνάθημα ἔστω. *Si quis discernat, presbyterum quasi non oporteret participare oblationi*
quan-

quando sacra celebrat, Anathema sit. Cumque Ecclesia Romana in defendendo presbyterorum & clericorum cælibatu perseveraret, contra mandatum Apostoli, *Episcopus sit vir unius uxoris*, &c. & exemplum Prophetarum Moſis, Samuelis, Nathanis, Eſaiæ, Ezechielis, &c. & Pontificum Veteris Test. & Apostoli Petri, & Philippi Evangelistæ, quos fuisse uxoratos Scriptura testatur, Synodus Trullana Canone xiiii. Romanam Ecclesiam, hoc nomine damnavit, iubens eam improba consuetudine abſistere, & contra sentientes iussit moveri communione, & munere exui.

Sane cum Paulus damnet eos qui docent abſtinere coniugio, nulla adhibita distinctione, temere afferuntur distinctiones nulla fultæ scripturæ autoritate. Ubi lege Principis aliquid absolute, & sine distinctione prohibetur, non est subditorum comminisci distinctiones, quibus se à subiectione legis eximant. Eæ tantum distinctiones & exceptiones admittendæ sunt, quas legislator expressit.

Quod si hæc distinctio admittenda esset, non tamen per id Pontifices Romani essent culpæ expertes, quippe quibus solemne

lemne est de matrimonio loqui contumeliose quasi crimen esset. Innocentius Papa Dist. 82. Can. *Proposuit*, sic loquitur: *Neque eos fas sit ad officia sacra admitti, qui exercent cum uxore carnale consortium, quia scriptum est, Sancti estote, quoniam Sanctus sum ait Dominus: quasi coniugium cum sanctitate sociari non possit. Ergo Noah, Abraham, Moyses, Aaron, Samuel, Esaias, Petrus Apostolus, Philippus Euangelista sancti non fuerunt, qui ex uxoribus prolem susceperunt. Nec Dionysius Alexandrinus, Spiridion, Gregorius Nazianzenus pater, Gregorius Nyssenus, Sidonius Apollinaris, Carterius ab Hieronymo laudatus epistola ad Oceanum, alii-que innumeri spectatæ probitatis & sanctitatis Episcopi, sancti erunt, cum eos uxores habuisse prodant veteres historiæ.*

Pari scelere idem Papa ibidem torquet in matrimonium illud Apostoli, *Qui sunt in carne, non possunt placere Deo.* Eademque Distinctione Can. *Plurimos*, Papa Syricius hæc ait. *Plurimos sacerdotes Christi atque Levitas post longa consecrationis sue tempora, tam de coniugiis propriis, quam etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse. Et paulo post. Dicat mihi nunc quisquis ille est*
secta-

ſectator libidinum, præceptor vitiorum. Eſtque
tralatitium inter patronos cælibatus de
ſcortatione ſacerdotum loqui, ut de re io-
culari & uſitatiffima, ob quam ſacerdos
non cadit in irregularitatem: at matrimo-
nium ſacerdotis vocare ſacrilegiũ, & cri-
men morte, & atrociffimis quibuſque
pœnis piandum.

Gravitatem ſcleris in eo ponunt, quod
matrimonio ſacerdotis violatur votum
cælibatus & caſtitatis. Nempe ſacerdos
qui ſcortatur non cenſetur violare votum
caſtitatis, nec eorum mens eſt hoc voto ſe
obſtringere ad non ſcortandum. Quod ſi
volunt ſacerdotem voto non minus ob-
ſtringi ad non ſcortandum quam ad non
ducendam uxorem, ſtatuendum erit ſa-
cerdotem fornicantem violare votum
ſuum, & inſuper legem Dei. At idem
ſacerdos ſi ad remedium incontinentiæ
qua æſtuat duxerit uxorem, iuxta præce-
ptum Apoſtoli 1. Cor. 7. violat votum
humanum, ut ſervet legem divinam. Sed
ut nunc res ſunt, Dei mandata ſunt res le-
vicula præ legibus humanis: quas violare
ſacrilegium habetur, interea dum in Dei
legem impune peccatur.

Fatum eſt, immo & impium in ho-
mine qui libidine æſtuat, polliceri Deo

se non pariturum eius mandatis. Sic enim agit, quasi Deum hoc modo alloqueretur, *sum quidem æger, sed tibi sancte voveo me non usurum medicina quam tu mihi porrigas.* Vota quæ non debuerunt fieri, non debent impleri.

Denique quid sentiendum sit de voto cælibatus hinc liquet, quod iidem Papæ qui vetant matrimonia clericorum, permittunt scortationem, & aperiunt lupanaria, quæ Romæ & in aliis locis ubi regnat Inquisitio, à Clericis ipsis impune frequentantur. Ita proculcatur lex divina dum humana stabilitur. Nam ipsi Pontificii fatentur cælibatum clericorum non esse iuris divini, nec ullo niti Dei mandato. Hic ergo habemus prophetiæ Apostoli evidens complementum.

SECUNDA PROPHEZIA,

Ex eodem capite quarto primæ
Epistolæ ad Timotheum.

C A P. II.

De complemento prophetiæ Pauli de distinctione ciborum.

Ieiunium preces accendit, preces vero Ieiunium sanctificant. Scriptura hæc duo iungit ut mutuam opem conferentia:

tia. 1. Corinth. 7. 5. Matth. 17. 21. Sed humana vanitas ieiuniū vertit in scrupulosam ciborum distinctionem, per quam distentus piscibus, & vino plenus dicitur ieiunasse, at violasse ieiunium, qui vel minimum carnis gustaverit. Sic pia exercitatio degeneravit in superstitionem, & facta est occasio tyrannidis: Nam ieiunia uno in anno circiter quinque menses occupant, quibus abstinetur carne, ovis, &c. ad unius hominis imperium, qui sub obtentu sobrietatis & macerationis carnis, regit macella, lanienas, culinas, mensas, & ventres populi & principum, & hac arte civilem dominationem usurpavit. Contra Dei legem, qui per Apostolum Paulum iubet edi quoslibet cibos qui nobis apponentur in domibus infidelium. 1. Corinth. 10. 27. Et exemplum veteris Ecclesiæ, in qua ieiunia erant libera & non necessaria. Augustinus Epist. 118. post Ambrosium, dicit se cum Romæ esset ieiunare die Sabbati, at cum Mediolani esset non ieiunare. De quibus variis consuetudinibus vide Socratem lib. 4. cap. 22. Canones Dionysii Alexandrini habemus apud Balsamonem, quorum primus hæc habet. *Sex ieiuniorum dies, nec æqualiter, nec similiter omnes transigunt: sed alii*

omnes transigunt ieiuni permanentes, alii duos, alii tres, alii quatuor, alii nullum. Loquitur autem de sex diebus quæ proxime præcedunt diem Paschatis, aitque neminem ulla lege astringi. Eadem habet Eusebius lib. 5. cap. 26. Ieiunii autem leges ferri solitas ab Episcopis in suo Episcopatu, docet Tertullianus adversus Psychicos, cap. 3. Non enim tunc expectabatur imperium Episcopi Romani ad indicenda & statuenda ieiunia.

Ad cumulum erroris accessit opinio meriti & satisfactionis, quasi piscium esu expiarentur peccata, & distinctio ciborum à Deo vetita esset inter opera, quibus redimitur salus, & acquiritur vita æterna: cum contra per abstinentiam ciborum pii profiteantur se indignos vita terrena. Ridiculus esset qui Deo diceret, *ego tibi satisfeci pro periurio, aut homicidio, quia non pransus sum.* Bellarmini verba hæc sunt lib. 2. de Bonis operibus cap. 11. §. *Nemo autem. Ieiunium ut sit meritorium & satisfactorium, pendet ex virtute & devotione ieiunantis.*

Neque hic finis erroris. Nam in Ecclesia Romana ieiunatur ad satisfaciendum pro alienis peccatis: veluti si iudex fontem liberaret carcere, quia eius vicini
nus

nus pro eo ieiunasset, aut carne abstinuisset. Nam quæ in civili societate sunt ridicula, in sola religione habentur sancta, & Deus ad ea probanda quodammodo obstringitur. Canon *Animæ*, Causa 13. quæst. 2. hæc habet: *Animæ defunctorum quatuor modis solvuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorum.* Ibi omittitur intercessio Christi, sedentis ad Patris dextram, & pro nobis interpellantis Rom. 8. 34. *Mævium* vero liberari flammis Purgatorii ieiuniis Titii, res est magis ad risum quam ad fidem conficta, & de qua in Dei verbo & veterum scriptis altum silentium.

Id eventurum præmonuit Apostolus, prædicens venturos falsos doctores qui docerent abstinentiam à cibis, quos Deus creavit ad utendum cum gratiarum actione.

Usitatum effugium Romanensium hoc est: Apostolum damnare hæreticos, qui cibos sua natura pollutos & impuros esse arbitrantur: At nos (inquiunt) abstinemus carne, ovis, caseo, &c. ad macerandam carnem, & sobrietatis exercitium, gnari cibos sua natura bonos esse.

Hoc ab eis non dici serio, indicio est

quod tempore Carnisprivii vinum bibunt, quod plus quam caro libidinem excuscat, & oleum addit incendio. Et quod illis ipsis diebus, quibus lanionum tabernæ Romæ sunt clausæ, lupanaria aperta sunt, & diebus quibus maceratur caro, laxatur fibula intemperantiæ. At vetus Ecclesia diebus ieiunii abstinebat vino, nec scortationem permittebat.

Sed præterquam quod hanc distinctionem afferunt de suo, destitutam verbi divini testimonio, habemus ipsum Apostolum optimum suorum verborum interpretem. Is enim capite secundo Epistolæ ad Coloffenses com. 21. & 22. loquens de discrimine ciborum, & eos damnans qui dicebant, *ne ederis, ne gustaveris*, ait eos id facere, non quod cibos execrarentur ut malos, & pollutos, sed per ἐμελοθησκείαν, καὶ ταπεινοφροσύνην i. voluntariam devotionem, & humilitatem, idque ut corpori non parcerent, hoc ille vocat ἀφειδίαν σώματος, ὅτι ἐν τιμῇ πνὶ πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκὸς, id est, austeritatem non parcentem corpori, quatenus nullus honor seu ratio habetur saturitatis carnis.

Denique Apostolus prima ad Corinthios vetat abstinere cibis ob conscientiam. At nemo est qui Carnisprivii tempore

p ore

pore abstineat carne, ovis, & caseo, qui non dicat se peccaturum contra conscientiam, si his vesceretur tempore Quadragessimæ.

Quid quod hæretici veteres, ieiuniorum observatores accuratissimi, eoque nomine damnati ab Ecclesia Orthodoxa, eundem colorem allinebant suæ superstitioni? Ieiuniorum austeriorum primi inventores fuerunt Montanistæ. Nam de Montano hæresiarcha Eusebius Historiæ lib. 5. cap. 18. hæc ait: *α Μοντανῶν ὁ ὅλης σείας νομοθετήσας*. Hi Orthodoxos ieiuniorum frequentia & austeritate longe superabant. Hac hæresi imbutus Tertullianus invehitur in Orthodoxos, libro *adversus Psychicos*, seu *animales*: Sic enim vocat Orthodoxos per contumeliam, ut ventri servientes & gulæ. Ibi volupe est videre quibus argumentis Orthodoxi impugnent hæreticos, & quibus excusationibus hæretici se tueantur. Tertullianus enim cap. 2. istius libri introducit Orthodoxos, quos vocat Psychicos, sic differentes. *Lex & Prophetæ usque ad Iobannem. Itaque de cætero indifferenter ieiunandum, ex arbitrio, non ex imperio novæ disciplinæ pro temporibus uniuscuiusque. Sic & Apostolos obser-*
a Montanus qui leges condidit ieiuniorum.

vasse, nullum aliud imponentes iugum certorum
& in commune omnibus obeundorum ieiunio-
rum, &c. Apostolum detestari eos qui sicut nubere
prohibeant, ita iubeant cibis abstinere à Deo con-
ditis, &c. Ipsum Dominum respondisse, non his
communicari (id est pollui) hominem quæ in
os inferantur, sed ex ore proferantur: Et Aposto-
lum docere quod esca Deo nos non commendet.
Fidem vestram Pontificii, nonne hæc ea-
dem sunt argumenta quibus impugnamus
ieiunia, id est, distinctiones ciborum Ec-
clesiæ Romanæ?

Nunc accipite quid ad hæc respondeat
Tertullianus hæreticus: Nempe eodem
modo quo Pontificii. Sic enim loquitur
cap. 15. *Reprobat Apostolus illos qui iubeant
cibis abstinere. Sed de providentia spiritus San-
ctus prædamnans iam hæreticos perpetuam absti-
nentiæ præcepturos, ad destruenda & despicien-
da opera creatoris. Et paulo post: Abstine-
mus ab eis, quæ non reiicimus, sed differimus.*

Estque apprime observandum Tertul-
lianum ibidem dicere Montanistas duas
tantum in anno septimanas solitos ieiuna-
re, easque non integras. *Quantula (in-
quit) est apud nos interdictio ciborum, duas in
anno hebdomadas xerophagiarum, nec totas, ex-
ceptis scilicet Sabbatis & Dominicis, offerimus
Deo. At hæc quantulacunque ieiunia Or-
thodo-*

thodoxi damnabant, & immodica arbitrabantur. Quid sensissent, si Montaniſtæ dimidiam fere anni partem ieiuniis impendissent, ut hodie fit in Ecclesia Romana?

Eadem excusatione utebatur Eustatius hæreticus in Synodo Gangrenſi, dicens se ieiunia instituisse, non ex superbia & fastidio, sed ex pia & secundum Deum exercitatione, ut refert Sozomenus lib. 3. cap. 13. Habemus ergo in Romanenſibus hodiernis, redivivos hæreticos veteres, & in hæreticis tam veteribus quam novis, clarum prophetiæ Apostoli complementum.

Coronidis vice addemus Leonis I. Episcopi Romani insignia verba Sermonis tertio de ieiunio septimi mensis cap. 5. ubi post exhortationem ad observanda statuta & solemnia ieiunia, addit: *Nihil à quoquam arduum, nihil asperum quæritur, nec aliquid nobis quod vires nostras excedat indicitur, sive in abstinentiæ castigatione, sive in eleemosynæ largitione. Sciunt singuli quid possint. Ipsi modulum suum pendant, ipsi iusta & rationabili taxatione se censeant.* Et sermone de Martyribus. *Si dixeris quia non possum vino & carnibus abstinere, credemus tibi. Si autem dixeris quia non posses in te peccantibus indulgere, non credam.*

credam. Innumera eiusmodi possent afferri ex veteribus, ex quibus apparet ieiunia quidem indicta, sed liberum fuisse singulis de populo de istis iniuniis observare quantum vellent. Vide Chrysostomi homiliam 16. ad populum Antiochenum, Theodoretii Divinorum dogmatum caput ultimum, Prosperum de vita contemplativa capite secundo libri secundi.

TERTIA PROPHEZIA,

Ex Epistola secunda Apostoli

Pauli ad Thessalonicenses

capite secundo.

C A P. III.

Prophetia Apostoli, de adventu filii perditionis, eiusque occasio, & finis.

CUm quidam præcipiti & curiosa temeritate se ingererent in futura, & diem iudicii ipsis Angelis ignotum auderent definire, Apostolus secunda ad Thessalonicenses cap. 2. insigni & plane divino vaticinio os eis obstruit, docens adventum Christi non usque adeo esse in proximo ut arbitrabantur. Oportere enim, ut ante Christi adventum, cadat imperium Romanum, eique succedat homo peccati, id est, homo supereminenter

nenter peccans, & impietatis coryphæus, phrasi Hebraica, quæ virum sanguinum & hominem desideriorum dicit pro viro crudeli, & sanguinis avido, & homine desiderabili. Quem hominem peccati vocat filium perditionis, id est, hominem perditioni addictum, Hebræorum more, qui filium iræ, & filium mortis dicunt, pro homine qui iudicio Dei & morti destinatus est.

Quem filium perditionis tam multis circumstantiis, & tam vivis coloribus depingit, ut cæcus sit cæcitate spontanea, qui non agnoscit huius tam præclaræ prophetiæ complementum. Cuius quidem intelligentia mire facit ad fidem piorum sustentandam, qui videntes in loco ubi olim florebat Ecclesia, erectam esse Monarchiam Christo adversam, quæ iam per multa sæcula Ecclesiam oppressit, graviter perturbarentur, nisi Spiritus sanctus nos pridem monuisset hæc eventura, ne malis improvisis opprimeremur.

In cuius vaticinii intelligentia non mirum est si veteres hæsitant, & in varias sententias discedunt, prætentantes viam in tenebris. Nam ante completam ipso eventu prophetiam, non potuerunt ea definire quæ nos videmus & patimur, doctiores

ctiores facti experimento. Non quia Ecclesia huius ævi sit perspicacior, sed quia miserior, & malorum quæ veteres non viderunt testis oculata.

C A P. I V.

Prophetie Apostoli, verba, eorumque Paraphrasis.

Verba Apostoli hæc sunt.

3. *Ne quis vos seducat ullo modo, non enim [adveniet dies Domini] quin venerit prius defectio, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis.*

4. *Sese opponens & efferens adversus quicquid dicitur Deus, aut quod colitur, adeo ut in templo Dei sedem ponat, tanquam Deus, præ se ferens se esse Deum.*

5. *Annon meministis me, cum adhuc essem vobiscum, hæc dixisse vobis?*

6. *Nunc vero quid obstat nostis, ut reveletur suo tempore.*

7. *Iam enim fit mysterium iniquitatis. Tantum qui nunc possidet possideat, usque dum è medio sublatus fuerit.*

8. *Et tunc revelabitur impius ille, quem Dominus conficiet spiritu oris sui, & illustri adventu suo abolebit.*

9. *Cuius quidem [impii] adventus, est secundum efficaciam Satanae, cum omni potentia*

tentia, & signis ac prodigiis mendacibus.

10. Et in omni fraude iniustitiæ in iis qui pereunt, pro eo quod amorem veritatis non receperunt ut salvi fierent.

11. Quapropter Deus immittet illis efficaciam erroris, ut credant mendacio.

PARAPHRASIS.

3. Nemo vos seducat dictitans instare diem iudicii. Dies enim illa non est ventura nisi postquam acciderit populorum à Romano imperio defectio: & homo supereminenter peccans, & perditioni destinatus, nempe Pontifex Romanus, fuerit manifestatus.

4. Qui his notis poterit agnosci: Nam opponet se omnibus quibus Scriptura & hominum consuetudo tribuit nomen Dei: Et se supra Deum effret. Sedemque imperii sui ponet in Ecclesia Dei, quasi Deus esset, titulum & potestatem Dei sibi arrogans.

5. Annon meministis me hæc vobis dixisse cum præsens essem?

6. Nunc vero scitis quid eius adventum moretur: qui quidem adventus accidet tempore quod à Deo definitum est.

7. Iam enim ponuntur prima fundamenta & præparationes nefariæ istius dominationis, cuius doctrina erit impio artificio contexta: & iam Satan orditur impiæ istius doctrinæ primordia. Id
super-

supereſt ut qui nunc potitur rerum, id eſt, Imperator Romanus, obtineat hanc poteſtatem, uſque dum hoc Imperium cadat & evertatur.

8. Poſt cuius Imperii caſum, emerget & plane manifeſtabitur impius ille, nempe Pontifex Romanus, & ſedes Papalis exaltabitur ruina imperii Romani. Cuius Pontificis imperium Deus atteret, & imminuet prædicatione Euangelij, & tandem abolebit ſplendore adventus ſui.

9. Cujus quidem impij adventus efficax erit Satane ope, ad ſeducendos animos: & inclareſcet miraculis, ad fraudem & ſeductionem comparatis.

10. Ad implicandos errore & male perdendos eos, qui ſpreta veritate ſalutari verbi divini, humanas traditiones, & commentitia figmenta ſectati ſunt.

11. Quapropter Deus permittet ut efficaciter ſeducantur, credantque mendacio.

C A P. V.

Octo capita ex quibus pendet huius Paraphraſeos confirmatio.

AD huius paraphraſeos elucidationem & confirmationem, hæc octo nobis probanda ſunt.

I. Papam Deum appellari.

II. Papam ſe Deo ſic opponere ut ſe ſupra Deum efferat.

III. Pa-

III. Papam se efferre supra omne, quod in Ecclesia Romana Deus appellatur.

IV. Imperium Romanum quandiu stetit in flore & robore, obstitisse incrementis Pontificis Romani.

V. Papam successisse Imperatoribus Romanis, & crevisse ruinis imperii Romani. Tum quid sit illud, Qui obtinet, obtineat.

VI. Iam tempore Apostoli Pauli Satanam orsum esse mysterium iniquitatis, & quædam futuræ corruptionis primordia.

VII. Papismum summo artificio esse contextum.

VIII. Papismum auctum & confirmatum falsis & fraudulentis miraculis, idque in pœnam spretæ & occultatæ Scripturæ.

Hæc omnia si demonstraverimus quadrare in Papam, eiusque regnum, & doctrinam, evidens erit Papam esse illum, qui ab Apostolo describitur, & cuius adventus prænuntiatur. Nec dubito quin ipsa Papæ mancipia mirentur, quo casu factum sit ut hæc omnia in unum hominem concurrant: Nam si horum unum tantum aut alterum conveniret Roma-

no Pontifici, posset ex aliis quæ ei non convenirent dilui hæc interpretatio, & fides eius convelli. At quod hæc omnia uno filo deducta in unum hominem quadrent & concurrant, res est sane stupenda, & quæ non potest casui adscribi. Nec quisquam erit nisi quis omnem iudicii libertatem sibi interdixerit, qui non agnoscat Deum cœlitus in Papam digitum intenderē.

C A P. VI.

Papam Deum appellari.

Pontificem Romanum Deum appellari, Pontificii aperte profitentur, neque id obscure ferunt. Novissime Sylvester Petrasancta, Iesuita collegii urbis Romæ, edidit librum in nostram Epistolam ad Balzacam, in quo prolixè conatur probare Papam Deum merito appellari.

Adhuc calent à prælo Vindiciæ Censuræ Theologicæ Petri Aurelii Sorbonici adversus Spongiam Iesuiticam, cuius pag. 276. sic affatur Iesuiticum agmen. *Adis ad Pontificē, cuius NUMEN flocci facis.* Et paulo post. *Pontificiæ vocis oraculum.* Est enim oraculū Dei vox. Concinit a Stapletonus,

a *Stapl. præfatione Princip. doctrinalium.*

Papam

Papam vocans *supremum in terris numen.*

Legati à Siculis missi ad Martinum
iv. eius genibus advoluti, ter dixerunt
Papæ: *Agnus Dei qui tollis peccata mundi mi-
sere nobis.* Testis S. Antoninus Chronico-
rum parte tertia Tit. 20. §. 3.

Baronius Annalium Tomo xii. ad an-
num Christi 1162. §. 3. laudat oratio-
nem cuiusdam Principis Sarraceni, qui
abiectus ad pedes Papæ Alexandri iii.
pedibus eius fixit oscula, & *inclinato capite
tanquam sanctum & pium Christianorū DEUM
ipsum Pontificem adoravit.* Id factum lau-
dans Cardinalis, addit, *vides lector Dei
opera?*

Apud Sigonium lib. 10. *Deus dixit Chri-
sto suo Innocentio, Pisam inhabita.*

Gregorius ii. Papa, epistola ad Leo-
nem Isaurum Imperatorem: *Denuntias te
imaginem Petri eversurum, quem omnia Occi-
dents regna velut Deum terrestrem habent.* Pa-
pa autem iactat se iniura & titulos Petri
successisse.

Glossa Extravagantis Cum inter, quæ
est Iohannis xxii. hæc habet: *Credere Do-
minum Deum nostrum Papam conditorem dictæ
Decretalis, & istius, sic non potuisse statuere ut
statuit, hæreticum censeretur.*

Bulla Retractationis Papæ Pii ii. Pa-

pam vocat, *potestate Petrum, unctione Christum.*

Liber primus Sacrarum Cæremoniarum, Sect. vii. cap. 6. *Sedes Dei, id est sedes Apostolica.*

Steuchus Bibliothecarius Papæ, libro de Donatione Constantini pag. 141. *Audis summum Pontificem à Constantino Deum appellatum & habitum pro Deo? Hoc videlicet factum est, quando eum præclaro illo edicto decoravit, Adoravit uti Deum.*

Decretum Romanum Dist. 96. Can. Satis, hæc habet. *Satis evidenter ostenditur, à seculari potestate nec ligari prorsus, nec solvi posse Pontificem, quem constat à pio Principe Constantino Deum esse appellatum, cum nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestum sit.*

Bellarminus omnes alios impietate provocans, lib. i. de Pontifice, cap. 9. §. *Ac ne, Christo bellum indicit; Nam de Papæ primatu loquens hæc ait: Ecclesia secluso etiam Christo unum caput habere debet.*

Plurima alia eiusdem venæ possent coacervari, sed facimus dicendi compendium. Iam illa qualia & quam horrenda, vocari Leonem de tribu Iuda, radicem Davidis, Salvatorem Ecclesiæ, adorandum ab omnibus regibus, Deoque simillimum, & Papam habere omnem potestatem

tem in cœlo & in terra, quæ omnia tribuuntur Pontifici Romano, in Concilio Lateranensi ultimo. Quid quod in eadem Synodo Sessione ix. Clericus cameræ Apostolicæ Papam sic affatur: *Divinæ Maiestatis tuæ conspectus, rutilanti cuius fulgore imbecilles oculi mei caligant.*

Adorari vero adoratione religiosa, quid aliud est quam Dei locum invadere? Præcipua adoratio quæ Papæ defertur, ea est qua Papa recens electus adoratur in conclavi à Cardinalibus, qui eum sublimem attollunt, eumque statuunt super altari, qui locus dicatus est adorationi latriæ. Ibi adoratur à Patribus purpuratis, flexo genu eius pedes osculantibus, Mollius tamen & verecundius de adoratione Papæ loquitur Antoninus, Chronicorum parte iii. Tit. 22. cap. 17. Hic Antoninus, quem Papa cœlo intulit, & Sanctorum catalogo addidit, princeps fuit legationis Florentinæ ad Papam, quem hac oratione sic affatus est: *Beatitudinem tuam civitas Florentina per nos veneratur, & sanctitatem tuam hyperdulia adorat.* Hic voluit Papam contentum esse adoratione hyperdulie, quæ virgini Mariæ, quam perhibent cœli reginam, peculiaris est.

Nec timuit Papa sese nuncupare SPON-

sum universalis Ecclesiæ, ut habetur Cap. *Quoniam, De immunitate Ecclesiarum, in Sexto. Nos iustitiam Ecclesiæ sponsæ nostræ nolentes negligere. Contra Apostolum, qui de Christo loquens, dicit, a Adiunxi vos uni viro. Nam matrimonia non admittunt vicarios. Bellarminus præfatione in libros de Pontifice, Papam dicit esse lapidem positum in fundamento Sionis, lapidem angularem, & pretiosum, de quo Esaias. De quo lapide Paulus ad Romanos cap. 9. dicit, quisquis in eum credet non confundetur, Christum innuens.*

Magnum acervum eiusmodi blasphemiarum habes Decretali Innocentii III. *Quanto personam : De translatione Episcopi, tam in textu quam in Glossa, ubi Papa dicitur habere cæleste arbitrium, & de nullo posse facere aliquid, & mutare rerum naturam, & de iniustitia facere iustitiam.*

C A P. VII.

Papam se Deo sic opponere, ut supra Deum se efferat.

PRincipio quisquis sibi arrogat potestatem refigendi Dei leges, & immutandi eius mandata, se supra Deum effert. Ac hoc sibi Papa tribuit. Frequens est,

a 2. Corinth. 11.

& usu contrita hæc oratio inter Theologos & Canonistas, Papam posse dispensare contra Apostolum & contra Vetus Testamentum. Glossa Canonis *Sunt quidam. Causa. 25. q. 1. Papa dispensat in Evangelio interpretando ipsum. Thomas 2. 2^æ. quæst. 1. art. 10. Ad solam auctoritatem Pontificis pertinet nova editio Symboli.*

Cardinalis Perronius lib. adversus Regem Maioris Britannia, habet caput ^a cuius lemma est, *De auctoritate Ecclesiae in mutatione rerum quæ continentur in Scriptura.* Idemque eodem libro Tractatu de Communionem sub una specie, agens de Christi præcepto, *Bibite ex hoc omnes, ait, Ecclesiam iudicasse hoc præceptum esse dispensabile, & in quo posset afferri mutatio.*

De eodem Christi præcepto Vazquez Iesuita differens, Disp. 216. Num. 60. hæc ait: *Licet concederemus hoc fuisse Apostolorum præceptum, nihilominus Ecclesia & summus Pontifex potuerunt illud iustis de causis abrogare. Nam potestas Apostolorum in condendis legibus, non fuit maior quam Ecclesiae & Papæ.*

Almain Sorbonicus Doctor, libro de potestate Ecclesiastica & Laica, quæst. 1. cap. 12. quærit *an Papa possit dispensare in*

^a Lib. 2. Observ. 3. cap. 3.

illis quæ sunt lege divina prohibita? citatque authores id afferentes Panormitanum & Angelum, quamvis sententiam eorum non approbet.

Andræus libro secundo defensionis fidei Tridentinæ: *Liquet minime eos errasse, qui dicunt Romanos Pontifices posse nonnunquam in legibus dispensare à Paulo; & à quatuor primis Conciliis. Ibidem ait: Maiores nostros religione & pietate excellentes, Apostolorum decreta plurima refixisse.*

Huius Papalis potestatis exemplum affert Bellarminus lib. 4. de Pœnitentia cap. 13. *Indulgentiæ (inquit) faciunt ut pro iis pœnis, quæ nobis per indulgentias condonantur, non teneamur præcepto illo de faciendis dignis pœnitentiæ fructibus.*

Idem Iesuita eo usque processit impietatis, ut hæc diceret. *Si Papa erraret præcipiendo vitia, vel prohibendo virtutes, teneretur Ecclesia credere vitia esse bona, & virtutes malas, nisi vellet contra conscientiam peccare.* Hæc habet lib. 4. de Summo Pontifice cap. 5. §. Secundo, quia præsupponit Ecclesiam in rebus dubiis teneri acquiescere iudicio Papæ, ubi ponit inter res dubias, an vitia sint bona, vel virtutes malæ? Idemque pari vecordia hæc eructat. *In bono sensu Christus dedit Petro (ac proinde & Papæ)*
pote-

potestatem faciendi de peccato non peccatum, & de non peccato peccatum. In Barklaium, cap. 31.

Cuius potestatis causam affert Salmeron Prolegomeno primo, *quia* (inquit) *authoritas Ecclesiae antiquior est & dignior auctoritate Scripturae.* Immo vero Prolegomeno secundo pertendit Scripturam esse Ecclesiae subiectam. Nempe Deus loquens in Scripturis subiicitur hominibus, & subditi extolluntur supra leges divinas. Eadem docet Costerus Iesuita Enchiridii cap. 1. Et Gregorius de Valentia Iesuita Analyscos lib. 4. cap. 2. 3. & 4. & pluri-
mi alii, quos enumerare longum esset. Estque Pontificiorum constans sententia, summam potestatem iudicandi de capitibus fidei non esse penes Scripturam, sed penes Ecclesiam. Sub nomine autem Ecclesiae intelligitur Papa: neque enim populus Ecclesiae Romanae habet iudicandi de fide potestatem. Immo nec clerus Galliae, Hispaniae, &c. Sedet Pontifex arbiter omnium controversiarum, ex cuius nutu omnia pendent, habens omnia iura in scrinio pectoris. Teste ipso Bellarmino, qui verba illa, *Dic Ecclesiae*, sic interpretatur, *Papa debet dicere Ecclesiae, id est, sibi ipsi*, libro 2. de Conciliis, cap. 19.

Inde illa convitia in Sacram Scripturam, id est, in Deum loquentem in Scriptura, quibus regula muta, imperfecta, obscura, nasus cereus, lapis scandali, gladiusque anceps appellatur. Sic deprimatur Scriptura, ut altrinsecus Pontificis authoritas extollatur.

Huius potestatis refigendi leges divinas habemus exempla in imaginibus Dei & Trinitatis, quas Papa introduxit in templa, contra Legem Dei, *Non facies tibi similitudinem ullam rerum, quæ sunt in cælo.* Et contra Esaïam, cap. 40. *Cui assimilabitis Deum fortem, & quam imaginem ei ponetis?* In eradendo in Horologiis & Breviariis præceptum legis, *Non facies tibi sculptile, neq; similitudinem ullam rerum quæ sunt in cælo, &c.* In adoratione religiosa imaginum & reliquiarum, contra Christi verba, *Domine Deum tuum adorabis, & eum solum coles.* Matth. 4. 10. In mutatione dierum profestorum in festos, contra Dei legem, *Sex diebus operaberis.* In iuramentis per sanctos & eorum ossa & pannos, contra legem Dei Deuter. 10. 20. *Adbærebis Domino Deo tuo, & iurabis per eius nomen.* In liberatione filiorum & filiarum à potestate parentum, quando invitis parentibus incluserunt se Monasterio, ut asylo rebellionis, contra

contra Dei legem, *Honora patrem & matrem*. In aperiendis lupanaribus & permissione scortationis, contra præceptum Dei, *Non scortaberis*. In operibus supere rogationis, contra verba legis divinæ, *Amabis Deum toto corde, & totis viribus*. In adimendo calicem laicis, contra Christi Mandatum *Bibite ex eo omnes*. In interdicens matrimonium Episcopis, contra Apostoli legem *Episcopus sit maritus unius uxoris*. In Liturgia sermone ignoto, contra Apostolum, qui profitetur se malle quinque verba profari in Ecclesia sermone intelligibili, quam decem millia lingua ignota. In discriminibus ciborum, contra Apostolum. 1. Cor. 10. 27. Ubi hæc habet: *Si quis infidelium vos invitat, edite quaecunque vobis apponentur, non anquirentes propter conscientiam*.

Et ne eiusmodi infinita confectæ, Concilium Constantiense Sessione XII. fatetur, Christum instituisse Sacramentum Eucharistiæ sub utraque specie, & veterem Ecclesiam obtemperantem eius mandato impertivisse calicem laicis. Nihilominus tamen nefaria Synodus, os ponens in cælum, & Christum conspuens, audet pronuntiare hæreticos esse, & capite plectendos eos, qui inhærentes Chri-

sti mandato, volunt populum Christianum utriusque speciei esse participem.

Pari impietate Synodus Tridentina Sessione v. loquens de concupiscentia quæ ultimo legis præcepto vetatur, & ab Apostolo Rom. 7. peccatum appellatur, definit hanc concupiscentiam non esse peccatum in baptizatis, sic loquens: *Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum sit, &c.* Nempe veneranda Synodus pronuntiat Paulum Apostolum nec vere, nec proprie locutum esse. In his omnibus Papa se supra Deum effert.

II. Idem Pontifex in interpretatione Scripturarum se supra Deum extollit. Hoc enim unum est de præcipuis firmamentis Papismi, Papam non posse errare in interpretatione scripturarum, eumque iudicare de sensu Scripturæ autoritate summa, & certitudine indubitata. Ita fit ut concidat Scripturæ, id est, Dei loquentis in Scripturis, autoritas. Enimvero populus Ecclesiæ Romanæ, non tenetur inhærere verbis Legis divinæ, sed Paparum interpretationi. Profecto solus Rex potest sua edicta interpretari inter-

interpretatione quæ vim habeat legis .
Quod si quis in Gallia posset inconsulto
Rege interpretari Regis edicta authori-
tate summa & irrevocabili , is sane esset
Rege maior , eiusque interpretatio esset
summa lex . Possetque interpretationes
cudere , per quas Regia dignitas immi-
nueretur, aut plane concideret. Hîc quæ-
rimus an Papa sit legi Dei subditus & ob-
noxius. Si non est subditus , oportet sit
Deo maior. Si est subditus , nulla ratio
patitur, ut interpretationes subditorum
legi, vim habeant legis. Nec æquum est
ut Papa sit interpres locorum scripturæ,
quibus ad lucrum & incrementum suę po-
testatis abutitur.

III. Quod si , ut statuunt Magistri,
Papa est supra Ecclesiam Romanam , ut-
pote eius caput , Ecclesia vero Romana
est supra Scripturam , & plus habens au-
thoritatis; statuendum erit Papam duobus
gradibus esse sublimiorem scriptura , ac
proinde Deo loquente in Scripturis.

IV. Eiusdem usurpationis qua Papa se
supra Deum extollit, luculentum exem-
plum habemus in dispensatione in votis
& iuramentis, per quam Papa gratiam fa-
cit homini implendi voti, eumque liberat
necessitate servandi iuramenti quo se Deo
ob-

obstrinxit, & quod Deus vult religiose
servari. Verba Bellarmini in Barklaium
cap. 21. hæc sunt: *Papa potest dispensare in
votis & iuramentis, quæ Deus ipse iussit reddi,
& quorum solutio est de iure divino.* Omnino
qui potest liberare subditum à fide iurata
regi, oportet sit maior rege. Fidem pro-
culcat, & abrumpit vinculum humanæ so-
cietatis, qui publica authoritate permittit
periuria: ut virtus sit & sancta obedientia
esse periurum.

v. In religione Romana digeruntur
peccata in certas classes. Sunt enim quæ-
dam, quorum absolutio datur à quolibet
sacerdote. At sunt quædam graviora
peccata, quæ excedunt potestatem presby-
terorum, ob quæ ad Episcopum recurri-
tur, aut eius Pœnitentiarium. Sed sunt
quædam gravissima, quæ sunt cognitio-
nis Papalis, & quorum remissio reserva-
tur summo Pontifici. Hi sunt qui vulgo
vocantur *Casus reservati*, quorum enume-
rationem habes in Bulla de Cœna Domi-
ni, quæ quotannis vibratur à Papa in con-
scios horum peccatorum, die Iovis quæ
proxime antecedit diem Paschatis. Erit
fortasse qui putabit gravissima illa pecca-
ta soli Papæ reservata esse pæderastiam,
Atheismum, parricidium, blasphemiam.
Sed

Sed secus est. Nam eiusmodi peccatorum remissio est penes Episcopos. Sed alia sunt his longe graviora, nempe ea quibus Papa offenditur, eiusque iura & commoda minuuntur: qualia hæc sunt, intrudere se in beneficium, spoliare rusticos & macellarios qui in aulam Papæ inferunt commeatum: molestia afficere Romipetas, piraticam exercere ad littora ditionis Papalis à Tarracina usque ad montem Argentarium: exigere decimas à clericis: provocare à Papa ad futurum Concilium: Ecclesiæ bona rapere aut intervertere. Hæc sunt atrocia illa facinora quorum remissio interdicta est Episcopis & presbyteris, præterquam in mortis articulo. Nempe quia per hæc directe aut indirecte committitur in dignitatem aut proventus Pontificis, præ cuius offensione res est levis Deum offendere; ideoque minori periculo & faciliiori venia Deus offenditur. Gravius est peccare in Papam quam in Deum. Nam ex dignitate personæ, peccatum intenditur & crescit.

VI. Eiusdem potestatis qua Papa se effert supra Deum, Taxa Cancellariæ, & Pœnitentiariæ Apostolicæ dat clara indicia. Nam capite de Absolutionibus quo taxantur absolutiones peccatorum certo pre-

pretio, hæc habentur. *Absolutio pro eo qui matrem, sororem, aut aliam consanguineam carnaliter cognovit, grossos 7. Absolutio pro periuro grossos 6. Absolutio pro eo qui interfecit patrem, matrem, fratrem, &c. grossos 5. vel 7.* At cum deventum est ad absolutionem peccatorum quibus Papa offenditur; summa pecuniæ quæ pro literis absolutionis penditur geminatur, aut etiam triplicatur. Additur enim: *Absolutio pro eo qui falsificavit literas Apostolicas, grossos 17. vel 18.* Maiori peccato maior irrogatur multa. Est autem maius peccatum quando maius numen offenditur.

VII. Quantum vero Papa se supra Deum extollat, indicio est crux intexta calceo Papali, quem præbet osculandum. Sic enim id quod plebs Romanensis adorat cultu latriæ, abiicitur ad pedes Pontificis,

VIII. Sic initio Conciliorum, in quibus Papa præsens est, codex sacrae Scripturæ ponitur ad pedes Papæ, & Officiales Papæ, tactis ad pedes Papæ Euangelis, conceptis verbis ei iurant obedientiam & fidem. Id habes Sessione prima Concilii Lateranensis ultimi, his verbis. *Infrascripti Officiales ad pedes Sanctissimi Domini nostri tactis sacrosanctis Scripturis præstiterunt*

terunt corporale iuramentum. Merito Codicem verbi divini ad pedes suos abiicit, qui legem divinam subiecit suæ auctoritati.

IX. Unum exemplum addam, præcipuæ impietatis, & fœdum in corpore Ecclesia Romanæ carcinoma. Nempe formulam iuramenti quod Papa exigit ab Episcopis, quando inaugurantur. Nam Episcopus qui consecratur, iurat Papæ fidem & obedientiam, Deo insuper habito, cuius nulla fit mentio. Episcopus enim inaugurandus non se astringit ad fideliter pascendum gregem sibi concreditum, & erudiendum ex Dei verbo quod sacra Scriptura continetur: nec ad vivendum caste, pie, & sobrie. Tantum obstringit se iureiurando ad tuendam vitam & honorem Papæ, eiusque regalia, & eius commoda augenda, & ad excipiendos lauteque tractandos Papæ Legatos. Ad impugnandos pro virili hæreticos. Ad visitandum per se ipsum, & personaliter, limina Apostolorum. Ad reddendam Papæ rationem suarum actionum. Tum pollicetur se nihil venditurum, aut pignori oppositurum, aut infeudaturum bonorum Ecclesiasticorum inconsulto Papa. De Deo & prædicatione Evangelii *ἡ δὲ γέν.*

γγύ. Ut planum sit ascisci in gradum Episcopalem servum Papæ non Dei. Cæcior est talpa, & ultro sibi configit oculos, qui non videt in his Papam se efferre supra Deum, & non agnoscit prophetiæ Apostolicæ complementum.

Quapropter quando Papa suis bullis fulminantibus inscribit titulum *Servi servorum*, cum tamen sit Rex regum, & quando lavat pedes pauperum, cum tamen præbeat suos pedes osculandos Imperatoribus, non serio rem gerit, sed ludificatur populos, & distinet specie quadam & umbra humilitatis, interea dum eos premit dura servitute. Sæpe fit ut aliquis de regni proceribus invadens iura regis, eiusque proventus intervertens, se tamen profiteatur Regis servum, & dicat quæcunque agit ad regis servitium & utilitatem pertinere. Longe fallitur qui putat Antichristum dicturum, *Ego sum maior Deo*. Ita loquentem nemo non abominaretur. Sed qui se profitetur Dei servum, si leges condens contrarias legibus divinis, dicit se habere hanc à Deo potestatem, & regnum suum extollit regni Christi dispendio, plane Minister est Satanæ: In genere quidem servus Dei, at in singulis eius inimicus.

C A P. VIII.

Papam se extollere supra id quod in Ecclesia Romana Deus appellatur.

Verba Apostoli sunt planissima. Dicit fore ut Filius perditionis se extollat supra omne quod *Deus* appellatur, id est, tam supra Deum verum quam supra Deum fictitium. Nam præter verum Deum Ecclesia Romana colit Deum qui nomine tenus Deus est, nempe hostiolam albam rotundam, quæ vulgo Deus nuncupatur. Supra hunc Deum immane quantum Papa se extollit, idque non uno modo.

Nam in pompa publica, qua Papa recens creatus per urbem procedit, ante Papam procedit Deus Missæ, sive hostia consecrata, imposita equo albo, de cuius collo pendet tintinnabulum, præeunte lanterna. Hic est Dei istius apparatus. Hunc equum sequitur Pontifex sedens in cathedra aut lectica, quæ gestatur humeris Imperatoris aut Regum, si qui sunt in urbe. Aut si nullus est in urbe, ab eorum Legatis, summisque Principibus. Si vero Papa equo vehitur, officium est Imperatoris aut Regis tenere Pontifici subicem pedaneum, quem stapham vulgo indigetant, eumque ducere, fungique munere stratoris.

ris. Si nullus Rex præsto est, regum vicem obeunt eorum Legati. Observa discrimen. Papa gestatur humeris Principum, at Deus Ecclesiæ Romanæ impositus est bestię. Hoc drama habes descriptum lib. 1. Sacrarum Cæremoniarum Sectione secunda cap. 3. ubi hæc habentur. *Post eos ducitur per familiarem sacristæ, rubro etiam indutum, & baculum in sinistra manu habentem, equus albus, mansuetus, portans Sacramentum, habens ad collum tintinnabulum bene tinniens, & supra portatur baldachinum cum insignibus Papæ. Et paulo post. Cum Papa per scalam quam superius diximus ascendit equum, maior Princeps qui præsens adest, etiam si Rex esset, aut Imperator, stapham equi Papalis tenet, & ducit equum per frænum aliquantulum, &c. Si vero Pontifex non equo sed sella veberetur, quatuor maiores Principes, etiam si inter eos Imperator aut maximus Princeps adest, in honorem Salvatoris Iesu Christi sellam ipsam cum Pontifice humeris suis portare aliquantulum debet. Exemplum videsis modestiæ & submissionis Apostolicæ.*

Missæ vero Papalis quam ipse Papa celebrat, quanto fastu peragitur? quam exilis est honor qui Deo Missæ impenditur, præ eo quo Papa honoratur? Procedit foribus sui cœnaculi Pontifex infulatus,
ami-

amictus pallio, de cuius limbo margaritæ sunt dependulæ. Posteriores pallii laciniam sublevat maximus Princeps, aut eius Legatus. Tegitur eius caput umbone, quod *Baldachinum* Itali indigetant, sustentatur hic umbo ab octo Principibus, aut Principum Legatis. Antecedit Clericus cameræ, gestans ensen, sublatum, cum galero in gladii summo. Papa sedens & mitratus peragit maximam Missæ partem. Ibi Cardinales submissa veneratione oram auriphrigii Papalis ad manum dextram osculantur. Alii Prælati ter genu flectunt coram Papa, & eius genu dextrum exosculantur. Subdiaconus & Cubicularius Papæ, latentes sub Papæ pallio, detrahunt ei caligas & calceos, eumque aliis induunt. Aqua eius manibus affunditur à summo Principe, etiamsi Rex esset aut Imperator: Quater in Missa repetitur hæc lotio. Hoc officium Carolus VIII. Galliæ Rex, quamvis victor, exhibuit Alexandro VI. Pontifici. Dum Papa lavat manus, totus populus genu flexo in Papam intentus est. Manus sic lotas Ministri osculantur, mox chirothecas ei induunt. Cæremoniarum cum Subdiacono pedibus Papæ figunt oscula, vini & aquæ, quæ infundenda est

calici, fit prægustatio ob metum veneni. At hæc quæ sequuntur quam absurda & ridicula. Subdiaconus à tergo Papæ stans, duabus manibus eius humeros sustentat ne cadat supinus. Eique legenti in Missali Cardinalis indicat digito quæ sunt legenda, ut sit pueris abecedariis. Nec capit Papa hostiam manu, sed ad minuendum eius laborem, ab alio eius manibus imponitur. Ei Cardinalis porrigit pateram auream tectam, cuius operculo fistula seu calamus aureus insertus est: per quem surgit exiguum partem vini consecrati: quod superest dat ebibendum alteri. Inter hæc qui circumstant Papam, genu flexo manum eius osculantur. Nec ullibi frequentius & maiori submissione Papa adoratur, quam dum ipse Missam celebrat: & quamvis hostiam adoret, decuplo tamen plus adoratur à populo quam hostia. Denique tota actio, non ad Christi, sed Papæ honorem comparata est. Prolixius hæc pertractantur libro 2. Sacrarum Cæremoniæ Sectione 1. cap. 14.

Nec vero mirum est quod Papa in Missa se supra Christum extollit, cum infimi sacrificuli se iactent Christo maiores aliquatenus, & secundum quid: Id non obscure fert Cornelius à Lapide Iesuita, Com-

Commentario in Epistolam ad Hebræos cap. 7. vers. 7. sic loquens: *Adde, Sacerdotem quatenus gerit personam Christi sacrificantis, quodam modo maiorem esse ipso Christo sacrificato. In omni enim sacrificio, sacerdos maior est victima quam offert.*

Nec hoc Iesuita segnior est Gabriel Biel, Lectione prima in Canonem Missæ, ubi gloriatur sacerdotes habere in Christi corpus magnam potestatem, sic loquens: *Super utrumque corpus Christi sacerdos insignes habet potestates, id est, super Ecclesiam & hostiam Sacramenti. Nec abs re, cum habeat potestatem circumferendi Christum, includendi, manducandi, abiiciendi, cremandi, immo creandi, ^a ut gloriatur idem Gabriel, Lectione IV. in Canone Missæ. Nihil enim tam æquum est quam ut creatura subsit creatori.*

C A P. IX.

Imperatorum potentiam aliquandiu obstitisse exaltationi Pontificis Romani.

VErba Apostoli sunt: *Is qui nunc obtinet, seu qui rerum nunc compos est, nempe Imperator Romanus, obtinebit, stabit-*

^a *Quis huic rei vidit similia? Qui creavit me (si fas ea dicere) dedit mihi creare se. Et qui creavit me sine me, creatur mediante me.*

que eius potestas usque ad illud tempus, quo revelabitur filius perditionis. Hanc prophetiam eventus comprobavit. Nam quandiu Imperatores Roma potiti sunt, & Episcopus Romanus obnoxius fuit eorum potestati, impossibile ei fuit erigere cristas, & sub obtentu spiritualis auctoritatis, invadere Imperatorum iura, & terrenam potestatem.

Id testatur tota Antiquitas, & veterum historiarum fides. Constantius Constantini Magni filius Liberium Episcopum Romanum movit Episcopatu, eoque deportato Berœam, suffecit Felicem. Dedit tamen Liberio quingentos aureos, ne in exilio fame contabesceret. Testis Theodoretus historiæ lib. 2. cap. 16.

Damasus & Ursicinus rivales contendeant de Episcopatu Romano usque ad sanguinem: subnixi diversis factionibus populi, ad quem per multa sæcula pertinuit ius creandi Episcopi urbis. Factum id anno Christi 367. Nec multo post Bonifacius & Eulalius de eodem Episcopatu obnixe decertarunt. His turbis Honorius Imperator ut occurreret, legem sanxit quæ habetur Canone *Si Duo*. Dist. 79. in hæc verba. *Si duo forte contra fas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum*

ex eis futurum sacerdotem permittimus. Victor favore Imperatoris Bonifacius legem approbat, & submisit gratias agens sic scribit Imperatori: Precamur sacre causa religionis, ut in urbe vestre mansuetudinis (sic vocat Romam) ^a hoc animo quo postulatis & statuitis, in perpetuum statui universalis Ecclesiae consulatis. Calente adhuc contentione Honorius utrumque urbe expulit, datis insuper Bonifacio custodibus, ne fugam capefferet, quem tamen postea Eulalio prætulit.

Theodoricus Rex Gotthorum subacta Italia, in Imperatorum iura successit, habuitque Episcopum Romanum perinde subiectum. Is Symmachum & Laurentium, contendentes de Episcopatu urbis, iussit se sistere coram ipsius tribunali, & causam dicere. Quorum dum causa ageretur, misit Rex Petrum Altinæ Episcopum visitatorem, qui Ecclesiam Romanam regeret. Hæc habes prolixè apud Baronium, Anastasium, Luitprandum, Sigonium, Platinam, Sigebertum, ad annum Christi 496. Idem Rex Iohannem Episcopum Romanum misit Legatum ad Iustinianum Augustum, ut pro

^a *Baron. Annal. ad annum Christi 420. Platina. Sigebertus. Sigonius.*

Arianis intercederet, reversum necavit in carcere, ob rem non gestam ex regis sententia.

Huius successor Athalaricus, multas scripsit Epistolas ad Senatum urbis Romæ, quæ habentur apud Cassiodorum, quibus exponit quo pacto velit negotia urbis administrari, Episcopo urbis insuper habito. Extat huius regis epistola ad Iohannem Episcopum Romanum apud Cassiodorum libro 9. Variarum, Epist. 15. qua conqueritur Ecclesiam Romanam eo usque corruptelæ processisse, ut ad eius Episcopatum largitionibus & turpi cauponatione perveniretur. Iubetque morem illum emendari. Quin & eadem epistola iubet Episcopum Romanum pendere Regi tria millia solidorum pro admissione in munus cum collatione chartarum.

Huic successit rex Theodatus, qui anno Christi 536. Agapetum Episcopum Romanum misit legatum ad Iustinianum Imperatorem Constantinopoli agentem, ut ageret de conditionibus pacis.

Iustinianus recuperata Italia, & everso per Belizarium & Narsetem regno Gothorum, iussit Episcopum Romanum pendere fisco Principis pro enthronisticis viginti

viginti auri libras : ut habetur Novella cxxiiii. cap. 3. Idemque Sylverium Episcopum Romanum sede expulit, suffecto Vigilio, qui compos sedis Sylverium necavit in carcere.

Tenebat Episcopatum urbis Romæ Gregorius i. anno Christi 595. Is quamvis ludibrio habitus à Mauritio Imperatore, qui per literas eum fatuum appellaverat, ad eum tamen scribit summa submissione. Epistola 61. lib. 2. se agnoscit *indignum famulum* Imperatoris. Cum autem Mauritius iussisset Gregorium promulgare Romæ quandam legem quam Gregorius iniustam esse arbitrabatur, conatus est Gregorius per epistolas Imperatorem revocare ab incepto. Sed perstante Mauritio paruit Gregorius, & legem promulgavit, rescripsitque Mauritio in hæc verba : *Vtrobique ego quæ debui exolui, qui Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod sensi minime tacui.* Idem epist. 6. libri 3. Imperatorem sic affatur: *Ego autem indignus pietatis tuæ servus.* Et Ibidem: *Ego vero hæc Dominis meis loquens, quid sum nisi pulvis & vermis?*

Anno Christi 654. Constans Imperator Martinum Episcopum Romanum, oneratū catenis Chersonā deportari iussit.

Anno 676. Constantinus iv. Imperator sacram misit ad Donum Episcopum Romanum, in qua sic loquitur. *Per omnia iubemus vestram paternam beatitudinem minime esse impedimentum voluntati Dei, sed eos dirigere. Huic Imperatoris mandato Donus sic respondet. Secundum piissimam iussionem mansuetudinis vestre, pro obedientia quam debuimus, &c. Flexo mentis poplite suppliciter clementiam vestram deprecamur, &c. Hoc Imperialis vestra benignitas clementer iubens hortata est, & nostra pusillitas quod iussum est obedienter implevit.*

Anastasius Papæ Bibliothecarius, & Abbas Romanus, de Iustiniano Rinotmeto, & Constantino Episcopo Romano hæc scribit. *His temporibus misit præfatus Imperator ad Constantinum Pontificem sacram, per quam eum iussit ad regiam ascendere urbem. Qui sanctissimus vir iussis Imperialibus obtemperans, illico navigia fecit parari, quatenus iter aggrederetur maximum. Hæc gesta sunt anno Christi 709.*

Quid multa? Ipse Bellarminus lib. i. de Conciliis, cap. 13. §. Quarto, hæc ait. *Quia tunc Papa Dominum suum temporalem Imperatorem agnoscebat, supplicabat ut convocaret Synodum. At post illa tempora istæ omnes causæ mutatæ sunt.*

Hæc

Hæc quidem abunde sufficiunt, ad probandum perexiguam fuisse potestatem Episcoporum Romanorum florente veteri imperio Romano, ad quod Roma Romanusque Ducatus pertinuit, usque ad Pipini & Caroli Magni tempora, quibus Episcopatus urbis Romæ, excusso veterum dominorum iugo, mutatus est in terrenum Principatum, & fatali facilitate Caroli Magni, ac stoliditate Ludovici Pii, ac Caroli Calvi immensis opibus auctus est.

C A P. X.

Papæ Monarchiam exercuisse inter ruinas veteris Imperii Romani, & Papam Imperatorum iura ad se traxisse.

Collabente in Italia Imperio Romano, facta est ingens rerum immutatio. Nam ex ruinis imperii Romani emerfit Papalis potestas, & Episcopatus mutatus est in terrenam dominationem. Id accidit sæculis octavo, nono, & decimo. Iam quidem quinto, sexto, & septimo sæculis Episcopi Romani in id incubuerant, ut potestatem suam spirituales supra omnes Imperii Romani Episcopos extollerent. Sed tunc Papæ non erant Reges, nec terreni Principes: Nec Imperatores fulmine ambu-

ambustos folio deturbabant, nec habebant aulam regalem, cohortesque prætorias, nec gerebant bella, nec conscribebant exercitus. Nec Annatas exigebant ab aliis Episcopis. Qua potestate terrena & immensis opibus præfules versutissimi abusi sunt ad augendam in immensum spiritua-lem potestatem, quæ etiam ad mortuos extenditur: quorum aliquos Papæ cælo inferunt, quosdam liberatos flammis Purgatorii transferunt in paradisum. Hinc ademptio calicis, & interdictio Scripturæ, & Indulgentiarum nundinatio, & eiusmodi sexcenta.

Quomodo, & quibus occasionibus id factum, exponendum est. Conciderant vires Romani Imperii in Occidente, Gothis Hispaniam, Francis Gallias, Longobardis maximam Italiæ partem tenentibus. In Oriente vero Imperatores bello Sarracenico impliciti, amissa Aegypto, Syria, Africa, Cappadocia, reliquias Imperii ægre tuebantur. Partem vero Italiæ quæ Exarchatus dicebatur, cum Ducatu Romano, infirmo præsidio tenebant, ita ut Roma propemodum pro derelicta haberetur. Hac occasione usus Episcopus Romanus cœpit erigere cornua, & ad terrenarum opum incrementum animum adiicere.

Prima

Prima occasio ei oblata est, anno Christi 712. imperante Philippico Bardane, qui cum initio imperii retulisset de delendis toto imperio imaginibus, circa quas gliscebat superstitio usque ad adorationem, Papa Constantinus hanc ansam arripuit, populumque Romanum instigavit ad rebellionem, factoque conventu decrevit, ne Philippici hominis hæretici, & inimici imaginum, diplomata & numismata reciperentur, nec nomen eius in sacra Liturgia æderetur, nec eius statua de more in templum inferretur. Quin & pervagante Italiam tumultu, Exarchus occisus est. Imperator tamen paulo post sedato tumultu, Romam recepit, & per Exarchos aliquamdiu tenuit.

Philippico successit Anastasius, huic Leo hostis imaginum acerrimus, quibus abolendis dum Leo intentus est, & adversus Sarracenos ægre se tueretur, Gregorius 11. Episcopus Romanus, Romam, Campanos, Ravennates Pentapolitanos sollicitavit ad defectionem ab Imperio Romano: idque sub obtentu cultus imaginum, pro quibus hic Gregorius, quasi pro aris & focis acerrime decertavit. Huic rebellionem Episcopus Romanus ducem se præbuit. Qua de re sic Sigonius lib. 3. de

de regno Italiae. *Ita* (inquit) *Roma, Romanusque Ducatus, ad Romanum Pontificem, propter nefandam eorum hæresim impietatemque, pervenit.* Sic enim vocat odium imaginum. Factum id anno Christi 727. Excussus est tamen hac spe Gregorius. Exarchus enim paulo post Romam ingressus est armatus.

Gregorio secundo successit Gregorius III. quem cum Luitprandus rex Longobardorum infesto exercitu vexaret, & iam Romam obsidione premeret, ^a Gregorius ad opem Francorum profugit, & missis inusitato exemplo clavibus sepulchri Petri ad Carolum Martellum, cui ad regiam inter Francos dignitatem nil nisi nomen Regis deerat, tantum effecit ut Carolo intercessore, & precibus minas addente, Luitprandus obsidione absteret.

Huic Gregorio successit Zacharias, qui mortuus est anno Christi 752. *rebus, (ut ait Sigonius) non tam pie quam prospere gestis.* Zachariae successit Stephanus II. sub quo Aistulphus Longobardorum rex Exarchatum Romanum obtrivit, Romamque obsidione strinxit. Quibus in angustiis Stephanus auxilium Pipini Re-

^a *Baron. An. 740. §. 18. & 19.*

gis Francorum imploravit, qui mox ingentes copias trans Alpes rapuit, & gemina expeditione Aistulphum ad pacis conditiones compulit, eique extorsit quæ Imperatori rapuerat. Totamque illam regionem à se subactam dono dedit Episcopo Romano. Hanc enim promissionem Stephanus à Pipino veteratorie expresserat, antequam castra moveret in Italiam. Utque acribus stimulis Pipinum accenderet, epistolam concinnavit Petri Apostoli, cœlitus missam, in qua Petrus ad Pipinum scribens, eum ad defensionem Ecclesiæ hortabatur, spondens ei victorias, & patrocinium die Iudicii, & salutem æternam: ni faceret interminans damnationem, & cum diabolis cruciatum æternum. Hanc epistolam integram habes apud Baronium anno Christi 755. Tantæ & tam audaci ac impiæ imposturæ fidem adhibuit rex bellicosus. Cuius maior-ne fuerit stoliditas, an Papæ impietas & fraus, merito ambigas.

Hanc Pipini immensam liberalitatem, Carolus cognomento Magnus plurimum auxit anno Christi 774. victo & capto Desiderio rege Longobardorum, & deletis eius regno. Secutusque hoc exemplum Ludovicus Pius Caroli filius, patris & avi
dona

dona novis beneficiis cumulavit. Quæ de re legendus Canon, *Ego Ludovicus*. Dist. 63. Ad quorum beneficiorum oblitterandam memoriam, improbe conficta est Donatio Constantini, quæ habetur primo Tomo Conciliorum, & Canone *Constantinus*. Dist. 96.

Tantis & tam subitis incrementis Papa auctus, cœpit aspirare ad maiora, & nactus reges Francorum, & Germaniæ Imperatores stolidos, eis persuasit Imperium & regna res esse sui beneficii, & Pontificis esse regna dare & adimere. Si quis Imperator aut Dux audebat obloqui, illico diris Papalibus confossus præcipitabatur in Tartarum, eiusq; regno interdicto subiiciebatur, & prædæ ac vastationi exponebatur.

Sic sub alio titulo Papa factus est Occidentis Imperator, & terrenus Monarcha, invasitque locum Imperatorum veterum Romanorum, Sedemque posuit in ea urbe quæ olim fuit caput imperii Romani, usurpavitque titulos, vestem, Senatum, Indictiones, Legatos, ius Apotheoseos veterum Imperatorum Senatusque Romani. Quæ de re accuratius agetur in decimum tertium caput Apocalypseos.

Nec

Nec vero id obscure ferunt ipsi Pontificum assentatores. Baronii hæc sunt verba Annalibus, ad annum Christi 766. §. 22. *Ope Francorum Ecclesia Romana iura imperii in Italia est consecuta.* Idem prolixè docet Iustus Lipsius præfatione *Admirandorum.* Concinit Sigonius supra à nobis citatus.

C A P. XI.

Quid sit illud Apostoli, qui nunc obtinet, obtineat donec de medio tollatur.

PER eum qui nunc obtinet, scû possidet, intelligi Imperatorem Romanum qui tunc rerum potiebatur, & obtinebat imperium; tum verba ipsa testantur, tum veterum super hac re consensus. Nam κατέχειν apud Apostolum idem est quod possidere. Ut 1. Cor. 7. 30. οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες, ementes sint ut non possidentes. Succinunt veteres Tertullianus lib. 4. de resurrectione carnis cap. 24. *Tantum qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat: quis nisi Romanus status, cuius abscessio in decem reges dispersa, Antichristum superducat? & tunc revelabitur iniquus.* Chrysostomus homilia 4. in secundam ad Thessalonicenses. Τί δήποτε ἔν ἐς τὸ κατέχον ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν, τῷτ' ἐς τὸ κωλύσον; οἱ μὲν ἔτι
E e πνδ-

πνδύματ & χάριν, οἱ ὃ ἔρωμαῖκλῳ δῶχλῳ,
 οἷς ἔγωγε μάλιστα τίθεμαι. *Quid igitur est*
quod prohibet eum manifestari? quidam dicunt
esse spiritus gratiam, alii Romanum imperium,
quibus ego maxime me adiungo. Augustinus
de civitate Dei lib. 20. cap. 19. Illud quod
ait Apostolus, tantum qui modo tenet, teneat
donec de medio fiat, non absurde de Romano im-
perio creditur dictum; tanquam dictum sit, tan-
tum qui nunc imperat, imperet donec de medio
fiat. Idem sentit Hieronymus undecima
quæst. ad Algasiam, ubi ex hoc loco col-
ligit, nisi fuerit imperium Romanum desola-
tum, & Antichristus præcesserit, Christum non
venturum. Sed non ausus est Apostolus
exprimere nomen Imperii & Imperato-
rum Romanorum, ne attraheret persecu-
tionem in Christianos, utpote qui de e-
versione imperii vaticinarentur, ut ibidem
observat Hieronymus.

C A P. XII.

Iam tempore Apostoli Satanam orsum esse my-
sterium iniquitatis.

ANni sunt ~~ᾠ~~ ~~ᾠ~~ ~~ᾠ~~ mille quingenti se-
 ptuaginta, ex quo Apostolus Paulus
 scripsit ad Thessalonicenses. Cum igitur
 dicat iam suo tempore iacta esse semina
 mysterii iniquitatis, & iam inchoata futu-

ræ corruptionis primordia, fieri non potest quin Satan per tam multa sæcula multum promoverit hoc opus. Neque enim tam mature orsus est hanc telam, ut statim ab incepto desisteret: nec per tot sæcula fuit otiosus. Quod si præsentibus Apostolis, quos Christus vocat lumen mundi, & quos Spiritus ducebat in omnem veritatem, inimicus nostræ salutis cœpit spargere hoc lolium per agrum Ecclesiæ, an cessavisset eis amotis & cœlo additis?

Quæ autem fuerint illo ævo Papismi primordia, planum est ex ipsis Apostolis. Papismi nævi hi sunt. 1. Affectatio primatus in Ecclesia. 2. Cultus creaturarum. 3. Distinctio ciborum, & Traditiones humanæ. 4. Iustificatio coram Deo per opera legis. 5. Permissio scortationis. His morbis quosdam laborasse tempore Apostolorum, & conatos invehere hos errores, discimus ex ipsis Apostolis.

1. Iohannes tertia Epistola Diotrophem carpit, quod esset φιλοπρωτεύων, id est, affectator primatus. Iam illo ævo quidam dicebant, *Ego sum Pauli*, quidam, *ego sum Cephe*, quæ quidem fuerunt æmulationis in Ecclesia semina, & futu-

rorum certaminum anteludia.

II. Iam tunc temporis erant qui suadebant cultum Angelorum, ut testatur Paulus ad Colossenses cap. 2. *Nemo (inquit) de vobis triumphet per humilitatem & cultum Angelorum.*

III. Sed & erant tunc quidam quibus religio erat cibis vesci à Deo concessis: de quibus Apostolus ad Romanos cap. 14. Idemque damnat eos, qui dicebant *ne attigeris, ne gustaveris, ne contrectaveris.* Coloss. 2. 21. Non quidem quod cibos sua natura malos, aut pollutos arbitrarentur, sed per voluntariam submissionem, & ad macerationem carnis, & exercitium sobrietatis, ut docet idem Apostolus eodem cap. vers. 23. Eodemque capite revocat Christianos à traditionibus humanis, quæ obtrudebantur sub obtentu Philosophiæ.

IV. At quam multus est Paulus in stabilienda iustitia per fidem sine operibus, eos refellens, qui infamabant iustitiam per fidem quasi avocare à bonis operibus?

V. Scortationem vero libidinesque promiscuas, quales nunc sunt Romæ, ubi Papa aperit lupanaria, docebant Nicolaitæ, in quos invehitur Christus Apocalypseos

pſeos cap. 2. com. 6. Multosque Ethnorum converſos ad fidem, ſcortationem cenſuiſſe rem eſſe indifferentem, colligitur ex capite Actorum 15.

Cum ergo ab ipsis Eccleſiæ cunabulis Satan auſpicatus ſit myſterium iniquitatis, non eſt quod miremur hanc labem tantopere nunc exercuiſſe. Et Satana fomitibus ac flabris hoc incendium excitante, tantum poſterioribus ſæculis exarſiſſe incendium.

C A P. XIII.

Cur Apoſtolus doctrinam, quam inveſturus erat filius perditionis, vocet myſterium iniquitatis.

Solent Hebræi, & Hebraicam phraſim ſimitati Apoſtoli, dicere, *virum ſanguinum* pro viro crudeli, & *calicem benedictionis* pro calice benedicto, & filios rebellionis pro filiis rebellibus. Hunc loquendi morem ſecutus Apoſtolus, dixit *filium perditionis* pro homine perdito, & myſterium iniquitatis pro myſterio improbo, id eſt, doctrina impia, fraudulentè & artiſcioſe contexta. Non potuit Apoſtolus aptioribus vocabulis exprimere doctrinam quam invexerunt Pontifices Romani, in qua tota religio, & fidei dogmata

ad sustentandam & augendam Papæ potestatem & cleri lucrum, sunt tanto artificio contexta, ut quicquid unquam post omnem memoriam sit astutiarum præ hoc artificio sit mera hebetudo.

I. Prima fraus Paparum, & præcipue exitialis, fuit adimere populo sacram Scripturam & vetare ne sermone vernaculo vertatur. Nempe solent fures nocturni extinguere candelas: Cupitque leges suppressas qui sibi criminis est conscius. In locum Scripturæ successerunt imagines: dumque dantur lapides pro doctoribus, homines pene versi sunt in lapides. Nec abs re vocantur imagines libri ignarorum, cum alant ignorantiam. Hi libri sunt Potifici accommodatiores Scripturis, quæ iugulant Papismum, non enim metuendum ne adversus Papam imagines hiscant, eique obloquantur. Accessit liturgia publica, precesque privatorum lingua ignota. Nam in hanc curam Papæ summo conatu semper incubuerunt, ut populus longe summo veretur à mysteriis, & intelligentia rerum quæ fiunt in Ecclesia Romana. Facile enim imponitur cæcis: & populus insito quodam stupore plus miratur quæ non intelligit. Cavendum ergo fuit, ne populus exigeret Paparum
rum

rum dogmata ad regulam sacrae Scripturae, aut crederet Ecclesiam scripturae sacrae esse subiectam. Hanc authoritatem Papa ad se transtulit, sibi arrogans summam iudicandi de capitibus fidei, & de ipsa Scriptura authoritatem. Sic Papa est exlex, quippe supra legem.

2. Nec sine astutia fiunt imagines Dei patris, infulatæ & mitratæ, amictæque paludamento Papali, ut Papa Deo simillimus esse credatur.

3. Quantum vero Papa clerusque Romanus lucri capiant ex Indulgentiis, Missisque privatis, & suffragiis pro mortuis, res est quæ fidem exuperat. Avaritiæ Paparum & cleri mors ipsa vectigalis est. His artibus Pontifices & clerus Romanus congegnerunt opes plus quam regias, & ad se traxerunt optimissima latifundia: infinitam prædam quasi sagena & retiaculo converrentes. Quid Annatas memorem, pallii Archiepiscopalis venditionem, quæstum ex absolutionibus, & dispensationibus, & gratiis expectativis, infinitasque eiusmodi cauponationes nequissimorum ærascatorum, per quas vectigalis est Papæ populorum stoliditas, & Regibus ac Principibus impune illuditur.

4. Nec minori astu Papæ voluerunt Matrimonium esse Sacramentum : Hac enim arte ad se traxerunt cognitionem omnium causarum matrimonialium. Iniquum enim est Sacramenta esse regiae aut sæcularis cognitionis. Sic Curiarum Parlamenti, & iudicum regionum accisa est potestas, eisque multæ causæ sunt subtractæ.

5. At quanta versutia Pontifices permittunt Regibus & Principibus matrimonia in gradibus lege divina prohibitis? Sic enim fit ut proles inde prognata sit insolubili nexu alligata sedi Papali: cuius si vacillaret authoritas, pari quoque ratione legitimus horum Principum ortus in dubium vocaretur.

6. Præcipue in Sacramento Pœnitentiæ se exerit vafra Pontificum clerique Romani solertia. Nam per confessiones arcanas, quas vocant auriculares, parochi, & ii quos vocant confessores, rimantur arcana cordium, & labes familiarum, pertentant consilia principum & procerum, & instillant in animos populi incitamenta rebellionis aduersus Reges, ut nuperis experimentis Gallia experta est sub Regibus Henrico III. & Henrico IV.

7. Confessionem excipit Absolutio,
per

per quam Sacerdotes sedent iudices in causa Dei, remittentes peccata iudiciali auctoritate. Et ne quid desit ad tyrannidem, solvendo peccatores à culpa eos illigant pœnis, iubentes peccatorem absolutum, obire aliquam peregrinationem, aut aquam bibere, aut se fune sub interula præcingere, aut sese flagris conciderē, addita aliquot Psalmorum modulatione. Quarum pœnarum redemptio conceditur, mutata pœna corporali in pecuniariam. Nec ipsis regibus abstinetur: quorum tergum discriminatur flagellis, ut factum est Henrico 11. Anglorum regi, aut iubentur conscribere copias ad ampliationem aut tutelam Papalis imperii.

8. Nec omittenda sunt ciborum discrimina, & multiplicatio festorum, seu dierum feriatarum. Nam sub obtentu macerationis carnis & ieiunii, Papa regit macella, culinas, & mensas populi & Principum, Et sub colore frequentioris cessationis à civilibus negotiis, ut vacetur religiosis, Pontifex invasit dominationem civilem. Ex eius enim arbitrio clauduntur officinæ, & tabernæ institoriarum: Cessat regis Consistorium, iustitium indicitur, cessaturque à iure dicundo.

9. At quis non miretur vafrum ingenium & versipelle Pontificum, ostentantium verba illa Christi, *Quicquid ligaveratis in terris, &c.* & inde inferentium, Papam posse solvere sub terris, liberando animas flammis Purgatorii? & Papam posse dissolvere matrimonia rite sociata, & benedicta in Ecclesia, & liberare homines religione iuramenti, & eximere liberos iugo obedientiæ parentibus debita, & subditos liberare subiectione iurata Regibus & Principibus?

10. Lingua vero Romana qua clerus utitur in facienda re divina, quid est nisi character Hierarchiæ Romanæ, & subiectionis argumentum? Facile enim populus credit se ab eo accepisse religionem, à quo accepit linguam quæ in religione usurpatur. Non alia commodiore ratione finguntur populi subacti ad obedientiam, quam dando eis linguam victoris.

11. Nec omittenda est spiritualis æconomi industria, qui Sanctorum & Monachorum *Imperæ*, seu satisfactiones superabundantes congerit in thesaurum, cuius est claviger, easque vertit in solutionem pro aliorum peccatis. Qua in re Pontificum Veteris Test. non obscure incusat socordiam, qui superaffluentia merita

rita Abelis, Noë, Abrahami, &c. passi sunt intercidere, nec ea converterunt ad supplenda aliorum ὑπερήματα. Parique crimine involvuntur Apostoli, qui nullum eiusmodi thesaurum habuerunt, nullasque sparserunt indulgentias.

12. His adde ademptionem calicis, per quam populus frandatur media parte Eucharistiæ. Bibere enim de calice prærogativa est cleri, & Regum. Hoc pacto summo astu clerici aggregantur regibus, & populus infra clerum longe deprimitur.

13. Nec sine magna astutia, Decreto Papalis Consistorii, inseruntur Catalogo Divorum per Canonizationem, qui Papæ strenuam operam navaverant, eisque eriguntur templa, consecrantur altaria, & statuuntur imagines: est enim huius mercedis spes, acerrimus stimulus ad servendum impigre Pontifici cœlestium titularum largitori.

14. Quibus vero technis religio Romana se attemperet ingeniorum & morum diversitati, & omne genus hominum ad se alliciat, volupe esset commemorare, nisi maior esset causa doloris. Nemo enim est qui in religione Romana non inveniat aliquid quod suo genio respondeat:

deat. Amat quis pompam? quid splendidius Cardinalibus & Prælatiſ? At ſi quem delectant ſordes & vita proculcata, habet Caputtianos, & Folianos, qui ex affectatſ ſordibus & illuvie aucupantur famam ſanctitatis. Si quem iuvant opes & opiparæ menſæ, quid lautius Abbatibus, Prioribus, & Canonicis? At ſi quis ingenio aſperior hæc faſtidit, poteſt ſe mendicantibus adiungere. Si cui placet ſolitudo, habet Eremitas quos imitetur: at ſi cui potior videtur vita in turba, poteſt ſe aggregare Monachis Cœnobitiſ. Hodie luſus, & perſonata ac promiſcua populi licentiæ, poſtridie vero dies cinerum, in qua caperata frons, triſte ſilentium, cinis frontibus inſperſus, & omnia ad gravitatem compoſita, inſanos transformat in ſanctos. In una eademque urbe, ſub Papæ oculiſ, hic Noſocomia, & Ptochotrophia, ibi lupanaria & proſtibula publica. Hic eleemoſynæ, altrinſecus cauponationes beneficiorum & Indulgentiarum.

15. Adde candelas, aulæa, pompas, ſplendidas veſtes, picturas, campanarum ingentem ſtrepitum. Hoc enim fulgore diſtinentur oculi plebiſ fatuæ, dum ei ſubtrahitur doctrina Euangelii. Non ſecus ac veteres Romani, theatriſ, vena-

tio-

tionibus, & certaminibus gladiatorum, distinebant & cicurabant animos populorum quos armis subegerant.

16. Iubilæi vero quid aliud sunt quam nundinæ Babylonis, & spirituale congiarium, quod recurrit vigesimo quinto quoque anno, ubi Papa aperto indulgentiarum thesauro dat plenissimam remissionem peccatorum omnibus visitantibus stationes Romanas? Toto illo anno, Roma plena est peregrinis inferentibus in templa nummos & donaria. Civesque Romani ex cœnaculis meritoriis, venditione cereorum, & restiū precatoriarum, nec non ex lupanaribus, cibis, picturis, & sigillis faciunt quæstum incredibilem.

Quis prudens hæc non stupeat? quis technas & consutos dolos ac tendiculas incredibili artificio paratas animabus non admiretur? Nempe hæc sunt quæ à Spiritu sancto Apocalypseos cap. 2. com. 24. vocantur *profunditates Satanae*, & ab Apostolo in hoc vaticinio *mysterium iniquitatis*. In quo condendo Spiritus fraudium artifex suam exhaustit industriam.

CAP. XIV.

Elucidatur postrema pars prophetiæ Apostoli, quæ ait adventum filii perditionis fore cum miraculis & signis mendacibus. Hæreticorum veterum miracula. Locus Augustini suspectus falsi. Miracula Ecclesiæ Romanæ esse falsa.

DEus in deserto promulgavit Legem suam, multo cum terrore, inter flammarum globos, & fulgura ac tonitrua, tubæque clangorem. Sed noluit hæc prodigia esse perpetua. Maiestas enim illa terrifica & miracula cum quibus lex primo publicata est, creaverunt fidem & auctoritatem legi divinæ in sequentia sæcula. Idcirco quando Rex Iosias legem Dei oblivione pene sepultam protulit in lucem, nulla ad creandam ei auctoritatem facta sunt miracula, cum antiqua sufficerent.

Idem factum in prædicatione Euangelii, cuius prima prædicatio facta ab Apostolis & Apostolorum discipulis, fuit miraculis illustris. Quorum doctrinam si quis amplectitur, eorumque vestigiis religiose insistit, iniuste ab eo requiruntur miracula, cum miracula facta à Christo & Apostolis istam doctrinam abunde

con-

confirmant. Eius est edere miracula, qui nova profert & populis inaudita. Cuius rei gnarus Satan, multa per veteres hæreticos fecit miracula, qui hac in parte se Orthodoxis superiores esse gloriabantur, ut docet Tertullianus de Præscriptionibus cap. 44. Et adversus Marcionem lib. 3. cap. 3. ubi ait signa & virtutes rem esse apud pseudo Christos facillimam. Idem ait author operis imperfecti in Matthæum Sermone 49. Usque adeo, ut Orthodoxi frequentarent cœmeteria hæreticorum ad curam morborum: ut discimus ex nono & trigesimo quarto Canone Synodi Laodicensæ.

Augustini insignis est oratio lib. 2. contra literas Petiliani cap. 55. *Nam de exclusionem Dæmonum, & de potentia miraculorum, quoniam plerique talia non faciunt, & tamen ad regnum Dei pertinent, plerique autem faciunt, & non pertinent, nec vestri nec nostri debent gloriari.* Vide eiusdem viri sancti epistolam ad clerum Hipponensem, ubi negat in Africa ulla fieri miracula. Idemque ait libro de utilitate credendi cap. 16. Quibus adde quæ dicit libro de vera religione cap. 24. Deum non permisisse miracula durare usque ad sua tempora, ne animus semper visibilia quæreret, & consuetu-

suetudine frigeret. Quæ quidem loca pugnant cum iis quæ habentur lib. 22. de Civitate Dei, ubi multa miracula refert facta in Africa suo tempore ad reliquias sancti Stephani. Qui locus suspectus est falsi, & videtur ab aliquo intrusus: cum idem pater nulla fieri suo tempore miracula in Africa frequenter agnoscat.

Quod si totum novum Testamentum pervolvās, comperies nulla novissimis temporibus prædici miracula nisi falsorum Doctorum. *Exurgent pseudochristi & pseudoprophetae, & edent signa ac miracula ad seducendum*, Marc. 13. 22. Similia prædicuntur Matth. 7. 22. & Apocal. 13. vers. 13. Et in hac ipsa Pauli prophetia, inter indicia quibus vult agnosci filium perditionis, hoc unum est, quod adventus eius illustris erit miraculis, & signis mendacibus. Unde subit animum admiratio, qua fronte Pontificii audeant ponere miracula inter notas veræ Ecclesiæ, cum Paulus velit Ecclesiam quæ adhærebit filio perditionis, hac nota discerni.

Hic vero ad inveniendum in Ecclesia Romana huius prophetiæ complementum, nobis non valde laborandum est, cum

cum Pontificii nil crepent nisi miracula, & sua miracula ostentantes, nobis cum insultatione exprobrent nulla in Ecclesiis nostris fieri miracula. Perstrepunt pulpita narrationibus miraculorum. Narratur hanc imaginem collachrymasse, illam annuisse capite: *a* Imagini Mariæ Damasco allatæ, carnem succrevisse ad papillas. Ibi hostia compuncta fluxit sanguine: Alii infans visus est ingeri in ora fidelium participantium Eucharistiæ. Infinitæ fabulæ confictæ sunt de animabus egressis tantisper Purgatorio, poscentibus Missas & suffragia superstitum. Legendæ Sanctorum refertæ sunt miraculis perabsurdis, & usque adeo impiis, ut S. Antoninus describens vitam Francisci & Dominici, eorum miracula comparet cum miraculis Christi, quandoque etiam anteponat. Denique tam frequentia fuerunt miracula quatuor ultimis sæculis, ut pene miraculum esset nulla facere miracula.

Hæc miracula Paulus vocat falsa & mendacia, idque multis de causis. Primo quia facta sunt (si tamen facta) ad confirmationem dogmatum Transsubstantiationis, Purgatorii, & adorationis Sanctorum, & imaginum ac reliquiarum. Se-

Baron. ad annum. Christi 870. §. 63.

F f

cundo

cundo quia pleraque fraudulenter falsoque conficta sunt, referuntur enim ut gesta, quæ nunquam gesta sunt : aut si sunt gesta, meræ sunt præstigiæ dæmonum, illudentium oculis hominum qui volunt falli. Tum dæmones admovendo agentia patientibus, ædunt effectus inusitados qui non possunt fieri ab hominibus.

Hæc miracula si compares cum miraculis Christi & Apostolorum, invenies eorum miracula facta ad alicuius aut aliquorum utilitatem. At miracula Ecclesiæ Romanæ pleraque sunt otiosa spectacula, quæ spectantibus afferunt stuporem absque utilitate. Atrebate (si fides Monachis loci) candela ardet quæ nunquam consumitur. Neapoli sanguis S. Ianuarii ampulla inclusus, bullit quando admoveatur eiusdem Sancti cranio : sunt enim amicæ & cognatæ reliquię.^a Sylvester Petrasancta Iesuita Romanus affirmat cadaveri Catharinæ crescere pilos & ungues. Horum omnium quis fructus ? Nempe his artibus plebs attonita percellitur, & erroribus implicatur.

Adde quod in eiusmodi miraculis perfacilis est fallacia. Nam quid facilius quam candelæ semiconsumptæ substitue-

^a *Libro in Molinaum pag. 169.*

re alteram? Aut iniicere calcem in lagenam, quæ sic excitet bullas ut liquor fervere videatur? Aut pretio subornare nebulonem, qui exossi motu simulet claudicationem?

Præcipua & usitatissima fallacia est in exorcismis dæmonum. Ingeniose concinnatur drama, in quo fœmina monachorum artibus instructa fingit se obsessam à dæmone, torquens oculos, commovens se motu enormi, & proferens verba absona, aut turpia, aut barbara. Aut si vere obsessa est, & per exorcismum pellitur dæmon corpore hominis arreptitii, facile est Satanæ rem genere ex compa-cto, & simulato metu fingere se vinculis exorcismi à Sacerdote constringi, ut isti sacerdoti docenti falsam doctrinam creet fidem, & homini improbo & imperito acquirat opinionem sanctitatis.

At sunt quædam miracula quæ excedunt potestatem dæmonum, qualis est resurrectio mortui iam fœtentis, sanatio cæci qui à nativitate cæcus fuit. Talia miracula non fiunt, immo nec finguntur in Ecclesia Romana: nec cuiusquam hactenus fuit tam audax & temeraria simulatio. Adde quod miracula Ecclesiæ Romanæ nunquam fiunt nobis præsentibus

& inspectantibus. Sive quia metuunt ne homines nasutiores fraudem deprehendant: Sive quia Dæmones viri pii præsentia cohibentur, & occultis vinculis constringuntur.

Argumentum quoque falsitatis est modus, quo fiunt miracula in Ecclesia Romana. Ducuntur cruces digitis, fit aspersio lustralis aquæ, adduntur formulæ conceptæ verborum, & certus numerus adiurationum, quasi in syllabis & numero esset efficacia. At Apostoli solo verbo, suscitabant mortuos, & sanabant ægros.

Usitatissimam esse hanc fraudem hinc patet, quod Magistratus & Iudices, quamvis Papismo addictissimi, sæpe affecerunt supplicio artifices harum imposturarum. Extantque multa Arresta Curiae Parlamenti Parisiensis adversus concinnatores falsorum miraculorum.

Id vero Apostolus dicit Dei providentia dispensari, dantis efficaciam errori, ut male pereant qui spreta Scriptura & neglecto Dei verbo, consecrati sunt fabulas, & adhæserunt traditionibus humanis. Pro quibus acerrime depugnat Ecclesia Romana, non tam pro aris, quam pro focis: sunt enim hæc omnia ad cleri lucrum comparata.

Deni-

Denique nihil est in tam proluxa Apostoli prophetia, cuius non videamus hodie in Ecclesia Romana complementum.

QUARTA PROPHEZIA,

Quæ habetur Apocalypseos
capite duodecimo.

C A P. XV.

Explanatur caput duodecimum Apocalypseos.

IN explicando capite duodecimo Apocalypseos labor est exiguus, narrantur enim res quæ maxima ex parte erant gestæ antequam Iohannes scriberet Apocalypsim, Iohannis verba sunt:

T E X T U S.

1. *Visum est autem signum magnum in cælo, nempe mulier amicta Sole, sub cuius pedibus erat Luna, & in eius capite corona stellarum duodecim.*

2. *Vterum ferens, clamabat in puerperio, & cruciabatur ut pareret.*

P A R A P H R A S I S.

1. *Apparuit signum mirabile in cælo, nempe mulier per quam figurabatur Ecclesia Israëlitica Veteris Testamenti, quæ quidem illustrata*

erat Sole veritatis divinæ, & illuminata vera Dei cognitione. Calcabat autem pedibus, & contemnebat instabilitatem rerum inferiorum quæ perinde ac Luna subinde mutantur. Gerebatque coronam duodecim stellarum, per quas designabantur duodecim Patriarchæ, patres duodecim tribuum.

2. Ex qua Ecclesia nasciturus erat puer, nempe Christus. Cuius adventum dum expectat, multa anxietate cruciabatur anhelans ad liberationem:

T E X T U S.

3. Apparuit quoque aliud signum in cælo. Et ecce Draco ingens rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in cornibus diademata decem, & super capitibus nomen blasphemiae.

4. Cuius cauda trahebat tertiam partem stellarum cæli, quas abiectit in terram. Stetit autem draco ante mulierem, ut quum peperisset, filium eius devoraret.

5. Peperit autem filium masculum, recturum omnes gentes virga ferrea, & raptus est filius eius ad Deum, & ad thronum eius.

6. Mulier vero fugit in solitudinem ubi habet locum paratum à Deo, ut illic alatur diebus mille ducentis sexaginta.

P A R A P H R A S I S.

3. At ecce ex adverso apparuit in cælo Diabolus specie ingentis draconis rufi, habentis septem capita, & decem cornua coronata: cum titulo impio, & blasphemio.

4. Cuius venenatæ suasiones, tertiam, id est, magnam partem eorum qui sunt in visibili Ecclesia, & instar stellarum fulgent, avertit à cælestium rerum amore, & ad terrestria applicat, author defectionis à Christo. Et hic quidem draco seu diabolus, intentis in Ecclesiam Israëliticam oculis expectabat nativitatem Christi, ut simul ac natus esset, eum de medio tolleret. Quod quidem conatus est per Herodem, qui summisit qui Christum primulum natum occiderent.

5. Tandem igitur tempore designato à Deo, natus est in Ecclesia Israëlitica puer Iesus Christus, Messias promissus, rector mundum sceptro & dominatione potenti. Et is quidem consummato opere nostræ redemptionis, sublatus est sursum & in cælum ascendit.

6. At post Christi ascensionem, cum Iudæa à Romanis vastaretur, & imminerent urbi Ierosolymitanæ, Ecclesia Iudaica Christiana, quæ erat Ierosolymæ, divinitus admonita fugit trans Iordanem, & Pellæ consedit, ubi latuit per annos tres cum dimidio, donec bellum Iudaicum esset confectum.

Huius Paraphraseos ELUCIDATIO.

Hic quidem magna est veritatis *α εναγγ-
γεια*, & omnia mirifice respondent even-
tui. Per mulierem illam duodecim stellis
coronatam intelligendam esse tam Eccle-
siam sub Veteri Testamento, quam Eccle-
siam Iudaicam constantem Iudæis Chri-
stianis tempore Apostolorum (est enim
una eademque Ecclesia) inde liquet, quod
huius capitis commate 17. Ecclesia Gen-
tium vocatur semen istius mulieris: Nam
ex Ecclesia Iudaica Christiana, orta est
Ecclesia Gentium, quasi eius propago,
iuxta vaticinium Esaiaë cap. 2. com. 3.

Porro non solum ad huius loci, sed
& ad multorum locorum Apocalypseos
intelligentiam, plurimum facit nosse per
cælum frequentissime intelligi Eccle-
siam in terris agentem. Qua in phrasi
Iohannes imitatus est Christum, qui per
regnum cælorum plerunque Ecclesiam
Christianam intelligit. Hoc sensu, Pe-
tro & aliis Apostolis dantur claves regni
cælorum, id est, committitur gubernatio
Ecclesiæ Matth. 16. Et Iohannes Bapti-
sta dicebat *appropinquare regnum cælorum*: Id
est, appropinquare regnum Christi per

α Evidentia.

præ-

prædicationem Euangelii. Fideles enim ad Christum pertinentes considerantur ut cives cœli, ut loquitur Paulus ad Philip-penses cap. 3. ^a ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν ἐργα-
γοῖς, ubi fideles vocat municipes cœli & cives. Inde est quod frequenter doctri-na Euangelii vocatur regnum cœlorum, Matth. cap. 13. vers. 14. & 31. & 33. & 47.

Id patet ex hoc capite ubi pugna dici-tur commissa in cœlo, cum tamen in cœ-
lis proprie sumptis nulla unquam pugna
fit, sed pax perpetua, ut dicitur Iobi cap.
25. 2. Hoc nempe cœlum est in quo Sa-
tan apparuit Iohanni, utpote stans ante
mulierem parituram. Non enim pepe-
rit in cœlo sed in terra. Ab hoc cœlo ab-
ducuntur qui à professione Euangelii de-
ficiunt, de quibus versu quarto. Hæ sunt
Stellæ quas Satan post se tractas de cœlo
in terram præcipitat. Cum enim Ec-
clesia appelletur cœlum, non mirum est si
qui sunt in Ecclesia, stellis comparentur.
Hac defectione stellæ quæ videbantur fi-
xæ, fiunt stellæ errantes, quibus destinata
est caligo tenebrarum æternarum, ut
dicitur Epistola Iudæ vers. 13. Sic ca-
pite octavo Apocal. vers. 10. mentio fit

^a *Nostra conversatio est in cœlis.*

stellæ magnæ & fulgidæ, quæ cœlitus delapsa in aquas, eas amaritudine infecit: Quæ quidem descriptio est alicuius, qui cum in Ecclesia polleret autoritate, & sanctus haberetur, fœda defectione conturbavit & infecit populos, qui in Scripturis frequenter per maria intelliguntur, & aquis magnis comparantur: ut Apocal. 17. vers. 15. Psal. 65. 8. Dan. 7. 2. Estque hæc phrasis desumpta ex Daniele, qui per *stellas*, eos qui sunt membra Ecclesiæ visibilis intelligit, capite octavo vers. 10. Ubi de Antiocho Epiphane sic vaticinatur. *Extulit se usque ad exercitum cœlestem, & prostravit quosdam de isto exercitu, & quasdam stellas deiecit, & conculcavit.* Hic enim Antiochus multos Iudæos ad eiurandam veram religionem adegit, & à vera fide avertit.

Est quoque observandum Apocalypsim per belluam septicipitem solere intelligere Imperium Romanum à Romulo usque ad Pontifices ^a Hierarchas. Ideoq; septem capita ei tribuuntur ob septē montes quibus Roma insidebat, ut habetur diserte Apoc. 17. 9. Ibidemq; Spiritus sanctus monet per septē capita intelligendos septē principatus, penes quos diversis tēporibus fuit Romæ summa potestas. i. Nam primo fue-

^a *Inclusive.*

runt Romæ Reges. 2. Regibus pulsus successerunt Consules. 3. Consulibus ad tempus amotis summa potestas fuit penes Tribunos militares. 4. Consulibus restitutis & iterum amotis, regnaverunt Romæ Decemviri. 5. Triumviralis potestas tenuit aliquandiu imperium Pompeianis & Cæsarianis temporibus: quæ potestas tandem in Octavium Augustum cessit. 6. Ab hoc Augusto Imperatores regnarunt Romæ per multa sæcula. 7. Imperio Romano fracto in Italia, Romani Pontifices traxerunt ad se iura Imperii, & sub alio titulo facti sunt Monarchæ & Imperatores Romani.

Decem vero cornua quibus hæc bestia insignis est, sunt decem præcipuæ provinciæ quibus constabat robur imperii Romani. Nam Scriptura per cornua intelligit robur & gloriam Psal. 92. 11. 1. Sam. 2. 10. Suberant imperio Romano hæc decem provinciæ. 1. Gallia. 2. Hispania. 3. Germania. 4. Pannonia & Mœsia. 5. Græcia. 6. Asia minor. 7. Syria. 8. Aegyptus. 9. Africa. 10. Britannia. Minutæ insulæ sunt continentis accessio. In qua enumeratione omittitur Italia, quia consideratur ut caput, gerens hæc cornua. Non est ergo unum de cornibus.

Habe-

Habemus igitur in hac bestia quæ est septiceps & *ἑπτάκεφαλος*, characterem & effigiem imperii Romani. Quam effigiem Spiritus Sanctus hoc capite ad diabolum transfert, nempe quia diabolus istam Monarchiam animabat, eiusque instinctu ad persequendam Ecclesiam, & bellum inferendum Christo instigebatur. Enimvero quamvis clades Iudæorum, & persecutio Ecclesiæ sub imperio Romano Deo volente acciderint, & hæc omnia Dei providentia dispensarentur, non est tamen dubium quin Romani à Satana ad perdendam gentem Iudaicam & Ecclesiam opprimendam, à Satana incitarentur.

Nomina blasphemiarum quibus Imperatores Romani, & ipsa urbs Roma intumescerebat, facile est cognoscere. Nam Imperator^a DEUS vocabatur, & Roma *ætterna*. Qua de re in cap. XIII. Apocalypscos prolixius agetur.

Porro quæ sit illa fuga Ecclesiæ, & occultatio per mille ducētos sexaginta dies, discimus ex Eusebio lib. 3. Historiæ cap. 5. Et ex Epiphanio libro de Ponderibus & mensuris. Eusebii verba sunt. *Populus Hierosolymitanæ Ecclesiæ oraculi cuiusdam admonitu, quod probatioribus per revelationem*

^a O Melibæe Deus &c.

redditum fuerat, antequam bellum oriretur, ex ea civitate migrare, & oppidum quoddam trans Iordanem, nomine Pellam, inhabitare iussus est.

Duravit hæc fuga seu occultatio Ecclesiæ Iudaicæ Christianæ, per dies mille ducentos sexaginta, id est, tres annos cum dimidio. Tantundem enim duravit bellum Iudaicum. Nam anno sexagesimo septimo à Christo nato mense Aprili Vespasianus oppugnationem Gadaræ & Iotapatæ aggressus est. Anno vero septuagesimo, mense Septembri Titus expugnavit Ierosolymam: Qua capta & deleta Titus reliquias belli paucis mensibus confecit.

T E X T U S.

7. *Et commissum est prælium in cælo. Michaël & Angeli eius præliabantur cum Dracone, & Draco pugnabat & Angeli eius.*

8. *Sed non prævaluerunt, neque locus eorum amplius inventus est in cælo.*

9. *Et proiectus est Draco ille magnus, serpens ille antiquus, qui vocatur diabolus & Satan, qui seducit totum terrarum orbem: Proiectus est, inquam, in terram, & Angeli eius cum eo proiecti sunt.*

P A R A-

PARAPHRASIS.

7. *At post ascensionem Christi Satan vehementem persecutionem movit in Ecclesiam Christi, nempe persecutionem illam qua Stephanus lapidatus est, & Ecclesia Ierosolymitana dispersa. Quam quidem Christus cum Angelis suis tutabatur. At diabolorum princeps cum agmine diabolorum, eam summa contentione impugnabat.*

8. *Tandem finis certaminis fuit Christi victoria, stetitque Ecclesia invito diabolo, & longe summo.*

9. *Pulsusque est ingens ille draco, & antiquus serpens qui Evam decepit, & qui seducit genus humanum; unaque cum eo alii diaboli eius ministri.*

EXPLANATIO.

Hic omnia plana, dummodo quæ dicuntur gesta esse in cœlis, facta esse in terris adversus Ecclesiam intelligantur. De Michaële quæritur an sit Archangelus, an vero Christus ipse. Ego vero malim de Christo accipi, qui Angelis imperat, & serpentis caput obtrivit. Adde quod Michaël idē est quod, *quis est sicut Deus fortis?* Quæ sequuntur usque ad versum duodecimum, meræ sunt actiones gratiarū & laudes.

T E X T U S.

12. *Vae incolis terræ & maris, nam descendit diabolus ad vos plenus iræ magnæ, quippe sciens paululum temporis sibi superesse.*

13. *Quum igitur vidisset draco se in terram proiectum, persequutus est mulierem quæ peperit marem.*

14. *Sed datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut avolaret à conspectu serpentis in desertum, in locum suum; ut alatur ibi per tempus, & tempora, & dimidium temporis.*

P A R A P H R A S I S.

12. *Satan conatus Christum perimere, cum vidisset eum sublatum in cælum, iram suam convertit in homines, qui in Christum credunt, incolentes continentem & insulas. Vae illis, nam Satan eos aggressurus est plenus indignatione, gnarus instare diem iudicii, & sibi parum temporis superesse ad nocendum.*

13. *Ergo Satan spe perimendi Christum excussus, & à Christo victus, iram suam convertit in Ecclesiam Iudaicam Christianam, ex qua Christus ortus est.*

14. *At Deus dedit isti Ecclesiæ fugæ facilitatem, per quam aufugit Pellam trans Iordanem, ubi latuit per unum annum, & duos annos, & dimidium anni, id est, per tres annos cum dimidio.*

E x -

EXPLANATIO.

De tempore, duobus temporibus, & dimidio temporis, & de quadraginta duobus mensibus, & de diebus mille ducentis sexaginta, quæ omnia eodem recidunt, & efficiunt tres annos cum dimidio, vide, quæ diximus libro quarto, cap. 28. ubi prolixè probavimus: hæc omnia idem esse, & aliquando accipi pro tribus annis cum dimidio, usitatis & civilibus ut hoc capite: aliquanda pro tribus annis cum dimidio mysticis, in quibus singuli dies annum efficiunt, ut cap. 13. Apocalypseos.

TEXTUS.

15. *Eiecit autem serpens ex ore suo post mulierem, aquam instar fluminis, ut raperetur à flumine.*

16. *Sed succurrit terra mulieri, aperuitque terra os suum, & absorbuit flumen quod eiecerat draco ex ore suo.*

17. *Et ira percitus draco adversus mulierem, abiit ut gereret bellum cum reliquis ex semine eius, custodientibus mandata Dei, & habentibus testimonium Iesu Christi.*

PARAPHRASIS.

15. *Immisit autem Satan in Ecclesiam Christi*

Christianam Iudaicam populos inimicos, qui eam pessundarent.

16. *Sed hos populos abyssus æterna absorpsit.*

17. *Quapropter Satan ardens iracundia, vim suam convertit in Ecclesias Gentium, ortas ex Ecclesia Iudaica, quæ Deum timent, & credunt in Christum.*

QUINTA PROPHETIA,

Quæ continetur capite decimo tertio Apocalypseos.

C A P. XVI.

Explanatur prima pars Prophetiæ, quæ habetur cap. xiii. Apocalypseos.

Post descriptionem Ecclesiæ Iudaicæ Christianæ, qualis fuit tempore Apostolorum, transit Spiritus sanctus ad statum Ecclesiæ Christianæ ex Gentibus & Iudæis collectæ, & ad persecutiones quas passura esset sub Imperio Romano, tam civili quam Hierarchico.

T E X T U S.

1. *Tum vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita nomen blasphemie.*

2. *Eratque hæc bestia similis pardo, & pedes eius ut pedes ursi: & os eius ut os leonis. Deditque ei draco virtutem suam, & thronum suum, & potestatem magnam.*

P A R A P H R A S I S.

1. *Tunc vidi de medio populorum attolli & emergere Imperium Romanum, quod diversis temporibus habuit & habiturum est septem principatus, seu gubernationis formas, & quod sedem suam ponet in urbe septicolli, id est, Romæ. Gerebatque hæc urbs nomen blasphemum ROMÆ ÆTERNÆ.*

2. *Comparaturque hoc imperium pardo ob celeritatem victoriarum, & crudelitatem. Habebatque sibi subiectos populos, quemadmodum ursus tenet inter pedes prædam quam rapuit. Gentesque & regna vorabat instar leonis, cuius robur est invictum.*

E X P L A N A T I O.

Quæ in præcedens caput attulimus conferunt ad huius capitis intelligentiam. Docuimus enim per belluam septicipitem, decem cornua habentem, Romanum imperium depingi. Tum per septem capita septem montes intelligi diserte dicitur cap. 17. vers. 19. *Septem capita sunt septem montes quibus insidet fœmina.* Sed & per

per eadem septem capita designari septem diversos principatus & gubernationis formas, penes quas Romæ diversis temporibus fuit summa potestas, docuimus in præcedenti capite. Idque ex eodem decimo septimo capite Apocalypseos, ubi hæc habentur, *Septem capita sunt septem reges. Quæ quidem septem capita fuisse & fore diversis temporibus, sed sibi ordine successura docet Iohannes eodem capite vers. 10.* ubi ait horum septem capitum quinque iam præteriisse, sextum vero suo tempore stare, nempe Imperatores. Cui successurum septimum, nempe Pontifices Hierarchas. Qua de re accuratius agetur in caput decimum septimum.

Per decem vero cornua & in cornibus diademata, intelligi decem præcipuas Provincias quibus constabat robur imperii, docuimus capite præcedenti: & libro quarto, cap. 25.

Porro per belluas designare Monarchias & Imperia, res est frequens in Daniele. Is capite septimo per quatuor belluas intelligit quatuor imperia. Et capite octavo vers. 20. *Aries bicornis quem vidiisti, sunt Reges Persarum & Medorum. Hircus vero villosus est rex Iavan.*

Nec obstat quod inter reges Persarum

& Imperatores Romanos quidam fuerunt boni & clementes. Hæc enim imperia vocantur belluæ, quia per vim, cædes & rapinas fuerunt stabilita. Nam bellis crevisse imperium Romanum, & Romanos quasi ad internecionem generis humani natos incredibilem copiam sanguinis fuisse, & aliena præter ius & fas invasisse, negari non potest.

Quæ vero sint illa nomina blasphema inscripta fronti aut cornibus istius bestię, non magnæ est operæ cognoscere. Hieronymus Romanæ urbis diuturnus incola, & Damaso Episcopo ab epistolis, undecima quæstione ad Algasiam hæc habet. *Secundum Apocalypsim Iohannis in fronte purpuratæ meretricis scriptum est nomen blasphemię, id est, Roma æterna.* Ammianus Marcellinus lib. 15. §. 6. *Constantius auctoritate qua potiuntur æternæ urbis Episcopi, firmari desiderio tenebatur ardenti.* Sed & Roma DEA appellabatur. Iulius Frontinus libro de Aquæ ductibus, *Regina & Domina orbis, quæ terrarum Dea gentiumque consistit.* Ideoque Romanę urbi templum erectum quasi Deæ à Smyrnenſibus testatur Cornelius Tacitus Annalium lib. iv. Martialis Epigrammate 8. libri secundi:

Terrarum Dea gentiumque Roma.

Dei

Dei vero nomen vulgo tribuebatur
Imperatoribus, non modo mortuis & Se-
natus decreto in Deorum numerum rela-
tis, sed etiam superstitibus & præsentibus.
De Octavio Augusto Virgilius 1. Ecloga:

O Melibæe Deus nobis hæc otia fecit,

Namque erit ille mihi semper Deus.

Et paulo post:

Bissenos cui nostra dies altaria fumant.

Martialis lib. v. Epigr. 8. de Domitiano
bipedum nequissimo, *Edictum Domini Dei-
que nostri*. Honorabantur Imperatores aris,
templis, statuis quibus radiatū esset caput.

Horatius Epist. 1. lib. 2. de Augusto:

Præsenti tibi maturos largimur honores,

Iurandasq; tuum per nomen ponimus aras.

Quocirca locus ubi edicta Imperatorum
promulgabantur, Theopropium nuncu-
pabatur, quasi inde funderentur Dei ora-
cula, ut observat Augustinus Epistola 158.
ad Marcellinum. Parique impietate lectus
imperatoris *a Pulvinar* dicebatur.

Id præcipue stupendum, quod Impe-
ratores Christiani, immo & illi qui nu-
merantur inter bonos, his titulis non ab-
stinuerunt. Codicis lib. 1. Tit. 2. De Sa-
cro sanctis Ecclesiis, l. octava, Imperator

*a Iuven. Sat. vi. Fæda lupanaris tulit ad pul-
vinar odorem.*

Iustinianus sic loquitur: *Capitationis modum beneficio nostri numinis sublevandum.* Idem habes lege undecima. Et Codicis Theodosiani lib. 1. Tit. xx. § 26. *Nulli habetur ambiguum, etiam ab hæredibus & pro hæredibus posse rescripta nostri numinis allegari.* Immo & præfatio primi Concilii Ephesini Imperatores Theodosium & Valentinianum, vocat αἰωνίως Αὐγύστες, *æternos Augustos.* Ausonius suis carminibus præfixit hoc distichon ad Gratianum optimum Imperatorem:

*Nil dubites authore bono, mortalia quærunt
Consilium, tutus iussa capesse Dei.*

Gratianum Deum appellans.

TEXTUS.

3. *Et vidi unum ex capitibus quasi lethali-
ter cæsum. Sed ipsius plaga lethalis curata est:
Et admirans universa terra, sequuta est be-
stiam.*

4. *Et adorarunt draconem, qui dedit pote-
statem bestiæ, dicentes, Quis similis bestiæ? quis
poterit pugnare cum ea?*

5. *Datumque ei est os loquens magna & bla-
sphemias, & data est ei potestas bellum gerendi
menses quadraginta duos.*

6. *Aperuitque os suum ad blasphemiam
adversus Deum, ut conviciis afficeret nomen
eius,*

eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant.

7. *Sed & datum est ei bellum gerere cum Sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas in omnem tribum, linguam, & gentem.*

8. *Itaque adorabant eum omnes incolæ terre, quorum nomina non sunt scripta in libro agni occisi: qui liber scriptus est à iactis mundi fundamentis.*

9. *Si quis habet aurem audiat.*

10. *Si quis in captivitatem ducit, captivus abducetur. Si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides sanctorum.*

PARAPHRASIS.

3. *Accidit autem ut unum ex istis capitibus, nempe Imperatoria dignitas (quam esse sextum caput bestię demonstravimus) vulnus grave acciperet, usque adeo, ut Romæ, quæ vetus est sedes Imperii, & in Italia imperium Romanum concidisse videretur: nempe quando Gotthi, & post eos Longobardi, ac Franci in Italia regnaverunt, ita ut Roma aut subesset Barbaris, aut ab Imperatoribus pro derelicta haberetur. Sed paulo post restituta est dignitas imperii Romani sub alio titulo, nempe Hierarchie, & potestatis spiritualis ac temporalis. Quæ quidem Hierarchia longe lateque usurpavit dominationem in*

Ecclesias, & populos Christianos. Qui quidem attoniti tantis successibus sedis Romanæ, Hierarchicæ stupore correpti, eius se subiecerunt imperio.

4. *Adoraruntque idola & imagines, quibus qui serviunt, sub alio titulo serviunt diabolo. Dicentes quid par est toto orbe imperio Papali? aut quis posset eius potentiae reniti?*

5. *Deus autem passus est istam Hierarchiam Romanam se efferre titulis grandibus & blasphemis. Eiusque duratio est mille ducentorum sexaginta annorum.*

6. *Cæpitque hæc Monarchia Romana Hierarchica eructare blasphemias, & ingerere opprobria in Deum, & Ecclesiam, & Sanctos.*

7. *Quin & Deo sic dispensante, datum est huic Monarchiæ bellum inferre fidelibus, eosque vincere, estque ei potestas data in plurimos populos, linguas, & nationes.*

8. *Eique religioso cultu se submittent quotquot non sunt scripti in libro vitæ Christi pro nobis mortui. In quo libro scripta sunt ante iacta mundi fundamenta electorum nomina.*

9. *Quisquis habet mentem ad intelligendum, attendat & intelligat.*

10. *Nam par pari referetur persecutoribus Ecclesiæ. Quisquis enim fideles captivos abducet, ipse captivus abducetur: & quisquis eos occiderit, morte afficietur. Hic se exeret fides*

des martyrum, & patientia fidelium.

EXPLANATIO, ET CONFIRMATIO
huius paraphraseos.

Ad intelligentiam huius loci, plurimum facit nosse Spiritum Sanctum loqui ex rei veritate, non vero ex vulgari loquendi consuetudine, eumque in Apocalypsi non censi caput seu Principem Romani imperii, qui alibi quam Romæ imperans nullam habet potestatem in urbem & territorium Romanum, quamvis titulo tenus Romanus Imperator appelletur. Ac proinde ex stilo Apocalypseos & rei veritate, Imperatores Constantinopolitanos desisse esse Imperatores Romanos, postquam Italia & Roma prorsus excussi sunt. Idemque dicimus de Imperatoribus Germaniæ, qui se dicunt Reges Romanorum, cum tamen Roma non sit eis subiecta, imo & subsint Romano Pontifici, qui sane hodie, & iam ab aliquot sæculis, possidet Romanum Imperium, & sub alio titulo est Imperator.

Id vero quod diximus, fractum fuisse imperium Romanum in Italia & Occidente à Barbaris, & grave vulnus accepisse, res est tam nota, ut in ea probanda superflua sit diligentia.

Papam vero & Hierarchiam Romanam sese efferre titulis blasphemis, & se Deo opponere, prolixè probatum est hoc eodem libro capite sexto, & septimo. Et libro quarto capite vigesimo quinto.

Ecclesiam vero Christi quot contumeliis proscindant & calumniis infament Pontificii, longum esset enarrare. Sumus (si eis creditur,) hæretici, schismatici, infideles, Valdenses, Albigenfes, Fratricelli, Calvinistæ, Hugonotti, Iudæisque deteriores, qui Christum pertendunt esse impostorem; ideoque Romæ, & ubicunque regnat Inquisitio, homines nostræ religionis cremantur vivi, at Iudæi tutam vitam agunt sub umbra & tutela Pontificis. Adduntur calumniæ: Dicimur inimici Virginis Mariæ & Sanctorum, contemptores omnium bonorum operum, & pœnitentiæ ac confessionis, omnisque superioris potestatis. Ob hæc, à quibus tamen sumus alienissimi, addicimur ignibus, & passim trucidamur. Testes tot Ianienæ fidelium. Taurus Phalaridis nihil ad crudelitatem Inquisitionis.

Quod vero dicit Iohannes fore ut hæc bestia adoretur à populis, manifeste in Papa conspicitur. Concilio Lateranensi sub Leone x. Sessione ii. Papa dicitur

citur universis populis adorandus. Ac ne quis hæc de adoratione civili & non religiosa putet, Sessione 1 x. docetur quænam sit illa adoratio: Nempe de ea de qua sermo fit Psalmo 72. *Adorabunt eum omnes reges terræ, & omnes populi ei servient.* Quæ prophetia agit de cultu qui Christo debetur. De qua adoratione Papæ, quam S. Antonius vult esse cultum^a hyperdulæ, ante differuimus.

Nec est quod quisquam conturbetur, quod Iohannes dicit hanc bestiam imperaturam omnibus populis & linguis, cum tamen potestas Papæ per totum orbem non extendatur. Frequens est in Scripturis cum agunt de magnis Imperiis, de eis loqui, quasi imperarent toti orbi, cum tamen nullum unquam Imperium decimæ parti terrarum imperaverit. Daniel cap. 2. vers. 37. & 38. regem Nebucadnezar sic affatur: *Tu es rex regum, & ubicunque habitant filii hominum, Deus eos tibi posuit sub manum.* Simile exemplum habemus capite secundo Actorum, ubi dicuntur Ierosolymæ fuisse Iudæi de omni gente quæ est sub cælo, cum tamen nulli essent Americani, nec Sinenses, immo nec Galli, nec Britanni. Sic Lucæ cap. 2.

^a *Supra cap. 6.*

vers. 1. dicitur edictum Cæsaris prodiisse quod iubebat *ἀπογεῖνεσθαι πᾶσιν ἔθνεσιν*, describi totam terram habitabilem, cum tamen Augustus exiguæ parti terræ imperaret. Estque tralatitium apud veteres dicere *Orbem Romanum*, pro imperio Romano.

Plus habet difficultatis duratio quæ à Iohanne huic bestię, seu Imperio Romano tribuitur, quam dicit fore quadraginta duorum mensium, seu mille ducentorum, sexaginta dierum. Iam monuimus Apocalypsim mutuari Phrases Danielis, apud quem per dies anni, & per septimanas septem anni intelliguntur. Idque esse familiare Scripturæ, plurimis exemplis probavimus. Non est ergo insolens, nec audax interpretatio, sed Scripturæ valde, consentanea, qua quadraginta duo menses, seu mille ducenti sexaginta dies, pro mille ducentis sexaginta annis accipiuntur. Hoc annorum numero arbitramur durationem imperii Romani Papalis definire. Hoc pacto Ecclesia Iudaica Christiana quæ Pellæ latuit quadraginta duos menses, seu tres annos cum dimidio, figura fuerit Ecclesiæ Christianæ, quæ totidem annos duratura est sub Imperio Pa-

a Supra lib. 4. cap. 28.

pali,

pali, quot illa latuit in fuga: Eritque inter hæc notabilis, & non carens mysterio, analogia.

Cum autem hic agatur de Paparum successione in locum Imperatorum, agaturque hoc capite de Papæ imperio terreno, non est sollicitè inquirendum quando corruptela doctrinæ invaserit Ecclesiam Romanam, sed quando Papa cœperit esse Princeps terrenus, & locum Imperatorum occupare. Et id quidem facile est designare. Nam ante Pipinum Episcopi Romani, quanquam ambitiosissimi, sola spiritualia tractabant, nec Romanæ urbis erant Domini, nec conscribebant exercitus, nec dabant & adimebant regna, nec habebant, more regum, cohortes prætorias.

Primus Stephanus III. auctus immensa Pipini liberalitate, ex Episcopo factus est Princeps terrenus: quam potestatem terrenam adiumento potestatis spiritualis, Stephani successores tam ingeniose auxerunt, tantoque successu, ut brevi tempore Reges Europæ & Imperatores in temporalibus suo imperio subicerint.

Hæc Pipini donatio incidit in annum Christi 755. Ab hoc anno si computes annos

nos 1260. statuendum erit imperium Papæ duraturum usque ad annum Christi bis millesimum decimum quintum. Cumque annus quo hæc scribimus sit annus Christi millesimus sexcentessimus trigessimus nonus, hinc conficitur superesse imperio Papali durationis annos trecentos septuaginta sex. Sic tamen, ut per id tempus imperium eius passurum sit aliquam imminutionem: iuxta Pauli prophetiam 2. Thessal. 2. vers. 8. ubi prædicit fore ut Deus conficiat filium perditionis spiritu oris sui, id est, prædicatione Euangelii, donec eum plane aboleat splendore adventus sui. Quæ verba videntur innuere Monarchiam Papalem duraturam usque ad ultimum Christi adventum. Concinat Daniel cap. 7. vers. 14. & 15. ubi hominis istius blasphemi, & bellum gerentis cum Deo & Sanctis, extendit durationem usque ad iudicium illud, quo aperientur libri, & Filius hominis cœlitus descēdet.

Hæc tamen quæ dicimus de duratione imperii Papalis, nolim absolute affirmare, nec volumus nos ingerere in Dei arcana, sed putamus non negligendas esse coniecturas & indicia probabilia, quæ nobis Scriptura suppeditat. Quod si quis hæc respuat, nolim super hac re cum

eo ducere contentionis finem.

At Pontificii, qui volunt Antichristum fore Iudæum, de tribu Dan, qui Missam sit aboliturus, & totum orbem subacturus spatio trium annorum cum dimidio, & Ecclesiam oppressurus: quibus tribus annis cum dimidio exactis Christus venturus sit ad iudicium ultimum: hi (inquam) congefferunt ineptissimas coniecturas, & inania somnia, nulla Scripturarum fide suffulta.

Nec possibile est triennio & sex mensibus subigere totum orbem. Vix quisquam admissis equis hoc iter conficeret tam exiguo tempore. Nec tempus quo Christus veniet ad iudicium, tempus erit oppressionis, sed lætitiæ & pacis, ac comestationum 1. Theff. 5. 3. Matth. 24. 28. Cumque Paulus dicat iam suo tempore Satanam ordiri mysterium iniquitatis, & moliri eius primordia, perabsurdum esset arbitrari Satanam per annos mille sexcentos deseruisse hunc conatum, nec ullos fecisse progressus. Nam ad Antichristi adventum qualem fingunt adversarii, ut à Papa hanc labem abstergant, nullam videmus præparationem, sed omnia adversa, & maiora in dies obstacula. Nec tribus Dan hodie discernitur.

Nec

Nec quisquam est Iudæorum qui se Damnitam hodie perhibeat.

Versus octavus huius capitis hodie sic vertitur. *Quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ agni, qui occisus est ab origine mundi: & sic Vulgata.* Græcus textus sic habet: *ὧν ἔ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς ἡ ἀρνίῃς, ἡ σφαγμένη, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.* Hæc versio, quæ dicit Christum occisum esse à iactis mundi fundamentis si admittenda est, statuendum quoque erit Christum natum esse à iactis mundi fundamentis, & resurrexisse ab origine mundi. Nam nativitatis & resurrectionis perinde ut mortis perpetua fuit efficacia, quovis sæculo. Sensum commodissimum efficiet virgula addita post *ἡ σφαγμένη.* ut dicatur liber scriptus à iactis mundi fundamentis. Estque huius loci idem sensus, cum versu 34. capitis 24. Matthæi, ubi dicitur piis regnum paratum à iactis mundi fundamentis. Hunc esse genuinum & verum huius pericopes sensum, non ambiget, quisquis versum octavum capitis decimi septimi, ubi nomina dicuntur scripta in libro vitæ à iactis mundi fundamentis, cum hoc loco comparaverit.

C A P. XVII.

Secunda pars huius prophetiæ explanatur.

11. **D**Einde vidi aliam bestiam ascendentem à terra, habentem duo cornua similia agni cornibus, sed loquebatur ut draco.

12. Ea vero potestatem omnem prioris bestiæ exercet coram ea, & facit ut terra & incolæ eius adorent bestiam illam primam, cuius curata fuerat plaga lethalis.

13. Editque signa magna, adeo etiam ut ignem faciat è cælo descendere in terram in conspectu hominum.

14. Et seducit incolas terræ propter signa quæ datum est ei ut faciat in conspectu bestiæ: dicens incolis terræ ut faciant imaginem bestiæ quæ gladio vulnerata fuit, & postea revixit.

15. Datumque est ei ut animaret imaginem bestiæ, ut etiam loquatur imago bestiæ, & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestiæ, occidantur.

P A R A P H R A S I S.

11. Deinde vidi alteram bestiam ex humili loco & conditione evectam ad magnas opes & dignitatem, per quam bestiam significatur Clerus Ecclesiæ Romanæ cum ipso Pontifice: & hic quidem clerus fronte præferebat religionem Chri-

stianam, & Christi nomen, at loquebatur, ut afflatus à Satana ad evertendam Christi doctrinam.

12. Et exercebat potestatem Imperatoriam in conspectu Papæ, & sub eius oculis, & populos compellebat ad obsequendum cultu religioso Pontifici, qui quidem nihil aliud est, quam imperator Romanus redivivus; qui collapsam Imperatorum in Italia & Romæ potestatem restituit.

13. Edebatque hic clerus cum Pontifice signa & miracula, & ignem sancti Antonii cælitus evocabat, vibrabatque fulmina excommunicationum & interdictorum, & ad commotionem reliquiarum ciebat tempestates.

14. Seducebatque populos miraculis factis in conspectu Papæ, & ad tuendam eius authoritatem, & erigendum imperium Papale factum ad imitationem veteris Imperii Romani, quod cum concidisset in Italia & Romæ, revixit & restitutum est in Pontifice Romano.

15. Deus vero ei permisit dare vires, & spiritus isti imperio Romano Papali facto ad imaginem & imitationem veteris. Nam potestas spiritalis quam sibi arrogat Papa, animat temporalem, eique dat incrementa & robur. Quo robore elatus, loquitur grandia, & superbis titulis intumescit, & sævit igni ac ferro in eos, qui Papali imperio nolunt colla submittere.

ELUCIDATIO ET CONFIRMATIO
huius Paraphraseos.

Iohannes Apostolus hic loquitur de duabus bestiis, quarum primam esse imperium Romanum omnes agnoscunt: hanc bestiam vulneratam & mox sanatā, & restitutam à Papa, merito Iohannes accipit pro una eademque bestia. Est enim utrobique imperium Romanum, & eadem sedes Imperii, quamvis sub alio titulo.

Sed ecce alteram bestiam quæ isti bestiæ, id est, imperio Romano à Papis occupato subservit, & eius imperium summo conatu promovet: Quæ secunda bestia sine dubio est clerus Romanus, cuius Pontifex ipse pars est. Qui clerus in eam curam summo conatu incumbit, ut Papæ potestas facta sit & tecta, & in dies augeatur.

Præfert autem hic Pontifex cum clero suo cornua agni, id est, speciem & professionem Christianismi, & vicariatus Christi, interea dum eructat blasphemias, nempe eas quas ante diximus: quibus Papa vocatur Deus, & maiestas divina, & Christus, & sponsus universalis Ecclesiæ, habens omnem potestatem in cœlo & terra: & quibus Romana Ecclesia dicitur.

ἀναμάρτυτος in fide : & plus habens authoritatis quàm scriptura, usque adeo ut possit refigere Dei mandata, & immutare leges divinas scriptura contentas.

In hunc Pontificem & eius clerum quadrat maxime quod ait Iohannes, hanc bestiam emerfuram è terra, nam ex humili & abiecta conditione excrevit in maximam potestatem. Sic Latini homines novos, & ex sordibus proVectos ad nobilitatem & opes vocant terræ filios. Et ipsa Scriptura Psal. 113. dicit Deum attollere humilem ex pulvere. Enimvero tribus primis sæculis Episcoporum Romanorum res usque adeo erant tenues, ut Maxentius Imperator Marcellum a Episcopum Romanum ad efferenda stabulorum equinorum sterquilinia adhiberet. Laurentius Diaconus Præfecto Urbis obtulit turbam mendicorum, dicens hos esse thesauros Ecclesiæ Romanæ. Tunc erat frugi religio, & simplex apparatus, potestasque Episcopi Romani parum extra urbis pomœria extendebatur. Iam florebat religio Christiana sub Imperatoribus Christianis, quando Anastasius erat Episcopus Romanus, anno Christi 398. quem tamen Hieronymus epistola ad Demetria-

a Baron. Anno. 309. §. 5.

dem,

dem, dicit fuisse, *ditissima paupertatis & Apostolicæ sollicitudinis*. Et quandiu vetus Imperium stetit, Episcopi Romani ad libitum imperatorum exilio, carcere, morte, plectebantur. Pendebantque Imperatori ut Domino certam pecuniæ summam pro admissione in munus. Cum opibus creverunt vitia, eoque res processit ut Episcopus mutatus sit in Regem terrenum, & cura spiritualis unius urbis, mutata sit in Monarchiam temporalem, cui subiacent Europæ Reges & Imperatores.

Præcipue ponderandum est quod dicit Iohannes, fore ut hæc secunda bestia, id est clerus Romanus, erigat imaginem prioris bestię, id est, Monarchiam Papalem formet & componat ad imaginem & imitationem imperii Romani. Et id quidem eventus comprobavit, estque res quæ oculis totius orbis obversatur.

1. Principio Papa abiecto pedo pastoralis, sumpsit triplicem coronam auro & gemmis radiantem, quæ Italico sermone vocatur IL REGNO, sicque appellatur frequentissime libris Sacrarum Cæremoniarum: Nam Papa gerit mitram simplicem bicornem qua Episcopus, at triplicem coronam qua Rex, & rex regum.

2. Cumque purpurea vestis & calcei

purpurei, quos Græci vocant τὸ φοινικῶδες πέδιλον, fuerit insigne potestatis Imperialis, quorum frequens mentio apud Zonaram & Nicetam Choniatem, hanc vestem purpuream & concolores calceos Papa sumpsit. Liber primus sacrarum Cæremoniæ Sect. 1. cap. 6. hæc habet. *Induitur Papa Papali habitu, toga scilicet lanea albi coloris, caligis rubris, sandaliis rubeis aurea cruce ornatis, cingulo rubeo cum aureis fibulis, birreto etiam rubeo.* Et Sectione III. sub finem, *Papa indutus manto rubro cum parvo caputio subtus.* Et lib. 2. cap. 10. *Imponitur ei cappa de cramesino.*

3. Imperatores appellabantur Dii, & adorabantur. Aurelius Victor de Diocletiano: *Passus est adorari se appellarique uti Deum.* Idem ait Lampridius in vita Alexandri Severi. Hos imitatus Papa Deus vocatur, & adoratur, nec Pontificii eunt inficias.

4. Imperatores habuerunt corpus suarum legum, quod *Ius civile* appellatur. Cuius iuris professores vocantur *Antecessores.* Hoc æmulatus Papa habet corpus suarum legum, quod *Ius Canonicum* vulgo indigetatur. Cuius iuris constituit Doctores & Professores, & scholas publicas. At sacræ Scripturæ explicandæ, nulli Professo-

fessores, nullæ scholæ peculiariter sunt constitutæ.

5. Indictiones Imperiales seu *Ἰνδυνέσεις* instituit Constantinus magnus, quæ sunt periodus quindecim annorum. Id imitatus Papa voluit habere suas Indictiones totidem annorum. Sed discrimen est quod Imperatoriarum Indictionum caput est Aequinoctio Autumnali, at Papales sub æquinoctium vernalium. Gregorii primi Papæ Epistolæ signantur Indictionibus Imperialibus, nondum enim Papales tunc erant in usu. Scribebat autem Gregorius, circa annum Christi 595.

6. Habuerunt Imperatores Senatum patrum purpuratorum. Horum simia Pontifex habet Senatum Cardinalium purpuratorum qui à Pio II. Papa vocantur *Senatores urbis Romæ*, lib. I. Cærem. Sacrarum Sect. 8. cap. 6.

7. Ac quemadmodum penes veterem Senatum Romanum erant Apotheoses, per quas fato functi referebantur in numerum Deorum, ita & Senatus Cardinalium habet ius Canonizationis, per quam homo qui fidelē navavit operam Pontifici post mortem refertur in numerum Divo-
rum, eique decernuntur basilicæ, statuæ,

supplicationes, dies festus. Præfatio libri secundi Sacrarum Cæremoniarum, retinuit vetus vocabulum, *Canonizationem* vocans *Apotheosim*.

8. Suetonius Nerone narrat quo pacto Nero sella curuli sedens, apud rostra, veste triumphali, Tiridatem Armeniæ Regem admiserit ad genua, allevatumque dextra osculatus sit, & supplicanti diadema imposuerit. Idem plane solitum fieri à Papa, quando Imperiale diadema imponebat Imperatori Germaniæ, discimus ex libro primo Sacrarum Cæremoniarum Sect. quinta cap. 3. *Papa sublimi throno confidet super gradibus basilicæ Petri, Imperator gradus ascendit, Papam flexo ad terram usque poplite veneratur, pedesque ei osculatur. Hoc facto Papa recipit Cæsarem ad osculum oris & manus. Tum Cæsar iterum flexo genu auri massam ad pedes Papæ ponit, gratias agens, quod Papa eum tanto honore affecerit. Hanc submissionem sequitur coronatio Imperatoris, qui quidem docetur Imperium esse Papalis beneficii, & ei hanc gratiam acceptam esse referendam. Omnia quadrant: nisi quod Nero admisit Regem Armeniæ ad genua, at Papa recipit Imperatorem ad osculum pedis. Et quod Rex Armeniæ nullam pecuniam obtulit Neroni.*

9. Annatæ vero Papales, quid aliud sunt, quam imitatio fructuum feudalium qui legibus Imperialibus statuuntur?

10. Sed & tributa mutatis nominibus eadem. Romani olim ex agris compascuis legebant scripturam: ex importatione & exportatione mercium portoria: ex agro subacto decumas, ex singulis capitibus capitationem. Eodem modo Papa habet non modo in patrimonio Petri, sed & extra Italiam sua vectigalia. Diu habuit in Angliâ & Sarmatia capitationem, quæ denarius Petri vocabatur. Nunc etiam in Hispania, singuli tenentur quotannis emere bullam Absolutionis peccatorum: pretium est Regales duæ. Legatur Taxa Cancellariæ Apostolicæ & Pœnitentiariæ, ubi taxatæ sunt absolutiones & dispensationes, & pro gravitate peccati plus pecuniæ.

11. Sub Imperio Romano veteri erant Redemptores vectigalium. Sic & Papa habet Datarios & Bullistas Redemptores fructuum, qui ex Absolutionibus, & Dispensationibus proveniunt.

12. Ac quemadmodum Romæ erant Collybistæ & Trapezitæ, sedentes ab imo Iano ad summum, qui pecunias in quas quis voluisset regiones transcribe-

bant: Sic Lugduni, Mediolani, &c. habes collybistas & trapezitas, qui bullas Dispensationum & Absolutionum certo pretio Roma evocant, unde peccatorum remissio in quascunque voles oras transmittitur.

13. Habet & Papa suos Legatos, ad imitationem Legatorum veteris Imperii Romani.

14. Quid missilia dicam, tesserasque frumentarias ac nummos, quos Imperatores recens inaugurati spargebant in populum? Hanc munificentiam imitatus Papa, die coronationis spargit in plebem Romanam mille annos veræ indulgentiæ, fortuito iactu & indiscreta liberalitate. Sed & eodem die spargit in populum monetam æream minutissimam, dicens *Argentum & aurum non habeo: quod autem habeo tibi do.* Sed paulo post meliores nummos largiens dicit: *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in æternum.* Per apposite & ex mente spiritus sancti. Hæc habes libro primo Sacrarum Cæremoniarum Sect. 2. cap. 3.

15. Vectigal vero ex prostibulis & meretricibus quis neget in vectum ad imitationem veteris Imperii Romani? Suetonius de Caligula. *Ex capturis prostibula-*

rum vectigal instituit, quantum quæque uno concubitu mereret. Hoc vectigal Alexander Severus vetuit in sacrum ærarium inferri, teste Lampridio. Hoc scelus Iustinus Martyr exprobrat Ethnicis Apologia secunda.

16. Osculum quoque pedum Pontifices habent ab Imperatoribus Romanis. *Caligula Pompeio Penno absoluto & gratias agenti, porrexit osculandum sinistrum pedem, ait Seneca lib. 2. de Beneficiis cap. 12. Cuius superbiam secutus est Maximinus iunior. At eius pater Maximinus, hunc honorem averfatus est, dicens: Dii prohibeant ut quisquam ingenuorum pedibus meis osculum figat. Aurelius Victor & Eusebius Chronico referunt, Diocletianum apposuisse calceis gemmas, nempe ut oscula essent pretiosiora. Fallitur autem qui putat tenuioris fortis homines ad osculum pedum Pontificalium admitti. Reservatur hic honor Regibus, Imperatoribus, Principibus, Prælatis: etsi quæ personæ sunt lautioris conditionis. Libri primi Sacrarum Cæremoniarum Sectione quarta hæc verba sunt: Capellani illius Ecclesiæ, Papæ obviam ibunt processionaliter, sed non recipientur ad osculum pedis, ut Canonici sancti Petri.*

Denique cæcus sit oportet qui in Papa
&

& forma per quam regitur eius imperium non videt vivam effigiem veteris Imperii Romani. Nec sine divino & plane stupendo afflatu Iohannes dixit posteriorem hanc bestiam, nempe clerum Romanum, erecturam imaginem prioris bestię, id est, imperii Romani. Nec est quod cuiquam mirum videatur quod totus clerus Romanus per unam bestiam designetur, cum hoc eodem capite, idque ad imitationem Danielis, totum Imperium Romanum, & longa Imperatorum series, per unam bestiam significetur.

Supereſt explicandum quod dicitur verſu. 13. fore ut hæc beſtia ignem cœli-
tus eliciat. Hic ignis eſt ille qui Sancti
Antonii dicitur: quem Monachi per ali-
quot ſæcula ſoliti erant elicere cœlo. Cu-
ius exemplum habes Lutetiæ depictum in
frontiſpicio Abbatiae S. Antonii, & mul-
tis aliis in locis. Qua de re vide Antonii
Legendam. Poſteſt etiam non incom-
mode accipi de reliquiis, quarum com-
motione orientur pluviae & tempe-
ſtates, quales ſunt reliquiae ſanctæ Ge-
novevæ Lutetiæ. An hoc de fulmini-
bus accipiendum eſt quæ Papa vibrat ex
Vaticano, & quibus Reges & populos in
Tartarum præcipitat?

Iam tu mihi hæc in unum collige, & replicans memoriam omnium historiarum à Christo, disquire hominem. 1. Qui ex tenui forte evaserit ad maximam potentiam. 2. Qui Deus appelletur. 3. Qui professione sit Christianus, & Christi nomen fronte præferat. 4. Qui collapsam Romæ Romani Imperii authoritatem instauraverit. 5. Qui imperium formaverit ad imaginem & imitationem veteris imperii Romani. 6. Qui sedeat in urbe septicolli, ubi primitus fuit sedes imperii. 7. Qui se iactet miraculis. 8. Qui sit purpuratus. 9. Qui sanguine & ignibus sæviat in eos, qui non assentiuntur suæ doctrinæ: Nullum sane invenies in quem hæc omnia quadrent & miro modo concurrant, quam Pontificem Romanum. Sed & sequentia id vehementer confirmant.

T E X T U S.

16. *Et facit ut omnes parvi & magni, divites & pauperes, liberi & servi accipiant characterem in manu sua dextra, aut in frontibus suis.*

P A R A P H R A S I S.

16. *Idemque clerus cum Pontifice efficit,*
ut

ut omnes cuiuscunque dignitatis & professionis ipsi obsequentes, certis actionibus & notis distinguantur, nempe professione Papismi, & titulo Romani.

EXPLANATIO.

Dextram manum accipere pro externis actionibus usitatissimum est in Scripturis. Sic Psal. 144. 8. *Quorum dextra est dextra falsitatis*, id est, quorum actiones sunt improbæ. Et Psal. 18. 25. & Psal. 24. 4. puritas manuum sumitur pro innocentia actionum.

Sed & per manum intelligitur iuramentum fidelitatis quo quis in verba alicuius adigitur, eique pollicetur fidem & obedientiam. Sic primo libro Paralip. cap. ultimo vers. 24. filii Davidis dant manum Solomoni, promittentes subiectionem & fidem. Gregorius 1. lib. 2. Epist. 61. dicit hanc fuisse legem Mauriti Imperatoris. *Quisquis administrationibus publicis fuerit implicatus, ei ad Ecclesiasticum officium venire non liceat, nulli qui manu signatus, ei in monasterio converti liceat*: Ubi manu signati dicuntur qui Sacramento se obstrinxerunt Imperatori, eique suam fidem addixerunt.

Quid vero sit nota in fronte, colligitur
ex

ex Ezechielis cap. 9. vers. 4. Et Apocal. cap. 7. vers. 3. Ubi Deus servos suos iubet signari in fronte. Idemque habes cap. 9. com. 4. Nam quemadmodum Deus non inurit stigma visibile servorum suorum frontibus, nec eos ulla visibili nota compungit, sed nota illa nihil aliud est quam seria professio veræ religionis fideique Christianæ: Ita nota quam secunda hæc bellua frontibus hominum sibi addictorum imprimit, nihil aliud est quam professio Papismi, qua quis se Romanum, & Romanæ Ecclesiæ partem profitetur. Thomas 3. Parte Summæ q. 63. art. 3. per characterem bestię, intelligit *professionem cultus illiciti*. Quod si quis hanc notam in fronte accipiat de signo Confirmationis frontibus puerorum impresso, addito oleo, & bracteolis, & alapa ad confirmationem fidei: non repugnaverim vehementer.

T E X T U S.

17. *Et faciebat ne quis posset emere aut vendere, nisi qui haberet characterem aut nomen bestię, aut numerum nominis eius.*

18. *Hic sapientia est. Qui intelligentia præditus est, computet numerum bestię. Numerus enim hominis est. Et numerus eius est*

PARAPHRASIS.

17. Et prohibebat hic clerus Romanus, ne quisquam esset particeps mercaturæ, quæ sub Papatu exercetur circa religionem: nec possit adipisci, aut vendere, aut permutare beneficia, Abbatias, Prælaturas, mitras, pallia, indulta. &c. ex quibus lucrum ingens ad Papam & clericos pervenit, nisi esset nomine & professione Romanus, & Papista diceretur.

18. Ad hæc intelligenda opus est sapientia. Quisquis præditus est intellectu, computet accurate numerum qui conficitur literis quibus Hierarchia Romana solet appellari. Est enim numerus usitatus inter homines, non vero mysticus. Hic autem numerus, qui conficitur supputatione literarum istius nominis, est sexcenti sexaginta sex.

EXPLANATIO.

Nundinatio & mercatura quæ exercetur ab Ecclesia Romana, quam obiter tangit Iohannes vers. 17. res est usque adeo nota, ut ipsi Papæ fateantur, & Pontificii graviter conquerantur. Confessionem Aeneæ Sylvii, qui & Pius II. Papa, habemus epistola 66. ad Iohannem Peregalium his verbis. Nihil est quod absque argento

gento Romana Curia dedat, ipsa manuum impositio, & Spiritus sancti dona venduntur, nec peccatorum venia nisi nummatis impenditur.

Insigne præ cæteris exemplum sordidæ & impiæ cauponationis habemus libro qui inscribitur Taxa Cancellariæ Apostolicæ & Pœnitentiariæ, ubi pretium ponitur absolutionibus peccatorum, etiam gravissimorum, qualia sunt parricidium, incestus, periurium. Nec non dispensationibus, omnis generis. Capite de Matrimonialibus fol. 23. hæc habentur. *Dispensatio de contrahendo in cognatione spirituali gross. 60. Expediti tamen unam (inquit Datarius) pro 50. sed de gratia. Et paulo post. Nota diligenter quod eiusmodi gratiæ & dispensationes non conceduntur pauperibus, quia non sunt: & ideo non possunt consolari.*

Semperque bullis indulgentiarum inserta est hæc clausula, dari eas *manus porrigentibus adiutrices*. Si ostenduntur reliquiæ & dantur osculandæ, præsto est capsula, in quam iniiciantur nummi. Venditur pauperibus mortuis apertio terræ, & sonus campanæ, & preces, clerique avaritiæ mors ipsa vectigalis est, nec licet mori gratis & vili pretio. Purgatorium vero quam res sit compendiosa clero, palam est. Adimitur liberis flentibus,

ut detur monachis cantantibus. Inde opes & luxus aulae Romanæ, quem Bernardus frequenter exagitat. Inde Annatæ, & venditiones palliorum, indultorum, gratiarum expectativarum, &c. Navarri Canonistarum facile principis, Pœnitentiarii Papæ, apophtegma hoc est, scribendum uncialibus literis: *Papa potest committere iuste simoniam, iure tantum humano inductam.* Hæc habet Consiliorum lib. v. *De pœnitentiis & remissionibus*, Consilio xviii. §. *Quinto.* Ibidemque pertendit nemini qui sit inferior Papa licere pro rebus spiritualibus accipere pecunias, soli enim Papæ id licere. Causamque affert, *quia* (inquit) *Papa non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris. Nec potest ei dici cur ita facis?* Lege Uspergensis super hac re gravissimas querelas, in vita Philippi imperatoris, & Theodoricum à Niemtrium Paparum amanuensem, Tractatu sexto Nemoris unionis cap. 37. Is cum astaret Bonifacio ix. domino suo, Annatarum inventori, lethaliter ægrotanti, quidam ad ægrum accessit rogans, ut valeret. Cui Bonifacius: *Si pecunias haberem bene starem.* In hæc verba animam efflavit Deus in terris, caput & sponsus universalis Ecclesiæ. Testis idem Theodoricus

rius lib. 2. de Schismate cap. 11. Super hac re Ferus concionator Moguntinus in secundum caput Iohannis, prolixè conqueritur, corruptelamque Ecclesiæ Romanæ, scdamque nundinationem lamentatur.

Ab his emolumentis arcetur, nec est huius quæstus particeps, quisquis nõ iuravit in Papæ verba, & qui non sumit notam & appellationem Papistæ, & Romani. Nec id dissimulat Baronius, censetque non alio sublimiori titulo quemquam honorari posse quam si Papista appelletur. Hæc habet Martyrologio, Octobris decimo sexto. Definitque Bonifacius VIII. Extrav. *Vnam Sanctam. De Maioritate & obedientia*, esse de necessitate salutis subesse Romano Pontifici.

Quod vero sit nomen illud cuius literæ computatæ efficiunt nomen bestię, sollicite quærendum est. Hac in re duobus indiciis sublevamur. Primum est quod Iohannes dicit numerum nominis bestię esse numerum hominis, id est, numerum usitatum inter homines, non vero mysticum, quales sunt septimana Danielis, & quadraginta duo menses decimi tertii capitis Apocalypseos. Inde quoque adiuvamur, quod Iohannes scripsit Græce:

Græci autem utuntur literis alphabeti pro numeralibus characteribus, quos Siphras vulgo vocamus, Hebraico vocabulo. Oportet igitur invenire aliquod nomen, quod tribuatur Romano Episcopo & eius Ecclesiæ, cuius literæ Græcæ præcise efficiant 666.

Irenæus scripsit circa annum Christi ducentessimum, & inter Patres soli Iustino Martyri cedit antiquitate. Is observavit in literis vocabuli ΛΑΤΕΙΝΟΣ computatis effici præcise 666. Non alio titulo aptiori Imperium Papale potuit designari. Nam Græci Ecclesiam Occidentalem quæ subest Pontifici Romano, vocant Latinam. Ipsi vero se Romanos dicunt, unde & Thracia, in qua sita est Constanti-
 nopolis, Romania appellatur. In Synodo Florentina constante Episcopis Græcis, & Episcopis Occidentalibus subiectis Episcopo Romano, Græci Episcopos Occidentales non aliter appellant quam *Latinos*, & ipsa Synodus semper eos sic nuncupat. Calci Synodi subiectæ sunt subscriptiones Patrum Latinorum, distinctæ à subscriptionibus Græcorum. Ac profecto Ecclesia Romana merito *Latina* appellatur, in qua omnia scribuntur & dicuntur Latine. Missa, preces, hymni,
 Lita-

Litaniæ, Canones, Decreta, Bullæ, Latine conceptæ sunt. Concilia Papalia Latine loquuntur. Ipsæ mulierculæ precantur Latine. Nec alia sermone Scriptura legitur sub Papismo quàm Latino. Quapropter Concilium Tridentinum iussit solam versionem vulgatam Latinam esse authenticam. Nec dubitant Doctores eam præferre ipsi textui Hebraico & Greco, ab ipsis Apostolis & Prophetis exarato. Denique sunt omnia Latina, Nempe Papa populis à se subactis dedit suam linguam, ut sui Imperii notam & characterem.

Est ergo felix Irenæi coniectura, qui numerum & nomen Bestiæ dixit esse vocabulum ΛΑΤΕΙΝΟΣ: qui quidem etsi de Romano Episcopo non cogitavit, nec putavit hæc ad eum pertinere, nondum enim corruptela Romanam Ecclesiam invaserat, eius tamen interpretationem sequentium sæculorum experientia comprobavit.

Inepte grammaticantur qui Irenæum reprehendunt quod λατῆν & scripserit pro λατῖν, inserto ε ut numerus sexcentorum sexaginta sex inveniretur. Iosephus Scaliger ingenio & doctrina excellens, Notis in Chronica Eusebii pag. 106. docet

cet i. longum Latinos scribere per Ει, dicendo ΣαβεῖνΘ, ἈντονεῖνΘ, ΛατεῖνΘ. Iidemque scribunt. ΝεῖλΘ, ΕπειρΘ, Μείθρας. Et quod Latinis est Ilythia, Irene, Icon, Idolum, Græcis est Εἰλειθύα, εἰρλή, εἶδωλον. Hoc inde ortum quod Latini i. longum pronuntiabant ut Ει, ut testatur lemma Plautinæ Comœdiæ *Captivei*. Quintilianus lib. i. Institutionum Oratoriarum cap. 7. citat ex Lucillio:

Iam puerei venere, è postremum facito atq; i. Ibidemque mendaciei scribit, & furei, pro mendaci & furi. Denique Irenæus homo Græcus, & vernaculæ suæ linguæ non rudis, & qui inter Latinos ætatem egit, satis sciebat non peccari in leges linguæ Græcæ nec Latinæ, quando λατεῖνΘ scribitur pro λατῖνΘ.

Nunc aliud accipe ex quo non obscure colligitur hoc Iohannis vaticinium petere Romanum Pontificem: Fieri enim potest ut una eademque prophetia duobus modis impleatur. Nam præter numeralem characterum supputationem habemus in numero annorum clarum huius vaticinii complementum. Iam enim diximus, anno Christi 755. Episcopatum Romanum Pipini liberalitate mutatum esse in principatum terrenum. An-

no autem à Christo nato nonagesimo Iohannes in Pathmon insulam relegatus est à Domitiano, ubi Apocalypsis ei revelata est. Iam si ab anno Christi nonagesimo, non quidem exacto sed fluente, computes usque ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum quintum, comperies annos sexcentos sexaginta sex intercessisse.

Nempe hi anni 666. qui sunt numerus bestiae, anni sunt qui fluxerunt ab eo tempore quo revelata est Iohanni Apocalypsis, usque ad annum quo Romanus Episcopatus degeneravit in Principatum terrenum, & incœpit ad se sensim trahere quæ pertinebant ad Imperium Romanum. Quæ sane quisquis existimabit casu sic evenisse, non vero ex destinato, & Deo hæc dispensante iuxta prædictionem Iohannis, nã ille dignus est qui cæcutiat in clara luce.

SEXTA PROPHETIA.

Quæ continetur capite decimo quarto
Apocalypseos.

CAP. XVIII.

TEXTUS.

1. **T**Um aspexi, & ecce Agnus stabat super monte Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris scriptum in frontibus suis.

2. Et audiui vocem è cælo tanquam sonum aquarum magnarum, & tanquam sonitum tonitrus magni: & vocem audiui citharædorum pulsantium citharas,

3. Et canentium canticum novum ante thronum, & ante quatuor animalia, & Seniores. Neque quisquam poterat discere canticum illud nisi illa centum quadraginta quatuor millia, ii videlicet qui empti sunt è terra.

4. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt inquinati, virgines enim sunt. Hi sequuntur agnum quocunque iiverit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno.

5. Et in ore eorum non inventa est fraus. sunt enim inculpati ante thronum Dei.

EXPLA

EXPLANATIO.

Hic paraphrasi non opus est, cum omnia sint plana & aperta. Hoc capite mitigatur & solatio temperatur acerbitas calamitatis & oppressionis, quam passura est Ecclesia sub secunda bestia. Solatium est quod quemadmodum tempore Eliæ rebus in Israële conclamatis, Deus sibi reservavit septem millia quæ non flexerant genu coram Baal, ita sub sæva dominatione Pontificis Deus sibi reservat 144. millia fidelium. Sed quemadmodum septem millia tempore Eliæ ponuntur pro numero definito à Deo, & numerus certus pro incerto. Ita centum quadraginta quatuor millia hic ponuntur pro numero electorum completo & definito. Hic enim numerus quadratus est & perfectus, constans duodecies duodenis millibus. Suntque hi sumpti ex duodecim tribubus Israëlis, supra capite septimo, id est, promiscue ex omni gente & populo, ad quem pervenit prædicatio Euangelii. Nam per hæc 144. millia intelligi electos evincit clausula sequens: *Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & agno.*

Hi dicuntur canere hymnum qui à solis canentibus intelligatur, Laudibus

enim extollunt redemptionem per Christum, quæ scandalum est Iudæis & stulti-
tia Gentibus. Et quam ratio humana nec
capit nec concoquit.

Quatuor animantia & Seniores, de qui-
bus versu tertio, idem sunt cum iis de
quibus Apocalypseos cap. 4. Viginti qua-
tuor Seniores, sunt duodecim Patriarchæ
& duodecim Apostoli, repræsentates Ec-
clesiam Veteris & Novi Testamenti. Per
quatuor animantia Ezechiel cap. 1. in-
telligit virtutes Angelicas, stantes coram
throno. Nec aliter accipit Iohannes, ut-
pote insistens vectigiis Prophetarum.
Nam quod veteres, & præcipue Hiero-
nymus, hæc trahunt ad quatuor Euangeli-
stas, nulla idonea ratione nititur. Nec ul-
la causa afferri potest, cur Marcus sit leo:
Et cur Matthæus vitulus potius, quam
Lucas appelletur.

Hi electi dicuntur puri, & non pollu-
ti contactu mulierum, utpote virgines.
Est quidem virginitas casta, & nullis con-
tacta carnis cupiditatibus, res apprimè
laudabilis, & magnam animi & corporis
ornamentum. Veruntamen ut credam
hæc dici de virginitate corporis, ægre
adduci possum. Sic enim Propheta &
Patriarchæ, & Petrus Apostolus, & Phi-
lippus

lippus Euangelista, & Episcopi mariti
 unius uxoris, & quotquot caste & pie in
 coniugio vixerunt, excluderentur nume-
 ro electorum. Immo si hi soli sunt ele-
 cti qui fœminas non attigerunt, nulla fœ-
 mina servabitur, & ista centum quadra-
 ginta quatuor millia ex solis viris consta-
 bunt. Nempe Scriptura frequentissime
 per scortationem & adulterium intelligit
 idololatriam, ut hoc ipso capite vers. 8.
 Et qui colunt imagines ligneas & lapi-
 deas, dicuntur ^a scortari cum ligno & la-
 pide. Idque quia idololatria abrumpit
 coniugium spirituale cum Christo, & a-
 morem ac cultum uni Deo debitum in
 alium transfert. Inde est quod Ezechie-
 lis cap. 8. 3. simulacrum falsi Dei idolum
 zelotypiæ appellatur.

Porro quamvis sanctissimi quique,
 quamdiu agunt in terris, sint ^b peccatores,
 & mentiatur qui dicit se non esse menda-
 cem, & se carere peccato: electi tamen
 redempti sanguine Christi dicuntur esse
 absque peccato, quia sanguis Christi eos
 mundat ab omni peccato. 1. Ioh. 1. Pec-
 cata enim censentur non facta quæ sunt
 remissa, utpote sanguine Christi inducta
 & oblitterata. Fraus vero non est inven-

^a Jer. 3. 9. ^b Rom. 3. 4. 1. Ioh. 1.

ta in ore eorum, quia serio & sine hypocrisi Deum colunt, & seria tanguntur pœnitentia. Nam alioqui omnis homo est mendax. Nec quisquam ab hac labe excipitur.

TEXTUS.

6. Deinde vidi alium Angelum volantem per melium cœli, habentem Euangelium æternum, ut euangelizaret incolis terræ, & omni genti ac tribui, linguæ ac populo.

7. Dicentem magna voce, timete Deum, & ei tribuite gloriam: nam venit hora iudicii eius, & adorete eum qui fecit cœlum & terram, & mare, & fontes aquarum.

8. Et alius secutus est dicens: Cecidit cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinū scortationis suæ potandum præbuit omnibus gentibus.

9. Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte suo aut in manu sua,

10. Bibet hic quoque ex vino iræ Dei, ex mero fuso in poculum iræ ipsius, & cruciabitur igne ac sulfure in conspectu Angelorum Sanctorum, & in conspectu Agni.

11. Et fumus cruciatus eorum ascendet in secula seculorum: nec habebunt requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem eius,

eius, & si quis acceperit characterem nominis eius.

12. Hic tolerantia Sanctorum est: hic qui observant mandata Dei & fidem Iesu.

13. Tunc audiui vocem à cælo, dicentem mihi: Scribe, Beati qui in Domino moriuntur deinceps: etiam, dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis, Opera vero eorum sequuntur eos.

P A R A P H R A S I S.

6. Tum vidi fidelem Evangelii prædicatorem obeuntem Ecclesiam Dei, & prædicantem doctrinam Evangelii æterni, missum ad prædicandum populis & gentibus incolentibus terram.

7. Qui quidem magna contentione hortabatur populos, dicens, Deum timeate, & date ei gloriæ, quoniam adventat dies quo Deus ulciscetur iustis pœnis contemptum verbi sui. Et adorete eum qui creavit cælum & terram, & abyssos ex quibus scaturiunt aquæ.

8. Quem fidelem Dei servum alius excipiet, prædicans fore ut Romanum imperium Hierarchicum & urbs Roma corruat, quæ idololatriæ furore inebriavit populos & seduxit.

9. Cui fideli Ministro post aliquod tempus, succedet alius fidelis prædicator Evangelij, magna contentione animique præsentia inclamans: si
quis

quis Papam adorat, & se subijcit eius imperio, facto ad effigiem veteris imperij Romani, & quisquis profitebitur se Romanum Ecclesiæque Latine, aut manum fidelitatis ac obedientiæ ei accommodabit,

10. Is bibet merum de poculo iræ Dei, & Dei indignationem extremam experietur, præcipitabiturque in gehennam ignis sub conspectu Angelorum & Christi, ut crucietur in æternum.

11. Ex quo igne ascendet fumus in perpetuum, nec ulla requies aut intermissio cruciatus dabitur adorantibus Papam, & se subijcientibus eius imperio facto ad imitationem veteris Imperij Romani, & se profitentibus Romanos religionem.

12. Ibi se exeret patientia fidelium. Hic conspicietur quinam observaturi sint mandata Dei, & fidem Iesu Christi.

13. Tum vero audivi vocem clamantem cœlitus: Beati qui deinceps morientur in fide Iesu Christi. Profecto, ipso Spiritu Dei teste, requiescent à laboribus, & recipient mercedem operum suorum.

EXPLANATIO.

Per cœlum sæpe intelligi a Ecclesiam quæ est in terris, ante docuimus. Inde

a In cap. 12. Apocal. vers. 3.

est quod Pastores Ecclesiæ vocantur Angeli in Scripturis. Id habes Ecclesiastæ cap. 5. vers. 6. Et Malachiæ cap. 3. com. 1. *Ecce mitto Angelum meum qui parabit viam ante me.* Per quem Angelum designari Iohannem Baptistam discimus ex Marco cap. 1. vers. 2. Nec dubium quin per Angelos Ecclesiarum, quos affatur Christus secundo & tertio capite Apocalypscos, Episcopi istarum Ecclesiarum intelligantur: Non enim essent Spiritus Angelici in quibus tam multa desiderat & vult emendari. Sic accipiendum hoc loco vocabulum Angeli hinc liquet, quod Angelus primus cuius fit mentio versu sexto, dicitur habere præ manibus Euangelium æternum, quippe missus ad prædicandum, populis terram incolentibus.

Qui sint isti tres Angeli, & quando missi, facile agnoscet quisquis animum non obfirmaverit adversus veritatis lucem. Oportet enim hos tres Angelos esse prædicatores Euangelii, diversis temporibus à Deo suscitatos, ad inferendam lucem tenebris Papismi, & avertendos populos ab idololatria. Quorum quidem tertium prædicaturum Euangelium evidentius cæteris, ex commatis noni verbis evidenter colligitur.

Ut

Ut ergo rem conferamus in pauca, sæculo undecimo cum Pontificum Tyrannis graviter Ecclesiæ incumberet, & opinio de præsentia reali corporis Christi sub pane & in pane indies invalesceret, Berengarius Archidiaconus Andegavenfis, circa annum Christi 1050. ausus est se opponere Præsulibus Romanis, & populos ab hoc errore revocare, insistens vestigiis Bertrami presbyteri, qui anno circiter octingentesimo & septuagesimo Christi, regnante Carolo Calvo, in Galliis veram doctrinam asseruit, ediditque super hac re luculentum tractatum qui adhuc extat.

Berengarii sententiam amplexi sunt plurimi. Eratque Gallia, Germania, Italia, Anglia, plena discipulis Berengarii, qui ab adversariis odioso nomine Berengariani appellabantur. Quorum numerum tantum fuisse, ut multitudine æquaret arenam maris, testatur Guillelmus^a Neobrigensis lib. 2. historiæ Anglicanæ cap 13. De eo sic scribit Matthæus Westmonasteriensis Monachus Anglus, qui scripsit Christi anno circiter millesimo trecentesimo octavo: ^b *Eodem tempore Berengarius Turonensis in hæreticam prolapsus pra-*

^a *Ad annum 1063.* ^b *Ad annum 1087.*

vitatem, omnes Gallos, Italos, & Anglos suis pene corruperat pravitatibus. De eodem, Platina in Iohanne xv. hæc scribit. Fuisse in pretio hac tempestate constat Odium Abbatem Cluniacensem, & Berengarium Turonensem, viros sanctitate & doctrina insignes. Et paulo post, ait Berengarium omisso studio Sophisticæ disciplinæ, cum esset Archidiaconus Andegavensis, omnia pauperibus erogans, labore manuum suarum victum sibi quæsisisse. Concinit Antoninus Archiepiscopus Florentinus Chronicorum Tomo 11. Titulo xvi. §. 20. Fuit (inquit) alias Berengarius ille vir bonus, plenus eleemosynis & humilitate, & magnarum possessionum: qui omnia in usus pauperum dispersit. Præterea nullam fœminam in conspectum suum patiebatur admitti.

Adversus virum sanctum Victor 11. Papa convocavit Concilium Turonibus, & quadriennio post Nicolaus 11. iussit Berengarium se sistere Romæ in Concilio, ubi metu mortis cessit Pontifici, & cecinit palinodiam, damnavitque doctrinam quam prædicaverat. Estque ei dictata confessio atrox, & concepta verbis, quæ ne ab Ecclesia quidem Romana huius temporis creduntur. Ibi enim compulsus est confiteri se credere panem esse ve-

*rum corpus Christi, & corpus Christi vere & sensibilibiter tractari, & teri ac frangi dentibus filium a: Quæ quidem est Damasceni, & authoris libri de Cœna Domini, aliorumque Impanatorum sententia, quam Ecclesia Romana posterioris ævi explosit. At Berengarius elapsus manibus Papæ, & ad sua reversus, eiuravit istam confessionem, utpote vi extortam, & dictatam invito & repugnanti. Et ex eo perstitit in assertionem veræ doctrinæ usque ad mortem. Vitam autem extendit usque ad annum Christi 1080. Cuius laudes insigni Epitaphio prosequutus est Hildebertus Episcopus Cenomanensis, eum appellans *columnen & gloriam Ecclesiæ, & spem ac gloriam cleri.**

Hoc veritatis patrono sublato invaluit Papismus, & de vera doctrina triumphavit. Sed Deus non deseruit causam suam, nec se passus est esse expertem testimonii. Vix enim elapsi erant à morte Berengarii anni quinquaginta cum emerfit Petrus Bruis, & cum eo Henricus Tolosanus, quos paulo post consecutus est Iohannes de Valdo, homines sanctitate, & zelo conspicui, qui veritatem summis animis propugnarunt, & erexerunt iterum

a 2. *Distinct. de Consecr. Can.* Ego Berengarius.

in Galiis aliisque regionibus vexillum Evangelii. Quorum habemus confessiones puras & Orthodoxas, longe distantes à calumniis quæ eis impactæ sunt ab adversariis. Adversus quos eorumque discipulos Pontifices Romani sævissimam persecutionem excitarunt, & horrendam piorum lanienam exercuerunt, missis qui adversus eos prædicarent crucem, addita promissione, qua Pontifices pollicebantur regnum cælorum, & insuper gradum supereminentem gloriæ, omnibus qui fudissent horum fidelium sanguinem. Ad quam lanienam Dominicus Calagurritanus Ordinis Dominicanorum author & patronus acerrimam facem prætulit. Hoc impulsore in Occitania & Aquitania plus quam ducenta millia fidelium Christi servorum trucidata sunt. Et hi quidem sunt secundus ille Angelus, revocans homines à cultu idolorum, & adoratione bestię.

Sed neque sic passus est Deus veritatem extinguere. Nam reliquię lacerę istarum Ecclesiarum, in Provincia, Alpibus, Bohemia, Hungaria ad nostra usque tempora permanserunt, & iterum emerferunt sæculo decimo sexto, maioriq; quam unquam animi præsentia caput errexerunt.

runt. Ad id Deus patrum nostrorum memoria usus est virorum sanctorum opera, qui adversus tyrannidem Papæ, & idololatriam, cauponationemq; indulgentiarum se erexerunt, & Sacram Scripturam quam Papæ propemodum extinxerant, & ab oculis populi prorsus amoverant, publicarunt & verterunt sermone vernaculo, unde ingens plaga inflicta est bestię, populis stupentibus ad novam lucem, & accurrentibus ad Evangelium. Hi sunt tertius ille Angelus, qui maiore quam priores successu impugnaverunt Papismum, & densissimis tenebris intulerunt lucem. Quis futurus sit ultimus successus tertii huius conatus, Christus prædixit, Lucæ 18. com. 8. *An cum veniet Filius hominis inventurus est fidem in terra? Pugnabit bestia cum Sanctis, & vincet, fulta Regum subsidio, quandoque etiam vincetur, & patietur vulnera. Donec Christus eam plane conficiat fulgore adventus sui.*

Sed dum hæc gerebantur, & geruntur, dici non potest quantum fufum sit Christiani sanguinis à Pontificibus, & Regibus addictis Papæ servitio. Adversus quas persecutiones Spiritus Sanctus ut animos piorum obfirmet, addit quæ habent

hābentur commate duodecimo & decimo tertio, *Hic est patientia sanctorum, &c. Beati qui in domino moriuntur à modo: Iam dicit Spiritus ut requiescant à laboribus.* Deus enim beatitudinem fidelium Christi servorum non differt in multa sæcula, nec eorum animas addicit flammis Purgatorii: Sed pronuntiat eos statim ab excessu ex corpore fieri compotes gloriæ.

C A P. XIX.

Complementum pœnarum quæ trium istorum Angelorum prædicationem sunt consecutæ, & consequentur.

Post tres Euangelii promulgationes factas diversis temporibus, Spiritus sanctus decimo quarto commate huius capitis transit ad pœnas, quibus Deus ulturus erat contemptum istius prædicationis, mortemque piorum. Totidem ponuntur ultiones quot fuerunt promulgationes sub imperio Papali. Mittunturque tres Angeli ultores qui falce metant homines quasi spicas, eosque conculcent ut racemos in torculari iræ divinæ. Idque quia matura est messis, & tempus advenit vindemiæ: Id est, quia peccata hominum ad cumulum pervenerunt, & exposcunt ac accelerant iudicia Dei.

Huic prædictioni respondit eventus, & respondebit. Nam Berengario superis addito, cum falsa doctrina triumpharet de veritate, mota est contentio inter Henricum IV. Imperatorem Germaniæ & Italiæ super investituris & collatione Prælaturarum & Præbendarum, quam qui ex more maiorum vendicabant Imperatoribus, à Papistis Henriciani & Simoniani appellabantur. Super hac controversia plus quam quadraginta prælia commissa sunt inter Imperatores & Principes, quos Gregorius VII. Papa, eiusque successores instigaverunt adversus Imperatores, præter urbium direptiones & excidia quæ fidem exuperant. Usque adeo, ut tota ea pars Europæ quæ suberat Pontifici, in laniam & incendium verteretur. Eodemque tempore Saraceni, occupata Sicilia, & parte Apuliæ, & Calabriæ, Italiam populabantur: Iidemque Hispaniam quam tunc temporis possidebant, opplebant sanguine Christianorum. Successerunt istæ clades prædicationi primi Angeli, de qua commate sexto huius capitis.

Prædicationem vero secundam & persecutionem fidelium qui per opprobrium, hæretici, Valdenses, & Albigeneses appellaban-

labantur, consecutæ sunt clades prioribus longe graviores. Recruduerunt enim odia & bella inter Imperatores & Papas. Præcipue sub Fridericis primo & secundo, qui sæpe victores, quandoque etiam victi, & Papalibus fulminibus ambusti, longis & asperrimis bellis fuerunt exerciti à Papis, instigantibus populos & Principes ad rebellionem, & violandam fidem iuratam Imperatoribus, proposita in mercedem perfidiæ vita æterna.

Ipsa Ecclesia Romana schismatibus lacerabatur, eratque corpus Biceps, quandoque etiam triceps, Antipapis committentibus Principes inter se, & armantibus populos in mutuam perniciem, & subicientibus regna integra interdicto. Sub quo cessabat in amplissima regione res divina, tacebant campanæ, templorum fores erant occulsæ, & iacebant passim projecta cadavera & insepulta, clausis polyandriis, ne terra sancta cadaveribus gentis excommunicatæ, & diris papalibus cõfossæ pollueretur. Totiusque regni populus, ob civiles controversias Papæ cum Regibus, præcipitabatur in tartarum.

Ad quæ mala accessit aliud longe gravius, nempe bellum sacrum adversus Saracenos, ad recuperandam Ierosolymam.

& Christi sepulchrum, quod à Mahumetanis tenebatur. Conscribebantur tota Europa exercitus multitudine innumera-
bili, qui instigatore Papa in Syriam mitte-
bantur, qui simul ac se cruce signaverant,
& voto se ad hoc bellum obstrinxerant,
liberi erant à sæculari potestate, nec po-
terat ab eis exigì æs alienum quod con-
flaverant, nec poterant ob crimina coram
iudicibus regiis conveniri, quia per hoc
votum facti erant subditi Papæ & filii Ec-
clesiæ. His Papa per bullas quæ passim
promulgabantur, pollicebatur remissio-
nem peccatorum & vitam æternam, ^a &
gradum gloriæ in cælis supra vulgus San-
ctorum, si in illa expeditione morerentur.
Denique tanto furore, quasi æstro, perciti
erant populi, ut exhauriretur, Gallia, Ger-
mania, Anglia, Belgium, militibus & no-
bilitate, & omnia plena essent viduis &
infantibus orbis. Nam infelicitè ple-
runque pugnabatur à nostris, qui truci-
dabantur à Saracenis, & confecti fame,
peste, & ardore cæli, qui in Syria & Ac-
gypto est intensissimus, animas efflabant
cum cruciatu. Denique plus quam tre-
centæ hominum myriades, (nos tres mil-

^a Vide Bullam Innocentii III. Ad liberan-
dam. quæ subiecta est Concilio Lateranensi.

liones & ceteri) in hoc bello, miserabili morte perierunt. Fortissimus Imperator Fridericus Ahenobarbus ibi in flumine submersus est. Ludovicus viii. Galliarum Rex consumpto ingenti exercitu & totius Gallicae nobilitatis flore, ægre servatus, cum paucis magno cum opprobrio in Galliam reversus est. Ludovicus ix. quem Papa vigintiquinque post eius mortem annis cælo intulit, trahens secum ultra centum millia Gallorum, victus à Saracenis, & captus, consumptoque exercitu peste & cædibus, ad solvendam redemptionem Galliam nummis exhausit. Tandemque Mahumetani victis Christianis circa imagines & reliquias insanientibus, obtinuerunt Ierosolymam & Christi sepulchrum, & nunc etiam obtinent. Haud unquam gravior Dei indignatio populis Europæ, & regionibus Papæ subiectis incubuit. Et hæc quidem acciderunt sub prædicatione & post prædicationem secundi Angeli, cuius mentio fit versu octavo.

Novissimis his sæculis tertius Angelus, clariori quam duo priores tuba prædica- vit, & prædicat Euangelium. Quam prædicationem quot strages, quot bella civilia & externa sint consecuta, notum

est omnibus. Necdum finis est. Quid sit messis illa de qua agitur sine capitis, quid torcular iræ divinæ sanguine exundans, Deus demonstrabit clariori experimento. Quæ cum cogitamus, cohorrescit animus formidine. Hæc enim quæ diximus nolim sic accipi, quasi optaremus clades & exitium populorum inimicorum veritati, pro quorum salute & conversione preces iugiter fundimus. Sed possunt prospici futura mala ab iis qui ea pertimescunt.

SEPTIMA PROPHETIA,

Quæ habetur decimo septimo capite Apocalypseos. Cui interferuntur quædam pertinentia ad caput decimum octavum.

C A P. XX.

T E X T U S.

1. **T**Uum venit unus de septem Angelis qui habebant septem pateras, & locutus est mecum dicens mihi: Age vero, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ sedentis super aquis multis,

2. Cum quo scortati sunt Reges terræ, & cuius scortationis vino inebriati sunt incolæ terræ.

P A R A-

P A R A P H R A S I S.

1. Tunc unus septem Angelorum, quos Deus decrevit mittere ad exercenda septem variis modis iudicia divina in impios, ad me venit, & me sic affatus est: Ades dum, & tibi demonstrabo quæ sit futura condemnatio Romanæ urbis quæ regnum obtinet in populos plurimos. Nam per urbem non intelliguntur ædificia, sed qui eam incolunt, & in ea dominantur, ut docetur versu 18.

2. Cuius suasionibus & illecebris Reges terræ pellecti sunt ad idololatriam, & se polluerunt eius falsa doctrina, & quæ fascinauit populos cultu idolorum, per quem adoraverunt imagines, Sanctos, reliquias, ossa, pannos, cruces, panem Sacramenti, & ipsum Papam.

T E X T U S.

3. Quumque me per spiritum transtulisset in desertum, vidi mulierem insidentem bestię coccineæ plenæ nominibus blasphemię, habenti capita septem & decem cornua.

4. Erat autem mulier amicta purpura & cocco, & inaurata auro & lapidibus pretiosis, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua plenum abominationibus & immunditia scortationis sue.

5. Et in fronte eius nomen scriptum My-
sterium,

sterium, Babylon magna mater abominationum
& scortationum.

6. Tum vidi mulierem illam ebriam sanguine sanctorum, & sanguine martyrum Iesu. Ego vero eam aspiciens, obstupui magna admiratione.

P A R A P H R A S I S.

3. Quumque Angelus me per spiritum, & imaginario, non vero corporali raptu, transtulisset in locum desertum, vidi Romam quæ mihi fuit obiecta sub specie mulieris insidentis bestię purpuratę, per quam urbem in ea sedentes & dominantes, per bestiam vero purpuratam Imperium Romanum, & confessus Prælatorum purpuratorum qui sunt Papę à Consiliis, eique serviunt, figurabatur. Et hæc quidem Monarchia eiusque Hierarchia intumescibat grandibus titulis, & prærogativis impiis ac blasphemis Vicariatus Christi, & Primatus in Universam Ecclesiam, dicens se errare non posse, & se habere potestatem refigendi leges à Deo positas, & liberandi animas purgatorio, & transferendi regna. Usque adeo ut huius Hierarchię Princeps Deus nuncuparetur, & Christus, & Maiestas divina. Et ipsa urbs per multa sæcula Vrbs ÆTERNA fuerit appellata. Eratque hæc Hierarchia posita in urbe quæ habet septem montes, & quæ gubernari debet septem diversis formis gubernationis, &

& cuius Imperium constabit decem regnis, quæ per decem cornua designantur.

4. Et qui in ista urbe regnabunt, amicientur purpura, eruntque coronati mitra aurea, quæ REGNUM appellatur, habebuntque crucem auream calceo intextam. Eritque eius mitra radians gemmis, & ex eius paludamento (quod pluviale appellatur) pendeant margaritæ pretiosæ. Habebit autem in manu pateram auream plenam abominationibus, id est, propinabit populis, isto splendore & opulentia fascinati, & quasi vino inebriati, doctrinam impuram & idololatricam.

5. Et præ se feret magna mysteria, profitens abstrusam sapientiam, dicens se habere omnia iura in scrinio pectoris, cum tamen eius sedes & Hierarchia, futura sit re ipsa Babylon, fons & inventrix idololatriæ & abominationum, quibus populi fascinantur.

6. Ibi vero contemplatus sum hanc meretricem, ebriam sanguine sanctorum & Christi martyrum, & ad eius aspectum coborruï, & obstupui magna admiratione.

T E X T U S.

7. Tunc mihi dixit Angelus: Cur miraris? Ego tibi dicam mysterium mulieris, & bestię quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem.

8. Be-

8. Bestia quam vidiſti fuit , & non eſt, & aſcensura eſt ex abyſſo , & in exitium abitura. Et mirabuntur incolæ terræ quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ à iactis mundis fundamentis, videntes beſtiam quæ erat, & non eſt, & tamen eſt.

9. Hic eſt mens. Septem capita ſunt ſeptem montes ſuper quos ſedet mulier.

10. Et ſeptem reges ſunt , quinque ceciderunt, unus eſt, & alius nondum venit , & cum venerit , oportet illum parumper eſſe diuturnum.

11. Beſtia autem quæ erat , & non eſt , iſ octavus eſt , & eſt è ſeptem , & in exitium abit.

PARAPHRASIS.

7. Tunc Angelus mihi dixit: Cur tantopere admiraris? En dabo tibi interpretationem huius viſionis, & quid per mulierem iſtam ſignificetur, & quodnam ſit illud Imperium quod ſepticipiti beſtia , decem cornibus inſigni, ſignificatur.

8. Beſtia quam vidiſti eſt Imperium Romanum, quod quidem Romæ fuit & diu ſtetit, ſed deſuit eſſe ex quo Longobardi & Franci everterunt in Italia Imperium Romanum, ſed debet iterum quaſi ex inferis excitari à Pontificibus, donec Deus imperium illud Romanum Pontificale evertat.

tat. Et incolæ terræ qui non sunt electi ab æterno ad vitam, obstupescant videntes Imperium Romanum quod fuerat Romæ, & desierat esse, perstare tamen, & redivivum esse in Papis, qui sub alio titulo sunt Imperatores Romani.

9. Hic vero opus est sapientia ad hæc intelligenda. Quam intelligentiam assequetur, qui sciet per septem capita intelligi septem montes super quibus Roma sita est.

10. Et per eadem septem capita, designari septem diversas species seu formas regiminis Romanæ civitatis & Imperii. 1. Reges. 2. Consules. 3. Tribunos militares. 4. Decemviros. 5. Triumviros. 6. Imperatores. 7. Papas. Harum septem gubernationum successivarum hoc tempore quo tu Iohannes vivis, quinque sunt extinctæ. Sexta vero, nempe Imperatores, nunc stat & regnat. At septima, nempe Dominatio Papalis nondum advenit. Cum vero advenerit, oportet stet tantisper, & duret paulo plus quam cæteræ priores.

11. Sed & in Imperio Romano quod est, & desinet esse quando hoc Imperium in Italia concidet, comprehenditur Imperium Caroli magni, eiusque successorum, qui occupaturi sunt Imperium in Italia & Occidente, antequam Papale Imperium sit absolutum plenæque potestatis. Qui quidem Imperatores constituent caput octavum diversum à cæteris, quamvis gerant eundem titulum

tulum quem unum de septem, nempe sextum.
Vocabuntur enim Imperatores Romani.

TEXTUS.

12. Decem autem cornua quæ vidisti, sunt decem Reges, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam Reges accipient eodem tempore cum bestia.

13. Hi unum consilium habent, & vires ac potestatem suam bestię tradent.

14. Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet eos, quoniam est Dominus Dominorum & Rex regum, & qui cum eo sunt, vocantur electi ac fideles.

PARAPHRASIS.

12. Sed per decem cornua bestię, quæ est Imperium Romanum occupatum à Papis, intelligenda sunt decem Regna, quæ nondum nata sunt, & simul regnabunt cum Papa, & sub Papa.

13. Horum regnorum & regum consilia iuncta erunt cum Papæ consilio, & Papæ servient ad tuendam & augendam eius potestatem.

14. Bellum gerent adversus Christum, persequentes eius corpus, id est, Ecclesiam. At Christus eos tandem vincet & perdet, Reges enim & Principes habet sibi subiectos & obnoxios. Qui autem Christo adhærent, vocati

cati sunt à Deo vocatione efficaci, suntque electi & fideles.

T E X T U S.

15. Deinde dixit mihi: Aquæ quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt & turbæ, & gentes ac linguæ.

16. Et decem cornua quæ vidisti in bestia, sunt illi ipsi qui odio prosequentur meretricem, & desolatam reddent ac nudam, & carnes eius comedent, & ipsam igne exurent.

17. Deus enim indidit eorum cordibus ut faciant quod placitum est ei, & consentiant: dentque suum regnum bestia, donec compleantur verba Dei.

18. Et mulier illa quam vidisti, est urbs illa magna quæ habet regnum super reges terræ.

P A R A P H R A S I S.

15. Tum Angelus dixit mihi: Aquæ quas vidisti significant populos, & regna in quæ Roma idololatrica habet imperium.

16. Decem vero cornua, quibus insignis est bestia & formidabilis, sunt eadem illa regna quæ numero erunt decem. Quorum regnorum Reges tandem conspirabunt in Romam, & eam excident & evertent.

17. Deus enim indidit eorum cordibus voluntatem exercendi eius iudicia in Papam, in

eumque finem iungent inter se consilia & vires. Veruntamen submittent ad tempus suam potestatem imperio Papali, & illud augebunt: donec tempus Dei decreto præfinitum impleatur.

18. *Ac ne quid subsit dubitationis, moneo te, per mulierem illam, seu meretricem purpuratam intelligi magnam illam civitatem Romanam, in qua qui sedent & dominantur, habent imperium in regna & reges terræ.*

ELUCIDATUR ET CONFIRMATUR
Paraphrasis huius capitis.

Per aquas intelligi populos, non opus est sollicitè probare: cum ipse Spiritus sanctus diserte id dicat vers. 15. *Aquæ quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, &c.* Estque hæc comparatio perapposita, ob æstus & tempestates quibus populi concitantur: & quia societas civilis similis est mari, & aquis in quibus parvi pisces devorantur à magnis.

Estque vox SEDENDI aptissima ad designandum regnum Pontificum, qui dicuntur *sedere in cathedra Petri, pro regnare.* Ipsi Papæ sic loquuntur in Bullis. *Sessionis nostræ anno tali.* Per urbem vero Romanam, non hic intelligi domos & mœnia urbis, sed eos qui in ea dominantur, clare docetur versu ultimo capitis, ubi dicitur

urbs

urbs illa dominari in regna.

Porro quemadmodum Apocalypseos cap. 12. Ecclesia describitur specie fœminæ, ita vicissim potestas contraria Ecclesiæ, fœmina hîc appellatur, & fœmina fœminæ opponitur. Estque hæc appellatio convenientissima Monarchiæ, quæ illecebris & blanditiis illexit populos & sibi subiecit. Cuius idololatria scortatio vocatur, phrasi usitatissima in Scripturis, quia adoratione idolorum violatur & abrumpitur coniugium spirituale cum Christo. Quod cum fit, Deus dicitur tangi Zelotypia, quia amor ei debitus transferatur ad creaturas.

Plurimum quoque facit ad intelligentiam huius capituli nosse Danielelem (cuius vocabula & phrasæ mutuatur Apocalypsis) per reges frequenter intelligere, non singulos reges, sed regna, & multorum regum successionem in eodem regno. Sic Danielis septimo cap. com. 17. *quatuor bestiæ sunt quatuor reges qui se extollent super terram.* Ubi per quatuor reges intelligi quatuor regna seu imperia, nemo ambigit. Et cap. 8. vers. 21. *Hircus ille villosus est Rex Iavan, seu Græciæ.* Ubi per regem Græciæ, omnes Reges Imperii Macedonum intelliguntur. Indicio est, quod eodem.

commate, cornu eminens in fronte hirci dicitur esse primus Rex, nempe Alexander Magnus, qui diserte ab hirco distinguitur. Hunc loquendi modum Apocalypsis imitatur, bestiam quæ hic describitur dicens habere decem cornua, id est, decem reges, id est, decem regna meretricis imperio subiecta. Nam per cornua phrasi Veteris Testamenti intelligi robur, & gloriam regni, usitatissimum est, ut Psal. 92. 11. & Psal. 75. 11. & libro primo Samuelis cap. 2. 10. & sæpe alibi.

Per scæminam autem illam intelligi Romam, sole clarius est. Dicitur enim versu ultimo esse civitas illa, quæ tempore Iohannis longe lateque dominabatur. Eademque vers 9. dicitur sita super septem montibus: quæ duo soli Romæ conveniunt. De Roma Virgilius secundo Georg. extremo:

Septemque una sibi muro circumdedit arces.

Martialis Epigrammate 64. libri 4.

Hinc septem Domino videre montes,

Et totam licet æstimare Romam.

Unde Græcis dicitur ἐπτάλοφος. Et Septimontiale sacrum in honorem urbis, teste Suetonio Domitiano, §. 4.

Qui vero sint tituli blasphemii & nomina, quibus olim tam urbs ipsa, quam
qui

qui in ea dominabantur, in Dei contumeliam afficerentur, docuimus in primum versum capitis decimi tertii, & attulimus plurima veterum loca, quibus Roma appellatur *Vrbs æterna*, & *Dea*: & Imperatores Dii & Numina, ideoque aris, templis, pulvinaribus, & statuis quibus erat radiatum caput, honorabantur.

In quos titulos, quemadmodum & in imperium, successisse Pontifices: & Papam vocari Deum, & Maiestatem divinam, & Christum, & Agnum Dei tollentem peccata mundi, & adorationem religiosam ei deferri, prolixè probavimus hoc libro in explanatione versus quarti secundi capitis secundæ ad Thessalonicenses, capitibus, quinto & sexto.

Sane per Babylonem Romam hoc capite decimo septimo intelligi, magno consensu veteres affirmant. Tertullianus in Iudæos cap. 9. *Babylon apud Iohannem nostrum, Romanæ urbis figuram portat, perinde & magnæ, & regno superbæ, & sanctorum debellatricis.* Hieronymus epistola ad Marcellam sub nomine Paulæ & Eustochii: *Secundum Apocalypsim Iohannis, in fronte purpuratæ meretricis scriptum est nomen blasphemie, id est, Romæ æternæ.* Idem Epistola 17. ad Marcellam. *Et hic, puto, lo-*

cus [Bethlehemi] sanctior est rupe Tarpeia, quæ de cælo sæpius fulminata, ostendit quod Domino displiceret. Lege Apocalypsim Iobannis, & quid de muliere purpurata, & scripta in eius fronte blasphemia, septem montibus, aquis multis, & Babylonis cantetur exitu, contuere. Exite de illa populus meus, &c. Et hæc ille quidem Romæ Christianæ accommodat. Hac enim oratione Paula & Eustochium, quas introducit loquentes, hortantur Marcellam ad migrandum Roma, quæ tunc erat Christiana, & commigrandum Bethlehemum.

Augustinus lib. 18. de Civitate Dei cap. 2. Ipsa Roma quasi secunda Babylonia est. Et cap. 22. Roma velut altera Babylonia, & veluti prioris filia Babylonis. In quem locum Ludovicus Vives in Notis hæc ait. Hieronymus non aliam existimat describi à Iohanne in Apocalypsi Babylonem, quam urbem Romam. Nunc vero nomen tam odiosum exuit. Nam nihil in ea est confusum & promiscuum, discretis adeo & redactis omnibus in certas leges, ut cum omnia prope illic vendantur & emanant, nihil tamen agat absque lege & formula, atque etiam quæ sunt sanctissimi iuris.

*Nec ipsi Pontificii eunt inficias. Nam per meretricem hanc, urbemque septi-
collem late imperantem, Romam intelligi
faten-*

fatentur. Id candide agnoscit Bellarminus libro 3. de Pontifice cap. 13. §. *Secundo*, sic loquens. *Dici potest, & meo iudicio melius, per meretricem intelligi Romam, ut exponit Tertullianus & Hieronymus.* Adstipulatur Ribera Iesuita Commentario in caput decimum quartum Apocalypseos. §. *Alia.* Arbitro ego (inquit) Romam nomine Babylonis designari. Sed ne id obsit Pape, addit: *Non quæ nunc est post Christi confessionem, sed quæ tunc erat cum hæc scribebat Apostolus.*

Veruntamen claris veritatis indiciis pressus, cogitur fateri Iohannem hoc capite non tantum agere de Roma Ethnica, qualis erat suo tempore, sed etiam de ea quæ futura est ultimis temporibus, & sub finem sæculi. ^a Sic enim loquitur ibidem Numer. 42. *Roma sub finem sæculi non minus impia futura est.* Et Num. 45. explicans verba illa, *Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, hæc ait. Hæc de illis quoque dicuntur, qui extremo mundi tempore vivent, & cum ea fornicabuntur.* Et paulo post: *Peccata quæ extremo tempore patrabit hæc Babylon, omnino similia erunt illis, quæ fecit cum imperium tenebant Imperatores.* Sed in eo Iesuita ridiculus est, quod Romam auguratur tunc futuram meretricem illam pur-

^a Pag. 282. & 283.

puratam, quando Papam expellet, & ab eo deficiet.

Concinit Vega Iesuita, sic differens super capite 17. & 18. Apocalypseos.^a Appellatur Babylon magna illa civitas, & mentio fit septem montium. Deinde eius everasio prædicitur capite decimo octavo. Mercatores qui in impiorum multitudine comprehenduntur, lugebunt propter tormenta eius, quod necesse est ad extrema tempora ante mundi finem referre. Quare expositionem communem deferere cogimur, & aliam cogitare textui magis convenientem, nimirum urbem Romanam intelligi, non solum eam quæ erat tempore Iohannis, sed quæ futura est tempore Antichristi.

Est ergo verissima hæc sententia, Iohannem hoc capite & sequenti agere non tantum de Roma Ethnica, qualis erat tempore Iohannis: sed etiam, immo & præcipue de ea, qualem divino afflatu prospiciebat futuram posterioribus temporibus, post sex sæcula, nempe post 666. annos ab hac revelatione.

Enimvero de hac meretrice purpurata & bestia cui insidet, ea dicuntur à Iohanne, quæ nullatenus conveniunt Romæ veteri Ethnicæ: qualia hæc sunt. 1. Fasci-

^a Cap. 17. com. 2. Sect. 2. & 3. & cap. 18. com. 1. Sect. 4.

nare reges & inebriare. Non enim vetus Imperium Romanum seducebat reges, sed eos delebat. 2. Nec Reges cum veteri illa Roma scortabantur : cum illa Reges perderet & extingueret. 3. Nec meretricio more, rem gerebat illecebris, sed aperta vi. 4. Tum propinatio illa poculi idololatrici, aperte designat impuram doctrinam, quæ propinatur populis & regibus sub colore benevolentiae, quasi exceptis convivio. Quod quidem alienissimum est à modo, quo Romanum imperium Ethnicum populos suæ subiecit potestati. 5. Sed illud longe præcipuum, & maxime evidens, quod capite decimo octavo ^a prædicatur extremum excidium Babylonis, & conflagratio, post quam nunquam instaurabitur. Quod certe de Roma Ethnica dici non potest, quæ aliquoties expugnata & direpta, exiguo post tempore est reparata & suo splendori restituta. 6. Nec leve est, quod commate quarto capitis decimi octavi iubentur pñi excedere hac Babylone. Nam nunquam Christiani à Deo iussi sunt egredi Roma Ethnica, aut excedere limitibus imperii Romani, sed semper in ea, vel sub sævissimis Imperatoribus, mansit Ecclesia Chri-

^a vers. 21.

stiana. 7. His adde quod cap. 18. divites cives istius Babylonis vocantur mercatores, inter quorum mercimonia ponitur mercatura, seu quæstus ex animabus hominum. At Roma Ethnica de animabus nunquam exercuit mercaturam, nec ex remissione peccatorum aut liberatione animarum ex flammis Purgatorii unquam rem fecit.

Vicissim nihil est horum quod non aptissime quadret in Romam, & Romanum imperium Hierarchicum. Nam ab aliquot sæculis Papa in eo totus fuit, ut reges nunc blanditiis deliniret, nunc ter-riculamentis excommunicationum & interdictorum perterrefaceret, blande eos appellans filios suos, sed interea insultans eorum capitibus, & ut fatuis os oblinens. Quorum stupor tam fuit fatalis, ut cum Papa clericos, & monachos, quorum incredibilis est multitudo, subtraxerit regum imperio, & potestatem sibi arroget abrogandi regibus imperium, eosque privandi imperio & vita: & sub obtentu Annatarum, & dispensationum, & absolutionum, causarumque matrimonialium, regum subditos emungat nummis, & expilet, reges tamen sic male accepti, plurimum se his nominibus Papæ debere profiteantur.

Nundi-

Nundinatio vero animarum est in propatulo : Usque adeo, ut ipsi adultores Pontificum graviter conquerantur, & depravationem tantam lamententur. Quam miris vero artibus & fraudibus, fictisque miraculis Papa obstupescerit populos, & pellexerit ad adorationem imaginum, reliquiarum, & sanctorum quos intrusit cœlo, ob operam ipsi navatam, & hostiolæ panacæ, quæ Deus vulgo indigetatur, exposuimus in caput secundum secundæ Epistolæ ad Thessalonicenses, huius libri capite decimo tertio.

Eodem pertinet quod Apocalypseos cap. 13. secunda bestia loquens ut draco, dicitur habitura cornua agni, id est, fronte prælatura, & professura Christianismum, quasi esset assertrix Christianæ fidei, ad quam depravandam, & ad incrementa sui imperii convertendam, summo conatu iam ab aliquot sæculis incubuit. Nec sine peculiari afflatu Gregorius I. Episcoporum Romanorum celeberrimus, qui scripsit circa annum Christi 595, sic vaticinatus est, epistolarum libro quarto epist. 38. *Omnia quæ prædicta sunt fiunt, Rex superbiæ prope est, & (quod dici nefas est) sacerdotum est præparatus exercitus.* Nam post annos 160. ab huius Gregorii morte Episcopatus Romanus,

manus, in terrenum principatum mutatus est.

Nunc ad alia veniamus. Spiritus sanctus commate quarto huius capituli dicit, meretricem illam purpura, & coccino amictam fore. Huius vaticinii habemus complementum in Papa & Senatu Cardinalium, qui totus collucet purpura. Nempe Pontifices Romani imitantur colorem paludamenti veterum Imperatorum Romanorum, quos fuisse purpuratos, vestemque calceosque purpureos insignia fuisse imperatoriae dignitatis, vel pueri sciunt. Papam hoc colore vestiri discimus ex libro tertio Sacrarum caeremoniarum Sectione cap. 5. ubi habentur hæc verba. *Ruber color proprie ad Papam pertinet.* Et lib. 1. Sect. 9. cap. 1. *Planum totum cum magno scabello coopertum erit panno coccineo.* Et lib. 1. Sect. 1. cap. 6. *Induitur Papali habitu, toga scilicet lanea albi coloris, caligis rubeis, sandaliis rubeis aurea cruce ornatis, cingulo rubeo, cum aureis fibulis, birreto etiam rubeo.*

Purpuræ Iohannes addit margaritas & gemmas. De quibus eodem capite: *Impo-
nunt ei stolam ornatam cum perlis pendentibus
à collo.* Mitram vero, quæ Regnum appel-
latur, triplici corona fastigiatam radiare
gem-

gemmis, notum est omnibus.

Supereſt illud quod habetur commate decimo, & quod eſt quaſi filum Ariadnes, & ad cætera intelligenda, certa & clara directio. Verba Angeli ſunt. *Septem reges ſunt, quorum quinque ceciderunt, unus eſt, & alius nondum venit, & cum venerit oportet, illud parumper eſſe diuturnum.* Eſt enim verbi *μῦϑον* hæc vis & ſignificatio.

Iam probavimus, in prophetiis Danielis (cuius phraſes imitatur Apocalypſis,) per reges non ſingulos homines ſed regna & principatus intelligi: Huiusque locutionis exemplum habemus hoc ipſo capite, commate ultimo.

Quod vero additur horum quinque principatum quinque cecidiſſe, unum vero, nempe ſextum, ſtare, cui ſeptimus ſucceſſurus ſit, duraturus paulo plus quam cæteri, vaticinium eſt plane ſtupendum, & tam multis circumſtantiis illuſtribus designans futuros eventus, ut non poſſit reſ eſſe clarior, etiamſi ſolis radio ſcribatur.

Enimvero ſeptem illa capita ſeu principatus, non eſſe capita ſimul & eodem tempore ſtantia, ſed ſucceſſiva, nemo potuiſſet ſuſpicari, niſi Angelus ipſe id docuiſſet, dicens horum ſeptem capitum
quin-

quinque defuisse, sextum successisse, quo sublato successurum esse septimum. Nam cum quinque formæ principatum, penes quos Romæ fuit summa potestas, tempore Iohannis defuissent, nempe 1. Reges. 2. Consules summam habentes potestatem. 3. Tribuni Militares. 4. Decemviri. 5. Triumviri. His sublati regnabant Imperatores. Quorum potestas quando Romæ & in Italia desiit, successit ultimus Principatus, nempe Pontificum.

Horum Pontificum Imperium fore diuturnius cæteris, præmonet Spiritus sanctus. Idque eventus comprobavit. Nam ab urbe condita à Romulo usque ad Regifugium, anni fluxerunt ducenti quadraginta quatuor. Ab Actiaca vero pugna, à qua ducitur initium Monarchiæ Octavii Augusti, usque ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum quintum, quo Imperatores Romani Italia & Roma excussi sunt, & Episcopatus Romanus versus est in terrenum Principatum, anni sunt septingenti octuaginta quinque. Ab anno vero 755. qui initium est terrenæ potestatis Pontificum, usque ad annum 1639. quo hæc scribimus, anni sunt 884. Iam ergo plus duravit cæteris. Cum autem Apocalypsis capite decimo

cimo tertio præfiniverit huic imperio annos mille ducentos sexaginta, supersunt eius durationi anni 378. Qui anni dum effluent, vulnera accipiet hæc Monarchia Romana Papalis, & patietur imminutionem, iuxta vaticinium Apostoli Pauli 2. ad Thessal. cap. 2. vers. 8.

Hæc nos non eructamus ex tripode, neque effundimus ut oracula, sed indicia futuri scrutamur in Scripturis, reiicientes eventum in Dei providentiam: Cui gloria & laus in æternum. Amen.

F I N I S.

ERRATA

Operarum emendanda.

PAg. 34. l. à fine 4. pellicere. p. 69. l. 8.
se. p. 102. l. 14. mendacio. p. 110. l. 16.
traditur. p. 120. l. 19. sanandi. p. 162. l. 13.
Virgilius. p. 182. l. 4. ceremonias. p. 198. l. 8.
præmiserat p. 215. l. 25. credere. p. 217. l. 15
retinendam, p. 236. l. 11. *recipiente*. p. 253.
l. 6. conviviis. p. 269. l. 13. quas. p. 271. l.
11. advocavit. p. 288. l. 9. Sadajas. p. 291.
l. 20. invenitur. p. 300. l. 17. Cananæis. p.
330. l. 12. *dele a, & l. 21. Ἰαυμασὺς*. p. 340.
l. 19. Lusitaniæ. p. 382. lin. ult. post *presby-*
terum, adde, *coniugatum*, &c.

Pleraque sunt leviora, & per se potuissent e-
mendari. Quæ relegentem fugerunt, æquus fa-
cile supplebit lector.

Dumoulin, Pierre

Vates

Lugdunum Batavorum 1640

Exeg. 761

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10412037-6